

e book HUMANITAS fiction

Ludmila Ulițkaia

Medeea și copiii ei

roman

LUDMILA ULITSKAYA
MEDEIA I EIO DETI

Pe copertă: Joaquin Sorolla, *Copii în mare* (detaliu)

ISBN: 978-973-689-859-4 (epub)

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

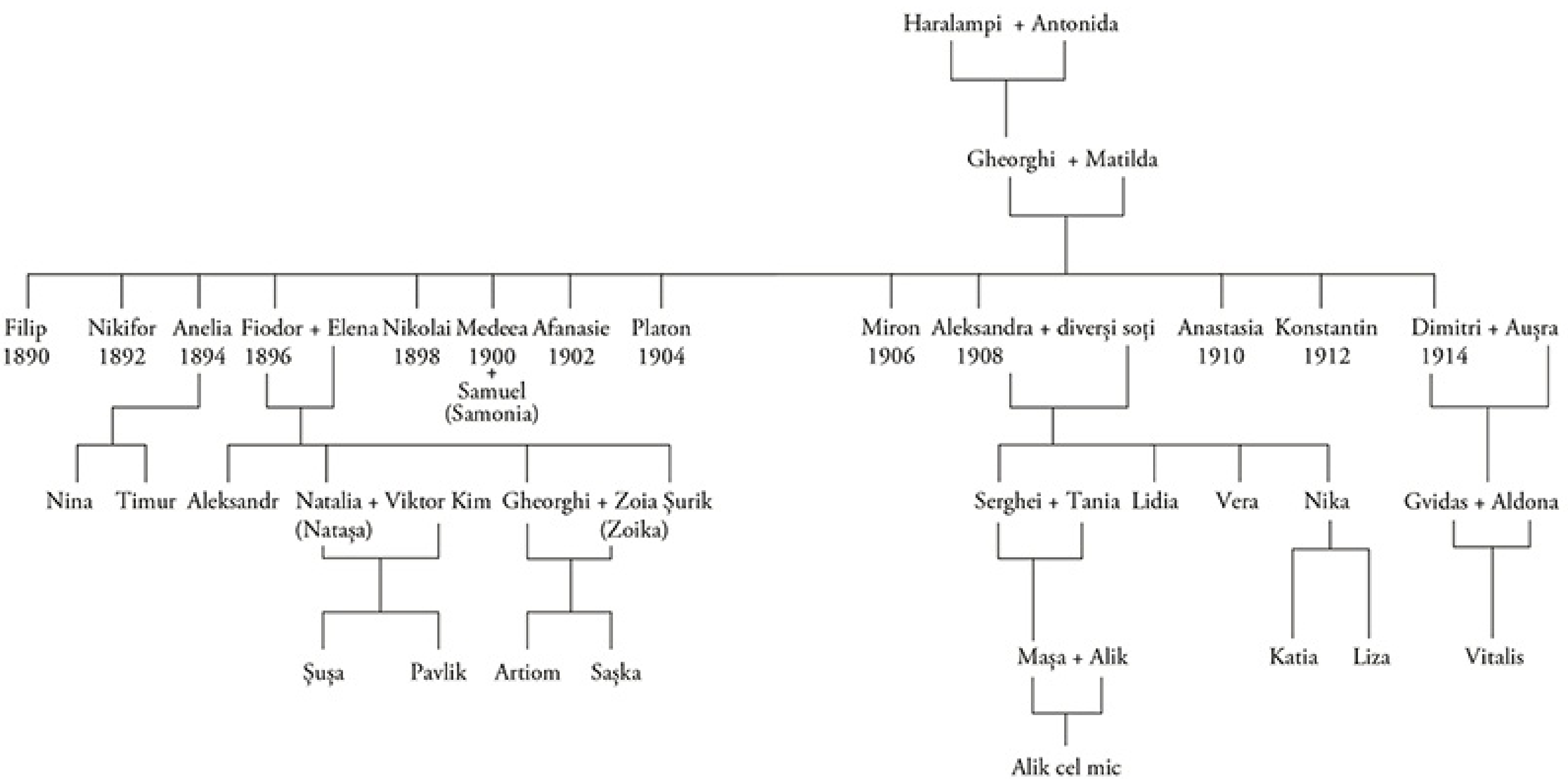
LUDMILA ULIȚKAIA

Medeea și copiii ei

Traducere din rusă de
GABRIELA RUSSO

Cuprins

Arborele genealogic al familiei Sinopli

1

Dacă nu ţinem cont de sora mai mică, Aleksandra, plecată la Moscova la sfârşitul anilor douăzeci, Medeea Mendes, născută Sinopli, era ultima grecoaică pur-sânge dintr-o familie instalată din vremuri imemoriale pe ţărmul Tauridei înrudită cu Elada. Era de asemenea ultima din familie care vorbea o limbă greacă aproximativă, tot atât de îndepărtată de greaca nouă pe cât de îndepărtată e greaca veche de graiul pontic medieval păstrat numai în coloniile din Taurida.

Nu mai avea de mult cu cine să vorbească limba sonoră şi uzată care a dat o mulţime de termeni în filozofie şi religie şi a păstrat în chip uimitor sensul propriu iniţial al cuvintelor. Şi azi în limba asta se spune la spălătorie – catharsis, la transport – metaphora şi la masă – trapeza.

Grecii din generaţia Medeei fie muriseră, fie fuseseră strămutaţi, ea era singura rămasă în Crimeea din mila Domnului, aşa socotea ea, dar şi datorită numelui de familie spaniol lăsat moştenire de răposatul soţ, un dentist evreu cu o fire tare veselă, cu mici defecte extrem de vizibile şi cu calităţi deosebite bine ascunse.

Era văduvă de multă vreme, nu s-a mai măritat, a rămas credincioasă văduviei în veşminte negre, i se potrivea de minune.

În primii zece ani se îmbrăcase numai în negru, pe urmă durerea se mai înmuiase şi îşi îngăduise mici picăţele sau buline albe, întotdeauna pe fond negru. Purta şalul negru înfăşurat pe cap nu aşa cum îl poartă rusoaicele, îl lega cu două noduri lungi, unul îi atârna pe partea dreaptă a tâmplei, celălalt, mult mai lung, îi atârna pe umeri în mici pliuri, ascunzându-i gâtul plin de zbârcituri.

Avea ochii căprui deschis, pielea feţei, închisă la culoare şi uscată, făcea şi ea mici cute.

Când stătea îmbrăcată în halatul alb de chirurgie, închis în spate, în rama ferestruicii de la ghişeul registraturii spitalului din localitate, semăna cu un portret al lui Goya, dintre cele nepictate vreodată.

Ţinea toate registrele de la spital, avea un scris mare şi lăbărţat, tot aşa cum mătura cu paşi mari împrejurimile, şi nu-i era greu să se scoale duminica în zori, să parcurgă douăzeci de verste până la Feodosia, să stea în picioare la liturghie şi să se întoarcă seara acasă.

Pentru oamenii locului, Medeea făcea parte de mult timp din peisaj. Dacă nu stătea pe taburetul ei la ghişeul registraturii, atunci cu siguranţă silueta ei întunecată putea fi zărită fie pe dealurile din est, fie pe coastele stâncoase de la vest de Colonie.

Nu mergea nicăieri fără rost, culegea salvie, cimbru, mentă sălbatică, dracilă, ciuperci, măceşe şi nu pierdea prilejul să adune ceva agate, cristal de stâncă depus în şisturi sau monede vechi, închise la culoare, de care e plin pământul ăsta şters, scenă fără strălucire a istoriei mondiale.

Cunoştea toată regiunea, şi zona din apropiere, şi cea aflată la distanţă, aşa cum ştia ce are în bufetul de acasă. Ţinea minte unde şi când poate fi culeasă planta de care are nevoie, şi nu numai atât, înregistra cum încet-încet, de-a lungul zecilor de ani, se schimbă veşmântul verde: menta sălbatică invadează râpele săpate primăvara pe versantul răsăritean al muntelui Kian, dracila moare de răul care-i roade ramurile de jos, în schimb cicoarea, în ofensiva subterană a rădăcinilor ei, sufocă florile delicate de primăvară.

Pământul Crimeei fusese întotdeauna mărinimos cu Medeea, îi dăruise mereu din comorile lui. De aceea ea înregistrase recunoscătoare fiecare lucru găsit, laolaltă cu cele mai neînsemnate schimbări ale vremii, cu locul şi cu senzațiile pe care le încercase când făcuse descoperirea – începând cu 1 iulie 1906 când era o copiliță şi găsise în mijlocul drumului părăsit care ducea la Ak-Mecet un „inel de vrăjitoare“ din nouăsprezece ciuperci la fel de mici toate, cu pălăriuțe de un verde palid, o varietate locală de mânătarcă. Culmea descoperirilor ei, care nu aveau legătură cu mâncarea, a reprezentat-o inelul gros de aur cu o piatră de acvamarin spălăcită la culoare, pe care marea i-o aruncase la picioare, după ce se potolise furtuna pe mica plajă de lângă Koktebel, la 20 august 1916, chiar în ziua când împlinise şaisprezece ani. Purta şi acum inelul care se înfipsese zdravăn pe deget, şi de treizeci de ani nu mai putea fi scos.

Medeea simțea cu talpa picioarelor dărnicia locurilor. Nu dădea pentru nimic în lume pământul ăsta aflat în paragină pe alte pământuri, nu plecase din Crimeea decât de două ori, şase săptămâni în total.

Ea era de fel din Feodosia, se născuse într-o casă foarte mare, având proporții armonioase cândva, în colonia grecească unită de mult timp cu periferia Feodosiei. La vremea când se născuse Medeea, casa îşi pierduse din frumusețea inițială a proporțiilor, adăugându-i-se tot felul de anexe, terase şi verande, ca să facă față creşterii explozive a familiei în prima decadă a secolului, începută atât de vesel.

Creşterea impetuoasă a familiei era însoțită de falimentul din ce în ce mai evident al bunicului Haralampi Sinopli, un negustor bogat, proprietar al unui număr de patru nave comerciale, înregistrate în noul port Feodosia. La bătrânețe, Haralampi îşi pierduse lăcomia fără margini şi nu-şi revenise încă, după ce soarta mai întâi îl chinuise făcându-l să aştepte ani la rând naşterea unui moştenitor, după ce i se născuseră şase feți morți şi după nenumărate avorturi ale celor două soții, ca apoi, în generozitatea ei, să i-l dăruiască drept recompensă pe unicul său moştenitor, Gheorghi, pe care reuşise să-l zămislească după treizeci de ani de eforturi susținute. Poate că era mai degrabă meritul celei de-a doua neveste, Antonida, care făcuse legământ şi mersese pe jos la Kiev, apoi născuse băiatul, îl hrănise şi ținuse post, recunoscătoare, până în ziua când se prăpădise. Poate că fiul lui Haralampi fusese atât de prolific datorită nurorii sale, roşcovanei şi slăbănoagei de Matilda, nevasta lui Gheorghi adusă de el de la Batumi, intrată scandalos în familie cu burta la gură, născându-i de atunci câte un prunc cu capul rotunjor la fiecare doi ani, la sfârşitul verii, cu o precizie cosmică de neînțeles.

Pe măsură ce i se născuseră nepoții, bătrânul Haralampi se uscase, se îmblânzise şi îşi pierduse la sfârşitul vieții, odată cu averea, şi aerul de negustor priceput, tiranic, nemilos. Sângele însă, chezăşia puterii lui, nu ajunsese apă de ploaie, şi urmaşii lui, cei pe care nu-i seceraseră vremurile sângeroase, îi moşteniseră vigoarea şi priceperea, iar lăcomia lui faimoasă se manifestase la bărbați în energia debordantă şi pasiunea de a construi, iar la femei, cum era Medeea, se transformase în chibzuință, în grijă deosebită pentru lucruri şi în mult simț gospodăresc.

Familia asta numeroasă, binecuvântată de Dumnezeu, putea să fie obiect de studiu pentru un genetician interesat de răspândirea caracteristicilor ereditare. Nu s-a găsit nici un genetician curios, în schimb Medeea, dornică să pună ordine în lucruri, începând cu ceştile de ceai şi terminând cu norii de pe cer, nu o dată se distrase ordonându-şi frații şi surorile după cât de roşu aveau părul – în gând, bineînțeles, fiindcă nu-şi amintea ca familia să se fi adunat vreodată toată la un loc. Întotdeauna lipsea unul dintre frații mai mari… Aveau toți părul în diverse nuanțe arămii, culoarea o moştenisera de la mama, dar numai Medeea şi Dimitri, cel mai mic dintre frați, erau roşcați de-a binelea. Aleksandra, Sandra cum îi ziceau ai casei, avea părul în nuanțe complicate de acaju, semănând uneori cu văpaia focului.

Mai apărea câteodată degetul mic bont, moştenit de la bunic, asta numai la băieți, nu se ştie de ce, şi lobul urechii foarte mare al bunicii şi puterea ei de a vedea noaptea, însuşire pe care o avea şi Medeea. Toate particularitățile astea ereditare şi alte câteva, care nu-ți săreau în ochi, jucau un anume rol în viața urmaşilor lui Haralampi.

Chiar şi darul procreării era împărțit în două în familie: unii nu reuşiseră ani de zile să aducă pe lume nici un copilaş, măcar unul mic de tot, cum nu reuşise nici Haralampi, în timp ce alții împrăştiaseră în lume o mulțime de mici roşcovani, fără să acorde mare importanță acestui lucru. Cât despre Haralampi, el îşi găsise odihna în anul 1910 în cimitirul grecesc din Feodosia, în punctul lui cel mai înalt, cu fața la golf, unde pleoscăiseră acostate la țărm, până în preziua celui de al Doilea Război Mondial, ultimele lui două nave înmatriculate, ca şi înainte, în portul Feodosia.

Mulți ani mai târziu, Medeea, fiindcă nu avea copii, aduna în casa ei din Crimeea ceata numeroasă de nepoți şi strănepoți, supraveghindu-i discret şi făcând observații empirice, fără să aibă vreo pregătire specială. E greu de spus cum iubeşte copiii o femeie stearpă, dar pe ea o interesau foarte mult, şi interesul ăsta creştea pe măsură ce îmbătrânea.

Năvala nepoților veniți în sezon n-o incomoda pe Medeea, cum nu simțea nici povara singurătății din toamnă până la sfârşitul iernii. Primii nepoți veneau de obicei la sfârşitul lui aprilie, după ploile din februarie şi vânturile din martie, când primăvara răsărea din pământ odată cu violetul glicinelor, cu rozul cătinei şi galbenul grozamei.

Primele vizite erau scurte, doar în zilele de sărbătoare din mai, unele prelungindu-se cel mult până pe 9 mai. Urma o scurtă pauză, şi din 20 mai veneau fetele – mamele tinere cu copiii de vârstă preşcolară.

Nepoți erau în jur de treizeci, aşa că graficul vizitelor se stabilea iarna – casa cu patru camere nu putea găzdui mai mult de douăzeci de persoane.

Şoferii din Feodosia şi din Simferopol, ocupați cu cărăuşia în sezonul vacanțelor, cunoşteau foarte bine casa Medeei, le făceau uneori rudelor ei o reducere, dar le preveneau că pe ploaie nu le cară până sus, ci le lasă la Colonia de Jos.

Medeea nu credea în puterea hazardului, deşi viața îi era plină de nenumărate întâlniri semnificative, de coincidențe stranii şi de situații neprevăzute care păreau premeditate. Un om, întâlnit o dată din întâmplare, revenea după mulți ani ca să-i întoarcă soarta, firele se întindeau, apoi se împleteau şi se înnodau formând un desen, al cărui contur devenea cu anii din ce în ce mai precis.

Într-o zi, la jumătatea lui aprilie, când vremea bună dădea semne că s-a instalat definitiv, s-a întâmplat să fie o vreme posomorâtă, cu ploaie urâtă, amenințând să se transforme în zăpadă.

După ce trase perdelele, Medeea aprinse lumina destul de devreme, aruncă o mână de vreascuri şi două lemne în soba năzdrăvană, care dădea multă căldură cu puțin combustibil, întinse pe masă cearşaful rupt şi stătu o clipă în cumpănă: să-l taie şi să facă prosoape, sau să taie doar partea ruptă din mijloc şi să facă nişte cearşafuri mai mici pentru copii?

În timpul ăsta auzi bătăi puternice în uşă. O deschise. În prag stătea un tânăr într-o manta udă şi cu o şapcă îmblănită pe cap. Medeei i se păru că e unul dintre nepoții care o vizitau rar şi-l lăsă să intre.

— Sunteți Medeea Gheorghievna Sinopli? întrebă tânărul, şi Medeea îşi dădu seama că nu e din familie.

— Da, eu sunt, deşi s-au împlinit patruzeci de ani de când port alt nume, zâmbi Medeea.

Tânărul avea o înfățişare plăcută, ochii îi străluceau, purta mustăcioara neagră şi subțire lăsată în jos.

— Dezbrăcați-vă…

— Să scuzați că am venit pe nepusă masă…, zise tânărul scuturându-şi căciula de apă. Sunt Ravil Iusupov din Karaganda…

Medeea a povestit tot ce s-a întâmplat în seara şi-n noaptea aceea într-o scrisoare scrisă, probabil, a doua zi şi neexpediată.

Nepotul Gheorghi a dat peste scrisoare mulți ani după aceea şi s-a lămurit în privința misterului cu testamentul total neaşteptat, găsit de el în acelaşi teanc de hârtii şi datat 11 aprilie 1976. Conținutul scrisorii era următorul:

„Dragă Elenocika. Deşi ți-am trimis o scrisoare acum o săptămână, între timp s-a întâmplat ceva extraordinar, şi vreau să-ți povestesc despre asta. E o istorie care a început de mult de tot. Nu-i aşa că-ți aminteşti de vizitiul Iusim care te-a adus cu Armik la Feodosia în decembrie 1918? Închipuie-ți că m-a găsit nepotul lui, întrebând cunoştințele de la Feodosia. E de mirare că într-un oraş mare mai poți găsi un om în ziua de azi fără să consulți un anuar. Istoria locurilor noastre e una destul de obişnuită: au fost deportați din Alşuta după război, când Iusim nu mai era printre cei vii. Pe mama lui Ravil au deportat-o în Karaganda – ca să nu-ți spun că tatăl copiilor murise totuşi pe front. Tânărul cunoaşte istoria asta de când era copil – am în vedere evacuarea voastră – şi ține minte inelul de safir pe care tu i-l dăruiseşi drept mulțumire lui Iusim… Mama lui Ravil l-a purtat pe deget mulți ani, iar în anii de foamete cei mai cumpliți, l-a schimbat pe câteva kilograme de făină. Asta a fost partea de început, discuția care a urmat îți spun drept că m-a mişcat serios. Mi-au venit în minte suferințele prin care am trecut în anii aceia, despre care nu ne place să ne amintim. Ravil mi-a mărturisit pe urmă că e membru în mişcarea pentru întoarcerea tătarilor în Crimeea, că au început mai demult să acționeze pe cale oficială şi neoficială.

El m-a descusut curios la culme să afle lucruri despre vechea Crimee a tătarilor, a scos magnetofonul şi m-a înregistrat ca să poată asculta tătarii uzbeci şi cazahi. I-am povestit ce-mi amintesc despre foştii noştri vecini din Colonie, de Galia şi Mustafa, de moş Ahmet-arîc[1] care curăța canalele din zori şi până-n noapte, îndepărta fiecare firicel de praf din ele de parcă-l scotea din ochiul lui; i-am povestit cum i-au deportat pe tătarii din regiune în două ore, nelăsându-i să-şi adune lucrurile, şi cum Şura Gorodovikova, şefa de la partid, i-a evacuat chiar ea pe tătarii de la noi, ajutându-i la bagaje şi cu lacrimile curgându-i şiroaie, iar a doua zi a suferit un şoc – n-a mai fost şefă la partid şi încă zece ani a mers şontâc-şontâc prin gospodăria ei, cu fața strâmbă şi cu vorba nedesluşită. Aşa ceva nu s-a întâmplat nici sub nemți, deşi la noi n-au fost nemți, ci români. Cu toate că ştiu bine că-i luau pe evrei, dar nu de prin părțile noastre.

1. Arîk, nume dat canalelor de irigație în Asia Centrală şi Caucaz. (N. tr.).

I-am povestit că în 1947, la mijlocul lui august, a venit ordinul să se taie nucii plantați de tătari. Cât ne-am rugat de autorități, şi nimic, au venit bandiții şi au tăiat frumusețe de pomi, nici măcar nu ne-au lăsat să culegem nucile. Aşa au stat răsturnați la pământ de-a lungul drumului, cu fructele încă necoapte pe crengi. Pe urmă a venit ordin să-i ardem. Taşa Lavinskaia din Kerci era la mine, am plâns amândouă uitându-ne la focul pus de barbari.

Mulțumesc lui Dumnezeu că nu m-a lăsat memoria, înregistrez totul, am vorbit cu Ravil până după miezul nopții, am băut şi un pahar. Vechii tătari nu beau vin, îți aminteşti? Ne-am înțeles să-l duc mâine să vadă locurile. Când a auzit asta, mi-a zis că are o rugăminte, pe care o ține secretă – să-i cumpăr o casă în Crimeea pe numele meu, fiindcă tătarii n-au dreptul să cumpere case, e un ordin special de pe vremea lui Stalin.

Îți aminteşti, Elenocika scumpă, cum arăta Crimeea orientală în vremea tătarilor? Dar Crimeea centrală? Ce minunate erau grădinile din Bahcisarai? Acum pe drumul către Bahcisarai nu mai e urmă de copac: au tăiat totul, au distrus totul… Abia ce-i aşternusem patul în camera lui Samonia[2], că aud zgomot

de maşină. După un minut aud bătăi în uşă. Ravil se uită trist la mine şi-mi zice: «Pe mine mă caută, Medeea Gheorghievna.»

2. Diminutiv de la Samuel. (N. tr.).

Arăta dintr-odată a om istovit la culme, şi am văzut că nu-i aşa de tânăr, cred că avea peste treizeci de ani. A scos banda de magnetofon, a aruncat-o în foc şi mi-a zis: «O să aveţi neplăceri, vă rog să mă scuzaţi. Le spun că am venit pentru o noapte, şi gata…» Banda cu înregistrarea poveştii mele a ars imediat.

M-am dus să deschid. Erau doi. Unul dintre ei era Petka Şevciuk, fiului pescarului Ivan Gavrilovici. Auzi ce-mi zice, neruşinatul: «Actele la control. Aveţi chiriaşi?»

Nu m-am stăpânit şi i-am zis-o verde-n faţă: cum de îndrăzneşti să dai buzna noaptea la mine în casă?! Nu ţin chiriaşi, am un musafir. Să se ducă unde le-o cânta cucul, şi să mă lase în pace până dimineaţă. Ce porc, a îndrăznit să vină în casa mea. Dacă îţi mai aminteşti, am ţinut tot spitalul în timpul războiului, alte forţe nu erau. Pe câţi nu i-am scăpat de furuncule, unul îl avea în ureche, a trebuit să-i fac o incizie. Am murit de frică, nu alta. Copil de cinci ani, nu era de şagă, şi toate semnele arătau o boală a creierului, şi ce eram eu? Felcer! Ce răspundere… Ăia doi au plecat, maşina n-a plecat însă, stă mai sus de casă, au oprit motorul.

Şi băiatul meu tătar, Ravil, zâmbeşte calm: «Mulţumesc, Medeea Gheorghievna, ce femeie bărbătoasă sunteţi, mai rar aşa ceva. Păcat că n-o să-mi arătaţi mâine nici vâlceaua, nici colinele de la răsărit. O să mai vin aici, se schimbă vremurile, sunt sigur.»

Am mai scos o sticlă de vin, şi de culcat nu ne-am mai culcat, am stat de vorbă. Pe urmă am băut cafea, şi când s-a luminat de ziuă, el s-a spălat, i-am copt nişte turte, i-am dat câteva conserve de la Moscova, rămase din vară, dar nu le-a luat, zicându-mi: oricum mi le iau, aşa că… L-am condus până sus de tot, până la poarta grădinii. Ploaia a încetat, ce bine! Petka stătea lângă maşină, al doilea lângă el. Mi-am luat rămas-bun de la Ravil, ăia îl aşteptau, aveau şi uşa maşinii deschisă. Asta-i toată întâmplarea, Elenocika. Şi-a uitat şapca. Nu-i nimic, mi-am zis. Poate se mai întoarce, o să se întoarcă tătarii şi o să i-o dau atunci, ce zici? Aşa-i drept. Cum o vrea Dumnezeu, ce să mai zic. Mă grăbesc să termin acum, motivul e următorul: deşi n-am avut de-a face niciodată cu politica, Samonia era specialist în asta, închipuie-ţi că la sfârşitul vieţii, tocmai când vremurile sunt mai îngăduitoare, ei se leagă de o babă ca mine. Ce zici de asta? Ca să ştii unde să mă cauţi. Am uitat să te întreb în ultima scrisoare dacă îţi convine aparatul auditiv cel nou. Deşi trebuie să recunosc că mare parte din ce se vorbeşte în jur nu face doi bani, aşa că nu pierzi mare lucru dacă nu auzi. Te îmbrăţişez. Medeea.“

Era sfârşitul lui aprilie. Viţa-de-vie a Medeei era curăţată de buruieni, în grădină răzoarele erau pline de legume, şi în frigider aştepta de două zile o cambulă uriaşă, tăiată în bucăţi, adusă de nişte prieteni pescari.

Gheorghi, nepotul Medeei, împreună cu fiul lui de treisprezece ani, Artiom, sosiră primii. Dându-şi jos rucsacul, Gheorghi se opri în mijlocul curţii, clipi din ochi din cauza soarelui puternic şi trase pe nas aerul cu miros persistent de fructe.

— Îmi ghiorăie maţele de foame, o să mâncăm, îi zise el băiatului, dar acesta nu pricepu despre ce e vorba.

— Uite-o pe Medeea, întinde rufele, i-o arătă Artiom.

Casa Medeei era cocoţată în partea cea mai de sus a Coloniei, dar gospodăria cu acareturile coborau în terase până la fântână. Acolo jos, între nucul uriaş şi bătrânul arbore-puturos era întinsă frânghia, pe

care Medeea îşi usca rufele temeinic clătite în scrobeală albastră. Obişnuia să-şi petreacă pauza după micul dejun robotind încoace şi încolo prin gospodărie. Umbrele de un albastru întunecat se jucau pe pânza bleu palid a cearşafurilor cârpite, rufele se umflau încet ca pânzele de corabie, amenințând să se desprindă şi să-şi ia zborul în albastrul țipător al cerului.

„Să las naibii totul şi să cumpăr o casă aici, se gândi Gheorghi în timp ce cobora spre mătuşa lui, care nu-i zărise încă. Să facă ce-o şti Zoika. I-aş lua pe Artiom, pe Saşa…"

În ultimii zece ani asta-i venea în minte de cum ajungea la casa Medeei din Crimeea…

Medeea îi văzu în sfârşit pe Gheorghi şi Artiom, aruncă în ligheanul gol ultimul cearşaf răsucit zdravăn şi se îndreptă de spate:

— A, iată-vă… E a doua zi de când vă aştept… Acuşi urcăm, Gheorghiu.

Numai Medeea îi pronunța numele cu terminația greacă. Gheorghi o îmbrățişă pe bătrână, ea îşi trecu mâna prin părul lui negru cu reflexe arămii, îl mângâie de asemenea şi pe Artiom:

— A crescut.

— Pot să mă duc să mă uit la poartă? întrebă băiatul.

Tocul porții era crestat tot pe margini, copiii îşi măsurau acolo înălțimea.

Medeea agăță ultimul cearşaf, care acoperi în zborul lui jumătate din norişorul rătăcit pe cerul curat.

Gheorghi luă lighenele goale şi porniră în sus: Medeea îmbrăcată în negru, Gheorghi în cămaşă albă, mototolită, şi Artiom în tricou roşu.

Din gospodăria vecină, Ada Kravciuk, soțul ei, Mihail, şi Nora, chiriaşa lor din Leningrad, semănând cu un mic şoricel alb, îi urmăreau prin vița-de-vie pipernicită şi strâmbă a sovhozului.

— Se adună lumea buluc! Neamu' lui Mendes. Uite-l pe Gheorghi, e primul întotdeauna, îi explică Ada pe jumătate îngăduitoare, pe jumătate iritată, chiriaşei lor.

Gheorghi era mai tânăr decât Ada cu doar câțiva ani, când erau copii, se vedeau destul de des, acum însă Ada nu-l avea la inimă, fiindcă ea îmbătrânea, se stafidea, în vreme ce el arăta tot tânăr, abia dacă i se zăreau câteva fire de păr cărunte.

Nora se uita fermecată în locul unde vâlceaua întâlnea micuța colină şi pământul făcea o cută lungă, ondulată. Acolo se afla casa cu acoperiş de țiglă şi ferestrele proaspăt spălate, zăngănind gălăgioase în întâmpinarea celor trei siluete svelte – una neagră, una albă, una roşie… Ea admiră armonia peisajului şi se gândi cu o tristețe blândă: „Dacă aş picta asta… Nu, n-o să reuşesc…"

Era pictoriță, terminase studiile nu prea strălucit, totuşi îi ieşea câte ceva: florile diafane în acuarelă – brumărelele, florile de liliac, buchetele cu flori de câmp. Acum, de exemplu, abia sosită în vacanță, studia atentă glicinele şi se bucura dinainte, imaginându-şi cum o să pună numai nişte crengi, fără pic de frunze, în borcanul aşezat pe fața de masă roz şi o să se instaleze în curtea din spate ca să picteze când fetița o să doarmă în cursul zilei… Spațiul cu liniile lui frânte, cu volutele şi curbele lui misterioase îi dădea ghes să lucreze la ceva care i se părea că nu e pe puterile ei. În timpul ăsta cele trei siluete urcară până sus şi dispărură din vedere…

În spațiul mic dintre pridvor şi bucătăria de vară, Gheorghi desfăcu cele două cutii aduse de el, iar Medeea stabili ce să pună şi unde. Era un ritual. Fiecare nou-venit îi aducea cadouri, şi Medeea le primea ca şi cum erau destinate casei, şi nu ei personal.

Patru fețe de pernă, două flacoane din străinătate cu detergent lichid pentru vase, săpun de rufe dispărut anul trecut, dar apărut acum din nou, conserve, cafea – toate astea o emoționară pe bătrână. Ea le orândui în dulapuri şi comode, ceru să nu se desfacă a doua cutie şi alergă la slujbă. Pauza de dimineață lua sfârşit, ea nu obişnuia să întârzie.

Gheorghi urcă până în locul cel mai înalt al domeniului mătuşii, acolo unde se înălța, ca un turn de pază, cabina din lemn a closetului construit de răposatul Mendes. El intră şi se aşeză, fără să aibă vreo urgență, pe scaunul din lemn dat la rindea. Se uită împrejur familiarizându-se cu locul. Se aflau acolo o mică găleată cu cenuşă, alături un urcior crăpat, iar pe perete atârna un carton decolorat cu instrucțiunile de folosire scrise de Mendes cu umorul lui fără urmă de răutate: „Asigură-te când pleci că ai conştiința curată…“

Gheorghi privi gânditor în sus, prin mica deschizătură dreptunghiulară a uşii, care nu ajungea până în tavan, şi zări lanțul dublu de munți coborând destul de abrupt către fâşia îndepărtată a mării şi către ruinele vechii fortărețe, pe care numai un ochi bun putea s-o distingă, şi asta numai când era senin. Îi plăcea grozav pământul ăsta, îl încântau munții bătuți de vânt şi valea netedă de la poalele lor, era pământul sciților, al grecilor, al tătarilor şi acum al sovhozurilor, şi, deşi tânjea de multă vreme după oameni iubitori şi murea încet din cauza stăpânilor neisprăviți, istoria nu-l părăsea, ea îl scălda în bucuria primăverii, şi fiecare piatră, fiecare copac stăteau mărturie… Nepoții Medeei ajunseseră de mult la concluzia că priveliştea cea mai frumoasă de pe lume e aceea care li se deschide în fața ochilor din cabina de closet a Medeei.

În fața uşii, Artiom se muta de pe un picior pe altul, murind de nerăbdare să-l întrebe ceva pe tatăl lui; ştia foarte bine că nu are rost acum, dar aşteptă să iasă şi-l întrebă:

— Când mergem să vedem marea?

Marea era destul de departe, de aceea vilegiaturiştii, obişnuiți cu locurile, nu se cazau nici în Colonia de Jos, şi cu atât mai puțin în Colonia de Sus. Se duceau fie cu autobuzul la Sudak, la plaja din oraş, fie la golfurile aflate departe, la doisprezece kilometri, şi asta era o adevărată expediție, dura câteva zile, mergeau cu corturile.

— Ce eşti tu, un țânc mucos? se burzului la el Gheorghi. Mare îți trebuie acum? Haidem la cimitir…

Artiom nu voia la cimitir, dar n-avea de ales, aşa că se duse să-şi pună bascheții. Gheorghi luă un sac de pânză, puse în el lopata de genist german, se gândi o clipă dacă să ia căldarea cu vopsea argintie, dar lăsă treaba asta, care-i lua mult timp, pentru data viitoare. Smulse din cuiul din şopron şapca decolorată de la uniforma de soldat din Asia Centrală, adusă lui cândva, o scutură de genunchi stârnind un norişor de praf şi, după ce închise uşa casei, vârî cheia sub piatra cu colțul despicat, privindu-i pentru o clipă încântat forma triunghiulară, atât de familiară lui din copilărie.

Gheorghi, fost geolog, mergea cu pasul mare şi uşor al profesionistului, Artiom îl urma repede, cu paşi mărunți. Tatăl nu se uita înapoi, simțea cum pasul grăbit al băiatului pierde cadența transformându-se în fugă.

„Nu creşte, o să-i semene Zoicăi“, se gândi Gheorghi amărât ca de obicei.

Îi era mai drag fiul lui cel mic, Saşa, el avea curajul inconştienței şi încăpățânarea catârului, promițând să ajungă în mod incontestabil ceva mai bărbat decât primul lui născut, atât de nesigur pe el şi guraliv ca o fată. Artiom însă îşi adora tatăl, se mândrea cu bărbăția lui atât de evidentă, simțind că n-o să ajungă niciodată atât de puternic, de calm şi de sigur pe sine, şi iubindu-l cu o dragoste dulce-amară.

Acum însă Artiom se simțea minunat, de parcă îşi înduplecase tatăl să meargă la mare. Nu prea înțelegea el că nu marea e importantă, ci drumul curat, neacoperit încă de praf, pe care merge cu tata oriunde, chiar şi la cimitir.

Cimitirul se afla pe coasta care pornea din drumul mare. Sus era partea lui distrusă, aparținând tătarilor, cu ruinele moscheei – coasta dinspre răsărit fusese a creştinilor, dar după deportarea tătarilor,

mormintele creştinilor începuseră să ocupe locul tătarilor, părea că şi morţii continuau lucrarea nedreaptă a celor vii.

De fapt strămoşii lui Sinopli odihneau în vechiul cimitir din Feodosia închis acum şi distrus în parte, şi Medeea, trecând cu uşurinţă peste toate interdicţiile, îşi înmormântase aici soţul evreu, departe de maică-sa. Roşcovana de Matilda, bună creştină, în toate sensurile, şi ortodoxă zeloasă, nu-i înghiţise pe musulmani, se temuse de evrei şi se ferise de catolici. Nu se ştie ce gândise ea despre budişti şi daoişti, în cazul că aflase de existenţa lor.

Pe mormântul soţului Medeei se înălţa un obelisc cu o stea în vârf şi cu o inscripţie neclară pe soclu: „Samuel Mendes, luptător în Unităţile Speciale, membru de partid din 1914. 1890-1952."

Conţinutul inscripţiei era conform cu voinţa exprimată de răposat cu mult timp înaintea morţii, imediat după război, iar steaua fusese puţin reinterpretată de Medeea, care vopsise în argintiu vârful pe care era fixată, aşa că se procopsise cu a şasea rază întoarsă, semănând acum cu steaua de Crăciun, în genul celor de pe vechile ilustrate, şi unde mai pui că sugera şi alte asociaţii.

La stânga obeliscului se afla o mică stelă funerară cu fotografia ovală a lui Pavlik Kim, un băieţel cu faţa rotundă, căruia îi râdeau ochii mici şi inteligenţi, îi era nepot lui Gheorghi; se înecase în 1954, pe plaja de la Sudak, sub ochii mamei, tatălui şi bunicului – Fiodor, fratele mai mare al Medeei.

Ochiul format al Gheorghi, obişnuit să descopere toate fleacurile, nu găsi nici un fel de nereguli – Medeea i-o luase înainte: revopsise gardul, săpase şi plantase în grădiniţă şofran sălbatic, luat de pe colinele de la răsărit.

Gheorghi bătători de formă pământul de la marginea grădiniţei, şterse pe urmă coada lopeţii, o strânse, o plie şi o vârî în sac. Tatăl şi fiul se aşezară tăcuţi pe băncuţa joasă, Gheorghi îşi aprinse o ţigară. Artiom nu tulbură cu vorba tăcerea tatălui, şi Gheorghi îşi puse mâna pe umărul lui în semn de mulţumire.

Soarele cobora spre lanţul munţilor, îndreptându-se fix spre vâlceaua dintre cei doi munţi Gemeni rotunzi ca bila de biliard. Soarele de aprilie apunea între munţii Gemeni, în septembrie dispărea la orizont cu burta spintecată de vârful ascuţit al muntelui Kian.

An după an secau izvoarele, se uscau viile, cădea în paragină pământul cutreierat de Gheorghi în copilărie, şi numai munţii care se profilau în depărtare continuau să menţină înfăţişarea ţinutului, îi iubea aşa cum poate fi iubit chipul mamei sau trupul femeii – cu ochii închişi, ştiindu-i pe de rost, întipăriţi în minte pentru totdeauna.

— Haidem, îşi îndemnă el fiul şi porni să coboare, mergea drept înainte, fără să observe fragmentele dalelor de piatră acoperite cu arabescuri arabe.

Lui Artiom i se păru de sus că drumul se mişcă întocmai ca scările metroului şi se opri uimit:

— Tată!

Şi băiatul izbucni în râs: o turmă de oi cobora ocupând tot drumul şi formând o masă uriaşă brun-cenuşie, revărsându-se apoi la marginea lui.

— Am crezut că drumul se mişcă.

Gheorghi zâmbi înţelegător…

Rămaseră în loc să contemple cum curge agale fluviul oilor şi nu erau singurii: pe colină, la cincizeci de metri de ei, şedeau pe vine două fete, o fetişcană la vârsta adolescenţei şi o fetiţă mică.

— Hai să ocolim turma, propuse Artiom. Gheorghi dădu din cap în semn că acceptă.

Trecură chiar pe lângă fete şi văzură că ele nu urmăresc deloc oile, ci privesc atente la ceva găsit pe pământ. Artiom îşi lungi gâtul: între două crengi uscate de caper stătea dreaptă în sus o piele de şarpe; avea culoarea unghiei unui om bătrân, era aproape transparentă, crăpată pe alocuri şi încreţită, iar fetiţa

mică, fiindu-i frică să pună mâna, o atingea temătoare cu un băț. A doua se dovedi a fi femeie în toată firea, era Nora. Amândouă aveau părul de culoare deschisă, amândouă purtau baticuri subțiri, fuste lungi înflorate şi bluze cu buzunare.

Artiom se aşeză şi el pe vine lângă pielea de şarpe:

— Era veninos, tăticule?

— Un țipar, îl cercetă atent Gheorghi. Sunt mulți pe aici.

— N-am mai văzut aşa ceva, zise Nora zâmbind.

Ea îl recunoscu pe bărbatul de dimineață, în cămaşă albă.

— Când eram copil am găsit aici o gaură de şarpe. Gheorghi luă în mână pielea foşnitoare şi o netezi. E proaspătă încă.

— Ce scârboasă e, se înfioră Nora.

— Mi-e frică, zise fetița în şoaptă.

Gheorghi observă amuzat că mama şi fiica au ochii rotunzi şi bărbiile ascuțite ca pisicile.

„Ce drăguțe sunt puştoaicele“, îşi zise în sinea lui Gheorghi şi puse pe pământ pielea găsită care le băgase în sperieți.

— La cine stați?

— La tuşa Ada, răspunse femeia neluându-şi ochii de la pielea de şarpe.

— A, da, exclamă el. Vasăzică ne mai vedem. Să veniți la noi în vizită, noi stăm acolo…

Gheorghi arătă în direcția casei unde locuia Medeea şi coborî în fugă fără să se uite înapoi. Artiom alerga țopăind în urma lui.

Între timp turma de oi se îndepărtase, numai câinele ciobănesc din ariergardă, total indiferent la trecători, o urma cu paşi mărunți pe drumul plin de căcăreze.

— Domnul are picioare mari de elefant, dădu verdictul fetița.

— Nu seamănă deloc cu un elefant, o contrazise Nora.

— Nu el, ți-am zis, picioarele, insistă fetița.

— Seamănă cu un legionar roman, dacă vrei să ştii.

Nora apăsă curajoasă cu piciorul pielea de şarpe.

— Cu cine?

Norei îi veni să râdă de obiceiul ei prostesc de a vorbi cu fetița de cinci ani aşa cum vorbea cu un om mare şi se corectă:

— Nu, nu seamănă cu un legionar roman, ei se rădeau, el are barbă.

— Da’ picioarele sunt de elefant…

În aceeaşi zi, seara târziu, în timp ce Nora şi Tania dormeau în căsuța închiriată, iar Artiom se strângea covrig ca pisicile în patul din camera lui Mendes, Medeea şi Gheorghi stăteau de veghe în bucătăria de vară. Ea obişnuia să se instaleze acolo la începutul lunii mai, dar în anul acela primăvara a venit devreme, s-a făcut cald la sfârşitul lui aprilie, aşa că a deschis bucătăria şi a curățat-o până să vină primii oaspeți. Seara se făcea frig, şi Medeea era îmbrăcată cu o jachetă ponosită fără mâneci, din velur, căptuşită cu blană, iar Gheorghi avea pus pe umeri vechiul halat tătăresc, purtat de toți cei din familie.

Bucătăria era construită din piatră brută, în genul caselor țărăneşti din Caucaz, cu un perete rezemat de coasta dealului şi cu ferestre joase, de formă neregulată, practicate pe părți. O lampă cu gaz suspendată răspândea o lumină tulbure, în pata rotundă de lumină tronau pe masă ultima sticlă cu vin de casă, păstrată de Medeea pentru ocazia asta, şi sticla începută cu rachiu de mere, care-i plăcea grozav.

În casă se statornicise de multă vreme un obicei ciudat: mâncau de seară împreună cu copiii între ora şase şi şapte, îi duceau la culcare devreme şi noaptea se adunau din nou în jurul mesei, la cina târzie, atât de vătămătoare pentru trup şi atât de plăcută pentru suflet. Şi acum, târziu în noapte, după ce au făcut o grămadă de treburi în timpul zilei, Medeea şi Gheorghi stăteau la masă în lumina lămpii cu gaz şi savurau în linişte bucuria de a fi împreună. Aveau multe în comun: amândoi erau sprinteni şi neobosiți, prețuiau micile plăceri ale vieții şi nu suportau să li se amestece cineva în viața personală.

Medeea puse pe masă farfuria cu bucățile de cambulă friptă. La ea generozitatea se împletea cu zgârcenia într-un fel de-a dreptul comic: porțiile ei erau întotdeauna puțin mai mici decât era pofta mesenilor, şi era în stare să nu dea supliment unui copil, refuzându-l calm: „Ajunge. Mai ia o bucățică de pâine dacă nu te-ai săturat.“

Nepoții s-au învățat repede cu rigorile sistemului ei nediscriminator în privința mâncării, iar aceia cărora nu le surâdeau regulile ei nu mai călcau pe acolo.

Cu capul sprijinit în mână, Medeea urmărea cum Gheorghi pune în gura vetrei – un fel de cămin rudimentar – o bucată mică de lemn.

O maşină trecu pe drumul de sus, se opri şi claxonă de două ori. Era poşta de noapte. O telegramă. Gheorghi urcă la maşină. O ştia pe poştăriță, şoferul era nou. Se salutară. Fata îi dădu telegrama:

— Sosesc ai voştri? întrebă ea.

— Da, e timpul. Ce face Kostia? o întrebă Gheorghi.

— Ce să facă? Ori bea, ori boleşte. Halal viață!

El citi telegrama la lumina farurilor: „Sosim pe 30. Nika. Maşa. Copiii.“

Gheorghi puse telegrama în fața Medeei. Ea o citi şi dădu din cap.

— Hai, tuşă, să bem.

El deschise sticla începută şi turnă în pahare.

„Ce păcat, se gândi el, că sosesc aşa de repede. Ce bine ar fi să rămân un timp singur cu Medeea.“

Nepoților le plăcea să rămână singuri, fiecare în parte, cu Medeea.

— Mâine dimineață fac racordul, zise Gheorghi.

— Ce? nu înțelese Medeea.

— Fac legătura la electrică în bucătărie, o lămuri el.

— Da, voiai demult, îşi aminti Medeea.

— Mama mi-a cerut să-ți vorbesc, începu Gheorghi.

Medeea nu-l luă în seamă, ştia de mult despre ce e vorba:

— Bine ai venit, Gheorghiu, îi ură ea luând paharul.

— Numai aici mă simt acasă, păru că se plânge el.

— De-aia în fiecare an mă bați la cap cu discuția asta prostească, se plânse Medeea.

— Mama m-a rugat…

— Am primit scrisoarea. Prostii, păi cum altfel. Gata cu iarna, vine vara. N-o să mă prindă nici iarna, nici vara la Taşkent. Pe Elena n-o invit. Nu schimbăm locul la vârsta noastră.

— Am fost acolo în februarie. Mama a îmbătrânit. Nu se poate vorbi cu ea la telefon. Nu mai aude. Citeşte mult. Citeşte şi ziarele. Se uită la televizor.

— Şi bunicul tău citea toate ziarele. Nu erau aşa de multe pe atunci.

Tăcură o vreme.

Gheorghi aruncă în foc câteva vreascuri, se auzi trosnetul lor uscat, în bucătărie se făcu mai multă lumină.

Ce bine i-ar fi să trăiască aici, în Crimeea, să nu-i mai pese de cei zece ani pierduți, de descoperirile nefăcute încă, de disertația nescrisă care-l înghițea cu totul şi-i măcina sănătatea de cum se apuca de ea; în schimb, cum părăsea Orăşelul academicienilor şi maldărul de hârțoage pline de praf, ea înceta să-l mai sâcâie şi se strângea într-un ghem negru uitat undeva… Ar putea să-şi construiască o casă aici. Îi ştie pe şefii din Feodosia, sunt copiii prietenilor Medeei… La Atuza sau pe drumul ce duce la Lumea Nouă, e acolo o vilă care stă să cadă, trebuie să întrebe a cui e…

Medeea se gândea la acelaşi lucru. Voia ca Gheorghi, el şi numai el, să se întoarcă în locurile astea, să locuiască din nou aici cei din neamul lui Sinopli…

Amândoi beau tacticos rachiul, bătrâna picotea, iar Gheorghi îşi frământa mintea de parcă fora un puț de arteziană; era bine dacă găsea o maşină de forat industrială…

2

Elena Stepanian, mama lui Gheorghi, provenea dintr-o familie de armeni foarte cultivaţi şi nici prin gând nu i-ar fi trecut că o să devină într-o zi nevasta unui necioplit de grec din suburbia Feodosiei, fratele mai mare al prietenei ei intime din gimnaziu.

Medeea Sinopli era gloria nepieritoare a colegiului de fete; caietele ei erau arătate ca model, erau date ca exemplu generațiilor de eleve. Prietenia lor a început cu o rivalitate surdă şi înverşunată. În iarna aceea, era anul 1912, familia Stepanian nu plecase la Petersburg, ca de obicei, din cauza bolii de plămâni a surorii mai mici a Elenei, Anait. Rămăseseră să-şi petreacă iarna la Sudak, iar Elena şi-o petrecuse împreună cu guvernanta la Feodosia, la hotel, şi se înscrisese la gimnaziul de fete, făcând o concurență acerbă Medeei, premianta clasei.

Grăsuța de Lenocika, foarte prietenoasă de felul ei, nu dădea deloc semne de enervare şi părea că nu participă la competiție. O asemenea atitudine putea fi explicată fie printr-o bunătate de înger, fie printr-un orgoliu diavolesc. Elena nu dădea doi bani pe succesele ei: surorile Stepanian primeau acasă o educație bună, guvernantele le învățau franceza şi germana, în plus, îşi petrecuseră prima copilărie în Elveția, unde tatăl lor lucrase ca diplomat.

Medeea şi Elena au terminat amândouă clasa a treia de gimnaziu numai cu note de cinci[3], dar notele astea nu arătau la fel: ale Elenei erau uşoare, obținute cu puține eforturi şi cunoştințe solide, ale Medeei erau chinuite, obținute cu multă trudă şi cu bătături la mână. Cu toată diferența de valoare a notelor, fetele au primit acelaşi premiu, câte un volumaş verde-închis din opera lui Nekrasov, gravat cu auriu şi cu un text scurt, caligrafiat pe pagina de gardă.

3. În Rusia, notele la şcoală sunt de la 1 la 5. (N. tr.).

A doua zi după terminarea şcolii, familia Stepanian, în formație completă, şi-a făcut apariția pe neaşteptate la locuința familiei Sinopli. Toate femeile din casă în frunte cu Matilda, care avea părul ascuns sub basmaua albă, întindeau foile de aluat pentru baclavale pe o masă mare, la umbra a doi duzi bătrâni. Partea cea mai simplă a procesului de pregătire, desfăşurată pe masă, luase sfârşit, şi acum ele întindeau foile pe dosul palmelor. Medeea împreună cu surorile ei luau parte la operațiune.

Doamna Stepanian a lovit din palme uimită – în vremea copilăriei ei la Tiflis tot aşa se pregăteau baclavalele.

— Bunica mea le pregătea mai bine decât toți! a exclamat ea şi a cerut un şorț.

Domnul Stepanian, mângâindu-şi cu mâna mustățile cărunte bine, urmărea cu un zâmbet blajin cum luceau mâinile grase de la unt în penumbra pestriță a duzilor şi cât de uşor şi delicat atingeau femeile aluatul.

Pe urmă Matilda i-a invitat pe terasă, au băut cafea cu fructe glasate, şi din nou Armik Tigranova s-a înmuiat toată când şi-a amintit de prăjiturelele uscate din copilărie. Gusturile culinare comune, turceşti la origine, i-au trezit şi mai mult ilustrei doamne Stepanian simpatia pentru familia Medeei, atât de harnică şi unită, şi proiectul care i se părea destul de nesigur – acela de a invita o fetiță necunoscută, fata unui mecanic din port, să-i țină companie fiicei sale – i s-a părut acum că o să aibă mai mulți sorți de izbândă.

Pentru Matilda propunerea a fost neaşteptată, dar măgulitoare, ea promiţând să ceară sfatul soţului ei în aceeaşi zi, şi dovada respectului reciproc al soţilor, oameni atât de simpli, i-a câştigat şi mai mult simpatia lui Armik Tigranova.

După patru zile, Medeea a fost trimisă împreună cu Elena la Sudak, la frumoasa vilă de pe malul mării, care se află şi acum în acelaşi loc, nu departe de Colonia de sus, ea fiind transformată ulterior în sanatoriu, la care aveau să vină mulţi ani mai târziu urmaşii lui Armik Tigranova şi ai Matildei, femeia care întindea cu atâta pricepere aluatul pentru baclavale…

Fetiţele au găsit, fiecare în cealaltă, perfecţiunea: Medeea preţuia simplitatea firii nobile şi bunătatea radioasă a Elenei, aceasta, la rândul ei, o admira pe Medeea pentru curajul, independenţa şi manualitatea ei, tipic feminină, în parte moştenită de la mama ei, în parte dobândită.

Nopţile şi le petreceau stând lungite în paturile de campanie nemţeşti tari, igienice, şi pălăvrăgind despre lucruri de substanţă. Au rămas de atunci pentru toată viaţa cu un profund sentiment al intimităţii, deşi nu reuşeau să-şi amintească mai târziu, după mulţi ani, care erau secretele intime, atât de arzătoare, pe care şi le împărtăşeau până în zorii zilei.

Medeea îşi amintea cu precizie povestea Elenei despre îngerul apărut într-o noapte, pe când era bolnavă, pe peretele devenit brusc transparent, în spatele căruia ea zărise o pădure tânără, plină de lumină. Elena ţinea bine minte poveştile Medeei despre numeroasele ei descoperiri de care-i era atât de plină viaţa. Talentul ăsta ieşise la iveală mai cu seamă în vara aceea, când adunase o întreagă colecţie de pietre semipreţioase.

Mai era un episod păstrat bine în minte, în legătură cu hohotele lor de râs nestăpânit din noaptea când născociseră că profesorul de muzică, un bărbat tânăr, şchiop, foarte fandosit, se însoară cu directoarea gimnaziului, o doamnă corpolentă, foarte severă, în faţa căreia tremurau şi florile de pe pervaz.

În toamnă au dus-o pe Elena la Petersburg, şi atunci a început corespondenţa lor care a durat, cu câteva întreruperi, şaizeci de ani şi mai mult. În primii ani şi-au scris numai în franceză, limbă pe care Elena o ştia mai bine decât rusa. Medeea a făcut eforturi serioase să ajungă la libertatea de exprimare a prietenei sale, căpătată în plimbările cu guvernanta pe malul lacului Geneva. Fetele, urmând moda de atunci a confesiunii, îşi mărturiseau una alteia gândurile rele şi intenţiile urâte („…şi mie mi-a venit să-i dau una în cap!… ştiam de povestea cu călimara, dar am tăcut şi cred că a fost o minciună sfruntată din partea mea… mama e convinsă şi acum că Fiodor a luat banii, iar mie îmi stă pe limbă să-i zic că Galia e vinovată…“). Şi toate astea numai în franceză!

Examenele lor de conştiinţă atât de înduioşătoare sunt întrerupte pentru totdeauna de scrisoarea scurtă, pe un ton rece, a Medeei din 10 octombrie, 1916, scrisă în rusă. Ea îi comunică Elenei că la data de 7 octombrie 1916, în apropierea golfului Sevastopol, nava „Împărăteasa Maria“ a sărit în aer şi printre morţi se numără mecanicul Gheorghi Sinopli. Se presupunea că a fost o diversiune. Date fiind condiţiile de atunci, cu războiul transformându-se pe nesimţite în revoluţie şi cu conflictul haotic din Crimeea, nava n-a putut fi scoasă imediat, şi numai trei ani mai târziu, în epoca sovietică, expertiza a arătat că într-adevăr a fost vorba de un dispozitiv exploziv plasat în motorul navei. Nikolai, unul dintre fiii lui Gheorghi, lucra în echipa de scafandri la scoaterea vasului scufundat.

În zilele acelea din octombrie, Matilda isprăvea de dus sarcina cu al paisprezecelea copil şi avea să-l nască nu în august, ca pe ceilalţi copii ai ei, ci la jumătatea lui octombrie. La nouă zile după moartea lui Gheorghi, l-au urmat şi mama, şi fetiţa.

Medeea a aflat prima de moartea mamei. Ea a venit de dimineaţă la spital şi s-a întâlnit cu infirmiera Fatima care a oprit-o pe scări şi i-a zis în tătara vorbită la acea vreme de mulţi locuitori din Crimeea:

— Nu te duce acolo, fetițo, mergi la doctor, te aşteaptă…

Doctorul Lesnicevski a întâmpinat-o cu fața umedă. Era un bătrânel mic şi gras, Medeea îl întrecea cu un cap. El i-a zis numai atât:

— Scumpa mea! şi a ridicat mâna s-o mângâie pe păr…

Matilda îşi începuse activitatea în acelaşi an cu doctorul: ea să nască, el să conducă secția de obstetrică, şi-i asistase la naştere pe toți copiii ei.

Rămăseseră treisprezece. Treisprezece copii fără tată, cărora nu le venea să creadă că el e într-adevăr mort. Funeraliile simbolice ale marinarilor morți, cu orchestră şi salve trase în onoarea lor, li s-au părut celor mai mici dintre ei un fel de distracție în genul paradei militare. În 1916 moartea era încă tratată cum se cuvine, nu era trivială cum avea să devină în 1918, când morții erau îngropați în şanțuri, aproape goi şi fără sicrie. Războiul dura de mult timp, dar era departe, iar în Crimeea moartea era încă o marfă la bucată.

Au îmbrăcat-o pe Matilda cu gătelile ei cele mai frumoase, i-au acoperit părul sârmos cu dantelă neagră şi i-au aşezat fetița nebotezată alături… Copiii mai mari au purtat sicriul pe brațe, mai întâi la biserica greacă, apoi la cimitirul vechi, până la mormântul lui Haralampi, şi l-au aşezat lângă el.

Chiar şi cel mai mic dintre copii, Dimitri, care avea doi ani atunci, îşi amintea de înmormântarea mamei lui. Patru ani mai târziu, el i-a povestit Medeei două întâmplări care-l uimiseră. Înmormântarea avusese loc într-o duminică, şi la biserică fusese programată pentru dimineața aceea o cununie. Alaiul de nuntă se încrucişase cu cortegiul funebru pe drumul îngust ce ducea la biserică. Amândouă se opriseră şi cei care purtau sicriul fuseseră nevoiți să se retragă pe marginea drumului, ca să lase automobilul să treacă. Pe locul din spate logodnica negricioasă şi înfricoşată şedea în norul alb al rochiei de mireasă ca musca-n lapte, iar lângă ea logodnicul chel. Automobilul de culoare verde, printre primele automobile din oraş, aparținea bogatei familii Muruzi. Dimitri i-a povestit Medeei exact despre automobilul ăsta. „Automobilul era într-adevăr verde“, şi-a amintit Medeea. Al doilea episod semăna cu o ghicitoare. Băiatul a întrebat-o cum se numeau păsările albe pe care le văzuse stând lângă capul mamei lui.

— Pescăruşi? l-a întrebat surprinsă Medeea.

— Nu, una era mai mare, alta mai mică. Şi fețişoarele lor erau altfel, nu arătau ca la pescăruşi, i-a explicat Dimitri.

Altceva nu-şi mai amintea băiatul. În anul acela Medeea împlinise şaisprezece ani. Avea cinci frați mai mari decât ea şi şapte mai mici. Doi lipseau în ziua înmormântării, Filip şi Nikifor luptau pe front. Amândoi aveau să moară după aceea, unul împuşcat de Roşii, celălalt de Albi, şi Medeea le va scrie numele în pomelnic pe acelaşi rând…

Venită de la Batumi pentru înmormântare, sora mai mică a Medeei, văduva Sofia, a hotărât să ia la ea doi băieți dintre cei mari. Îi rămăsese de la soț o gospodărie mare, şi cu cele trei fete ale ei n-o scotea la capăt. Afanasie avea paisprezece ani, Platon doisprezece, urmau să devină în curând bărbați în toată firea, exact ce-i lipsea Sofiei din casă.

Băieților însă nu le-a fost dat să pună pe picioare gospodăria mătuşii, fiindcă doi ani mai târziu aceasta, femeie deşteaptă şi la curent cu toate, a vândut ce-i mai rămăsese din gospodărie şi a plecat cu toți copiii mai întâi în Bulgaria, apoi în Iugoslavia. În Iugoslavia, Afanasie, băiat tânăr lipsit de experiență, s-a făcut novice la o mânăstire ortodoxă, de acolo s-a mutat în Grecia, unde i s-a pierdut urma. Ultima ştire despre el era că trăieşte în munți, la Meteora, loc de care nu auzise nimeni. Sofia împreună cu fetele şi cu Platon au ajuns până la urmă la Marsilia, şi încununarea eforturilor ei de-o viață a fost micul restaurant grecesc deschis cu banii din vânzarea cu bucata a dulciurilor orientale, în special a

baclavalelor, pentru care fiicele sale urâte plămădeau aluatul cu multă îndemânare. Platon, singurul bărbat din casă, era reazemul familiei. El a măritat fetele, şi-a înmormântat mătuşa înainte de al Doilea Război Mondial, şi după război, când nu mai era aşa de tânăr, s-a însurat cu o franțuzoaică şi a făcut doi copii franțuji cu numele sprințar Sinopli.

Pe fratele de zece ani, Miron, l-a luat o rudă din partea lui Sinopli, drăguțul de Aleksandr Grigorievici din Koktebel, proprietarul cafenelei „Caro“ – a venit la înmormântarea Matildei fără gândul să ia la el vreun copil.

Inima i s-a înmuiat când l-a văzut pe Miron şi l-a luat. După câțiva ani băiatul a murit fulgerător şi inexplicabil de o boală ciudată.

După vreo lună, Anelia, sora mai mare, singura care a avut noroc după cum credeau toți, a luat-o pe Nastia, surioara de şase ani, la Tbilisi, unde trăia cu soțul ei, un muzician cunoscut la vremea aceea. A avut de gând să-i ia şi pe frățiorii mai mici, dar ei au urlat atât de tare, încât a hotărât să-i lase deocamdată în grija Medeei. A rămas cu Medeea şi sora lor de opt ani, Aleksandra, foarte apropiată sufleteşte de ea şi unde mai pui că în ultimul timp se ținea scai de fusta ei.

Anelia era neliniştită: cum să lase trei copii mici în grija unei fete de şaisprezece ani? S-a amestecat însă bătrâna Pelagheia, mătuşa chioară, rudă de departe cu Haralampi, care ajuta familia la treburile casei:

— Cât eu sunt încă în viață, copiii o să crească în casa asta.

Aşa s-a hotărât.

După ceva vreme Medeea a primit trei scrisori deodată din Petersburg – de la Elena, de la Armik Tigranova şi de la Aleksandr Aramovici. Scrisoarea ultimului era cea mai scurtă: „Întreaga noastră familie e alături de dumneata în marea durere şi te roagă să primeşti puținul cu care te putem ajuta în clipele astea grele.“

„Puținul“ s-a dovedit a fi o sumă frumoasă pentru vremurile acelea, jumătate din ea Medeea a cheltuit-o pe crucea din marmură fină, neagră, cu numele gravate ale mamei şi tatălui, al cărui corp se dizolvase în apa pură şi densă din Pontul Euxin, care primise în sânul ei mulți navigatori cu numele de Sinopli…

Exact în locurile astea, într-o zi de octombrie a anului 1926, Medeea, stând şi picotind pe băncuță la umbra măslinului sălbatic plantat pe mormântul lui Haralampi, i-a zărit pe toți trei: pe Matilda înconjurată de aureola părului ei roşcat, nestrâns în coc, cum îl purta când era în viață, ci despletit şi jucăuş, ținând în brațe o fetiță golaşă cu căpşorul rozaliu, dar nu abia născută, ci, Dumnezeu ştie de ce, o copiliță cam de trei ani; şi l-a mai visat Medeea pe tatăl ei cu părul cărunt, cu barba albă de tot, arătând mult mai bătrân decât şi-l amintea ea. Unde mai pui că nu purtase barbă cât trăise.

Toți s-au arătat plini de duioşie, dar n-au scos un cuvânt şi, când au plecat, Medeea şi-a dat seama că n-a fost un vis. În orice caz, n-a observat când a trecut de la somn la trezie şi a simțit în aer un miros minunat de răşină, sumbru şi de mult ştiut. A inspirat mirosul şi a ghicit că prin apariția lor diafană şi solemnă cei trei i-au mulțumit pentru că le-a purtat de grijă celor mici, eliberând-o cumva de sarcina pe care de mult şi-o luase asupra ei de bunăvoie.

A trecut ceva vreme până când Medeea a fost în stare să descrie evenimentul ăsta neobişnuit în scrisoarea către Elena:

„Au trecut câteva săptămâni bune, Elenocika, de când n-am fost capabilă să-ți scriu despre întâmplarea asta neobişnuită, mistică…“

Pe urmă a trecut la franceză: toate cuvintele ruseşti pe care putea să le folosească, precum „vedenie“, „apariție“, „miracol“ s-au dovedit a fi neputincioase, i-a venit mai uşor să recurgă la limba străină în

care pare să lipsească bogăția nuanțelor.

Şi cât timp a compus scrisoarea, a ajuns din nou la ea mirosul de răşină pe care-l simțise în cimitir.

„Qu’en penses-tu?“4 – a încheiat textul Medeea cu scrisul ei caligrafic care, în varianta franceză, devenise mai îndrăzneț şi mai caustic.

4. Ce părere ai? (fr.). (N. tr.).

Scrisorile au fost zdruncinate vreme îndelungată în sacii de pânză din vagoanele de poştă, şi corespondența n-a mai ținut pasul cu viața. Medeea a primit răspunsul la scrisoare abia după trei luni. A fost una dintre cele mai lungi scrisori ale Elenei, având acelaşi scris de elevă la gimnaziu, atât de asemănător cu al Medeei.

Elena îi mulțumea pentru scrisoare, îi mărturisea că a vărsat multe lacrimi amintindu-şi de anii teribili, când părea că totul e pierdut. Mai departe Elena îi mărturisea că şi ei i-a fost dat să trăiască o asemenea experiență mistică în ajunul evacuării precipitate a familiei sale, în noaptea de 17 noiembrie 1918.

„Cu trei zile înainte, mama a suferit un şoc. Arăta groaznic, chiar mai rău de cum ai văzut-o tu trei săptămâni mai târziu, când am ajuns noi la Feodosia. Fața ei era vineție, un ochi o luase razna, aşteptam din minut în minut să moară. Pe străzi se trăgea, în port era haos, statele-majore şi populația civilă se îmbarcau cuprinse de panică. După cum ştii, tata era membru în guvernul din Crimeea, îi era imposibil să rămână. Pe Arsik îl chinuia o criză de anghină, una din multele care nu se mai sfârşeau, iar Anait, atât de veselă întotdeauna, nu se mai oprea din plâns. Tata era tot timpul în oraş, trecea pe acasă doar pentru câteva minute, punea mâna pe capul mamei şi pleca. Ți-am povestit toate astea, dar am omis lucrul cel mai important.

În seara aia i-am culcat pe Arsik şi Anait, m-am lungit lângă mama şi am ațipit imediat. Camerele toate comunică între ele, sunt dispuse în şir, nu degeaba îți precizez lucrul ăsta, e important. Aud deodată în somn că intră cineva. «E tata», mi-am zis, dar nu mi-am dat seama că a intrat pe uşa din dreapta, din interiorul apartamentului, deşi intrarea care dădea în stradă era la stânga. Vreau să mă scol să-i pregătesc tatei ceaiul, dar ceva mă împiedică, nu pot să-mi mişc mâna. Tata era mic de statură, îți aminteşti doar, iar bărbatul care stătea în uşă era înalt, şi mi s-a părut că era îmbrăcat într-un halat. Îl disting ca prin ceață: e bătrân, are fața foarte palidă şi parcă îi străluceşte. Eram înspăimântată şi, închipuie-ți, curioasă. Mi-am dat seama că e cineva apropiat, poate o rudă, şi imediat am auzit o voce: Şinararian. Mama îmi povestise cândva despre o ramură ciudată din partea străbunilor ei, cei care construiseră bisericile armeneşti. El se apropie de mine plutind cumva şi-mi zice desluşit, cu voce cântată: «Las’ să plece toți, tu să rămâi, fetițo. Să te duci la Feodosia. Să nu-ți fie frică.»

Şi văd deodată că n-are corpul întreg, numai partea de sus, iar jos e un fel de ceață, ca şi cum năluca nu apucase să capete formă întreagă.

Aşa s-a întâmplat. De dimineață ne-am despărțit cu lacrimile curgându-ne şiroaie. Au plecat cu ultimul vapor, iar mama şi cu mine am rămas. Douăzeci şi patru de ore mai târziu, oraşul a fost ocupat de Roşii. De noi nu s-a atins nimeni în zilele acelea groaznice, când s-a tras pe străzi, au fost execuții şi reglări de conturi. Iusim, vizitiul răposatei prințese, în casa căreia am locuit în toată această perioadă, mai întâi ne-a dus, pe mama şi pe mine, la rudele lui la țară, iar o săptămână mai târziu, ne-a urcat în trăsură şi ne-a dus la Feodosia. Am făcut până acolo două săptămâni, despre călătoria asta ştii tot. Am venit la tine ca la casa părintească şi ni s-a rupt inima când am văzut că uşa casei e bătută în cuie. În primul moment nu mi-am dat seama că folosiți intrarea de serviciu.

Nu i-am visat niciodată nici pe mama, nici pe tata – probabil fiindcă dorm buştean, n-am treabă cu visele. Ce fericire pe tine, Medeea, că ți-a fost dat să primeşti un semn atât de clar de la părinți. Să nu te

frământi atât, nu te chinui să afli de ce, pentru ce… Oricum n-o să înțelegem niciodată. Ții minte că mi-ai citit fragmentul tău preferat din Apostoli despre oglinda mată, în care te vezi ca prin ceață? Totul se limpezeşte cu timpul, dincolo de timp. Când eram copii la Tbilisi, Dumnezeu era cu noi în casă, îngerii se plimbau prin camerele noastre, dar aici, în Asia, totul e altfel. Dumnezeu e departe de mine, cum s-ar zice, biserica e pustie… E păcat să mă plâng, totul merge bine. Nataşa a fost bolnavă, acum aproape că s-a înzdrăvenit, mai tuşeşte puțin. Fiodor a plecat la câmpie pentru o săptămână. Am o veste mare: o să mai avem un copil. În curând. Nu visez la altceva decât că vreau să te văd. Poate că vii cu băieții la primăvară, ce zici?“

3

Medeea se trezea întotdeauna foarte devreme, dar în ziua aceea Artiom s-a trezit înaintea tuturor. Soarele nu strălucea cu toată puterea, dimineața era palidă din cale afară, rece, învăluită într-o pânză de pâclă. După câteva minute, trezit de zăngănitul vaselor de aramă, Gheorghi s-a arătat şi el. De data asta Medeea s-a sculat mai târziu decât toți.

Tăcută de felul ei, Medeea nu era vorbăreață mai cu seamă dimineața. Toți ştiau treaba asta şi o sâcâiau cu întrebările seara. Şi de data asta i-a salutat dând din cap, a trecut la toaletă, apoi la bucătărie să aprindă maşina de gătit cu petrol. Nu era apă în casă, ea a adus găleata goală şi a pus-o la picioarele lui Gheorghi. Era unul dintre obiceiurile casei: să nu se meargă la fântână după apusul soarelui. Din considerație pentru Medeea, toți locatarii respectau cu strictețe regula asta şi altele greu de înțeles. De altfel, cu cât o regulă e mai de neînțeles, cu atât e mai convingătoare.

Gheorghi a coborât la fântână, un rezervor adânc din piatră, construit de tătari la sfârşitul secolului al nouăsprezecelea – în puțul ăsta păstrau apa atât de prețioasă, transportată până aici. Acum nivelul apei era scăzut, şi Gheorghi, după ce a adus găleata plină la suprafață, a cercetat-o îndelung. Apa era tulbure şi dură, se vedea chiar şi cu ochiul liber. Pentru el, care se născuse în Asia Centrală, lipsa de apă din Crimeea nu era ceva neobişnuit.

„Trebuie forată o fântână arteziană“, s-a gândit el în timp ce urca pentru a doua oară pe poteca în trepte, potrivită mai degrabă pasului de femeie care poartă urciorul pe cap.

Medeea a pus apa să fiarbă în ceainic şi a ieşit din bucătărie, măturând pământul bătut al podelei cu fusta neagră, decolorată. Gheorghi s-a aşezat pe bancă şi a rămas acolo să privească mănunchiurile de ierburi aliniate şi drepte, agățate de bârna din tavan. Oalele tătăreşti de aramă se odihneau pe polițele înalte, iar prin colțuri, cazanele uriaşe stăteau grămadă unul peste altul. Un lighean de aramă trona în vârful piramidei. Vasele erau mai grosolane şi mai rudimentar lucrate decât cele uzbece de la el, vândute la piața din Taşkent, dar Gheorghi, care avea un ochi sigur şi fire de ascet, le prefera pe acestea simple celor lucrate îndelung şi acoperite cu complicate ornamente orientale.

— Da’ la mare când mergem, tăticule?

— E puțin probabil să mergem, i-a aruncat vorba Gheorghi, ascunzându-şi iritarea față de fiul său care ar fi simțit-o imediat din tonul vocii lui.

Băiatul a înțeles că n-o să meargă la mare.

Plângăcios din fire, era cât pe ce să se milogească de tatăl său, dar cu sufletul lui delicat a simțit liniştea binefăcătoare a dimineții şi a tăcut nevrând s-o tulbure.

Cât timp a fiert apa pe maşina de gătit, Medeea şi-a făcut patul, a pus pernele şi plapuma în lada de la capul patului, bolborosind rugăciunea scurtă de dimineață, formată din cuvinte uzate de atâta folosire, care, în ciuda uzurii lor, o ajutau, Dumnezeu ştie cum, în rugămințile ei: să accepte ziua nouă cu greutățile şi cu supărările ei, cu pălăvrăgeala care-i era total străină şi cu oboseala care o ajungea noaptea, să aibă parte de bucurii până-n seară, să nu se înfurie şi să nu se supere. Îşi ştia din copilărie susceptibilitatea – defect tare neplăcut, s-a luptat cu ea de atâta vreme, încât nu şi-a dat seama că sunt mulți ani de când nu

se mai supără pe nimeni. Numai umbra unei vechi supărări îi mai apăsa sufletul… „Nu cumva o s-o duc cu mine în mormânt?“ îi venea câteodată în minte pentru o clipă.

Sfârşind de bolborosit ultimele cuvinte, şi-a împletit meticuloasă coada cu o mişcare deprinsă în atâţia ani de zile, şi-a încolăcit-o într-un conci strâns la ceafă, şi-a înfăşurat capul în şalul negru de mătase, şi-a adus capătul mai lung pe umăr – şi deodată şi-a văzut faţa în oglinda ovală, acoperită de scoici de jur împrejur. În fiecare dimineaţă îşi legase şalul în faţa oglinzii, dar nu văzuse decât cutele materialului, obrazul şi gulerul rochiei. Acum însă – treaba asta avea legătură cu venirea lui Gheorghi – şi-a văzut faţa şi a rămas uimită. Odată cu trecerea anilor, faţa i s-a lungit, cu siguranţă că e din cauza obrajilor căzuţi, săpaţi de două zbârcituri adânci. Nasul e din familie şi nu i s-a deformat: e destul de lung, dar fără să iasă în evidenţă, la vârf e turtit şi nările sunt rotunde.

Chipul ei semăna cu capul frumos al unui cal, mai cu seamă în anii când, imediat după căsătorie, îşi lăsase breton şi purtase părul tuns scurt în locul veşnicului conci, care-i apăsa greu ceafa şi o deranja.

Medeea şi-a studiat faţa oarecum surprinsă – nu în fugă, ci pe îndelete, cu un ochi atent şi critic – şi a ajuns la concluzia că-i place cum arată. Suferise mult în adolescenţă din cauza fizicului ei: cu părul roşcat, înaltă din cale afară şi cu gura îngrozitor de mare, se ruşina din cauza mâinilor mari şi a numărului mare purtat la pantofi…

„Ce bătrână frumoasă m-am făcut“, a zâmbit ea clătinând din cap. În stânga oglinzii, din mulţimea fotografiilor o pereche de tineri o privea dintr-o ramă neagră, dreptunghiulară – o femeie cu breton lung şi un bărbat cu părul vâlvoi, cu trăsături levantine, pline de distincţie, şi cu mustăţi prea mari pentru faţa lui suptă.

Şi din nou Medeea a clătinat din cap: de ce se consumase atâta? Faţă frumoasă, înălţime bună, forţă, corp frumos – asta îi băgase în cap Samuel, dragul ei soţ… Şi-a mutat privirea la portretul lui mare cu bandă de doliu într-un colţ, făcut după ultima fotografie. Mai avea încă păr bogat, dar începea să chelească şi două goluri urcau într-o parte şi într-alta a frunţii înguste, mustăţile erau mai subţiri şi pleoştite, privirea îi era mai bleagă şi i se citea pe faţă o vagă duioşie.

„Totul e-n regulă. Totul a trecut“, a izgonit Medeea umbra unei suferinţe vechi şi a ieşit din cameră închizând uşa în urma ei. Camera era un loc sfânt pentru toţi cei care veneau la ea şi niciodată nu intrau acolo nepoftiţi…

Gheorghi fiersese deja cafeaua. O făcea întocmai ca Medeea şi ca mama lui, Elena – procedeul era acelaşi, turcesc. Micul ibric de aramă era pus la mijlocul mesei pe o tavă nelustruită, tot de aramă. Cu toată mania ei pentru curăţenie, Medeei nu-i venea să frece arama, poate fiindcă îi plăcea patina ei. Şi-a turnat cafeaua într-o ceaşcă grosolană de ceramică, din care bea de cincisprezece ani. Ceaşca era grea şi incomodă. I-o dăruise nepoata Nika, era unul dintre primele ei obiecte de ceramică, fructul pasiunii de scurtă durată pentru modelaj. Colorată în roşu şi albastru-închis, cu dâre de email ars prea mult, zgrunţuroasă, prea decorativă pentru a fi folosită zilnic, ceaşca era preferata Medeei, nu se ştie de ce, şi Nika se mândrea şi acum că nimerise cadoul pe gustul mătuşii.

În timp ce sorbea prima înghiţitură de cafea, Medeea s-a gândit că Nika urma să vină cu copiii şi cu Maşa chiar în ziua aceea. Maşa era nepoata cea mică a surorii sale Aleksandra, iar Nika era ultima ei fiică, diferenţa de vârstă între ele nu era mare.

— Mai mult ca sigur că o să vină cu zborul de dimineaţă, o să fie aici la masa de prânz, a zis Medeea fără să se adreseze cuiva anume.

Gheorghi tăcea, deşi îl frământa şi pe el gândul să se ducă la piaţă după vin şi după o delicatesă de primăvară, adică după ceva verdeţuri sau fructe.

„Nu, e prea devreme pentru fructe“, şi-a zis Gheorghi şi a mai stat puțin, după care a întrebat-o pe Medeea dacă se întoarce să mănânce acasă.

Medeea a dat din cap, terminând de băut cafeaua în tăcere.

După ce a plecat Medeea, Artiom l-a asaltat din nou pe tatăl lui cu rugămințile, dar acesta l-a poftit să facă bine să se pregătească pentru piață.

— Ba la cimitir, ba la piață… a bombănit băiatul.

— Rămâi acasă, dacă nu vrei să mergi, i-a propus tatăl împăciuitor, dar Artiom a cântărit bine lucrurile şi a înțeles că nu-i rău să meargă la piață.

O jumătate de oră mai târziu erau deja pe drum, amândoi cu rucsacuri, Artiom cu pălărie din pânză de in, Gheorghi cu o caschetă militară din pânză de cort, care-i dădea un aer de aventurier războinic. Ei le-au zărit din nou pe mamă şi fiică aproape în acelaşi loc, erau îmbrăcate cu haine la fel, numai că de data asta femeia stătea pe un taburet pliant şi desena ceva pe un şevalet în miniatură.

Gheorghi le-a strigat întrebându-le dacă vor ceva de la piață, dar vânticelul stârnit din senin i-a dus cuvintele în cealaltă parte, şi femeia a făcut un semn cu mâna că nu-l aude.

— Du-te fuga să le întrebi dacă le trebuie ceva, l-a rugat el pe Artiom, şi băiatul a urcat în goană panta, făcând să zboare pietricelele în urma lui.

Gheorghi s-a uitat în sus pe deal şi a rămas plăcut surprins. Iarba era încă tânără, proaspătă, pe coasta lui cătina desfrunzită arăta ca un nor roz bătând în liliachiu.

Femeia i-a zis ceva lui Artiom, apoi a renunțat şi o luat-o în jos pe pantă.

— Ne cumpărați nişte cartofi? Două kilograme, vă rog. N-am cu cine s-o las pe Tania, nu rezistă până acolo, oboseşte. Şi o legătură de mărar. N-am bani la mine, a turuit ea puțin peltic şi s-a înroşit imediat.

Ea a urcat la fetița care stătea în picioare lângă şevalet, inima îi bătea tare, o simțea în gât: „Ce se petrece cu mine? Ce-i cu mine? Nimic. Două kilograme de cartofi şi o legătură de mărar…“

Odată ajunsă sus pe colină, a observat că totul s-a schimbat în cele câteva minute cât a coborât panta: soarele a răzbit prin perdeaua strălucitoare de ceață şi florile de cătină, pe care încerca să le picteze, nu se mai înălțau ca un nor rozaliu, ci stăteau îndesate una într-alta, agățate de coama dealului, formând o masă consistentă, întocmai ca şerbetul de răchițele. A dispărut ca prin farmec peisajul acela incert, iar locul unde se afla i s-a părut că a încremenit şi că în jurul lui se mişcă universul, stelele, norii şi turmele de oi.

Gândul ăsta nu i-a liniştit inima care stătea să-i spargă pieptul, gonind nu se ştie unde, în timp ce ochii, neținând seama de voința ei, sorbeau cu nesaț tot ce era în jur, ca să nu le scape nimic, să nu uite nici un amănunt din lumea asta. Oh, dacă ar putea să facă aşa cum făcea în copilărie, când o pasiona botanica, dacă ar putea să culeagă şi să păstreze pentru totdeauna, ca pe o floare dragă, clipa asta cu toată recuzita: fetița ei lângă şevaletul fixat strâmb în centrul universului, cătina înflorită, drumul pe care merg doi călători fără să se uite în jur, fâşia mării din depărtare, valea brăzdată cândva de apele fluviului dispărut de mult. Şi tot ce se află în spatele ei, dincolo de dealurile gârbove, îmbătrânite pe tărâmurile astea, tot ce nu poate cuprinde cu privirea – munții turtiți, cu vârfurile retezate, înşirați unul după altul ca vitele supuse…

Drumul cu autobuzul de la Simferopol până la casa Medeei dura în jur de cinci ore, în plus, nu era decât o singură cursă pe zi până la începerea sezonului turistic, dar în ciuda prețului usturător – o călătorie de două ore cu maşina costa aproape cât un bilet de avion de la Moscova la Simferopol – Nika şi Maşa luau de obicei taxiul.

Întors de la piață, Artiom s-a urcat pe acoperişul casei, înarmat cu binoclul vechi şi cu ochii țintă la golul dintre dealuri, unde apăreau din când în când luminile maşinilor care se îndreptau spre Colonie. Gheorghi tria cumpărăturile în bucătărie. N-a fost zi de piață, atmosferă plictisitoare, vânzători puțini. A cumpărat magiun de prune bine închegat, făcut în casă, pregătit rudimentar pe placă de metal încinsă – deliciul copilăriei lui –, verdețuri şi o pungă mare cu cebureki[5].

5. Pateuri mici umplute cu carne tocată de oaie. (N. tr.).

Magazinul cu obiecte de uz casnic l-a încântat, şi nu-i de mirare, magazinul îi uimea întotdeauna pe turiştii veniți în stațiune, întâmpinându-i cu o bogăție neşteptată de sortimente. De data asta Gheorghi a cumpărat un obiect la modă – un ceainic cu fluier de avertizare –, două duzini de pahare şlefuite în fațete şi o jumătate de kilogram de cuie pentru potcoave, de care ducea mare lipsă prietenul lui din Novosibirsk, Tarasov, preşedinte de colhoz. A mai cumpărat de acolo un clei cehesc, o raritate la vremea aceea, şi o față de masă din muşama destul de urâtă. A întins pe masă toate cumpărăturile, era bucuros că a găsit atâtea lucruri. Îi plăcea să cumpere, îl pasiona să se joace alegând, tocmindu-se, şi se bucura de bunurile procurate. Soția lui, Zoika, se supăra când îi aducea acasă din călătorie o grămadă de lucruri complet inutile, de care se împiedicau în apartament şi în casa de vacanță. Era economistă, lucra la o întreprindere comercială şi era de părere că trebuie să cumperi lucruri cu rost, să cântăreşti bine, să nu iei orice prostie…

Gheorghi a destupat sticla de vin de Taurida. Îi părea rău că a cumpărat aşa de puțin. De fapt bunătatea asta de vin se găsea aici din belşug, putea să-l cumpere şi mai târziu de la prăvălia din sat.

După ce a sortat toate cumpărăturile şi s-a aşezat pe pragul casei cu paharul într-o mână şi cu ceburekul într-alta, a văzut cum coboară panta pictorița împreună cu fetița.

„La naiba, am uitat de cartofi, şi-a amintit el. Nu erau cartofi la piață. Îmi aminteam, dacă-i vedeam.“

A cumpărat însă mult mărar, şi cum era om de cuvânt, l-a strigat pe Artiom să coboare de pe acoperiş şi să i-l ducă femeii; vizitatorii Medeei nu se considerau vilegiaturişti, până şi localnicii îi tratau ca pe unii de-ai lor.

Artiom a refuzat categoric să ducă mărarul. Era prea important pentru el momentul când o să apară maşina, îi era frică să nu fie pe fază. Şi într-adevăr, nici n-au apucat să termine cearta în legătură cu mărarul, că a şi apărut o Volgă galbenă în golul dintre dealuri, destinat parcă special ei.

— Vin! a strigat Artiom cu glasul sugrumat de bucurie şi, coborând de pe acoperiş, a dat fuga la barieră.

Câteva minute mai târziu, maşina s-a apropiat de casă şi s-a oprit, toate cele patru uşi s-au deschis în acelaşi timp şi au coborât din ea şase persoane, dintre care doi copii foarte mici. Cât timp taximetristul a descărcat din portbagaj geamantanele şi cutiile de carton, a început o vânzoleală generală, cu pupături şi îmbrățişări ca între rude. Nici n-a apucat bine maşina să plece, că a apărut pe neaşteptate şi Medeea cu sacoşa ei pântecoasă, zâmbind cu gura bine închisă şi strângând din pleoape.

— Tuşico! Scumpo! Cât mi-ai lipsit! Ce frumoasă eşti! Miroşi a salvie! a exclamat îmbrățişând-o roşcata şi lungana de Nika.

Medeea s-a apărat un pic:

— Da de unde! Spui prostii! Miros a vopsea de ulei, e a treia lună de când se renovează spitalul, nu se mai termină odată.

Katia, fiica mai mare a Nikăi, în vârstă de treisprezece ani, stătea lângă Medeea şi îşi aştepta rândul la îmbrățişări. Oriunde se afla, Nika îşi aroga dreptul incontestabil de a fi prima întotdeauna, şi nu oricine avea curajul să i se opună. Îşi aştepta rândul şi Maşa, tunsă băiețeşte, cu talie de adolescentă, părea că nu

e femeie în toată firea, ci o copilă firavă în plină creştere, cocoțată pe picioare slăbănoage. Chipul însă îi era frumos, o frumusețe încă ascunsă ca un desen abia schițat pe hârtie de calc. Gheorghi a îmbrățişat-o şi a sărutat-o pe creştet.

— Uite la el! Nu vreau să te văd în ochi! s-a apărat Maşa. Ai fost la Moscova şi n-ai dat măcar un telefon!

Băiatul Maşei, Alik, în vârstă de cinci ani, şi Liza, fata cea mică a Nikăi, s-au îmbrățişat şi ei, imitând întâlnirea zgomotoasă a celor mari, deşi erau nedespărțiți din ajun, când au înnoptat cu toți la Nika, pe bulevardul Zubovski. Copiii aveau aproape aceeaşi vârstă, se iubeau mult de când văzuseră lumina zilei, dacă se poate spune aşa, şi-i distrau pe toți maimuțărind relațiile între adulți: cochetăria femeilor, gelozia, cutezanța de cocoş tânăr a bărbaților.

— Cousinage dangereux voisinage[6], a repetat a nu ştiu câta oară Medeea, uitându-se la verişorii primari.

6. Verişor periculos amor (fr.). (N. tr.).

— O să te îmbrățişez ca şi cum în clipa asta ne-am văzut, a zis Alik trăgând-o spre el pe Liza, iar ea se tot opunea, părând că nu-şi imaginează situația în care ar accepta îmbrățişarea, şi tărăgăna lucrurile:

— Nu, mai întâi tu… mai întâi tu… arată-mi cățeluşul!

Doi dintre cei prezenți, Artiom şi Katia, s-au salutat sec, dând din cap. Se iubiseră cândva aşa cum se iubeau acum Liza cu Alik, dar cu doi ani în urmă dragostea lor se dusese pe apa sâmbetei. Katia crescuse vertiginos, avea pe ici pe colo locuri acoperite cu fire de păr, se grăbise să şi le radă, se procopsise şi cu nişte sâni micuți, dar cât se poate de reali, între care se căsca hăul maturității sexuale.

Artiom, supărat pe Katia fiindcă nu mai era în grațiile ei de anul trecut, deşi nu merita un asemenea tratament şi o aşteptase mai-mai să leşine din cauza consumului nervos, i-a întors spatele ca măsură de autoapărare şi s-a apucat să scormonească îngândurat pământul cafeniu cu vârful piciorului.

Anul trecut Katia fusese exmatriculată de la şcoala de balet a Teatrului Bolşoi, fiindcă nu avea viitor ca balerină, dar păstrase toate gesturile unei balerine profesioniste, de care Nika, mândrindu-se pe ascuns de ținuta ei, râdea mereu: „Bărbia sus, umerii în jos, pieptul înainte, picioarele desfăcute în afară.“

Exact în poziția asta a încremenit Katia, dând prilejul amatorilor să guste din plin frumusețea artei dansului.

— Uită-te la tinerii noştri, Medeea! i-a zis Maşa atingându-i umărul.

Alik a scos-o afară din cuşcă pe Niukta, cățeaua Medeei, cu picioare scurte şi îngrozitor de lungă. Liza ținea şi ea în brațe un cățel tot aşa de lung, şi Alik, împingându-l într-o parte, a ajuns în sfârşit la obrazul fetiței.

Au izbucnit toți în râs. Gheorghi a luat cele două geamantane, Artiom, întorcând spatele Katiei, a luat cutia de carton cu provizii, şi Katia, făcând mici salturi din fugă ca balerina care vine să salute publicul, a încremenit în pata de lumină dintre casă şi bucătărie şi a rămas acolo frumoasă şi inaccesibilă ca o prințesă. Artiom a pus la inimă purtarea ei, aşa durere nu simțise niciodată. Era primul pe care-l rănea primăvara venită prea devreme.

Nora s-a trezit iar că joacă rolul spionului. Fetița ei dormea după masa de prânz. Bărbatul acela frumos nu i-a adus nici cartofi, nici mărar. Abia acum a observat că nu seamănă cu un legionar roman, ci cu Odiseu. În timp ce spăla rufele în curtea tuşii Ada, a văzut taxiul oprit şi pe femeia roşcată şi înaltă, în rochie de culoare zmeurie, îmbrățişând-o pe bătrână şi o mulțime de copii țopăind în jurul lor, şi a simțit pe neaşteptate cum se îneacă de invidie pe oamenii ăştia bucuroşi să se întâlnească şi să sărbătorească veseli revederea.

Două ore mai târziu a sosit în sat încă o maşină şi s-a oprit de data asta la casa familiei Kravciuk. Nora a auzit vocea cuiva care întreabă de proprietari, a ridicat colţul perdelei brodate şi a văzut cum apar din bucătăria de vară mai întâi Ada, apoi soţul ei ştergându-şi gura plină de grăsime cu mâna lui murdară de mecanic.

În faţa barierei ridicate stătea un bărbat înalt de statură, cu părul lung, prins cu un elastic ca la femei, îmbrăcat în jeanşi albi, mulaţi pe picior, şi în maiou roz. Ada a simţit iar că i se pune un nod în gât când a văzut înfăţişarea necuviincioasă a bărbatului străin. Acesta a zâmbit, a fluturat un plic alb şi a întrebat de la barieră:

— Familia Kravciuk? Aveţi o scrisoare de la fiul dumneavoastră şi salutări din partea lui. Ne-am văzut ieri.

Ada a luat plicul şi soţii Kravciuk, fără să scoată o vorbă, au dispărut în bucătărie să citească scrisoarea de la Vitka, singurul lor fiu, absolvent al liceului militar, care locuia de mai bine de doi ani, la Podmoskovie şi, după cum îl judecau cei din Colonie, făcuse o carieră strălucită. Străinul, fără să-l bage în seamă pe taximetristul care-l aştepta, s-a aşezat pe bancă. Între timp soţii Kravciuk au aflat din scrisoare că băiatul lor le trimite omul potrivit, că-i roagă să nu-i ia bani pentru nimic în lume lui Valeri Butonov, să-i facă pe plac, că însuşi şeful regiunii stă la coadă ca să-l maseze ăsta…

Fără să termine de citit, soţii Kravciuk s-au repezit la străin:

— Poftiţi de intraţi, unde vă sunt lucrurile?

Bărbatul şi-a adus geamantanul de piele, cu mâner gros şi solid, acoperit cu etichete străine. Obosită să ţină suspendat în aer fierul de călcat cu care netezea fustiţa Taniei, Nora l-a pus pe suport.

Gazdele se învârteau în jurul bărbatului – i-a dat gata geamantanul lui.

„Sigur că-i artist. Cântăreţ de jazz, sau ceva pe acolo“, a încercat să ghicească Nora. Fierul de călcat era rece, dar neavând chef să iasă din căsuţa ei ca să-l încălzească în bucătărie, a pus deoparte fusta necălcată.

4

Medeea crescuse într-o casă unde mâncarea era gătită în oale mari de aramă, unde pătlăgelele vinete erau marinate în butoaie, iar pe acoperiş se uscau kilograme de fructe care împrumutau mirosul lor dulce brizei sărate venind de la mare. În răgazul dintre treburile gospodăreşti apăreau pe lume frații şi surorile noi şi umpleau casa. Atât de pustie şi liniştită iarna, casa era asaltată acum, în plin sezon, de o mulțime de copii şi de tot felul de oaspeți, şi-i amintea Medeei de copilăria ei. În cazanele enorme, aşezate pe trepiede de metal, erau întotdeauna rufe la fiert, în bucătărie era mereu câte cineva care bea cafea sau vin, oaspeții soseau de la Koktebel sau de la Sudak. Uneori tinerii, neconstrânşi de prejudecăți, liberi ca pasărea cerului – studenți neraşi şi fete nepieptănate –, îşi aşezau corturile nu departe, cântau şi urlau cât îi țineau puterile şi uimeau lumea cu cântecele lor noi. Medeea, femeie retrasă, fără copii, deşi obişnuită cu forfota din vară, se întreba totuşi nedumerită de ce casa ei arsă de soare şi bătută de vânturile venite dinspre mare atrage mulțimea asta de neamuri din Georgia, Gruzia, Siberia şi din Asia Centrală.

Sezonul era la început. Cu o zi înainte petrecuse seara în doi, cu Gheorghi, acum erau opt persoane la cină.

I-au culcat devreme pe cei mici, obosiți de drum. S-a retras şi Artiom, ca să evite ordinul umilitor: „La culcare!“ Plecarea lui de bunăvoie îl punea oarecum pe picior de egalitate cu Katia, pe care n-o mai trimiteau de mult să se culce.

Prima cină se transformă pe nesimțite în a doua cină. Băură vinul cumpărat de Gheorghi. El trăise cinci ani la Moscova, cât timp studiase la Facultatea de Geologie. Nu-i plăcea oraşul, dar îl interesau noutățile din capitală şi acum încerca să le stoarcă de la rudele sale. Nika însă devia discuția vorbind numai despre ea sau despre intrigile din familie, iar Maşa despre politică. De altfel vremurile o cereau: oricare era tema conversației, ea se termina cu discuții în şoaptă şi cu pasiuni politice încinse.

De data asta discutau despre Gvidas-Banditul, nepotul Medeei de la Vilnius, fiul răposatului frate Dimitri. El îşi construise o casă, înființase o mare antrepriză de construcții.

— Îl lasă autoritățile? se interesă Gheorghi, căruia îi tresălta inima când auzea vorbindu-se despre asta.

— Mai întâi că acolo e oricum ceva mai liber. Apoi e arhitect. Şi nu uita, canalia de socru-său e mare ştab la partid.

— Şi Gvidas a intrat în jocul lor? întrebă mirat Gheorghi.

— Cum să-ți zic?… În general la ei puterea sovietică e cam mascaradă, ce mai. Lituanienii au cârnați afumați, anghile, bere. Pentru ei sunt mai importante lucrurile astea decât adunările de partid, asta-i clar. Şi nu prea mănâncă oameni, explică Nika.

Maşa izbucni:

— Spui prostii, Nika. După război au băgat la puşcărie jumătate din Lituania, aproape jumătate de milion de bărbați tineri. Şi au pierdut mai puțini oameni în război. Frumoasă mascaradă!

Medeea se sculă în picioare. Voia de mult să doarmă. Ştia că i-a trecut ora de culcare, când adormea uşor şi avea somnul lin, şi că acum o să se zvârcolească până la ziuă pe salteaua umplută cu alge de mare.

— Noapte bună, le zise şi ieşi.

— Vedeți, li se adresă supărată Maşa, ce om puternic e Medeea, ca stânca, şi totuşi îi e frică. Un cuvânt n-a scos şi a plecat.

Gheorghi zise scos din sărite:

— Proastă mai eşti, Maşa! Pentru voi puterea sovietică e tot răul din lume. Da' uite că pe unul dintre frații ei l-au omorât Roşii, pe altul – Albii, unul a fost împuşcat de fascişti în război, pe altul l-au împuşcat comuniştii. Pentru ea cei puternici sunt toți o apă şi un pământ. Bunicul meu Stepanian, aristocrat şi monarhist, i-a trimis bani micii orfane, i-a trimis tot ce avea în casă la vremea aceea. Tata s-a însurat cu mama… el care era un înfocat, să mă iertați, revoluționar… s-a însurat la un singur cuvânt al Medeeii: trebuie salvată Lenocika… Ce-i puterea pentru ea? E om credincios, altă putere e stăpână asupra ei. Şi să nu-mi ziceți mie că-i e frică…

— Doamne! strigă Maşa. Da' nici prin cap nu mi-a trecut! Am vrut să spun doar că a plecat când a venit vorba de politică.

— Ce să discute ea cu o proastă ca tine? mormăi Gheorghi.

— Încetează! îl întrerupse calmă Nika, aproape picotind. Mai e ceva de băut?

— Bineînțeles, zise înveselit Gheorghi.

Cotrobăi undeva în spatele lui şi scoase sticla începută în aceeaşi zi.

Maşa ardea să se ia la harță, dar Nikăi nu-i plăceau ciondănelile, aşa că împinse paharul spre Maşa şi porni să cânte:

— „Curge râul pe nisip, mătură malul, flăcăul, un coțcar îndrăzneț, se roagă de şefu'…“

La început ea cântă cu voce scăzută şi duioasă. Gheorghi şi Maşa se înmuiară, se sprijiniră unul de altul fraternizând, discuția încetă de la sine. Vocea se prelinse ca lumina prin crăpătura uşii întredeschise, prin ferestrele mici, construite anapoda, şi cântecul deloc pretențios şi apropiat de argoul hoților învioră toată gospodăria Medeei.

Valeri Butonov ieşi în miezul nopții la closet, nu reuşi să ajungă la micuța cabină de lemn şi, uşurându-se pe un răsad de roşii, surprinse neplăcut de udătura neaşteptat de caldă, admiră cerul, nu se mai sătură privind bolta înstelată, brăzdată de razele proiectoarelor care pipăiau fără ruşine fâşia litoralului în căutarea spionilor în costume negre de scafandri din filmele de spionaj. Dar la vremea aceea de început de sezon, nici măcar fesele îndrăgostiților nu se vedeau lucind pe plajă.

Pe pământ era întuneric beznă, la o singură fereastră de la casa dintre coline ardea o lumină de un galben palid, şi parcă tot de acolo se auzea o voce de femeie cântând. Valeri ciuli urechile. Din când în când se auzea lătratul câinilor.

Medeea n-a avut somn în noaptea aceea. Se obişnuise de tânără să doarmă puțin, iar acum, la bătrânețe, o noapte albă n-o scotea din rosturile ei. Stătea lungită pe patul îngust de fată tânără, îmbrăcată în cămaşa de noapte cu broderia roasă la piept, şi de-a lungul corpului i se odihnea coada împletită lejer pentru noapte, care i se rărise cu anii, dar care-i ajungea încă până la coapse.

Curând casa se umplu de micile zgomote familiare: Nika lipăi pe podea cu picioarele goale, Maşa zdrăngăni capacul oalei de noapte şi şopti „piş-piş“ copilului adormit, se auzi desluşit muzica firişorului de pipi. Comutatorul țăcăni, se auzi un râset înăbuşit.

Nici auzul, nici vederea n-o trădau pe Medeea. În plus, înzestrată de la natură cu mult spirit de observație, descoperea multe lucruri din viața rudelor sale tinere, pe care ele nici măcar nu le bănuiau.

De obicei femeile tinere veneau cu copiii mici la începutul sezonului, soţii lor, ocupaţi cu lucrul, petreceau aici puţin timp, două săptămâni, rareori o lună. Veneau şi câţiva prieteni, închiriau camere în Colonia de Jos şi noaptea veneau pe ascuns la Medeea, se dedau plăcerilor însoţite de gemete şi ţipete în camerele ei. Pe urmă femeile divorţau de soţi, se măritau cu alţii. Noii soţi le creşteau şi educau copiii, făceau alţi copii, aceştia, fraţi şi surori vitrege, se vizitau între ei, iar pe urmă foştii soţi veneau aici cu noile soţii şi noii copii ca să-şi petreacă vacanţa împreună cu copiii din celelalte căsătorii.

După ce se măritase cu tatăl Katiei, un regizor tânăr care promitea mult, dar care nu produsese nimic demn de reputaţia sa, Nika îl cărase cu ea ani de zile peste tot pe Mişa, fiul neîndemânatic şi prost crescut al regizorului din prima căsătorie. Katia îl asuprea în fel şi chip, dar Nika îl alinta, era duioasă cu el şi-i purta de grijă, iar când l-a lăsat pe regizor şi l-a înlocuit cu un fizician, a continuat să-l ia cu ea mult timp. În ochii Medeei, treaba asta arăta ca un schimb de parteneri între cele două cupluri căsătorite, un roman de dragoste pasionată între cumnaţi, între ei existând o diferenţă de vârstă de treizeci de ani şi câteva amoruri de tinereţe, care confirmau pe deplin adevărul proverbului franţuzesc.

Ei i se părea că generaţia născută după război, în special tinerii în vârstă de douăzeci de ani luau viaţa ca pe o joacă de copii, că nu erau pregătiţi nici pentru căsătorie, nici pentru maternitate, că nu aveau simţul răspunderii care o călăuzise pe ea din fragedă copilărie. Medeea nu judeca niciodată pe nimeni, dar preţuia în mod deosebit pe aceia care, întocmai ca mama, bunica şi prietena ei, Elena, făceau şi lucrurile mărunte, şi pe cele mari în singurul mod acceptat – cu toată seriozitatea, ducând treaba până la capăt.

Medeea fusese soţia unui singur bărbat şi continua să-şi ducă viaţa ca văduvă a lui. Văduvia ei era frumoasă, cu nimic mai prejos decât fusese căsătoria. În timpul celor aproape treizeci de ani scurşi de la moartea soţului, trecutul însuşi luase o altă înfăţişare, şi singura amărăciune pe care el i-o pricinuise – după moartea lui, lucru ciudat de altfel – se diluase, şi imaginea lui sfârşise prin a căpăta importanţa şi măreţia unui monument pus pe piedestal, calităţi de care acesta fusese complet lipsit în timpul vieţii.

Văduvia Medeei era mult mai lungă decât fusese căsătoria, iar relaţia cu soţul răposat era la fel de frumoasă, ba chiar devenea mai frumoasă odată cu trecerea anilor.

Cu senzaţia timpului mort pe care i-o dădea insomnia, Medeea se legăna totuşi într-o uşoară toropeală, care nu-i întrerupea cursul obişnuit al gândurilor: un amestec de rugăciuni, conversaţii şi amintiri care uneori treceau pe neaşteptate dincolo de ceea ce cunoscuse şi văzuse cu ochii ei.

Ştiind aproape pe de rost poveştile soţului despre copilăria lui, acum ea şi-l amintea copil mic, deşi îl cunoscuse când acesta avea aproape patruzeci de ani.

Samuel era fiul unei văduve care îşi iubea şi cocoloşea nefericirile mai ceva decât orice altă avuţie. Ea îşi prezenta fiul plăpând surorilor ei cu o mândrie inexplicabilă:

— Uitaţi-vă la el, e slab ca un pui de găină, nu-i altul pe strada noastră aşa de slab! Ce bube are! E atins de scrofuloză! Şi crăpăturile astea pe mâini!

Samuel creştea totuşi cu toate bubele, coşurile şi furunculele astea, era într-adevăr slab şi palid, dar nu se deosebea cine ştie ce de copiii de vârsta lui. La treisprezece ani a început să simtă o oarecare nelinişte în legătură cu pantalonii care i se bombau, ridicaţi de lăstarul care-i creştea vertiginos şi care-i provoca o durere stânjenitoare.

Băiatul a interpretat noua lui situaţie ca pe o boală, una dintre numeroasele boli despre care mama lui vorbea cu atâta mândrie, şi a luat şnurul de la juponul ei ca să strângă mădularul încăpăţânat, să nu-l mai jeneze. Între timp alte două părţi ale corpului – urechile şi nasul – i s-au lungit într-un ritm de nestăvilit. Dintr-un băieţel drăgălaş a ieşit ceva fără nici o noimă, cu sprâncene rotunde, uşor zbârlite, şi nasul lung

şi mobil. Slăbiciunea lui fizică se manifesta la vremea aceea într-un fel nou, foarte special: oriunde se aşeza, i se părea că stă pe două pietre ascuţite. Pantalonii cenuşii cu dungi de la răposatul lui tată spânzurau pe el ca pe sperietoarea de ciori, şi tot atunci a căpătat porecla neplăcută de „Samonia-izmene goale".

La paisprezece ani, după *barmiţva*, care pentru Samuel n-a însemnat decât că a citit textele obligatorii, făcând de cinci ori mai multe greşeli decât ceilalţi cinci băieţi din familii sărace, care învăţaseră şi ei la sinagogă pe cheltuiala comunităţii, după schimbul de scrisori chinuitor din cauza răspunsurilor evazive dintre mama lui şi fratele mai mare al răposatului tată, a fost trimis la Odessa, unde a început să muncească la un birou comercial ca băiat bun la toate; i se dădeau sarcini pe cât de nedefinite, pe atât de infinite.

Munca de la birou aproape că nu-i lăsa timp liber, şi totuşi a reuşit să guste din roadele educaţiei evreieşti, perimată la vremea aceea, pe care i-a dat-o fratele mai mare al tatălui, Efraim. Acesta era un intelectual evreu autodidact care, în pofida evidenţei, se hrănea cu iluzia că o educaţie solidă, pe baze sănătoase, poate să rezolve problemele dureroase ale omenirii, inclusiv o neînţelegere precum antisemitismul.

Samuel n-a rezistat mult sub flamura decolorată a educaţiei evreieşti şi a trecut, spre marea durere a unchiului, în tabăra sioniştilor care puseseră cruce evreului ridicat, prin educaţie şi cultură, la nivelul celorlalte popoare civilizate şi acum făceau exact pe dos, mizau pe evreul în starea lui naturală, care ia hotărârea simplă şi cu două tăişuri de a-şi planta din nou grădina în Canaan.

Vărul primar al lui Samuel reuşise să ajungă în Palestina, trăia la Ein-Ghedi, un loc total necunoscut, lucra în agricultură şi, în rarele lui scrisori entuziaste, îl momea pe Samuel să emigreze.

Spre nemulţumirea unchiului care-l angajase la birou, Samuel s-a înscris la nişte cursuri de agronomie pentru emigranţii evrei. Studiile îi răpeau ore bune din timpul de lucru, unchiul s-a supărat şi i-a redus la jumătate salariul pe care nu i-l dăduse niciodată, în schimb nevasta unchiului, tanti Ghenicika, suflet de evreică adevărată, şi-a pus în gând să-l însoare pe Samuel cu o rudă de departe a ei, o nepoată nu prea tânără, care avea din naştere o uşoară deformare a osului iliac.

Samuel a urmat cu râvnă cursurile două luni, a aprofundat cunoştinţele despre altoirea prin alăturare şi altoirea în ochi, dar cum era nestatornic din fire, n-a avut răbdare să aştepte până când intenţiile clocite ca ouăle să se transforme în fapte concrete, şi în timp ce alţi auditori se înfundau în universul horticulturii şi al viţei-de-vie, el s-a mutat în altă bancă – era vorba despre un cerc marxist clandestin, organizat pentru muncitorii din atelierele mecanice din port.

Ideile răscolitoare ale micului socialism evreiesc din Palestina provincială n-au putut să concureze cu măreţul internaţionalism proletar.

Interesat numai de preţul grâului, unchiul s-a arătat indiferent la fostele pasiuni ale nepotului, dar nu şi-a ţinut firea, când a auzit că e vorba de marxism, şi i-a cerut să-şi găsească de dormit în altă parte. Ca s-o spunem pe-a dreaptă, el a priceput ceva din explicaţiile lui Samuel cu privire la plusvaloare, dar l-a tratat cu duşmănie pe geniul în ale economiei şi a început să strige:

— Auzi la el, ştie mai bine ca mine ce să facă cu plusvaloarea! Mai întâi s-o obţină!

Samuel l-a suspectat pe unchi că încurcă plusvaloarea cu beneficiul net, dar n-a mai apucat să-i explice. Unchiul i-a promis că-n cel mai scurt timp îl vor băga la închisoare, şi avea să se împlinească profeţia lui, chiar dacă până atunci au trebuit să mai treacă doi ani. În timpul ăsta Samuel a învăţat meseria de lăcătuş, a dobândit o mulţime de cunoştinţe, consultând cărţi de toate felurile, şi a condus chiar el un cerc pentru luminarea conştiinţei întunecate a poporului.

La sfârşitul anului 1912, în urma unei decizii administrative, a fost deportat în gubernia Vologda unde a stat doi ani, apoi a mers din oraş în oraş ducând cu el într-o geantă de doctor material literar brut, încă umed, imprimat chiar de el, s-a întâlnit în locuințe clandestine cu persoane necunoscute, dar foarte importante, şi a dus muncă de lămurire agitând… agitând… Cât a trăit, s-a prezentat drept revoluționar de profesie şi a întâmpinat revoluția la Moscova, a avut ceva funcții de conducere de importanță redusă, fiindcă ştia să lucreze cu masele proletare, iar pe urmă l-au instruit să intre în pielea Unităților Speciale şi l-au trimis în misiune în gubernia Tambov. Aici se întrerupe în chip misterios biografia lui glorioasă şi se cască un mare gol, pe urmă însă el devine un om cât se poate de obişnuit, fără să mai fie mânat în viață de vreun ideal, face proteze dentare şi se înfierbântă numai când vede femei trupeşe.

Întâmplarea a făcut ca întâlnirea lui cu Medeea să aibă loc într-un sanatoriu – ea, stoarsă de vlagă după ce îşi mâncase anii frumoşi ai tinereții fără să bage de seamă, având grijă zi de zi de frații mai mici, Konstantin şi Dimitri, şi de sora sa Aleksandra, pe care o trimisese nu demult împreună cu primul ei născut, Serghei, la Moscova, la soțul acesteia; el, dentistul veşnic vesel, care, zâmbind, îşi dezvelea dinții mici şi lați şi dunga gingiei de un roz palid. Se zice că nămolul tămăduitor din Crimeea ajută femeile să aibă copii, dar se ştie că la treaba asta contribuia şi Medeea Gheorghievna cu compresele ei cu nămol, aplicate pe pântecele femeilor sterpe.

Sanatoriul nu avusese dentist până atunci, dar medicul-şef reuşise să obțină postul prin Comisariatul pentru Sănătate; dentistul şi-a făcut apariția şi a transformat locul ăsta liniştit şi un pic misterios într-un inimaginabil bazar. Vorbea tare, glumea, agita instrumentele de nichel, făcea curte tuturor pacientelor sale simultan, îşi oferea serviciile pentru conceperea copiilor. Medeea Gheorghievna, cea mai bună soră medicală din sanatoriu, i-a fost trimisă ca să-l ajute în reprezentațiile lui stomatologice. Ea amesteca pasta pentru plombe cu spatula pe o placă din sticlă, îi dădea instrumentele şi se minuna în sinea ei de obrăznicia nemaipomenită a dentistului, dar şi mai mult o mira imoralitatea strigătoare la cer a femeilor suferind de sterilitate, care-i fixau întâlniri dentistului înainte să se dea jos din scaunul unde acesta le trata dinții.

Îl urmărea cu interes crescând de la o zi la alta pe evreul slăbuț, îmbrăcat în pantaloni lăbărțați, încrețiți la burtă din cauza centurii caucaziene care-i încingea talia fină, şi într-o cămaşă veche, de culoare bleu. Când îmbrăca halatul alb, arăta mai onorabil.

„E doctor totuşi – a găsit Medeea explicația pentru succesul lui atât de evident la femei. E plin de spirit în felul lui.“

În timp ce Medeea completa fişa medicală, înainte ca pacienta nouă să deschidă încrezătoare gura, doctorul reuşea dintr-o ochire s-o examineze din creştetul capului până la glezne cu bunăvoința unui expert. Nimic nu scăpa ochiului experimentat al dentistului, şi primul lui compliment viza întotdeauna, după cum a remarcat Medeea, numai partea de sus: părul, tenul, ochii. Când reacția din partea femeii era încurajatoare – în privința asta dentistul avea multă intuiție – el devenea volubil, urmărind un singur scop.

Medeea îl cerceta pe furiş şi se minuna cum se înviorează doctorul la vederea fiecărei femei care-i trece pragul şi cât de plictisit arată când rămâne singur cu el însuşi, adică numai cu Medeea cea aspră. Doctorul o examinase critic şi pe ea încă din prima zi când făcuseră cunoştință, îi lăudase minunatul păr arămiu, dar neprimind nici un semn de încurajare, nu mai revenise asupra calităților ei.

După ceva timp, Medeea a băgat de seamă uimită că doctorul are într-adevăr ochiul ager, că vede într-o clipă cele mai ascunse calități ale femeilor şi, poftim, se bucură şi mai mult când le descoperă pe cele mai greu de găsit.

Uneia grase ca pepenele, sigur bolnavă de obezitate, i-a zis, cuprins de admirație, în timp ce ea se chinuia să-şi vâre fundul moale pe scaunul de dentist:

— Dacă trăiați la Istanbul, erați socotită cea mai frumoasă femeie din oraş!

Grăsana umflată s-a înroşit, ochii i s-au umplut de lacrimi şi a chițăit ofensată:

— Ce vreți să spuneți?

— Doamne! s-a agitat Samuel. Zic numai de bine. Fiecare vrea ca binele să fie cât mai mult!

Medeea a avut chiar impresia că la sfârşitul orelor de consultație, doctorul arată obosit nu atât din pricina muncii, cât din pricina efortului de a-i spune fiecărei femei ceva plăcut, pornind de la şarmul ei natural, uneori îndoielnic.

Cu rarii reprezentanți ai sexului masculin cu care avea de-a face (sanatoriul trata în special sterilitatea, deşi avea şi o mică secție de kinetoterapie) el era mai puțin vorbăreț, se simțea jenat şi, hai să zicem, mai timid.

Medeei i-a venit să râdă de observațiile ei: i-a dat prin minte chiar că dentistul vesel se teme de bărbați. Avea să afle mai târziu prețul observației ăsteia făcute în treacăt.

Ea avea pe atunci aproape treizeci de ani. Dimitri se pregătea să intre la liceul militar la Taganrog, Konstantin avea şaisprezece ani şi spera să ajungă geolog.

Sora ei, Anelia, care o luase cu ea la Tbilisi pe micuța Anastasia, a tot chemat-o pe Medeea să-i facă o vizită. Găsise printre rudele soțului un văduv încă tânăr şi foarte simpatic şi plănuia să i-l prezinte Medeei. Fără să ştie de planurile Aneliei, aceasta intenționa să-şi viziteze surorile nu în primăvară, ci în toamnă, după ce avea să-şi facă proviziile de conserve pentru iarnă. Dacă reuşea planul Aneliei, nu mai exista azi în Crimeea casa asta grecească, poate ultima, şi generațiile următoare ale lui Sinopli degenerau în greci trăind numai pe uscat – din Taşkent, din Tbilisi şi din Vilnius. Dar n-a fost să fie aşa, lucrurile au luat altă întorsătură.

La mijlocul lui martie 1929, toți salariații din sanatoriu au fost chemați urgent la şedință. Absolut toți, inclusiv Raisa, bolnavă la minte, zâmbind asimetric cu jumătate din față. Când era chemată Raisa, însemna că şedința e de importanță națională.

Şeful partidului pe oraş, mătăhălosul Vialov, se agita dând furios din mâini la masa acoperită cu hârtie roşie satinată. Citise deja decretul şi acum vorbea în nume propriu despre ziua luminoasă de mâine, despre următoarele zile luminoase şi despre măreața idee a colhozurilor. Personalul din sanatoriu, compus în majoritate din femei, îl asculta supus. Cele mai multe locuiau în suburbii, aveau o jumătate de casă, câțiva ari de grădină de legume, doi pomi, cinci găini şi o slujbă la stat. Şi nici nu aveau gura mare. Firkovici, medicul-şef, provenind dintr-o familie de karaiți[7] cultivați, om bătut de soartă, mobilizat în 1918 în Armata Roşie, lucrase în spitale, nu intrase în partid, tremura pentru cei de acasă, şi de aceea tăcea, fiind gata oricând să cedeze locul şi timpul alocat lui altor doritori să ia cuvântul.

7. Evrei din Crimeea, vorbitori ai unei limbi turcice. (N. tr.).

— Cine vrea să ia cuvântul? a întrebat Vialov, şi într-o clipă a sărit de la locul lui, plin de neastâmpăr, Filozov, secretarul organizației de bază.

Samuel Iakovlevici stătea în ultimul rând, tremura tot, sălta uşor pe scaun şi arunca priviri în toate părțile. Medeea stătea lângă el şi-l urmărea dintr-o parte fără să înțeleagă de ce se frământă atât. Prinzând-o că-l priveşte, el a apucat-o de mână şi i-a şoptit la ureche:

— Trebuie să iau cuvântul… trebuie neapărat să vorbesc…

— De ce vă frământați atât, Samuel Iakovlevici? Dacă vreți să luați cuvântul, dați-i drumul!

Ea şi-a eliberat uşurel mâna din strânsoarea degetelor lui.

— Ştiţi, eu sunt membru de partid din nouă sute douăzeci… E datoria mea…

Era galben la faţă, nu avea paloarea aceea care să-i dea o oarecare distincţie, ci o paloare cenuşie-întunecată, de culoarea fricii.

Doctoriţa nou-venită la sanatoriu, coafată cu un cârlionţ turtit în stânga cărării şi cu nume nemţesc, a vorbit timp îndelungat despre colectivizare, i-a tot dat din gură: „Dată fiind situaţia actuală…“

Doctorul a apucat mâna Medeei şi a amuţit. Aşa a stat până la sfârşitul şedinţei, cu faţa strâmbându-i-se într-un tic nervos şi îngăimând ceva cu buzele. Când au amuţit aplauzele şi lumea a început să se împrăştie, doctorul a continuat s-o ţină de mână.

— Cumplită zi, credeţi-mă, cumplită zi. Nu mă lăsaţi singur, a rugat-o el.

Ochii lui căprui-deschis erau rugători, ochi de femeie, ce mai.

— De acord, a acceptat ea neaşteptat de uşor.

Au ieşit amândoi pe uşa vopsită în alb a sanatoriului, au trecut prin faţa autogării şi au luat-o pe o stradă liniştită, locuită de lucrători la căile ferate.

Samuel Iakovlevici locuia cu chirie într-o cameră cu intrare separată şi cu o grădină micuţă, în care creşteau două rânduri de viţă-de-vie bătrână. Mai era acolo o masă noduroasă şi acoperită cu muşchi, de parcă fusese sădită şi crescuse odată cu arborii. Grădiniţa minusculă era protejată într-o parte de un gard din uluci rare şi în cealaltă parte de peretele din chirpici al casei vecine.

Medeea stătea la masă şi urmărea cum Samuel Iakovlevici se agită în jurul lămpii de gătit, ia de pe pragul de sus al uşii o bucată de brânză de capră, învelită într-o cârpă, toarnă în tigaie ulei de floarea-soarelui şi le face pe toate repede şi cu pricepere, deşi un pic precipitat. Medeea s-a uitat la ceasul din perete – fraţii ei nu se întorc azi, sunt amândoi la Koktebel, la staţia de planoare, o să înnopteze mai mult ca sigur la prietena Medeei, stăpâna unei vile foarte cunoscute în locurile acelea.

„Nu mă grăbesc nicăieri, şi-a dat seama uimită Medeea. Sunt în vizită.“

Samuel Iakovlevici vorbea fără încetare, era foarte activ şi degajat, parcă nu era cel care se agăţase de mâna Medeei cu puţin timp înainte.

„Ce om ciudat, se schimbă de la un moment la altul“, s-a gândit Medeea şi i-a propus să-l ajute.

El însă a poftit-o să stea jos şi să admire ce minunat e cerul văzut printre frunzele viţei-de-vie.

— Şi acum să vă spun în mare secret, Medeea Gheorghievna, că am făcut multe la viaţa mea, am absolvit cursurile de agronomie pentru coloniştii evrei. Uite, mă uit acum la viţa-de-vie – şi a arătat cu gest maiestuos la două crengi strâmbe – şi mă gândesc ce treabă minunată! Mult mai bine decât să pui dinţi. Ce ziceţi?

Pe urmă a aşezat mâncarea pe masă, au mâncat cartofi mirosind a gaz şi brânză de capră, ea a vrut de câteva ori să se ridice şi să plece, dar a tot amânat, nu ştia nici ea de ce.

Samuel a condus-o traversând oraşul, i-a vorbit despre el, despre nereuşitele lui mari şi mici, despre ghinioanele şi greşelile lui. Părea că nu se plânge, ci că-i vine să râdă sau că se minunează… Pe urmă şi-a luat rămas-bun respectuos de la ea şi a lăsat-o adâncită în gânduri: ce are el ca s-o înduioşeze într-atât? Poate fiindcă nu se ia prea în serios…

A doua zi s-au întâlnit ca de obicei la cabinetul dentar. Parcă nu mai era acelaşi dentist: era tăcut, se purta aspru cu pacientele şi nu mai făcea glume. În pauza de masă, Medeea a avut impresia că el vrea să-i vorbească. Într-adevăr, după ce a plecat ultima pacientă din tura lui de dimineaţă, el şi-a pus sendvişurile impresionante în rând cu turtiţele subţirele ale Medeei, acoperite cu foi de salată abia apărută, a dat din cap, a plescăit din limbă şi a întrebat:

— Ce-aţi zice, Medeea Gheorghievna, dacă v-aş invita la restaurantul „Caucaz“?

Medeea a zâmbit: nu o dată îşi invitase el pacientele alese pe sprânceană la restaurantul „Caucaz“. În plus, forma asta gramaticală „Ce-ați zice, dacă v-aş…“ i s-a părut caraghioasă.

— Aş sta să mă gândesc, a răspuns Medeea sec.

— Să vă gândiți la ce? s-a aprins el. Terminăm lucrul şi mergem…

Medeea a înțeles că el vrea tare mult să meargă cu ea la faimosul „Caucaz“.

— Oricum trebuie să trec mai întâi pe acasă să mă schimb, a pretextat ea moale.

— Mă faceți să râd! Credeți că acolo doamnele sunt îmbrăcate în blană de zibelină? a stăruit dentistul.

În ziua aceea Medeea s-a îmbrăcat într-o rochie de serj gri, cu guler alb rotund şi manşete, aşa cum purtau jupânesele, fetele în casă şi pensionarele, era una dintre sutele de rochii croite la fel, pe care le purtase toată viața, începând cu anii de gimnaziu, şi pe care era în stare s-o coasă cu ochii închişi… Era una dintre rochiile de văduvă pe care le purta şi în prezent…

Seara petrecută la „Caucaz“ a fost minunată. Samuel Iakovlevici a cam făcut pe grozavul. Chelnerul îl cunoştea şi treaba asta îl măgulea nespus. Aplecat din şale, cu mustățile subțirele, ridicate într-un zâmbet, chelnerul a depus cu dezinvoltură pe masă gustările în farfurioare transparente, aşezate simetric în cruce, fără să fie neapărat necesar. Medeea Gheorghievna i s-a părut dentistului mult mai atrăgătoare printre catifelele şi palmierii din restaurant, decât cum o văzuse ieri stând în grădinița lui, cu profilul ei grecesc detaşându-se pe fondul peretelui cu tencuiala scorojită.

Ea a rupt o bucățică de plăcintă, a înmuiat-o în sosul de roşii cu verdețuri şi carne şi a mâncat-o atât de frumos, încât nici o dâră portocalie nu i-a rămas în jurul gurii; dentistul a urmărit-o cu câtă nepăsare mănâncă, cu un aer binevoitor şi distrat totodată, aproape fără să se uite în farfurie, găsind că are maniere alese şi gândindu-se că pe el nimeni nu-l învăța cum să se poarte la masă. I-a trecut pofta de mâncare pentru câteva minute şi i s-a părut acru sosul de roşii cu carne şi verdețuri.

A dat la o parte sosiera de metal şi farfuria. A luat carafa rotundă, şi-a umplut paharul cu vinul închis la culoare şi gros, l-a dat pe gât, a pus paharul pe masă şi a zis pe un ton hotărât:

— Continuați să mâncați, Medeea Gheorghievna, nu luați în seamă ce-o să vă spun.

Medeea s-a uitat la el cu un aer întrebător. Era plăcut şi intim în colțul unde stăteau, dar, ce-i drept, locul era cam întunecat.

— Trebuie să vă lămuresc de ce ieri m-am purtat aşa. Am în vedere şedința. Să ştiți că sunt revoluționar de profesie, mă ştia pe vremuri toată Odessa, am fost deportat trei ani din motive politice. Am organizat evadarea din închisoare a unui om al cărui nume e pur şi simplu nepotrivit să-l pronunț acum. Şi nu sunt un laş, credeți-mă!

Vădit emoționat, a apropiat farfuria cu carne, a apucat o bucată mare şi a înghițit-o plescăind din buze. Părea că i-a revenit apetitul.

— Sunt bolnav cu nervii… pricepeți? a zis el şi a dat iarăşi farfuria la o parte. Am treizeci şi nouă de ani, nu mai sunt tânăr. Dar nici bătrân. N-am nici o relație cu familia. Pot să zic că sunt orfan, a adăugat el în glumă.

El şi-a înclinat capul, câteva şuvițe din părul des, pieptănat înspre spate, i-au căzut pe frunte. Avea un păr frumos.

„Acum o să-mi ceară mâna“, a încercat să ghicească Medeea.

— N-am fost căsătorit niciodată. Şi între noi fie zis, nici n-am avut vreodată intenția să mă însor. Ieri am avut o mică criză când eram la şedință, pricepeți? A trecut însă datorită prezenței dumneavoastră, n-a lăsat nici o urmă. Pe urmă ați venit la mine, am stat toată seara împreună şi n-am simțit absolut nimic…

„Doamne cât e de prost, e chiar caraghios“, i-a venit să zâmbească Medeei.

— Vedeți dumneavoastră, a pornit iar dentistul să-i explice, nu sunteți deloc pe gustul meu…

O asemenea declarație sinceră i s-a părut Medeei că întrece orice măsură, tocmai ei care era complet lipsită de simțul cochetăriei, şi cu toate astea era tare încurcată, nepricepând unde vrea el să bată. Atunci dentistul a întors vorba, de parcă umbla cu cleştele de scos măsele:

— În general îmi plac femeile nu prea înalte, cu carne pe ele, cu picioare solide, ştiți, genul acela de rusoaice. Să nu credeți că sunt un naiv. Bag de seamă că sunteți un fel de regină. Eu însă m-am obişnuit din copilărie să nu mă uit la capete încoronate. Spălătorese, muncitoare, infirmiere, să scuzați…

„E chiar caraghios… culmea e că acasă mă aşteaptă un morman de rufe necălcate…“, şi-a zis Medeea în sinea ei.

Samuel Iakovlevici a înfipt furculița într-o bucată de carne sleită, a mestecat-o, a înghițit-o repede. Medeea a înțeles că e foarte nervos.

— Când m-ați luat de mână, Medeea Gheorghievna… nu, să scuzați, când v-am luat de mână, am simțit că alături de dumneavoastră mi-a pierit frica. Toată seara n-am simțit nimic pentru dumneavoastră, am simțit doar că alături de dumneavoastră nu mi-e frică. V-am condus, m-am întors acasă, m-am întins în pat şi am hotărât imediat că trebuie să mă căsătoresc cu dumneavoastră.

Medeea arăta total indiferentă. Era fată bătrână, avea douăzeci şi nouă de ani, refuzase cu dispreț rarele cereri în căsătorie.

— Şi imediat am văzut-o în vis pe mama! a exclamat el patetic. Dacă ați şti ce caracter îngrozitor avea, dar asta nu vă priveşte. Nu-mi apărea niciodată în vis, dar de data asta da, am visat-o cum s-a apropiat de mine, chiar i-am simțit mirosul părului cărunt, ştiți, de om bătrân, şi mi-a zis pe un ton sever: „Da, Samonia, da.“ Şi gata. Eu trebuie să ghicesc ce-i cu „da“ ăsta.

Medeea stătea dreaptă, întotdeauna se ținea dreaptă. Gulerașul îi era îndoit un pic în partea stângă, dar ea n-a observat. Îşi frământa mintea cum să-l refuze politicos pe omul ăsta ciudat, ca să nu-l jignească. Părea că lui nici nu-i trece prin minte că poate fi refuzat.

— Ah, da, mai e un lucru, Medeea Gheorghievna, despre care trebuie să vă vorbesc în calitate de viitor soț. Treaba e că am un dosar la psihiatrie. Adică stau foarte bine cu nervii. E o istorie veche, trebuie să v-o spun totuşi… În 1920 am făcut parte dintr-un detaşament al Unităților Speciale şi am fost trimis să rechiziționez recolta de grâu. Treaba era de maximă importanță, am înțeles asta foarte bine. Am găsit grâu, bineînțeles, în satul Vasilişcevo din gubernia Tambov. Eram sigur că-l țineau ascuns, dar noi am dat de el în două gospodării care nu arătau să fie prea bogate. Ne ordonaseră să-i împuşcăm pe cei care ascund grâul, ca să-i intimidăm pe ceilalți, să-şi bage mințile în cap. Soldații din Armata Roşie au prins trei țărani şi i-au dus dincolo de barieră. Am văzut cum îi duc, lumea se ținea după ei. Erau doi frați care împărțeau aceeaşi gospodărie şi încă unul în vârstă. Femeile lor aleargă, aleargă şi copiii. Bătrâna paralizată, mama țăranului în vârstă, se târâie în urma lor. Bătrânului i-au confiscat patru puduri de grâu, iar fraților le-au luat o jumătate cu totul. Eu, Medeea Gheorghievna, eram comandantul detaşamentului. I-au aşezat în rând pe toți trei, soldații din Armata Roşie stăteau în fața lor cu puştile. Şi deodată femeile cu copilaşii au scos aşa nişte țipete, că parcă m-a izbit ceva în cap şi am căzut lat. Am avut o criză, ceva în genul epilepsiei. Bineînțeles că nu-mi amintesc nimic. M-au pus într-o căruță direct pe grăunțe şi m-au dus în oraş. Eram negru de tot, picioarele şi mâinile îmi erau butuci, cum se zice, nu le puteam îndoi. Trei luni am zăcut în spital, pe urmă m-au trimis la sanatoriu şi după aceea au făcut o comisie şi au stabilit că stau prost cu nervii. După comisie au vrut să mă trimită la un serviciu de aprovizionare al partidului. Am stat şi am cântărit lucrurile, apoi am cerut să fiu dentist. Au ținut seama de sensibilitatea mea nervoasă şi mi-au dat drumul. Cred că ați observat că sunt dentist bun. Ştiu să tratez dinții, fac şi proteze. Opiniile

politice nu mi le-am schimbat. Numai că organismul mi-e slab. Când trebuie să acționez în numele partidului, o fac din toată inima, numai că organismul e cuprins de slăbiciune şi tremur de frică să nu mă apuce criza, neliniştea aia nervoasă… ca ieri la şedință. E marele meu secret, vi-l mărturisesc numai dumneavoastră, deşi diagnosticul există în fişa mea medicală. Am avut posibilitatea să-l fac să dispară de acolo. M-am gândit, nu, n-o s-o fac: dacă o să mă trimită iar la o muncă operativă pe linie de partid? Nu-s în stare. Bate-mă, omoară-mă, nu pot şi gata. Alte lipsuri n-am, Medeea Gheorghievna.

„Doamne dumnezeule! Fratele Filip a fost împuşcat de Roşii, fratele Nikifor a fost spânzurat de Albi, înainte de asta însă au fost ucigaşi amândoi. Iar ăsta n-a fost în stare – şi se dă de ceasul morții că-i slab… Adevărat e că duhul suflă încotro vrea el…“

Samuel a condus-o până acasă. Drumul era slab luminat, nu vedeau pe unde calcă. Partea aceea a suburbiei era pe atunci un loc uitat de lume, nu era nimic construit şi pământul era invadat de buruieni. Până la casa Medeei erau patru kilometri. La jumătatea drumului, Samuel, care vorbise până atunci fără întrerupere, a tăcut brusc. De fapt spusese tot ce avea de spus despre el. În anii căsătoriei lor, el avea să adauge doar amănunte neesențiale la mărturisirile din seara aceea.

Medeea tăcea şi ea. El o ținea de braț cu mâna puternică şi delicată, ea simțea însă că e cea care-l conduce.

Când au ajuns la vechea gospodărie a lui Haralampi, luna s-a arătat pe cer şi pomii din grădină au devenit strălucitori ca argintul; poarta mare era zăvorâtă ca să nu mai fie folosită, cei ai casei intrau prin două portițe, una era pe o latură a casei, cealaltă în spatele ei. S-au oprit la intrarea laterală. El şi-a dres glasul şi a întrebat cu un aer preocupat:

— Când mergem să facem actele?

— Nu mergem, a clătinat ea din cap. Trebuie să mă gândesc.

— Să vă gândiți la ce? a întrebat el mirat. Azi e colectivizarea, mâine o să fie altceva. Viața o să fie din ce în ce mai bună, bineînțeles, dar cred că-n doi o să ne fie mai uşor s-o suportăm. Mă-nțelegeți?

În casă era linişte. Ea şi-a scos rochia gri, şi-a pus una de casă la fel şi s-a aşezat să-i scrie o scrisoare Elenei. O scrisoare lungă şi tristă. N-a pomenit nimic de dentistul ridicol şi de cererea lui stupidă în căsătorie, i-a povestit Elenei numai despre băieții care au crescut şi o s-o părăsească, despre noaptea care s-a lăsat, despre cât de singură e, că i-a trecut tinerețea şi că se simte obosită.

De dimineață s-a pornit vântul, şi pe Medeea a apucat-o o durere de cap cumplită. Şi-a înfăşurat capul cu basmaua veche şi s-a lungit în patul rece. A doua zi a făcut febră şi a avut dureri în articulații. Boala ei, care la vremea aceea se numea „influenza“, a fost lungă şi grea. Samuel Iakovlevici a îngrijit-o cu mult zel. La sfârşitul bolii ei era îndrăgostit lulea, cât despre Medeea, ea se simțea în al nouălea cer, deşi era fericită pe nemeritate: nu-şi amintea să-i fi adus cineva ceaiul la pat, să-i fi pregătit supa şi să-i fi vârât sub ea marginile păturii. S-au căsătorit când i-a trecut boala, şi au avut o căsnicie fericită din prima zi până-n ultima.

Medeea îi ştia meteahna: după câteva pahare îl apuca furia şi începea să se laude cu trecutul lui revoluționar şi să se uite la femei cu un aer de cuceritor. În momentul acela ea se scula uşurel de la masă şi-i zicea: „Să mergem, Samonia!“, şi el se grăbea s-o urmeze cu un aer vinovat. Ea îi ierta nimicul ăsta…

…Dincolo de perete se auzi plânsetul unui copil, ori Alik, ori Lizocika, Medeea nu deosebi al cui e plânsetul. Începea o nouă zi şi ea nu-şi dădea seama dacă a dormit sau nu în noaptea aceea. În ultimul timp avea parte mai mereu de nopți din astea nelămurite.

Copilaşul – acum era clar că plângea Lizocika – cerea să meargă zor nevoie la mare.

Nika era supărată:
— Nu pricep de ce urli! Scoală-te, spală-te, mănâncă, apoi o să vedem încotro mergem…

5

La mare duceau două drumuri. Era şoseaua asfaltată construită înainte de război. Ea făcea un semicerc uriaş, trecea pe lângă un defileu şi de acolo cobora în pantă abruptă. O parte din şosea, cea mai importantă, urca la munte şi dispărea după barieră, unde bazele militare îşi vedeau de viața lor subpământeană. O ramificație a drumului ducea la Feodosia şi acolo se putea face uşor autostopul.

Al doilea drum era unul vechi, mult mai scurt, dar mult mai abrupt şi mai dificil. Drumurile se întâlneau de două ori: în defileu şi într-o poiană rotundă, aflată între Colonia de Sus şi Colonia de Jos. De acolo se deschidea o privelişte aproape de nesuportat pentru privire. Muntele, pe care tătarii îşi duraseră cândva un sătuc, nu era cine ştie ce înalt, dar în locul ăsta peisajul, parcă supunându-se principiilor complicate ale unui joc chinezesc, nu se lăsa privit după legile opticii şi se lăbărța pe o suprafață imensă, în relief, la limita între plan şi volum, unind în chip miraculos perspectiva convențională cu perspectiva inversă. Totul se înscria aici într-o mişcare rotundă, armonioasă: colinele în terase, cândva plantate în întregime cu viță-de-vie, rămasă acum numai pe culmi, dincolo de ele munții turtiți, spălăciți la culoare, cu mici pete de licheni păscuți de turmele de oi, iar mai departe şi mai sus, masivul muntos foarte vechi, cu păduri stufoase la poale, cu surpături de când lumea, rotunde şi pleşuve, cu stânci goale având forme ciudate şi cu edificii naturale complicate pe crestele cele mai înalte, adăpostind pietrele moarte… Şi nu aveai cum să-ți dai seama dacă crusta de piatră a munților se scaldă în cupa albastră a mării, acoperind jumătate de orizont, sau dacă uriaşul inel al munților, imposibil de cuprins cu privirea, ține în el zdravăn picătura lunguiață a Mării Negre.

Medeea împreună cu Samuel au nimerit aici în toamna lui 1931. Instalați în poiana invadată de caperi şi pelin cenuşiu, au simțit că se află în centrul Pământului, că forma armonioasă a munților, suspinele ritmice ale mării, mersul norilor repezi şi translucizi sau al altora mai compacți şi înceți, şi mişcarea învăluitoare a aerului cald, venind dinspre munți, ei bine, au simțit că toate astea la un loc sunt dătătoare de linişte deplină.

— Buricul pământului, atât a zis Samuel.

Medeea cunoştea însă alte câteva asemenea burice prin locurile acelea.

În aceeaşi zi au hotărât să se instaleze acolo, schimbând casa Medeei de la Feodosia, cele două camere pe care i le lăsase ei Haralampi, cu o veche gospodărie tătară, aflată chiar la marginea Coloniei, puțin în afara ei…

Din locul acela porneau de obicei expedițiile familiale la mare, cărora li se alăturau prietenii din Colonie cu copiii lor şi alți copilaşi din partea locului. Se pregăteau din vreme pentru călătorie, îşi făceau provizii de mâncare, îşi luau țăruşi pentru prelate, într-un cuvânt, se echipau cu toate cele trebuincioase. Rareori stăteau o singură zi la malul mării, de cele mai multe ori rămâneau două-trei zile şi se întorceau înainte de apusul soarelui, ca să urce pe lumină cărarea periculoasă de la marginea falezei. Ajungeau acasă seara târziu, purtând pe umeri copiii adormiți. Reuşeau câteodată să oprească o maşină în defileu, dar ăsta era un adevărat noroc.

Ca mulți alți localnici, Medeea se ducea rar la mare. Spre deosebire însă de noii locuitori strămutați după război din Ucraina, din Caucazul de Nord şi chiar din Siberia, care nu ştiau să înoate, Medeea se născuse la țărmul mării şi o cunoştea cum numai țăranul îşi cunoaşte pădurea: îi ştia toate apucăturile, statornicia şi nestatornicia ei, culoarea care i se schimbă de dimineață până seara, din toamnă până în primăvară, toate vânturile şi toți curenții împreună cu datele apariției lor. Dacă totuşi îşi punea în gând să vadă marea, atunci prefera să meargă singură. De data asta însă Gheorghi o convinse să meargă împreună cu toți.

Era perioada sărbătorilor, spitalul era închis, nu avea nici un motiv să refuze. În zori se legă la cap cu basmaua decolorată, care fusese cândva neagră, şi îşi aruncă pe umăr vechiul sac tătăresc, în care îşi ținea proviziile de drum şi costumul de baie.

Încuiară casa. Puseră cheia în locul stabilit de mulți ani – întotdeauna veneau oaspeți pe neaşteptate. Nora şi Taniecika îi aşteptau pe Buric îmbrăcate în alb din cap până-n picioare. De sub ochelarii Norei ieşea în afară o frunză de plop îngustă şi mică, pe măsura nasului. Gheorghi le verifică încălțările.

— Cu Dumnezeu înainte!

Caravana porni. Artiom mergea înainte, îl urmau Alik radiind de bucurie şi Liza, apoi venea un cârd pestriț de fetițe, iar Gheorghi şi Medeea încheiau convoiul.

Pe porțiunea aceea drumul mergea lin pe deal, continua apoi cu prima pantă abruptă şi ducea la Canionul Vulpii. Cândva cursese pe acolo un râuşor dispărut de mult, ca majoritatea râurilor din părțile acelea, până şi numele îi fusese uitat, şi numai câteva zile pe an, în timpul topirii zăpezilor, prindea viață un pârâiaş cu apă tulbure. Mergeau în semiîntuneric, pe fundul pietros al canionului nu prea adânc. În pereții lui, argiloşi în partea de jos şi pietroşi în partea de sus, erau multe vizuini de vulpe, un adevărat oraş antic. Vizuinile erau pustii unele, altele erau populate cu vulpi de stepă mici, destul de pricăjite, cu blana spălăcită, arătând jalnic. Gheorghi se tot uita în sus, nu se întâmplase încă niciodată ca ochiul lui ager de vânător să nu observe vreo vietate pe undeva.

La ieşirea din Canionul Vulpii, trecură prin fața vechii cascade şi o luară pe cărarea care, după ce intersecta şoseaua, îi ducea direct la defileu. Aici se sfârşea partea cea mai lungă şi mai uşoară a călătoriei şi înainte de coborârea periculoasă pe cărarea dintre stâncile de pe coastă, făceau popas într-o mică poiană netedă ca-n palmă, acoperită cu ienupăr pitic. În spațiul ăsta închis, înconjurat de stânci şi, dintr-o parte, de panta destul de abruptă a unei coline, plutea întotdeauna mirosul puternic, foarte special, de ienupăr amestecat cu mirosul algelor, al sării de mare şi al peştelui.

Popasul era întotdeauna scurt, ca drumeții să nu se moleşească, ci doar să-şi adune puterile înainte de ultima coborâre în linie dreaptă. Gheorghi, fără să-şi propună să facă pe pedagogul cu copiii rudelor sale, le dădea acestora minunate lecții de viață. Băieții şi fetițele învățau de la el lecția practică şi ingenioasă despre puterile apei, focului şi lemnului. Chiar în momentul acela Artiom, care nu era cel mai bun dintre elevii săi, se aşeză pe vine să se odihnească, fără să-şi scoată rucsacul, în vreme ce Katia le dădea celor mici să bea apă fiartă, adusă de acasă. Câte un păhărel pentru fiecare.

Medeea se aşeză pe jos, întinzându-şi picioarele uscate. Scormoni pământul printre rădăcinile de carpen şi o strigă pe Nika. Ținea în palmă un inel coclit cu un coral roz.

— Ce descoperire! exclamă Nika.

Cunoşteau toți talentul extraordinar al Medeei. Ea clătină din cap:

— Cum să zic?… E mai degrabă o pierdere. Mama ta l-a pierdut. A crezut că l-a luat marea. Pare-se că aici…

Puse în mâna Nikăi inelul de doi bani şi îşi zise în sinea ei: „Nu cumva suferă încă? Pare-se că da…“

— Când? întrebă scurt Nika.

Simțea ea că atinge subiectul interzis, vechea ceartă dintre cele două surori.

— În vara lui 1946, răspunse repede Medeea.

Nika ținea inelul în palmă, coralul roz strălucea, avea încă viață. O înconjurară toți, i se uitară în palmă, de parcă se afla acolo o ființă vie. Gheorghi privi pe deasupra capetelor femeilor:

— E model tătăresc. Mama are unul aproape la fel.

Katia sorbi din ochi inelul, privirea îi era lacomă:

— Dă-mi-l să-l încerc, mama!

Maşa întinse mâna ca să-l examineze mai de aproape. Minunea nu era cine ştie ce, dar era o minune totuşi. Micuța Tania se apucă deodată să strige:

— Uitați-vă! Uitați-vă cine vine!

Pe coasta abruptă un bărbat se îndrepta spre ei. Cobora cu viteza unui schior, ba sărind peste tufele rare, ba alunecând pe grohotişuri, îndoind genunchii, răsucindu-se, frânând ba cu un picior, ba cu celălalt. Pietricele mici zburau înaintea lui, iar în spate se ridica un nor de praf. Fața nu i se vedea din cauza cozorocului de la şapca de baseball, dar Nora îl recunoscu imediat după jeanşii albi: era noul ei vecin.

Gheorghi îl privi cu un aer dezaprobator. Tânărul era sprinten, dar cam îndrăzneț. Butonov, luând-o înaintea unei mici cascade de pietre, ateriză în mijlocul poienii, țopăi pe loc şi încremeni ca o statuie. Pe urmă se scutură şi i se adresă Norei:

— V-am văzut de sus, din Colonie, în momentul când ați ajuns la drum, şi uite că v-am ajuns din urmă.

Toți, inclusiv Medeea, îl examinară cu interes. Nu era ceva nou pentru el. Îşi scoase şapca, îşi şterse fața cu palmele şi îşi scutură mâinile ca şi cum voia să scape de udătură.

— Ai luat-o prin stânga, pe la Karataş? întrebă cu un aer preocupat Gheorghi.

— Pe unde? îi întoarse întrebarea Butonov.

— Pe colina asta, îi arătă Gheorghi făcând un semn cu capul.

— Prin stânga, confirmă Butonov.

Gheorghi ştia cărarea asta puțin folosită, dar nu dusese copiii pe ea, fiindcă era periculos să coboare pe grohotiş.

— Cine-i ăsta? Cine-i? o sâcâi cu întrebările Maşa pe Nika.

Nika ridică din umeri:

— Un vilegiaturist. Stă la tuşa Ada. A trecut aseară împreună cu Nora pe la noi.

— A-a! Am auzit eu bine că a venit cineva. Culcam copiii, pe urmă am adormit.

— Ca să vezi ce mândrețe de băiat ai ratat. Un animal frumos, îi şopti Nika la ureche Maşei.

— Gata, toată lumea în picioare! comandă Gheorghi.

Liza începu să se vaiete cuprinzându-i mamei picioarele:

— Du-mă în brațe, mama, sunt obosită…

— Hai, mergi singură, eşti fetiță mare, o îndepărtă mama cu gândul aiurea.

— Du-mă tu puțintel, Maşa, se agăță fetița de Maşa.

— Da’ cine-i ăsta? întrebă Maşa.

— Sportiv sau masor, nu ştiu, răspunse Nika. Să nu ți se aprindă călcâiele după ăsta, nu e genul tău. E țicnit de-a binelea.

Şi imediat strigă la Butonov aflat ceva mai departe:

— Nu-i aşa că te-ai răzgândit în ultimul moment, Valeri, şi ai hotărât să ne prinzi din urmă?

— Da, v-am văzut de sus, aşa un grup simpatic… Am stat şi m-am gândit, chiar sunt prost să rămân singur în toată Colonia…

Nika şi Maşa pufniră în râs: ăsta citeşte gândurile!

— Proprietarii tăi au plecat? se interesă Nika.

— De două zile o țin într-un chef, au invitați. Şi asta nu-i distracția mea preferată! răspunse sec Butonov, simțind probabil ceva care aducea a insultă în râsul femeilor.

Gheorghi i se adresă lui Butonov:

— Eu merg în capul coloanei, tu o închei.

Valeri acceptă. Gheorghi ajunse dintr-o săritură pe cărarea care cobora. Butonov îi lăsă pe toți să treacă înaintea lui. Maşa cu Liza în cârcă mergea în fața lui. Butonov i-o luă înainte, îi atinse brațul:

— Lăsați-mă să vă duc eu fiica.

Maşa dădu din cap în semn că nu acceptă:

— Nu, ea nu vrea. Dacă vreți, duceți-l pe Alik.

Alik însă îl refuză.

Maşa puse mâna în locul atins de sportivul ăsta sau ce-o fi el… O ardea pielea. Puse mâna pe celălalt braț – nu, o ardea numai locul atins de el. Se opri, o dădu jos pe Liza şi-i zise încet:

— Mergi singură, Liza, nu mă simt prea bine…

Liza o privi cu ochii ei de fetiță deşteaptă:

— Îți duc eu geanta, vrei?

— Vai, drăguța mea! zise Maşa încântată de bunătatea neaşteptată a fetiței alintate. Când o să obosesc, o să te rog să mi-o duci, bine?

Cărarea mergea de-a lungul cornişei. Cu o sută de ani în urmă pe aici trecea drumul pe care contrabandiştii din partea locului îşi transportau mărfurile prețioase de la un golf la altul, în vremurile acelea până şi o căruță putea trece pe acolo. Din an în an cărarea se tot strâmta. Contrabandiştii care aveau grijă să întrețină drumul – puneau proptele, consolidau pantele – muriseră de mult, unii de bătrânețe, alții nu de moarte bună, iar urmaşii lor fie fuseseră deportați, fie se făcuseră funcționari mai întâi la consiliul municipal, apoi la sovietul regional, adică începuseră să se ocupe cu alte forme de banditism. Îşi aminteau de trecutul ăsta criminal şi romantic Medeea şi, poate, câțiva bătrâni din zonă care, în cel mai bun caz, se mutaseră de mult în Crimeea Centrală.

— Peste vreo sută de ani o să se surpe de tot, zise Gheorghi.

Medeea dădu din cap destul de nepăsătoare. Katia şi Artiom părură că nu aud remarca: pentru bătrâni ca şi pentru tineri, din motive diferite, o sută de ani însemnau un timp prea lung ca să fie luat în serios.

Nora, evitând să se uite în dreapta, înspre râpă, o ținea cu mâna umedă de frică pe Tania, care refuzase s-o ducă Gheorghi în cârcă. Nora se mustră în sinea ei că-şi duce fiica pe un drum atât de dificil. Ce prostie! Nu avea cum să se întoarcă singură, de capul ei, la mijlocul drumului… Culmea e că Tania nu se plângea, dar urmărită de o idee din căpşorul ei, întreba din când în când:

— Ajungem la castel, mamă?

Şi nu voia în ruptul capului să creadă că n-o să apară nici un castel. O să apară marea, nu castelul.

Şi totuşi castelul apăru la capătul cărării de pe povârniş. Era masivul calcaros bătut de vânturi, care îşi înălța spre cer fleşele gotice, de înălțimi diferite. Granitul continental al lanțului muntos Karadaga, tuful vulcanic şi sedimentele din era terțiară formaseră, după spusele lui Gheorghi, un conglomerat unic de straturi geologice, aşa ceva nu exista nicăieri pe pământ. Vârfuri subțiri ca nişte țurțuri înalți de mai mulți

metri păreau să se ridice, unele vertical, altele, acolo unde stăpân era vântul mereu dezlănțuit, uşor aplecate într-o parte, arătând ca tentaculele ieşite la suprafață ale unui animal subpământean uriaş.

— Uite, castelul, mama! strigă Tania, şi toți izbucniră în râs.

Priveliştea era atât de stranie, încât ochiul n-o putea suporta multă vreme, îți venea să pleci, să n-o mai vezi, într-atât de ireală era.

De fiecare dată când Medeea se afla în locul ăsta, îşi amintea de răposatul pictor Bogaevski, îl ştia de la gimnaziu, era unul dintre numeroşii pictori de la Feodosia, poate cel mai cunoscut după Aivazovski. Tablourile lui stranii erau inspirate de stâncile astea ciudate, de râpele negre-verzui şi de faliile roz ale munților Karadag. Nu-i plăceau tablourile, i se păreau false şi neverosimile, dar când ajungea aici, îşi zicea în sinea ei: e imposibil şi neverosimil, şi totuşi există în realitate, îşi schimbă forma, lasă să cadă din ei bulgări mari de nisip străveziu, care formează jos o mică plajă nisipoasă, cum nu găseşti alta în zonă…

Încă treizeci de metri şi cărarea se desprindea timid de stânci şi se desfăcea în câteva poteci întortocheate, coborând spre mare. Aici îi coborau din cârcă pe cei mici, le dădeau drumul din mână celor mai mari, o luau la vale sărind peste crevase şi mici falii, trecând pe lângă blocurile neregulate de piatră, şi îşi primeau recompensa: în locul ăsta greu accesibil marea era de o puritate extraordinară, ca o comoară redescoperită de fiecare dată.

Golfulețele erau dublate de mici diguri din rocă. Ele se împlântaseră adânc în mal de mult timp, şi drept în fața lor, câteva stânci uriaşe se înălțau din mare. Şi golfulețele, şi stâncile avuseseră multe nume, dar în ultimele decenii, oamenii le dăduseră numele Medeei. Mai întâi le botezaseră aşa tinerii din familia Medeei, de la ei preluaseră numele strămutații veniți aici după război, pe urmă şi alții care nu auziseră niciodată de Medeea şi se gândeau la cealaltă Medee din mitologie.

Era greu să ajungi la apă, trebuia să mergi pe bolovani cu forme neregulate, acoperiți cu un strat gros de pietriş. Bolovanii erau împrăştiați în dezordine, de parcă aici fusese înainte un teren de joacă pentru copii. În locul ăsta nu se găseau pietricele frumoase – calcedonii, jasp multicolor de Crimeea – ca în golful Koktebel, erau, în schimb, o mulțime de pietre rotunde şi netede, cu o dungă întunecată la mijloc, pietricele în formă de opt şi o groază de bucăți de lemn, urme lăsate de furtunile din trecut. Şi chiar la marginea apei strălucea nisipul alb, fără pic de galben.

Se repeziră toți să ajungă la mare, îşi aruncară hainele şi ca la un semn amuțiră. Era clipa de tăcere respectuoasă, intrată-n obicei, în fața relativei veşnicii care pleoscăia moale chiar la picioarele lor.

Katia îşi scoase prima pantofii şi se îndreptă spre apă cu mersul ei afectat de balerină. Cum era întoarsă cu spatele la Artiom, acesta putea în sfârşit să se uite la ea fără să se teamă că-i surprinde privirea batjocoritoare şi răutăcioasă. Dar se vedea cât de colo că, privită chiar şi din spate, ea nu are nevoie de nici un fel de prietenie.

Artiom suferea privindu-i spinarea încordată, capul micuț cu conciul bine netezit din creştet, ca la Mary Poppins. Katia se îndoia de spate când mergea pe pietre, îşi răsucea picioarele cu vârful în afară, sânii ei tari şi bombați tresăltau puțin la fiecare pas. Mergea de-a lungul apei nefericită şi încântată în acelaşi timp. Simțea că are un mers minunat, dar numai mucosul de Artiom o privea, în vreme ce unchiul Gheorghi, chiar dacă se uita la ea, se uita dezaprobator, iar noul vecin nici măcar n-o băga în seamă… Mergea pe malul mării, întruchipare vie a dansului… Dar ce era mai rău se întâmplase: o dăduseră afară din liceu, fiindcă nu-i reuşiseră săriturile. Piruetele fuseseră bune, şpagatul la fel, dar blestemata de săritură, nu. Avea mersul înaripat, aerian, dar pe scenă nu zbura, şi profesorii ştiau foarte bine că n-o să

zboare niciodată… Ea intră în apa de la mal, pe care pluteau uşor alge roz aduse de curent, îşi trecu peste ele piciorul de balerină, şi atingerea lor o simți rece, dar catifelată, plăcută…

— E foarte rece? strigă Nika la fiica sa.

— Unsprezece grade, răspunse Katia serioasă.

— Groaznic! exclamă Nika.

— La treisprezece grade se poate înota, făcu remarca Maşa şi porni spre apă.

O urmară prichindeii, toți trei. Alik o ducea de o mână pe Liza, iar cu cealaltă încerca s-o apuce pe Tania.

— Creşte craidonul, se tângui Nika.

— Cum aşa? E binevoitor şi atât, o contrazise Gheorghi.

Nika mai vru să zică ceva, dar pe neaşteptate se auzi glasul Medeei:

— Mie-mi place generația asta ultimă de copii. Şi ăştia doi, şi Revazik al lui Toma, şi Brigitte, şi Vasenka.

— Cum? Nu-s toți la fel? întrebă mirată Nika. Adică ăştia se deosebesc de Katia şi Artiom, sau de cei mici ai noştri?

— Cândva se socoteau treisprezece ani pentru o generație, acum cred că se schimbă la fiecare zece ani. Uitați-vă la Katia, la Artiom, la gemenii lui Şuşa şi Sofiko, sunt foarte ambițioşi, ştiu ce vor. O să fie oameni practici. În schimb ăştia mici sunt tandri, plini de dragoste, numai sentimente, emoții…

Nu apucă Medeea să-şi termine vorba, că o auziră pe Liza țipând disperată la malul mării:

— Dă-i drumul, dă-i drumul la mână! Lasă-l să plece!

Liza încerca să-l smulgă pe Alik din mâinile Taniei, iar Tania, cu capul aplecat, nu-i dădea drumul. Toată lumea izbucni în râs.

— Oh, femeile!…

Nora porni spre Tania, o luă de mână şi-i şopti ceva… Au trecut doar câteva zile de când i-a cunoscut pe oamenii ăştia, îi plăceau toți, îi găsea atrăgători, dar nu-i putea înțelege, şi se purtau cu copiii altfel decât se purta ea cu fata ei.

„Sunt prea aspri cu copiii“, s-a gândit ea de dimineață.

„Îi lasă prea liberi“, a tras concluzia la amiază.

„Sunt prea îngăduitori cu ei“, i s-a părut seara.

Îi admira, îi invidia şi-i condamna în acelaşi timp pe adulți, dar încă nu-şi dădea seama că aceştia îşi consacră copiilor doar o parte din viața lor, nu toată viața.

— Du-te după lemne, Artiom! îi ceru Gheorghi cu blândețe fiului său.

Băiatul roşi: tatăl lui a observat că el se holbează la Katia. Artiom se aplecă, ridică de pe jos o bucată de scândură crăpată adusă de furtună.

— Ia lemne de mai sus, acolo sunt multe vreascuri, îl sfătui Gheorghi, şi Artiom răsuflă uşurat şi porni să urce panta.

Gheorghi luă două bidoane să aducă apă.

— Merg cu dumneavoastră după apă, îi propuse Butonov.

Gheorghi prefera să meargă singur la locul acela vechi pe care i-l arătase în copilărie Medeea, dar, din politețe, nu-l refuză pe Butonov.

Ziua se anunța caldă, chiar toridă. În locul ăsta ascuns – Medeea o ştia demult – natura trăia mai intens decât aiurea: iarna era mult mai friguroasă, iar când venea vremea caldă, se instala arşița; în locul aparent protejat vânturile se învârtejeau cu o forță dezlănțuită, iar marea azvârlea pe țărm comori

nemaivăzute: peşti nemaiîntâlniți de-a lungul coastei de un secol, moluşte, scoici care trăiau în apele adânci şi stele de mare micuțe, cât să-ncapă într-o palmă de copil.

Medeea îşi puse costumul de baie cu o croială nouă şi curajoasă, la modă în anul 1924, dăruit de o celebritate literară din vremea aceea. Costumul îşi pierduse complet culoarea, avea nişte mânecuțe scurte şi un fel de fustiță: toate astea fuseseră reparate şi refăcute cu multă îndemânare de Nika din rămăşițe tricotate, de culoare albastru-închis şi roşu-închis, şi pe Medeea nu arătau caraghios. Ea nu scăpa de potopul de amatori să încerce costumul în timpul sărbătorii din august, organizată pentru ziua ei de naştere şi pentru sfârşitul vacanței copiilor: costumul arăta pe toți ca o haină de clovn, numai ei îi stătea bine.

— Intri în apă? o întrebă mirată Nika.

— Să vedem, răspunse nehotărâtă Medeea.

Nora îşi aminti cu tristețe de mama ei îmbătrânită devreme, cu picioarele ei albe umflate şi cu vene albăstrii, luptându-se isterică şi disperată cu neajunsurile vârstei, îşi aminti de văicărelile şi pretențiile ei, de ultimatumurile, sfaturile insistente şi recomandările pe care i le făcea.

„Doamne, ce normal se poartă oamenii ăştia între ei, nimeni nu pretinde nimic de la altul, nici copiii“, oftă ea.

Taman atunci Liza se repezi la mama ei urlând şi cerând ca Tania să-i dea imediat acul-de-mare abia găsit, fiindcă ea l-a văzut prima, şi Tania i l-a luat…

Nika şedea turceşte. Nu-şi mişcă nici măcar sprâncenele, doar scormoni cu mâna în spatele ei, scoase de acolo, fără să se uite, o piatră netedă, zări imediat în nisip o altă pietricică roşie şi se apucă să hârşâie cu ea piatra cenuşie.

Ea nu încercă să-şi împace fata, să facă dreptate, şi Nora, care era cât pe ce să-şi înduplece fata să fie generoasă şi să-i dea Lizei peştele, nu se ridică nici ea.

— O să vedeți ce-o să desenez, n-o să ghiciți în vecii vecilor, zise Nika vorbind în vânt.

Liza, continuând să verse lacrimi, începu să urmărească cum îşi mişcă mâna mama ei.

Nika acoperi desenul cu mâna, şi Liza îi dădu ocol ca să vadă. Nika se feri.

— Arată-mi, mama! o rugă Liza.

Nora se minună de talentul pedagogic al Nikăi.

În aceeaşi zi, puțin mai târziu, ea avu din nou prilejul să se minuneze de talentul Nikăi, culinar de data asta. Într-un ceaun deformat de vechi ce era, aşezat pe focul de lemne, Nika fierse o supă la plic bună pentru burlaci, în care puse de toate: firimituri şi bucățele de pâine rămase de la mâncarea de dimineață şi învelite într-o bucată de pânză, coji de legume tocate mărunt, rămase de la masa de ieri, şi chiar frunzulițe aspre la pipăit de iarba-fecioarei, culese pe drumul spre golf.

Asta era rețeta Medeei, sau mai degrabă a Matildei, socotită pentru o familie mare şi un buget mic. Medeea nu arunca nimic nici acum, pregătea pateuri crocante chiar şi din coji de cartofi, ceva ierburi şi sare – mergeau grozav cu bere, după cum încredința pe toată lumea Gheorghi.

Nora nu avea habar de nimic din toate astea. Ea lua cu lingura de lemn din supa comună, punând sub lingură o bucată de pâine, aşa cum făcea Medeea, sorbea supa deasă şi aromată cu pofta copilului înfometat şi trăgea cu ochiul la masa de piatră unde mâncau copiii. Asta era o altă tradiție în familie: copiii mâncau la o masă separată.

— Mai pune, te rog, Nora, zise Gheorghi, întinzându-i strachina goală a Medeei.

Nora se aplecă dezorientată deasupra ceaunului.

— Cu o cană, ia cu o cană, n-avem aici polonic, zise Gheorghi.

„Fac o pereche potrivită, se gândi Nika în sinea ei. Ar fi bine să se încurce cu ea. De câțiva ani el se topeşte văzând cu ochii.“

Cu flerul ei de vânător, Nika adulmeca legăturile amoroase, chiar şi ale altora. Stabilise din seara trecută că Butonov îi revine ei. La drept vorbind, nici nu avea de ales, iar el era bărbat frumos, bine făcut şi liber în purtări. E adevărat că nu avea trăiri interioare intense, pe care Nika punea mare preț, dar, la drept vorbind, nici nu văzuse până acum vreun semn venind din partea lui.

„Bine, o să mai vedem“, hotărî Nika.

Butonov hăpăia supa fără să scoată un cuvânt şi fără să se uite la nimeni. Alături de el stătea Maşa, era tristă, parcă adusă de spate. Mâna o mai ardea ca după o palmă primită, şi voia să mai simtă o dată atingerea asta. S-a aşezat dinadins lângă el şi l-a mai atins de două ori, când i-a dat lingura şi pâinea, dar n-a mai simțit arsura, doar ceva ca un suspin venit dinăuntru. El stătea lângă ea nemişcat ca un Buddha şi emana forța uriaşă a unei stânci. Maşa se tot fâțâi fără să-şi găsească o poziție potrivită şi până la urmă înțelese, dezgustată de ea însăşi, că toată foiala ei nu-i altceva decât o strategie de a se apropia de el. Puse deoparte lingura, se ridică şi se îndreptă spre mare, aruncând de pe ea cămaşa bărbătească albă, care o ferise de soare. Se aruncă în apă dintr-o săritură şi începu să înoate, ținându-şi respirația şi împroşcând un nor de stropi cu mâinile şi picioarele.

„Are pe dracu' în ea fetița asta“, se gândi Medeea.

Butonov se uită în direcția Maşei:

— Apa e destul de rece.

— Katia zice că are unsprezece grade, e termometrul nostru, zise Nika întorcându-se spre el.

„Uite-o cum îmi face cu ochiul“, îşi zise Butonov şi-i aruncă acesteia o privire rece şi se îndreptă spre mare fără grabă. Maşa tocmai ieşea din apă suflând greu şi scuturându-şi părul.

— E rece ca gheața, zise ea.

— Da, senzație tare, făcu Butonov.

Maşa se întinse pe pietrele calde, se acoperi cu cămaşa albă. Frigul şi căldura îi invadară corpul.

Butonov veni să se aşeze lângă Medeea.

— Îmi pare că dumneavoastră, Medeea Gheorghievna, faceți baie în mare toată iarna, i se adresă el.

— Nu, drăguțule, sunt deja douăzeci de ani de când nu mai fac baie.

Terminară supa, şi Nika îi ceru Katiei să spele ceaunul.

— De ce întotdeauna eu? protestă Katia.

— Uite d'aia, îi zise Nika zâmbind.

Nora se minună pentru a nu ştiu câta oară: nu tu rugăminți, nu tu explicații sau argumente.

Katia luă ceaunul nemulțumită şi se duse să-l spele.

— Katia! Ai uitat ceva! o strigă Nika.

— Ce? îşi întoarse capul Katia.

— Să zâmbeşti! îi răspunse Nika, făcând o strâmbătură caraghioasă care aducea a zâmbet.

Katia făcu o reverență adâncă, strângând la piept ceaunul.

— Excepțional! aprecie Nika.

„Cu câtă nepăsare îşi strâmbă Nika fața frumoasă, şi-o lungeşte cu degetele, face pentru copii ba pe maimuța somnolentă, ba pe ariciul care vrea să-şi îmbrățişeze mama, dar îl împiedică țepii – şi nu se sperie că arată urât!“ se miră Nora fără să mai înțeleagă nimic.

Medeea nu văzu nimic din toate astea. Stătea întoarsă cu spatele la mare şi, cu capul abia ridicat, privea munții, pe cei apropiați şi pe cei îndepărtați, muncită de două gânduri: că în tinerețe iubise marea

mai mult decât orice şi că acum i se pare mai important să se uite la munţi. Şi de asemenea că-n spatele ei toţi tinerii ăştia, nepoatele şi nepoţii ei, tânjesc după dragoste, suferă din dragoste, şi că văzduhul e plin de dorinţele lor, de zbaterile imperceptibile ale inimilor şi trupurilor…

6

Inelul găsit de Medeea în micul golf aparţinuse într-adevăr Aleksandrei. În mintea ei, vara anului 1946 fusese momentul când se apropiase cel mai mult de sora sa. Se întâlniseră atunci pentru prima dată după război. În timpul războiului Medeea nu se mişcase nu numai din Crimeea, dar nici măcar din Colonie; nici Aleksandra nu plecase din Moscova, refuzase categoric să fie evacuată la Kuibîşev, unde fuseseră trimise familiile militarilor la începutul războiului. Atunci, în 1946, păreau de aceeaşi vârstă, Medeea scăpase în sfârşit de grija pentru sora ei mai mică: ce prostii putea să mai facă?

Aleksandra era văduvă de război, avea trei copii de crescut, era sleită de puteri din cauza traiului greu şi anii ei cei mai frumoşi erau doar o amintire. Nimic nu lăsa să se întrevadă că tocmai acum o să facă ultima boacănă…

Pierderea inelului era lipsită de importanţă în toate sensurile. Aleksandra pierdea lucrurile uşor, nu se ataşa de ele şi nici ele nu se lipeau de ea. Dar găsirea inelului pierdut acum treizeci de ani nu-i ieşea din cap Medeei. Poate pentru că ştia că, dincolo de legăturile simple de la cauză la efect dintre evenimente, mai există alte lucruri care le leagă, unele sunt de domeniul evidenței, altele sunt ascunse şi câteodată de nepătruns.

„Bun, va trebui să aflu şi abia atunci voi găsi explicația“, se gândi Medeea având încredere deplină în Cel de Sus care le ştie pe toate, şi se linişti.

Aleksandra avea o întreagă colecție de inele, era obişnuită din copilărie să pună pe ea tot felul de fleacuri, iar tinerețea şi-a trăit-o într-o vreme când micile slăbiciuni femeieşti nu erau îngăduite şi erau aspru condamnate de opinia publică.

În anii douăzeci, când Medeea avea drept pavăză solidă împotriva tuturor relelor statutul ei de orfană cu o mulțime de frați şi surori de crescut, firea ei austeră şi grija permanentă pentru cei mici, Aleksandra, uşuratică din fire, dar nu proastă, îşi flutura superficialitatea, de altfel de înțeles, ca pe un balon umflat care zboară nu se ştie unde şi pentru ce.

Cu timpul, defectul ăsta nevinovat s-a manifestat cu atâta putere, încât au dat greş toate încercările de a-i cuceri sufletul ale misionarilor-ideologi, trimişi de organizațiile tinerilor comunişti leninişti şi altele asemenea: odată stabilită inconsistența ei în sens civic, superficialitatea adânc înrădăcinată a Aleksandrei a devenit un diagnostic care a scutit-o să participe la cauza măreață a construirii… Ce anume să construiască? Aleksandra n-a găsit niciodată timp să adâncească problema.

Medeea, singura din familie care terminase gimnaziul, n-a primit învățătură serioasă în condițiile războiului şi ale revoluției şi visa să-şi vadă frații şi surorile făcându-şi un drum în viață. Dar cu Aleksandra nu putea s-o scoată la capăt. Învăța prost, deşi avea posibilități. La şcoala municipală rămăseseră profesorii de la gimnaziu, nu era o şcoală rea deloc. Medeea venea uneori s-o ia pe Aleksandra, şi profesorul bătrân de geografie, bun cunoscător al Crimeei, Nikolai Leopoldovici Velde, o poftea să se aşeze pe un scaun în cancelarie, îi ocăra în treacăt pe elevi că nu sunt atenți la lecție şi, cuprins de exaltare nostalgică, se lăsa pradă amintirilor despre vremurile când însoțea domnişoarele în excursie prin cele mai sălbatice şi tainice colțuri şi falii din munții Karadag. În amintirile astea spuse la

modul general se simțea speranța secretă că totul poate reveni la viața normală, adică la aceea dinainte de război şi de revoluție.

Viața nu şi-a reluat cursul normal, în schimb lucrurile au fost împiedicate să se manifeste deschis, au fost înăbuşite, şi viața a devenit mai uşor de suportat. Băieții au trecut de perioada copilăriei şi, ca toți bărbații Sinopli, au fost atraşi de mare. De când erau mici, pescuitul, o joacă distractivă de copii, fusese pentru ei un mijloc de a-şi câştiga existența, şi moş Grişa Porcelli, un genovez care lucrase în tinerețe pentru Haralampi, i-a luat pe băieți la pescuitul chefalului pe timp de noapte, o distracție nu dintre cele mai uşoare.

În 1924 Aleksandra a terminat şcoala. Medeea îşi bătea capul cum să facă să-i găsească un serviciu – e adevărat că foametea nu mai era aşa cruntă, în schimb şomajul făcea ravagii.

Două zile la rând grija pentru viitorul Aleksandrei nu i-a dat pace Medeei nici măcar în somn, iar în a treia zi, când a plecat la serviciu – la vremea aceea lucra la secția de obstetrică a spitalului municipal din Feodosia – s-a întâlnit cu Nikolai Leopoldovici Velde, care îşi făcea plimbarea de dimineață înspre Karantin. Abia a deschis gura Medeea să-i împărtăşească îngrijorarea ei, că profesorul, parcă frământându-şi mintea şi hotărând în locul ei, i-a cerut să treacă pe la el după ce-şi termină treaba.

Când Medeea a ajuns la el, lucrurile erau ca şi făcute. Profesorul avea pregătită scrisoarea pentru şeful stației ştiințifice Karadag, vechiul lui prieten.

— Nu ştiu dacă au posturi, stația e acum în subordinea Direcției generale a ştiinței, poate că au ceva mai multe locuri libere. În plus, vara vin cercetători şi e mai multă muncă.

Profesorul i-a dat Medeei scrisoarea.

Medeea a luat-o, avea o culoare cenuşie, era scrisă pe hârtie proastă, şi a simțit deodată că treaba se rezolvă. De fiecare dată când apăreau vechile fire, vechile relații, acelea ale oamenilor din trecut, lucrurile se aranjau.

Medeea cunoştea bine şi stația, şi pe actualul ei director, îl ținea minte şi pe Terenti Ivanovici Viazemski, fondatorul stației de cercetare. În prima vară petrecută la vila familiei Stepanian, Viazemski venea la ei cu treburi ce priveau stația. Era un bătrân jalnic, îmbrăcat într-o haină ponosită, cu o eşarfă femeiască, înnodată ca o cravată după moda veche, venea împreună cu un alt bărbat, un personaj la fel de ciudat, dar într-alt fel, acesta avea o față rotundă, o burtă la fel de rotundă, sprâncene înspicate, un puternic accent evreiesc şi-n rusă, şi-n franceză. Numele lui era Solomon Solomonovici Krîm, era membru al Dumei de Stat, o curiozitate a locului.

La vremea aceea domnul Stepanian, mare binefăcător şi mecena, refuzase din cine ştie ce motive să-i ajute pe cei care-i ceruseră sprijinul şi seara, la cină, le povestise celor din familie ce om original e doctorul Viazemski: fiziolog, militant împotriva alcoolismului, având idei dintre cele mai bizare. Îl preocupa în mod deosebit una dintre ele, cea mai ciudată dintre toate, ajunsese chiar să-l obsedeze: el credea că, trimițând la închisoare intelectualitatea, statul iroseşte energia creatoare a minților luminate pe care putea s-o folosească în interesul său şi că putea s-o păstreze şi s-o păzească, pentru binele țării, dacă înființează nişte laboratoare ştiințifice în penitenciare. Terenti Ivanovici şi-a dezvoltat ideea convingător în fața contelui Delianov, ministrul Educației la data aceea. Ideea i s-a părut contelui năstruşnică şi chiar periculoasă, deşi avea să fie folosită câteva decenii mai târziu.

— C’est un grand original[8], a murmurat Armik Tigranova şi a trimis copiii sus, în dormitor.

8. E un om cât se poate de original (fr.). (N. tr.).

La vremea aceea însă au uitat toți, din fericire, ideea trăsnită a nebunului cu suflet mare. Câțiva ani mai târziu, el şi-a pus la bătaie toată averea pentru o idee mult mai reuşită: înființarea la Karadag, pe

proprietatea sa, a unei stații de cercetare, accesibilă oricărui lucrător serios în domeniul ştiinței, chiar şi fără diplomă, chiar şi cu probleme de sănătate – asta cu atât mai bine! –, fiindcă acesta putea să se îngrijească tot acolo, dedicându-se activității ştiințifice productive, chiar şi mai prost plătită, deoarece doctorul Viazemski avea să deschidă un sanatoriu din veniturile căruia urma să finanțeze munca de cercetare…

A doua zi Medeea împreună cu sora ei s-au dus la stație. Directorul stației a îmbrățişat-o călduros pe Medeea. Fiica lui cea mare, Xenia Liudskaia, fusese colegă cu Medeea la gimnaziu, lucrase împreună cu ea la spital şi murise de tifos în 1919. Bătrânul Liudski s-a dus să dea dispoziție ca muncitorul de pază, cum se numea pe vremuri, să elibereze pentru Aleksandra cămăruța din colț, aflată în clădirea destinată rezidenților. Pe urmă au băut ceai, s-au întins la vorbă amintindu-şi de cunoştințele comune, destul de multe de altfel, şi s-au despărțit cu sentimentele cele mai bune. Peste trei zile Aleksandra s-a mutat la stație şi a început să învețe tot ce trebuia să ştie pentru stagiul de practică al studenților care urmau să vină din Moscova, Leningrad, Kazan şi Nijni Novgorod.

Primul sezon a fost unul vesel şi reuşit pentru ea. A avut mai întâi o aventură cu un cercetător ştiințific gradul doi, originar din Harkov, iar când acesta a plecat, după ce a strâns numărul necesar de viermi, a apărut un geolog simpatic care trebuia să întocmească o hartă detaliată a Karadagului. Au trimis-o pe Aleksandra să-l ajute, fiindcă băiatul avea nevoie de un partener pentru fotografierea locurilor. A reieşit că au devenit parteneri excelenți, amândoi înalți, cu părul roşcat, cu ochii căprui, veseli şi uşuratici. Geologul, al cărui prenume era Aleksandr, fapt care-i amuza grozav, a desenat pe harta nouă cruciulițe abia vizibile în locurile unde să stea comod, şi uite aşa Aleksandra, fără să-şi cruțe spinarea, a servit ştiința din iulie până la sfârşitul lui octombrie, începând cu lanțul de munți Beregovoi şi cu toate cele cinci masive ale lui, de la Lobovoi până la Kok-Kaia. Pe urmă vremea s-a stricat, geologul a plecat, urmând să-şi termine lucrarea anul următor.

Iarna n-a fost deloc plictisitoare pentru Aleksandra. A avut mult de lucru la bibliotecă şi la muzeul stației, a dovedit că e capabilă şi pricepută în anumite limite. La sfârşitul lui martie au început să vină tot felul de cercetători, totul s-a animat, unde mai pui că şi stația de planoare, care cunoscuse declinul în ultimii ani, a renăscut, şi nu departe de acolo, la Koktebel, un sat liniştit aflat pe dealul Klementiev, şi-au făcut apariția sportivi lați în umeri şi inovatori romantici. Când a apărut geologul cu care se iubise cu un an înainte, Aleksandra era deja îndrăgostită de unul care pilota planoare, înlocuit după o lună de fratele lui geamăn, cu care semăna atât de bine, încât ea aproape că nu şi-a dat seama când al doilea l-a înlocuit pe primul.

Medeea nu se amesteca în viața personală a surorii sale, era bucuroasă că Aleksandra a găsit un loc bun, unde nu e tratată prost, ba dimpotrivă, e răsfățată, şi îşi făcea griji mari pentru frații ei mai mici. Dimitri avea aptitudini remarcabile pentru matematică şi visa să intre la o şcoală de artilerie, iar Medeea încerca să-i abată gândul cu binişorul de la profesia militară. El însă i-a simțit manevrele, s-a închis în el, s-a înstrăinat şi a lăsat să se înțeleagă prin purtarea lui, deşi nu scotea o vorbă, că Medeea e o mic-burgheză şi o piatră de moară moştenită de la vechiul regim.

Deşi Konstantin era mai mare decât Dimitri doar cu doi ani, el nu avea ochi pentru militărie, ci pleca să prindă peşte cu moş Grişa Porcelli, cum făcuse şi până atunci, şi lăsa impresia că nu-l interesează decât chipcelele, vintirele şi năvoadele.

Răceala în relațiile dintre Medeea şi frații ei mai mici o amăra serios, cu atât mai mult cu cât nici pe Aleksandra n-o vedea prea des. Aceasta venea la Feodosia de două ori pe lună, alerga să-şi vadă prietenii şi doar în treacăt, seara la cină, îi povestea Medeei câte ceva despre expediții şi descoperiri,

lăsând în paranteze bine închise tumultuoasa ei viață ei intimă. Medeea simțea însă că surioara ei mai mică nu lasă să-i scape nici un prilej să se bucure de viață, să-i pescuiască perlele în ape de tot felul şi să-i culeagă mierea dulce din toate florile. Treaba asta îi da de gândit Medeei, o amăra ideea că ea însăşi nu şi-a rânduit viața cum trebuie şi că n-o să şi-o rânduiască vreodată.

Medeea nu avea succes, frumusețea ei austeră, capul mic, înfăşurat încă de pe atunci cu un şal, subțirimea ei amintind de o scândură, deloc pe gustul bărbaților din Feodosia, nu-i atrăgeau pe curtezani.

„Mi-au murit admiratorii pe front“, a tras concluzia Medeea şi s-a împăcat repede cu soarta. Pe Aleksandra însă trebuia s-o mărite repede…

Se împlineau trei ani, mai bine zis trei sezoane, de când Aleksandra lucra la stație, şi viitorul ei soț îşi făcea deja bagajele pe strada Polianka, la Moscova, urmând să plece într-o misiune ştiințifică la Karadag.

Aleksandr Kirillovici Miller venea dintr-o familie destul de cunoscută din Petersburg, cu faimă de familie „progresistă“, aproape periculoasă cândva, şi cu tradiții umaniste. Strămoşul cel mai important se trăgea din nemții veniți în Rusia pe timpul lui Petru cel Mare, amândoi bunicii, deci şi cel din partea mamei, fuseseră profesori. Tatăl fusese o speranță în domeniul ştiințelor naturii, studiase în Anglia, dar murise de tânăr într-o expediție la Polul Nord, nu apucase să împlinească treizeci de ani. Aleksandr Kirillovici, educat de o mătuşă bogată, foarte cultivată, colaboratoare asiduă la activitatea editorială a soțului ei, a reuşit şi el să studieze în Anglia, dar cum nu şi-a susținut disertația din cauza războiului cu Germania, s-a întors în Rusia.

O miopie obişnuită l-a scutit de armată, şi, după ce şi-a susținut disertația la Universitatea din Moscova, a rămas acolo pe un post de asistent, apoi de conferențiar universitar. Era entomolog şi studia comportamentul social al insectelor. Pe scurt, el era unul dintre primii specialişti în sociologie animală. Subiectele lui preferate erau viespile şi furnicile, ființe necuvântătoare, în stare să-i „povestească“ cercetătorului dotat cu un fin simț al observației despre evenimentele interesante, şi-n mare măsură enigmatice, petrecute în miile lor de oraşe-state, cu o complicată structură administrativă, economică şi militară.

Mulți ani mai târziu, aflându-se în sudul Germaniei cu statutul vag de transferat pe post de colaborator într-un institut ştiințific secret – care aduna la un loc potențialul intelectual al Europei ocupate şi funcționa pe acelaşi principiu proclamat cândva de Terenti Ivanovici Viazemski –, Aleksandr Kirillovici a elaborat un studiu de o eleganță profund pesimistă, în care încerca să compare comportamentul prizonierilor de război din lagăre, unde petrecuse aproape un an ca translator până să fie mutat în laborator, cu cel al insectelor trăind în colonii.

Studiul ăsta, care dădea apă la moară într-un mod jalnic rasismului ca fenomen biologic, a fost nimicit în timpul bombardamentelor, la începutul anului 1945. Cu tot cu autorul lui, din păcate.

În vara anului 1925, Aleksandr Kirillovici Miller a avut ocazia pentru prima dată să observe de la început până la sfârşit drama cuceririi unei specii de furnici de către alta, de la primul moment al invaziei intruşilor mult mai mici, dar cu mandibule mult mai puternice.

În timp ce-şi tocea pantalonii observând muşuroiul de furnici cu ochii pironiți la forfota lor aparent inteligentă, de ființe incapabile să trăiască singure, el se simțea aproape Dumnezeu şi înțelegea prea bine, fără să fie în stare să exprime în limbajul ştiințific familiar lui, că în foiala lor inofensivă e şi mister, şi destin, şi învățătură pentru generația tânără, nededată la rele.

Nu era numai biologie aici – erau multe alte lucruri: şi sentimentul unei mari descoperiri, şi starea de bine, şi o descătuşare a forțelor.

Aleksei Kirillovici nu avea încă patruzeci de ani. Era genul de bărbat matur din naştere, cu vârsta hotărâtă o dată pentru totdeauna. Probabil că s-a simțit atât de bine în ultimii ani tocmai pentru că vârsta lui proprie, care nu depindea de trecerea anilor, a coincis cu aceea din calendar.

Era chel de tânăr, dar şi până atunci, cum părul părăsea în mod natural capul rotund, cu două umflături simetrice în părți, el se rădea de tot şi îşi lăsa barbişon şi mustăți. Înfățişarea asta se cuvenea garnisită cu o pereche de ochelari cu ramă aurită şi cu un costum de modă veche, din doc sau şantung, o măsură mai mare decât avea nevoie pentru trupul solid, dar cu o burtă apărută prea devreme. Se mişca uşor, era un înotător de clasă şi, lucru pe care cu greu puteai să-l bănuieşti, juca excelent toate jocurile asociate într-un fel sau altul cu mingea, de la tenis până la fotbal. Aici îşi spunea cuvântul şcoala engleză.

În anul acela la stația de la Karadag era la modă voleiul. Înainte de apusul soarelui, un grup pestriț, cuprinzând în mod democratic cercetători ştiințifici, oameni ai locului, vilegiaturişti şi studenți în practică, ajunşi pe pietrele alunecoase de pe faleză după scăldatul de seară, jucau în bună înțelegere o partidă cumsecade de volei în cerc. Aleksei Kirillovici, om corect şi bine-crescut, prindea mingea uşoară cu degetele lui delicate, o trimitea cu mare precizie şi executa pase foarte dificile când era la serviciu, plonjând pe sub minge ca valul mării.

Aleksandra sărea, îşi mişca repede coatele şi picioarele cu pulpele musculoase şi tendoanele prinse foarte sus, pierdea mingea, scotea țipete şi râdea în hohote deschizând gura atât de larg, încât i se vedea omuşorul.

„Ce fată încântătoare“, şi-a zis distrat Aleksei Kirillovici. Era însurat de multă vreme, soția lui era conferențiar doctor în hidrobiologie, se bucura de o reputație la fel de solidă. Ea îşi lăsase primul soț de dragul lui Aleksei Kirillovici, încă student pe atunci, şi se cununaseră civil.

La un moment dat ea, luterană prin naştere şi educație, chiar intenționase să treacă la ortodoxie ca să întărească legătura de căsătorie, dar în anii postrevoluționari ideea asta fusese uitată, devenind chiar ridicolă: divergențele profunde dintre confesiuni se risipiseră fără să lase nici o urmă în aerul lumii noi, care nu voia deloc să audă de Liga Schmalkalden…

Soții trăiau în bună înțelegere după legile civile ale căsătoriei, la masă aveau discuții profesionale şi nici unul dintre ei nu se gândea să încalce fidelitatea conjugală.

Flacăra micuță din pieptul invadat de păr des şi gros rămânea probabil neobservată de Aleksei Kirillovici, dacă Aleksandra nu se simțea atrasă de profesorul ăsta simpatic, de modă veche, şi nu-i ațâța interesul nelămurit, abia trezit.

Mai întâi l-a lăsat în pace trei zile, timp în care Aleksei Kirillovici nu s-a apropiat de ea, deşi în timpul partidelor de volei el a stat vizavi de ea şi i-a pasat mingea ei, numai ei. L-a mai lăsat încă două zile – s-au scăldat împreună în fiecare seară într-o companie zgomotoasă, s-au jucat cu mingea, dar el nu s-a apropiat de ea, doar i-a aruncat priviri scurte, timide, arătându-se din ce în ce mai interesat. Nu se vedeau în timpul lucrului, el era plecat la furnicile lui, ea îi ajuta pe botanişti la ierbare.

Oamenilor cu convingeri morale ferme şi normali din punct de vedere fiziologic, cum era desigur Aleksei Kirillovici, viața le întinde capcane dintre cele mai simple, dar care merg la sigur. El a căzut în plasă tocmai în momentul când ieşea învingător dintr-un joc neînceput încă. S-a întâmplat ca tocmai Aleksandra să calce strâmb, sucindu-şi piciorul într-un elan voleibalistic. Nu l-a mai putut pune în pământ.

Cercetătorii au purtat-o cu rândul pe brațe de la malul mării până acasă. Mai întâi doi aspiranți au dus-o pe mâinile înlănțuite în chip de scaun, apoi ihtiologul Botajinski a luat-o în cârcă, lui Aleksei Kirillovici i-a venit rândul în ultima parte a drumului. În aceeaşi seară Aleksandra i-a căzut în brațe cu tot cu coatele, cu genunchii, cu glezna umflată şi cu tot restul.

Lui Aleksei Kirillovici i-a rămas bine întipărit în memorie momentul când a dus-o în camera din colț, când a trecut pe urmă pe la vila lui Junge ca să ia din dulapul de farmacie o faşă nemțească anume, veche dinainte de revoluție, din rezerva răposatului Viazemski, şi când s-a întors să-i bandajeze piciorul umflat şi roşu. I s-a şters însă complet din minte jumătatea de oră scursă de când a bandajat-o până în momentul când, fără să închidă uşa, a pătruns între pulpele musculoase ale voleibalistei începătoare.

Aleksandra a rămas grea, poate că nu chiar în aceeaşi seară, şi peste două luni, odată terminată misiunea ştiințifică, Aleksandr Kirillovici a plecat lăsând-o însărcinată de-a binelea, fiind pe deplin încredințat că o să se întoarcă la ea într-un viitor foarte apropiat.

Lui i-a trebuit însă mult mai mult timp ca să-şi reorganizeze viața dată peste cap de povestea asta romantică.

Soția a primit vestea despre noua lui situație cu o placiditate de-a dreptul luterană şi chiar cu oarecare răceală. A pus o singură condiție la care el nu se aştepta deloc şi care s-a dovedit greu de îndeplinit: i-a cerut să plece de la universitate, unde lucrau împreună. Până în septembrie el n-a putut să-şi caute o slujbă de profesor, fiindcă era vacanță în instituțiile de învățământ superior. În septembrie s-a eliberat un post la Academia Timiriazev. Au apărut complicații cu locuința. Apartamentul din Polianka i-a revenit soției. Academia Timiriazev avea locuințe de serviciu, dar lui îi trebuia ceva timp să adune actele, să obțină aprobările şi semnăturile necesare.

Zilele treceau, Aleksandra îşi purta sarcina aproape fără să se observe – avea să-şi mute nasturii abia în luna a şaptea –, primea zilnic scrisori de la Aleksei Kirillovici şi, cum era uşuratică din fire, nu se gândea o clipă la ce-o aşteaptă, dacă Aleksei Kirillovici dispare tot aşa de neaşteptat pe cât de neaşteptat apăruse. Poate că liniştea ei venea din credința că Medeea o să-i îngrijească copilul, aşa cum îi îngrijise şi pe ea, şi pe ceilalți frați.

Deocamdată cele două surori păstrau tăcerea. Medeea s-a apucat totuşi să sorteze lenjeria veche şi să pună deoparte nişte scutece. Numai când a văzut în mâinile Medeei o bonețică veche, ale cărei margini albastre erau brodate cu un ac subțire, Aleksandra i-a vorbit despre Aleksei Kirillovici scuturându-şi pletele şi apăsând pe litera *r* din cuvântul *foarte*:

— Îl plac foarte mult… e un om foarte interesant… îl cunoşti foarte bine…

Medeea îl ştia într-adevăr de când era o copilă, când Aleksei Kirillovici, fiind student, până să plece în Anglia, închiriase o cameră în casa lor – pe vremea aceea Crimeea atrăgea mulți naturalişti.

Aleksei Kirillovici era aşteptat acum de cele două surori.

Între timp el a obținut o locuință, o vilă pentru iarnă, aflată în imediata apropiere a parcului Timiriazev, lângă Solomennaia Storojka. Vila era atât de părăginită, încât a trebuit s-o renoveze iute, fiind totodată nevoit să-şi pună la punct cursul de entomolgie generală şi cursul special „Dăunătorii livezilor“.

Băiețelul Aleksandrei n-a răbdat să se nască la Moscova, s-a născut în spitalul din Feodosia, acelaşi în care se născuseră copiii Matildei. Atâta doar că doctorul Lesnicevski nu mai era în viață.

Două săptămâni mai târziu a sosit la casa Medeei, fără să anunțe în scris, Aleksei Kirillovici – ştia din scrisorile Aleksandrei că ea se mutase în casa surorii cu puțin timp înainte să nască. A găsit, aşezată lângă fereastră, într-un scaun vienez din palmier de India, o tânără femeie cu părul roşcat tuns rotund,

ascunzându-i jumătate din față, şi un prunc cu capul rotunjor care sugea la sânul alb-albăstrui. Era familia lui. I s-a tăiat răsuflarea.

Două zile mai târziu Aleksei Kirillovici a plecat la Moscova cu noua lui familie. Medeea putea să nu plece cu ei, dar în tot timpul ăsta atât s-a agitat de dragul nepotului, l-a şi botezat, devenindu-i naşă, încât şi-a luat concediu ca s-o ajute pe Aleksandra să se instaleze la noua ei casă.

A fost luna, prima din viața micului Serioja, când ea a simțit cu putere ce înseamnă neîmplinirea ca mamă.

I se părea câteodată că sânii i se umplu de lapte. S-a întors la Feodosia cu un gol în suflet, cu sentimentul că a pierdut ceva pentru totdeauna. „Mi-a trecut vremea“, a tras ea concluzia.

7

Valeri Butonov era de fel din Rastorguevo. Locuia împreună cu mama lui, Valentina Fiodorovna, într-o casă scundă, proprietate particulară, care amenința să se prăbuşească de mult timp. Nu-şi amintea de tatăl lui. În copilărie îşi închipuia că murise pe front. Mama nu insista mult asupra subiectului, dar nici nu dezmințea legenda. Soțul de-o vară al Valentinei Fiodorovna se angajase cu contract înainte de război, undeva în Nord, trimisese de acolo o scrisoare inutilă şi dispăruse pentru totdeauna în îndepărtatele ținuturi polare.

Toată lunga lui copilărie Valeri şi-o petrecuse, ca majoritatea celor de vârsta lui, atârnat de ulucile şubrede ale gardului sau înfigând victorios briceagul, o adevărată comoară, în pământul bătătorit din mahalaua lui. În jocul ăsta nu avea egal, cucerea cu briceagul lui toate regatele şi oraşele puse în joc în piața lipsită de verdeață din spatele stației de autobuz, le ocupa într-o veselie, exact ca Alexandru Macedon.

Copiii din vecini, convinşi de superioritatea lui, au încetat să se mai joace cu el, aşa că Valeri îşi petrecea acum timpul în curtea casei lui, înfigând briceagul în locul albicios lăsat de creanga tăiată din trunchiul unui păr uriaş, încercând să se îndepărteze din ce în ce mai mult de țintă. În orele multe petrecute în felul ăsta, el a deprins mişcarea, o ştia cu ochii închişi, dar cea mai mare plăcere i-o procura clipa când potrivea mâna cu briceagul să atingă ținta, mişcare încheiată cu tremurul plăselelor drept în mijlocul ei.

Câteodată lua un cuțit de bucătărie şi alegea altă țintă, iar cuțitul intra în ea cu un scrâşnet, cu un geamăt sau cu un şuierat subțire. Casa veche a mamei, şi aşa dărăpănată, era plină toată de cicatricele apărute în timpul exercițiilor lui. S-a plictisit când a atins perfecțiunea şi s-a lăsat de joaca asta.

Când a trecut de la primară la generală, a avut ocupații noi. Erau atâtea lucruri neobişnuite acolo: pisoare, chiuvete de faianță, o bufniță împăiată, o planşă reprezentând un om jupuit de piele, vase de sticlă minunate, şi instrumente din metal cu becuşor. Locul preferat de el era însă sala de sport, bine echipată pentru vremurile acelea. Din clasa a cincea, bara fixă, paralelele şi calul din piele l-au atras cel mai mult.

Butonov a descoperit că e înzestrat de la natură cu un talent special de sportiv, la fel de rar ca talentul muzical, poetic, sau acela al jucătorului de şah. Pe atunci nu ştia însă că talentul ăsta e prețuit mai puțin decât capacitățile intelectuale, şi se bucura de succesele sale din ce în ce mai însemnate.

Profesoara de sport l-a trimis la Clubul sportiv al armatei, şi de Anul Nou a luat parte la prima competiție din viața sa. Pe antrenori i-a uimit dârzenia fenomenală, economia în mişcări şi stăpânirea de sine a copilului – a ajuns imediat la rezultate bune, care se obțin de regulă după mulți ani de dat din picioare.

Nu avea nici doisprezece ani când l-au selecționat pentru campionat. De data asta tinerii sportivi n-au fost scoşi în afara Moscovei, ci i-au dus în cantonament la hotelul pentru armată din Piața Comunei, în camere de patru persoane, cu covor roşu, cu carafă şi telefon pe masa din lemn prețios, în stil stalinist somptuos şi greoi, cu o mică tuşă cazonă.

Era în plin an şcolar, sportivii se împrăştiau dimineața pe la şcoli şi se întorceau pe urmă să mănânce de prânz la cantina armatei pe bonuri de masă de treizeci de ruble. Complexul sportiv se afla în aripa din dreapta a unui corp de clădiri scunde, în centrul căruia se afla sala Armatei Roşii. Acolo şi-a petrecut viitoarea floare a sportului sovietic cele mai frumoase ore din copilăria sa fericită.

Intrarea era sever controlată, şi toate astea la un loc – bonurile de masă, mâncarea consistentă, bogată în calorii, ciocolata, laptele concentrat şi plăcintele, permisul de intrare cu fotografie şi, mai ales, costumul albastru din lână, cu o dungă albă la guler, primit gratis – i-au inspirat lui Butonov un mare respect pentru propriul corp, răsplătit cu toate bunătățile astea de pe altă planetă.

Era un elev slab, nu putea nicicum să treacă de nota doi, îi stătea ca o piatră pe inimă, şi la sfârşitul trimestrului trei o ascundea cu mâna, de frică să nu fie admis la antrenamente. Cum era mândria şcolii la sport, profesorii, uitându-se strâmb la el, erau siliți să-i pună nota cinci fără prea multe discuții.

La paisprezece ani era un adolescent bine făcut, cu trăsături regulate, tuns scurt cum era moda la sportivi, disciplinat şi ambițios. Făcea parte din echipa de juniori, se antrena după programul campionilor şi țintea să ocupe primul loc la apropiatul campionat național.

Antrenorul Nikolai Vasilievici, mare pişicher, uns cu toate alifiile, îşi punea în el toată nădejdea şi-i prevedea o mare carieră sportivă. Se ocupa mult de Valeri, şi formula nevinovată de „băiețaş“, cu care i se adresa, însemna mult şi atârna greu pentru el. Valeri căuta să-i semene idolului său, se bucura să vadă că părul lor are aceeaşi culoare, că are ochi albaştri-cenuşii ca ai lui, făcea cu ochiul ca Nikolai Vasilievici, îi imita mersul legănat, îşi cumpăra batiste albe ca ale lui.

Valeri n-a ajuns însă pe locul întâi la campionatele naționale, deşi era sigur de victorie. S-a prezentat excelent, a despicat aerul ca lama cuțitului, ştia că şi-a atins ținta. Nu ştia însă alte lucruri importante pe care antrenorul său le cunoştea prea bine: mecanismele oculte ale succesului, interesele şi favorurile la nivel înalt, presiunile asupra arbitrilor, imoralitatea şi corupția din sport.

Cele două zecimi care l-au trimis pe locul doi i s-au părut lui Butonov o nedreptate strigătoare la cer. Ajuns în vestiar, şi-a dezbrăcat țoalele date pe gratis de clubul armatei şi a plecat glonț la Rastorguevo în uniforma de şcoală îmbrăcată direct pe trupul gol.

Poate că Nikolai Vasilievici reuşea să-l aducă înapoi, minimalizând înfrângerea, dându-i explicații dubioase, doar pe jumătate adevărate, dar, din nefericire, unul dintre coechipierii mai bătrâni ai lui Butonov – el era cel mai tânăr din echipă – i-a dezvăluit dedesubturile acestei înfrângeri nedrepte: fusese o înțelegere la alt nivel, în care era amestecat şi antrenorul. Pe ocupantul locului întâi îl antrenase ginerele şefului federației şi juriul fusese prevenit – nu chiar cumpărat, dar legat de mâini şi de picioare.

Abia acum i s-au deschis ochii lui Valeri: de ce în ajunul competiției, Nikolai Vasilievici, care-l îndemna întotdeauna să iasă victorios, i-a zis pe nepusă masă:

— Lasă, Valeri, nu-ți face sânge rău, nu-i de colo nici locul doi, eşti tânăr… Nu-i rău deloc…

Antrenorul a venit de câteva ori la Rastorguevo. Prima oară Valeri s-a ascuns în podul casei ca un puşti care a făcut o năzbâtie. A doua oară a ieşit să-l întâmpine pe antrenor şi i-a zis ceva printre dinți, ferindu-şi privirea. A treia oară Nikolai Vasilievici a stat de vorbă cu Valentina Fiodorovna, dar ea n-a făcut decât să îngaime ceva, desfăcându-şi brațele a neputință:

— Dinspre partea mea… nu-i nimic rău, doar că Valeri…

Îi plăceau şi ei costumele date pe gratis la olimpiadă, şi nici locul doi nu era de lepădat.

Valeri însă a rămas de neclintit. Suferința lui Nikolai Vasilievici era mare, credea că băiatul o să treacă în tabăra cealaltă, la „Rezervele muncitoreşti“ sau la „Spartak“, şi toată munca lui de trei ani o să încapă pe alte mâini. Nu s-a întâmplat aşa. Orgoliul nemaipomenit al lui Butonov, răsărit în umbra

pomului de la Rastorguevo, l-a împins pe un drum mai sigur, unde nu exista nici riscul unor eşecuri umilitoare, nici victorii cumpărate în chip josnic, nici trădări.

A venit vacanța de vară, Valeri n-a mai participat la nici o competiție, a petrecut zile întregi la umbra pomului, şi-a frământat mintea cu tot ce se întâmplase şi, după o săptămână, a avut o revelație: nu trebuia să fie la cheremul oamenilor sau al împrejurărilor. Dacă stătea la umbra unui smochin, poate că revelația era mai plină de măreție, dar de la părul rusesc nu putea aştepta mai mult.

Două săptămâni mai târziu el s-a înscris la şcoala care pregătea artişti de circ.

Minunăție, nu alta! Butonov venea în fiecare zi la cursuri şi era entuziasmat ca un copil de cinci ani adus prima oară la circ. Manejul, unde se antrena, era unul adevărat: mirosea a rumeguş, a animale, a talc. Prin aer zburau baloane, popice multicolore şi fete bine făcute. Era o lume specială, singura în felul ei – asta simțea Butonov cu fiecare celulă din corpul lui.

Nici vorbă de competiție la şcoala de circ, fiecare valora exact cât valora meseria lui: trapezistul nu putea munci prost fiindcă îşi risca viața. Nici o sonerie a telefonului nu putea opri ursul când acesta, cu chipul lui împietrit, lipsit complet de expresie, se ridica pe picioarele dinapoi şi se repezea să-l facă bucăți pe dresor. Nici vorbă de vreo legătură de rudenie cu directorul circului, nici o susținere venită de sus care să ducă la reuşita unui salt înapoi periculos.

„Ăsta nu-i sport, îşi zicea Butonov, sportiv încercat, în sport totul e de vânzare, aici nu-i aşa.“

Nu putea să-şi ducă gândul până la sfârşit, dar îşi dădea bine seama că atunci când atingi perfecțiunea, când eşti stăpân pe meseria ta, ajungi să fii liber, să ai un pic de independență. Acolo, pe culmile Olimpului, se aflau stelele circului care treceau libere granițele țărilor, circari îmbrăcați în costume minunate, erau bogați, independenți.

Băiatul avea dreptate într-un anumit sens, deşi, în multe privințe, circul arăta la fel ca oricare altă instituție sovietică, fie ea magazin, baie publică sau academie. Existau şi acolo un comitet de partid, un comitet sindical, o subordonare oficială față de organizațiile superioare ierarhic şi una neoficială – cu plecăciuni la orice telefon venit de undeva de sus, dintr-o lume plină de mister. Invidia, intrigile şi frica erau pârghiile de comandă în viața circului, dar despre toate astea avea să afle Butonov mai târziu. Până una alta trăia aproape ca un călugăr, era obişnuit de la sport cu regimul de austeritate. Deşi formal nu se făcea nici un fel de legământ, se practica totuşi asceza, rugăciunile erau însă înlocuite cu gimnastica de dimineață şi cu exercițiile de seară, postul cu dieta şi noviciatul cu supunerea disciplinată față de profesor. Față de maestru, cum i se zicea. În ce priveşte comportamentul moral, care nu avea valoare în sine, viața unui adevărat sportiv era în aşa fel organizată, încât efortul fizic enorm şi regimul draconic nu lăsau loc trândăviei şi poftei de a trăi fără constrângeri, care-i unesc în general pe tineri în dorința lor de a se deda plăcerilor trăite în comun.

Cei de la şcoala de circ îşi amintesc şi acum de Butonov. Învăța în joacă ştiința de a fi acrobat, scamator, echilibrist, şi fiecare dintre disciplinele astea era pretențioasă, îi cerea perfecțiune. Butonov nu avea egal la gimnastică.

Încă din primele luni de şcoală l-au chemat pe Butonov să participe la câteva numere pregătite de alții. El a refuzat ştiind exact ce vrea să ajungă: gimnast la trapez. Să lucreze în aer… I-a devenit profesor, în locul lui Nikolai Vasilievici căzut în dizgrație, un artist experimentat, cu sânge amestecat, dintr-o veche familie de artişti de circ. Avea nume italian: Antonio Muzzetoni. Anton Ivanovici pentru cunoscuți.

Maestrul Muzzetoni, născut din legătura unei călărețe de circ cu un acrobat, văzuse lumina zilei într-o căruță cu trei osii, sub prelata de culoare roşie-albastră decolorată, pe drumul care ducea din Galiția la

Odessa. Multele zbârcituri adânci, care-i brăzdau faţa în lung şi în lat, erau la fel de întortocheate cum erau şi numeroasele poveşti pe care le istorisea despre viaţa lui.

El amesteca istoriile adevărate cu poveşti scornite, încât nu mai ştia unde înfloreşte lucrurile şi unde nu. Văzând talentul excepţional al noului elev, se gândea de pe acum să-l introducă la un moment dat în trupa trapeziştilor din care făceau parte fiul său, nepotul şi nepoata de doisprezece ani, Nina.

La sfârşitul celui de-al doilea an de studiu, Butonov cunoştea deja o mulţime de lucruri, se pricepea la tot atâtea şi era din ce în ce mai frumos. Aducea tot mai mult la înfăţişare cu chipul constructorului socialismului de pe pancartele roşii-albe, desenat din linii drepte, orizontale şi verticale, fără înflorituri, cu o gropiţă adâncă în bărbie. Se vedea o oarecare neîndemânare în forma nasului, semănând puţin la vârf cu ciocul de raţă, în schimb, ce lăţime a umerilor, ce lungime a picioarelor, nemaiîntâlnită la slavi, ce fineţe a mâinilor, naiba ştie de la cine moştenită… Şi pe lângă toate astea, o rezistenţă nemaipomenită la sexul feminin.

Culmea e că fetele de la circ roiau în jurul lui. Totul era acolo dezgolit, accesibil – subsuorile rase şi pliurile de pe pântece, fesele musculoase, sânii mici şi tari… Colegii de vârsta lui Butonov gustau din plin roadele revoluţiei sexuale şi ale libertăţii artistice care înflorea în curtea din spate a socialismului, în oaza din strada Iamskoe Pole, numărul cinci, dar el se uita la fete cu dispreţ, le lua în râs, de parcă acasă la Rastorguevo îl aştepta pe divanul cu arcurile rupte Brigitte Bardot în carne şi oase.

Valentina Fiodorovna nu mai putea de dragul lui: băiatul nu bea, nu fuma, primea salariu bun şi se purta frumos. Ea se împăuna în faţa vecinelor: „Slavka al tău e un huligan fără pereche, de la Valeri al meu n-am auzit niciodată o vorbă urâtă…“

La sfârşitul anului doi de studii Butonov a fost angajat ca stagiar, se număra acum printre studenţii privilegiaţi, nu se mai supunea regimului disciplinar comun, era dat în seama unui maestru şi îşi pregătea numărul de acrobaţie. Anton Ivanovici l-a introdus în programul fiului său. Giovanni, Vania adică, deşi nu avea talentul tatălui său, învăţase totuşi multe de la el, zburase de mic sub cupola circului executând salturi periculoase. Automobilele erau însă pasiunea lui cea mare. Era unul dintre primii artişti de circ care adusese în Rusia o marcă străină de automobil: un Volkswagen roşu, demodat pentru Germania, dar având un avans de trei decenii faţă de tehnologia care progresa ca melcul în patria mamă.

Grijuliu cu spinarea sa preţioasă, Vania îşi punea o pătură sub el şi stătea cu orele întins sub maşină, iar nevasta lui, Lialka, femeie spurcată la gură, îl înţepa cu vorba:

— Dacă stăteam sub el cât stă el sub maşină, era Vania al meu la mare preţ…

Cu tatăl său tânărul Muzzetoni avea relaţii complicate. Îi era frică de el, deşi Vania era trecut de treizeci de ani, nu mai era tânăr, după părerea lui Butonov, şi se apropia de pensie din punctul de vedere al meseriei. Tatăl şi fiul lucraseră mulţi ani împreună – Anton Ivanovici bătuse toate recordurile făcând acrobaţii sub cupola circului ani de-a rândul. În tinereţea lui, Anton Ivanovici fusese primul care executase acrobaţiile cele mai periculoase, în anii douăzeci fusese singurul care făcuse triplu salt cu piruetă, şi abia după opt ani apăruse un acrobat care repetase figura. Anton Ivanovici vorbea despre fiul său cu o iritare bine ascunsă:

— Vania ştie cel mai bine să cadă…

Lucrul ăsta era deosebit de important în meseria lor: lucrau sus, sub cupolă, şi, deşi măsurile de siguranţă erau duble – centură prinsă bine şi plasă –, acrobaţii puteau să-şi frângă oasele în pofida oricăror măsuri. Tânărul Muzzetoni era socotit un maestru al căzăturilor, şi bătrânul, fire de campion, se săturase să aştepte disperat ceva cu care băiatul nu era înzestrat.

În anul acela artiştii se pregăteau pentru marele festival de circ de la Praga, şi Anton Ivanovici a tăbărât pe fiul său, ca să zicem aşa, punându-i cuțitul la beregată: voia zor-nevoie ca fiul să reia numărul de acrobație cu care tatăl ajunsese celebru înainte de război.

Giovanni s-a supus fără tragere de inimă – bătrânul l-a obligat să lucreze până îşi dă sufletul. Lui Valeri, prezent mereu la repetiții, îi tremurau muşchii de dorința de a încerca zborul ăsta lung şi complicat, dar Anton Ivanovici n-a vrut să audă. Îl ținea pentru numărul în care făcea pereche cu nepotul lui, Anatoli, în salturi sincrone şi întâlniri în zbor calculate cu precizie, acrobații care nu uimeau pe nimeni, toți gimnaştii de la circ îşi începeau cariera cu numere dintr-astea.

Repetițiile au durat jumătate de an, dar a venit şi ziua când au plecat la Izmailovo, la Direcția centrală, să-şi susțină programul în fața consiliului artistic. Se hotăra plecarea la Praga – pentru Butonov era prima ieşire peste hotare.

La Direcție era mare vânzoleală, se întâlneau vedetele cu grangurii din circ. Toți erau nervoşi. Trebuia să înceapă reprezentația, Anton Ivanovici a urcat sus să verifice schelăria de susținere, aflată o parte sub cupolă, a verificat fiecare piuliță, fiecare şurub, a ciupit cablurile. Inspectorul manejului era vechiul lui concurent, Dutov, şi cu toate că una dintre obligațiile lui era să răspundă cu capul pentru măsurile de siguranță, Anton Ivanovici avea nervii încordați la maximum.

Giovanni avea cabină separată, Anatoli cu Valeri împărțeau altă cabină, a treia era ocupată de fete: două gimnaste tinere şi Nina, fata lui Giovanni, viitoarea stea a circului.

Artiştii îşi îmbrăcau tricourile zmeurii cu steluțe aurii, când Valeri a auzit înjurături venind din coridor: Giovanni blocase cu maşina lui trecerea unei furgonete. Giovanni zicea ceva, celălalt protesta. Anatoli s-a apropiat de uşă şi a ciulit urechile.

— Ce se leagă de el? Normal că a pus-o…

Valeri, nevrând să se amestece în treburile altora, nu s-a dus să vadă despre ce e vorba. Lucrurile s-au calmat. Câteva minute mai târziu a bătut cineva la uşa cabinei lor. Nina a băgat capul zicând:

— Te cheamă Toma, Valeri.

Toma, o acrobată tânără, îi făcea ochi dulci de mult timp. Pe Butonov treaba asta îl şi măgulea, îl şi irita. Valeri i-a aruncat o privire.

— Cum ți se pare machiajul meu, Valeri? l-a întrebat fata vârându-şi fața rotundă în ochii lui, ca în dreptul unei raze de soare.

Machiajul era unul obişnuit: fondul de ten era roz cu reflexe gălbui, iar pe el erau aplicate două virgule zmeurii, delicate, ca să-i dea o mină bună, şi ochii erau pictați de jur împrejur cu mult albastru-închis până spre tâmple.

— Merge, Toma. Şarpe cu ochelari, aşa arăți.

— Oh, Valeri! a făcut Toma scuturându-şi capul dat zdravăn cu lac, semănând cu un rățoi de cauciuc. Spui numai porcării…

Valeri s-a întors şi a ieşit în coridor. A văzut ieşind din cabina lui Giovanni un bărbat cărunt, într-o salopetă şi o cămaşă ecosez. Tocmai cămaşa i-a atras atenția lui Butonov, de întâlnirea asta de pe coridor avea să-şi aducă aminte el mai târziu. După zece minute băieții şi-au prezentat numărul de acrobație.

Totul a decurs cu mare precizie, măsurat în secunde: fascicolul de lumină îndreptat spre acrobați, săritura, lumina, elanul, trapezul, sunetul tobei, momentul de linişte, muzica, fascicolul de lumină… Aveau numărul de acrobație la degetul mic, ştiau până şi momentele când să inspire şi să expire, totul a mers uns.

Giovanni a lucrat prudent, a rămas neclintit sub cupola circului ca un zeu, cu picioarele desfăcute, îndreptate în sus, luminat de reflector, în timp ce tinerii acrobaţi zburau în jurul lui. Au lucrat cu precizie, profesionist, dar n-a fost nimic extraordinar în acrobaţiile lor. Cireaşa de pe tort era triplul salt al lui Giovanni. Nu toţi membrii consiliului artistic cunoşteau numărul, era executat foarte rar.

Bătrânul Muzzetoni a regizat cu multă ştiinţă numărul de acrobaţie, a pus la punct totul ca să aibă efect: lumină discretă, unduitoare, susţinută de muzică, apoi brusc linişte deplină, toată lumina îndreptată spre Giovanni, sus, sub cupolă, arena în întuneric, sunetul puternic al tobei, cât mai puternic.

Giovanni străluceşte tot, are în jurul capului o aureolă sclipitoare, poartă jambiere, lucrate de un artist talentat ca să-i ascundă picioarele crăcănate. Se aude sunetul încet al tobei. Giovanni îşi ridică brusc capul înconjurat de aureola sclipitoare – un demon, curat demon… O mişcare scurtă, îşi verifică centura…

Butonov nu vede nimic în neregulă, în schimb lui Anton Ivanovici i se opreşte inima în loc – Giovanni stă prea mult să-şi verifice centura, ceva nu merge… Momentan e în timpul prevăzut. Toba a tăcut. Unu, doi, trei… o secundă în plus… trapezul se mişcă înapoi… urmează elanul… săritura… Giovanni e încă în aer, nimeni nu-şi dă seama că se întâmplă ceva, în schimb Anton Ivanovici vede că saltul grupat nu e-n timp, că n-o să facă ultima întoarcere… E clar!

Anatoli îi trimite trapezul la timp, dar Giovanni îl ratează cu douăzeci de centimetri, întârzie, se întinde cât e de lung, încearcă să-l prindă – lucru întotdeauna imposibil – şi îşi întrerupe mişcarea lucrată ca la carte, zburând în jos, înspre marginea plasei, unde căderea e periculoasă din cauza tensiunii mari: plasa tremură, îl aruncă… Pică exact la margine, bineînţeles…

Plasa s-a încordat şi l-a proiectat pe Giovanni nu în afara ei, ci înăuntru. Ce-i drept, el ştia să cadă… Era un eşec, desigur… dar nu şi-a zdrobit oasele băiatul.

Totuşi pare că şi-a frânt ceva. Au coborât plasa. Primul s-a grăbit Anton Ivanovici, a examinat centura – avea slăbită cama. A înjurat în gând. Vania era în viaţă, dar fără cunoştinţă. Traumatism acut – la cap, la şira spinării? L-au aşezat pe o placă de lemn. Salvarea a venit după şapte minute. L-au transportat la cel mai bun spital, la Institutul Burdenko. Anton Ivanovici a plecat cu fiul său.

Butonov s-a întâlnit cu profesorul său abia după două săptămâni. Ştia că Giovanni e în viaţă, dar că e paralizat. Doctorii au încercat să facă minuni, să-l scoată din starea asta, s-au pierdut în diagnostice fantasmagorice, dar n-au promis că-l pun pe picioare.

Anton Ivanovici a slăbit în asemenea măsură, încât semăna cu un ogar italienesc. Îl măcina un gând dintre cele mai negre: se întreba cum s-a întâmplat că Vania n-a văzut cama slăbită decât în momentul când trebuia să sară. Bătrânul ştia că un asemenea accident nu l-ar fi derutat, ştia să-şi controleze nervii. Cândva păţise şi el ceva asemănător: îşi scosese centura, o desfăcuse şi sărise… Lui Vania însă i-a fost frică, s-a pierdut şi nu s-a mai putut concentra… Ciudat era şi faptul că l-au chemat să-şi mute maşina, deşi o parcase corect. Anton Ivanovici a verificat el însuşi imediat: furgoneta a trecut nestingherită…

Când Anton Ivanovici i-a mărturisit bănuiala sa vagă lui Butonov, acesta s-a simţit obligat să-i zică:

— Pe la Giovanni n-a trecut doar mecanicul de la întreţinere…

Anton Ivanovici l-a apucat de mânecă:

— Vorbeşte…

— Când Vania s-a dus să-şi mute maşina, Dutov a intrat la el în cabină. L-am văzut, eram pe coridor, avea o cămaşă ecosez…

Valeri ştia că Dutov e inspectorul manejului.

— Bravo mie… bătrân imbecil! a zis Anton Ivanovici cuprinzându-şi fața în mâini. Aşa stă treaba vasăzică… Chiar aşa…

Butonov s-a dus să-l vadă pe Vania la spital. Acesta era îmbrăcat în ghips ca într-un sarcofag – de la bărbie până la şale. Avea păr mai puțin, două începuturi de chelie urcau de o parte şi de alta a frunții. A clipit din ochi: „Salut.“ Aproape că nu vorbea. Valeri s-a blestemat în sinea lui că a venit, a stat zece minute pe taburetul alb pentru vizitatori, a încercat să spună ceva, apoi a tăcut. Abia atunci a aflat el cât de fragil e omul şi s-a înspăimântat.

Era o toamnă mohorâtă, umedă. Pomul de la Rastorguevo şi-a pierdut frunzele, era negru ca lemnul ars, Butonov nu mai putea sta întins sub el în aşteptarea altei revelații.

Mai avea o jumătate de an până să termine şcoala. S-a zis cu Praga, şi câte speranțe şi-a pus în ea. S-a zis şi cu şcoala. Nu-i ieşeau din minte ochii tulburi ai lui Vania. El a fost până de curând Giovanni Muzzetoni, un artist renumit, cum voia să fie şi Butonov: independent, bogat, călătorea în străinătate, mergea cu maşina cea mai bună dintre toate, nu mai era Volkswagenul roşu, cocoşat, ci una nouă-nouță, un Fiat alb. Şi iată că totul s-a dus de râpă într-o clipă. Nici vorbă de independență, doar aparență. Şi nemişcat până la moarte…

Butonov nu s-a prezentat la sesiunea din iarnă, ultima de altfel. În şcoală se predau şi materii obişnuite pe lângă cele speciale, şi nu-i eliberau diploma dacă nu trecea tocmai la astea pe care nu dădea doi bani. Butonov nu s-a mai dus deloc la şcoală. A stat lungit pe divan jumătate de an, aşteptând să fie chemat în armată. În februarie a împlinit optsprezece ani, şi la începutul primăverii l-au recrutat. I-au propus să intre la Clubul Armatei, titlul lui de gimnast a avut aici un rol important, dar el a refuzat spre uimirea celor din comisia de recrutare. Butonov nu mai era interesat să facă ceva anume, dar de întors la sport nu voia cu nici un chip. S-a făcut soldat, aşa cum se făceau toți…

Dar n-a fost să fie ca la toți: nu putea să scape de talentul lui, l-a urmărit şi l-a împins pe un drum neobişnuit, de altfel nici soarta lui n-a fost una obişnuită. Butonov trăgea cu arma mai bine decât toți – cu puşca automată, cu carabina, cu pistolul, dacă nimerea cumva în mâinile lui. Avea ochi bun şi mână sigură, îi întrecea până şi pe băieții din Siberia, vânători din fragedă copilărie.

Colonelul, mare amator de tir, l-a remarcat pe Butonov la una dintre inspecții. N-a trecut nici un an şi el a intrat în echipa aceluiaşi Club al armatei, dar de asta la tir sportiv. Din nou antrenamente, probe eliminatorii, competiții. A fost plăcut în armată – mai ales în partea a doua a stagiului.

Butonov s-a întors la Rastorguevo mai gras cu şapte kilograme şi mai înalt cu trei centimetri, l-au eliberat exact la data prevăzută, fără amânări. Şi lucrul cel mai important pentru el era că ştie precis ce trebuie să facă. A dat repede, ca extern, examenul de diplomă pentru terminarea şcolii, l-a luat fără mare greutate şi în aceeaşi vară s-a înscris la Institutul de cultură fizică şi sport. A ales Facultatea de Medicină luându-i pe nepregătite.

Planşa din anii de şcoală – înfățişând un om jupuit de piele şi cu muşchii la vedere – i se întipărise bine în minte şi nu-i dădea pace, îl preocupa din ce în ce mai mult. Studia cu mare plăcere anatomia, coşmarul studenților din anul întâi. Nu avea o memorie strălucită, cărțile citite îi ieşeau din minte fără să lase vreo urmă, în schimb prindea tot şi înregistra tot din materia asta atât de plictisitoare pentru alții.

Mai avea Butonov ceva special, ceva care împreună cu datele lui fizice moştenite făcea din el omul care era – capacitatea de a face ucenicie. Atât Nikolai Ivanovici, antrenorul care-l trădase, cât şi bietul Muzzetoni apreciau la el capacitatea de a se supune cu bucurie, de a pătrunde în miezul lucrurilor primite şi învățate de la alții şi de a şi le însuşi cumva dinăuntru.

Pe al treilea profesor, şi ultimul, Butonov l-a întâlnit la institut, când era în anul trei. Acesta era un KVJD-ist[9] plăpând şi nearătos, cu numele fals de Ivanov, şi cu un trecut neclar şi întortocheat. Se născuse, zicea el, la Şanhai, ştia chineza la perfecție, petrecuse mulți ani în India, fusese de mai multe ori în Tibet şi era reprezentantul Asiei pline de mister în jumătatea noastră de Europă. Era maestru în artele marțiale orientale, la modă în anii aceia, şi preda masajul chinezesc.

9. KVJD, grup venit în URSS din China, în 1935, ca să lucreze la calea ferată din Orient, arestat apoi ca grup de spioni în solda Japoniei. (N. tr.).

Pseudo-Ivanov era entuziasmat de simțul butonovian al materialității corpului: băiatul avea în buricele degetelor mult neastâmpăr şi agerime, se prindea imediat unde e vorba despre o deplasare a discurilor, o depunere de sare sau o simplă contracție a muşchiului, şi mâinile lui învățau singure ştiința asta ciudată şi complicată, fără să-şi folosească în vreun fel mintea.

Dacă Butonov ar fi avut un bagaj de cuvinte suficient de mare şi o oarecare cultură umanistă, ar fi fost în stare să vorbească despre semeția spinării, sprinteneala picioarelor, agerimea degetelor, ca şi despre moleşeala mâinilor, nonşalanța coapselor; el era în stare să descopere toate particularitățile astea din viața corpului, ştia să le dibuie la o persoană culcată pe masa de masaj.

Pseudo-Ivanov l-a invitat pe Butonov la el în garsoniera aproape goală, decorată cu icoane tibetane. Fin cunoscător al Orientului, el a încercat să-i capteze interesul elevului excepțional cu frumusețea filozofiei yoga, cu înțelepciunea din Bhagavat-Gita, cu eleganța învățăturii chinezeşti Ba-Goa. Butonov s-a blocat însă complet când a venit vorba despre problemele spirituale.

— Prea multă filozofie, a recunoscut el mişcându-şi uşor încheietura elastică a mâinii drepte.

Profesorul s-a arătat dezamăgit. Butonov a învățat în schimb foarte repede toate subtilitățile exercițiilor practice de yoga şi masajul chinezesc făcut ca la carte.

Însuşi profesorul se bucura în anii aceia de mare succes nu numai ca masor excepțional, la serviciile căruia apelau tot felul de celebrități – un campion mondial la ridicarea greutății, o balerină genială, un scriitor zurbagiu. Participa la tot felul de seminarii private, distracții rafinate foarte prizate în epocă, dădea lecții speciale de yoga. El l-a atras şi pe Butonov în activitatea sa, cel puțin în partea ei vizibilă, fără să-l implice în partea nevăzută, adică în activitatea de informator, şi abia după mulți ani a priceput Butonov ce fel de epoleți invizibili purta Ivanov pe umăr.

Profesorul l-a făcut asistentul său. Îşi purta elevii amatori de yoga pe drumul înălțător al eliberării prin „trezire“ până se înmuiau de tot, în vreme ce Butonov se chircea pe covoraş învățându-i poziția lotusului, a leului, a şarpelui şi altele la fel de neomeneşti.

Una dintre grupe se aduna în apartamentul imens al unui mare academician, la fiica acestuia. Toți participanții aveau mişcări greoaie şi corpul făcut din acelaşi fel de carne păstoasă ca aluatul, şi Butonov trebuia să-i învețe să şi-l simtă aşa cum reuşise de minune să şi-l simtă pe al lui. Toți elevii erau oameni de ştiință, fizicieni-chimişti-matematicieni, şi Butonov îi trata cu un uşor dispreț total inexplicabil. Printre elevi era o fată înaltă şi durdulie, Olia, o matematiciană cu picioarele groase, a cărei față lipsită de finețe trecea, în timpul exercițiilor, de la nuanța naturală de roz delicat la roşu amenințător.

La două luni după ce s-au cunoscut, ei s-au căsătorit spre marea nedumerire a prietenilor. Stăpâna casei, aflând de planurile lor de căsătorie, nu şi-a ținut gura:

— Ce-o să facă biata Olia cu animalul ăsta splendid?

Olia n-a făcut nimic deosebit. Ea era o persoană rece şi cerebrală, probabil din cauza profesiei: la vremea aceea avea luat doctoratul în topologie, un domeniu interzis al matematicii; toată viața ei era munca intelectuală migăloasă din capul mare, la adăpostul părului des şi prost spălat.

Butonov nu avea cine ştie ce consideraţie pentru micile mâzgălituri sinuoase care acopereau, ca urmele lăsate de păsări pe zăpadă, caietele de pe biroul soţiei lui, şi nu făcea decât să mormăie ceva în timp ce se uita la semnele minuscule şi la rarele cuvinte scrise într-o limbă omenească, pe partea stângă a paginii: „după cum se vede, rezultă din cifrele de mai sus… să analizăm definiţia…“

Olia avea o fire îngăduitoare, puţin cam moale. Valeri se mira cât de nepăsătoare şi leneşă e nevasta lui – îi era lene să facă până şi cele câteva exerciţii yoga care o scăpau de constipaţie.

Valentina Fiodorovna o duşmănea fiindcă era cu patru ani mare decât fiul ei, asta în primul rând, şi-n al doilea rând, fiindcă nu punea mâna să facă şi ea ceva în casă. Olia zâmbea indiferentă şi, spre ciuda Valentinei Fiodorovna, nici măcar nu observa cât e de pornită soacra împotriva ei.

Plăcerile conjugale erau dintre cele mai modeste. Butonov, căutând de mic să obţină mici plăceri musculare, a pierdut din vedere cei câţiva muşchi de care depind marile voluptăţi. Nu se dădeau probe eliminatorii pentru performanţă în domeniul ăsta, şi nici nu se organizau campionate, aşa că instinctele lui au bătut în retragere în faţa ambiţiilor lui tinereşti.

Mai era un motiv care-l făcea să fie rezervat faţă de femei: ele înnebuniseră de dragul lui în clipa când îi dăduseră jos pantalonaşii pentru prima oară şi-l urmăriseră mereu cu iubirea lor distrugătoare; când s-a făcut ceva mai mare, a început să vadă în interesul lor constant un atentat la corpul lui şi şi-a păzit cu înverşunare bunul lui cel mai de preţ, a cărui valoare a crescut exagerat de mult datorită femeilor lacome şi foarte accesibile.

Primele lui experienţe sexuale au fost mai degrabă eşecuri fără mare importanţă: o vecină de treizeci de ani, o ospătăriţă de la cantina Clubului sportiv al armatei, o înotătoare din clasa lui cu faţa albită de atâta stat în apă – toate pline de ardoare, nesăţioase şi dornice să continue legătura…

Întâlnirile astea au valorat pentru Butonov ceva mai mult decât plăcerea din visurile erotice cu final fericit, apărute aproape de momentul trezirii, când imaginea zânei nu dispăruse de tot, gonită de uşile trântite şi de zgomotul apei trase la closetul aflat dincolo de perete.

Viaţa Butonovilor curgea netulburată, fără conflicte. Se căsătoriseră la trei luni după doctoratul Oliei, după alte trei luni ea a rămas însărcinată şi cu trei luni înainte să împlinească treizeci de ani a născut o fetiţă.

În timpul cât ea a purtat sarcina, a adus pe lume şi şi-a hrănit la sânii mari cu lapte puţin fetiţa tare mică, născută din doi părinţi uriaşi, Butonov a terminat institutul şi s-a pus în slujba jucătorilor de tenis.

El supraveghea sănătatea celor mai sănătoşi oameni de pe planetă, le trata traumatismele, le dezmorţea muşchii. Făcea acelaşi lucru şi în timpul liber, dar ca particular. Câştiga bani buni, nu depindea de nimeni. Profesorul îi trimitea pacienţii, toate uşile îi erau deschise: de la cea a restaurantului Societăţii ruse de teatru până la casa care vindea bilete pentru cei din Comitetul Central.

Un an mai târziu, tenisul de mare clasă l-a dus în străinătate, mai întâi la Praga – în sfârşit, la Praga! – şi pe urmă la Londra. Ce putea să-şi dorească mai mult?

Trebuie spus că, spre cinstea lui Butonov, el încasa onorarii mari pe muncă multă. Menţinea într-o formă excelentă corpurile jucătorilor de tenis aflaţi în grija lui, ale balerinilor şi artiştilor, în plus, se ocupa de reabilitarea posttraumatică a celor cu probleme grave. Vanitatea lui şi-a găsit în sfârşit o justificare onorabilă. Se zicea că face adevărate minuni. Faima despre mâinile lui a tot crescut, dar el, cunoscându-şi valoarea, muncea cum făcuse sport altădată, muncea din răsputeri, şi limita puterilor lui creştea şi tot creştea.

El a văzut în rezolvarea cazului Vania Muzzetoni o mare reuşită a lui personală. S-a ocupat mult timp de el, exact din momentul când profesorul Ivanov i-a arătat ce mişcări să facă şi ce procedee să

folosească pentru şira spinării. Nu o dată l-a adus Butonov pe Ivanov la Muzzetoni. Într-o zi Ivanov i-a trimis bolnavului un chinez celebru, care i-a ars spinarea cu lumânări din ierburi aromate.

Grosul muncii însă i-a revenit lui Butonov – şase ani, de două ori pe săptămână, aproape fără pauză, el a făcut curată vrăjitorie cu spinarea imobilizată, şi Vania a reuşit să se ridice şi să stea în picioare, să păşească prin casă ajutat de un dispozitiv. Treptat, treptat şi-a revenit.

Anton Ivanovici Muzzetoni, cu fața şi mai zbârcită, îl adora pur şi simplu pe Butonov. Nepoata lui, Nina, îndrăgostită de el de la doisprezece ani, îi măsura pe bărbați după un singur criteriu: cât de mult seamănă admiratorii ei cu Butonov. Scorpia de Lialka Muzzetoni, nevasta lui Vania, plănuind de zece ani să divorțeze, s-a schimbat mult după nenorocirea lui, a devenit parcă alt om, era veselă şi se purta cu o bunăvoință reținută, întreținea familia împletind pulovere la comandă şi nu se plângea niciodată. Obişnuia să-i dăruiască lui Butonov, de ziua lui, o capodoperă de-a sa tricotată din lână.

Într-o zi de la mijlocul lui octombrie, Butonov a venit la Vania cu o mutră încruntată, se vedea că nu-i în apele lui, i-a examinat spinarea şi a vrut să plece fără să-şi bea ceaiul sau cafeaua ca de obicei. Lialka l-a reținut, i-a adus un ceai şi l-a convins să mai stea. S-au luat cu vorba.

Butonov s-a plâns că trebuie să plece în ziua următoare la Chişinău, oraşul la care nu visează nimeni să ajungă, ca să facă nişte lecții demonstrative pentru un grup de sportivi.

Lialka a început să se agite şi i-a zis bucuroasă:

— Du-te, du-te, acolo e minunat acum, şi ca să nu te plictiseşti, te rog să faci un comision, să-i duci un cadou unei prietene.

A alergat la dulap şi a scos de acolo un pulover din mohair alb.

— Ei locuiesc la periferie, e vorba despre celebra trupă de călăreți a lui Ciovdar Sîsoev. N-ai auzit de ei? El e un țigan bătrân, arată înspăimântător, ea, Roza, e călăreață.

Lialka a împachetat puloverul şi a scris adresa. Butonov l-a luat fără mare entuziasm.

…La Chişinău, Butonov a avut prima jumătate de zi liberă, şi, după noaptea petrecută la hotel, a ieşit afară dimineața devreme să meargă prin oraşul necunoscut, în direcția indicată, spre piața oraşului. Era un oraş care nu-i atrăgea atenția prin nimic, nu vedea nici o urmă de stil arhitectonic, cel puțin în partea pe care o descoperea Valeri prin ceața dimineții aproape risipită în momentul acela. Aerul însă era curat, aerul sudului, cu miros dulce de fructe putrede, căzute pe pământ. Mirosul venea de undeva departe, fiindcă pe străzile cu clădiri noi nu erau nici un fel de copaci. Numai florile de ochiul-boului, roşii şi purpurii, toate numai culoare, fără pic de parfum, creşteau pe gazoanele dreptunghiulare, înconjurate de dale de beton. Era cald, mirosea a vacanță.

Valeri a ajuns la târg. Mulțime de căruțe şi harabale, de cai şi capre în jurul pieței mici, țărani mici de statură, cu căciuli de blană călduroase şi mustăți pleoştite, cărând coşuri şi saci, şi femei aranjându-şi pe tarabe munții de roşii, struguri şi pere.

„Ar trebui să cumpăr pentru acasă“, i-a trecut prin minte lui Butonov, dar în clipa aceea a văzut spatele turtit al autobuzului prăpădit. Autobuzul era gol. Valeri s-a urcat în el, după câteva minute s-a urcat şi şoferul şi a pornit motorul fără să scoată un cuvânt.

Autobuzul a mers o groază de timp prin periferia arătând din ce în ce mai frumoasă, a trecut pe lângă case de pământ proaspăt spoite şi mici parcele cu viță-de-vie. Stațiile erau dese, la un moment dat au năvălit în autobuz o droaie de copii, pe urmă au coborât toți deodată. După aproape o oră, autobuzul a ajuns în sfârşit la capătul liniei, într-un loc ciudat, nu arăta nici a oraş, nici a sat.

Valeri nu ştia încă ce zi importantă din viața lui începe în dimineața aceea, dar, fără să ştie de ce, i-au rămas în minte toate amănuntele. Două mici făbricuțe se înălțau de-o parte şi de alta a drumului,

afumându-se una pe alta, încălcând legile fizicii, conform cărora vântul trebuia să ducă într-o singură direcție vălătucii cenuşii de fum.

Butonov, fin observator, a ridicat din umeri încurcat. De-a lungul drumului se aliniau multe sere, şi ăsta era lucru ciudat: de ce naiba au construit sere aici, când sunt douăzeci de grade la sfârşit de octombrie şi toate se coc şi fără sticla asta?

Mai departe, de-a lungul drumului, erau clădiri administrative şi grajduri. Butonov s-a îndreptat într-acolo. A zărit de departe cum s-au deschis uşile unui grajd şi golul lor s-a umplut de ceva negru catifelat, cum a ieşit de acolo, arătându-şi dinții albi, un armăsar negru, înalt. Luat prin surprindere, lui Butonov i s-a părut uriaş calul, semăna cu acela de sub Călărețul de Aramă. Nici pomeneală de Călăreț de Aramă, calul era dus de un băiețaş cu părul cârlionțat, care, văzut mai de aproape, s-a dovedit a fi o femeie tânără, într-o cămaşă roşie şi jeanşi albi murdari.

Butonov s-a uitat mai întâi la cizmele uşoare, cu vârful gros şi talpa grosolană, foarte potriviți pentru călărie, pe urmă i-a întâlnit ochii. Erau negri, îi jucau în cap strălucitori, dați la colțuri cu rimel negru ca să pară alungiți. Privirea îi era atentă şi duşmănoasă. S-au oprit din mers toți trei. Armăsarul a nechezat scurt, femeia l-a bătut pe greabăn cu mâna de un alb strălucitor şi unghiile scurte şi roşii.

— Îl cauți pe Ciovdar? l-a întrebat ea destul de răstit. E acolo.

Femeia a arătat înspre şopronul din apropiere, apoi a pus piciorul în scara destul de înaltă, a încălecat, s-a ridicat în şa şi şi-a luat zborul, lăsând în urmă un miros dulce, tulburător, fără nici o legătură cu parfumul.

— Pe Roza o caut, a strigat Butonov dându-şi seama imediat că femeia e chiar Roza. Am un colet de la Lialia Muzzetoni. Apoi a scos din geantă pachetul şi i l-a întins.

Ea a luat pachetul fără să descalece, a ridicat brațul, l-a aruncat în grajd prin uşa larg deschisă, apoi, descoperindu-şi dinții strălucitori într-un zâmbet care arăta mai degrabă a strâmbătură, a întrebat grăbită:

— Unde ai tras?

— La „Octombrie“.

— Aha, e-n regulă. N-am timp acum.

Ea şi-a agitat brațul, şi, scoțând un chiuit, a pornit în galop.

Butonov s-a uitat în urma ei iritat, dar şi plin de admirație şi încă de ceva ce avea să-l frământe multă vreme.

Seara a stat mult timp lungit în patul din hotel, mirosind a leşie, s-a gândit la țiganca obraznică, la armăsarul splendid şi la căluții galbeni, dintr-o rasă foarte rară, pe care i-a văzut în țarcul din spatele grajdului, pe când aştepta în stație autobuzul.

„Nesuferită fătuca asta“, a tras concluzia Valeri alunecând în somnul populat cu cai, cu miros de grajd, cu bucuria lenevoasă a zilei calde, trăită degeaba, şi tocmai în momentul acela, o uşoară bătaie sacadată şi lungă în uşă l-a scos din toropeală. El şi-a ridicat capul de pe pernă.

Uşa, pe care uitase s-o încuie, s-a deschis încetişor, şi în cameră a intrat o femeie. Valeri n-a scos o vorbă, doar a fixat-o cu privirea. La început a crezut că e femeia de serviciu.

— Ah, m-ai aşteptat, a zis femeia cu o voce răguşită.

În clipa aceea a recunoscut-o: era călăreața de dimineață.

— Mi-am zis că dacă întrebi: cine-i acolo, mă-ntorc şi plec, a spus serioasă şi s-a aşezat pe pat.

Ea a început să-şi scoată cizmele, aceleaşi pe care el le admirase în dimineața aceea. Întâi a scăpat de cizma stângă, apăsând ştaiful cu piciorul drept, şi a aruncat-o cât colo, apoi a tras cu mâinile de cizma dreaptă şi a aruncat-o într-un colț cu oarecare violență.

— Ce te holbezi ca prostu'?

S-a ridicat în picioare lângă pat, şi abia atunci a văzut el cât e de scundă. Valeri a mai avut timp doar cât să se gândească la femeile mici şi colţuroase care nu-i plac deloc.

Ea şi-a smuls puloverul alb, cel primit în dar, şi-a descheiat jeanşii albi şi murdari şi, fără să-i scoată, a plonjat sub cuvertură şi l-a strâns în braţe zicând răspicat, cu voce obosită:

— M-am perpelit toată ziua, mi-ai aţâţat pofta…

Butonov a tras un oftat şi a uitat pentru totdeauna ce gen de femei îi plac…

Tot ce a aflat el despre ea, a aflat mult mai târziu. Nu era ţigancă, era evreică, se trăgea dintr-o familie de profesori din Petersburg, a plecat să trăiască cu Sîsoev şapte ani mai târziu, pe fiica din prima căsătorie o cresc părinţii ei, n-au deloc încredere că ea o s-o crească bine. Dar lucrul cel mai important şi surprinzător a fost că spre dimineaţă el a descoperit că la cei douăzeci şi nouă de ani ai lui, neîmpliniţi încă, n-a ştiut nimic despre un întreg continent, şi a rămas de neînţeles pentru el cum de a reuşit fetiţa asta plăpândă, atât de fierbinte şi pe afară şi pe dinăuntru, să-l înghesuie în ea atât de mult, încât să i se pară că e o acadea roz care se topeşte în lichidul dulceag şi dens, că pielea lui toată geme, se topeşte bucuroasă de atâtea mângâieri, că fiecare atingere, fiecare mişcare alunecoasă o simte cum se împrăştie peste tot şi-i pătrunde în inimă, şi tot ce are corpul lui la suprafaţă se găseşte, de fapt, în el, în măruntaiele lui. S-a simţit ca desfăcut şi întors pe dos şi şi-a zis în sinea lui că o să-i zboare sufletul dacă ea nu-i astupă urechile cu degetele subţiri.

La şase dimineaţa, ciudăţenia de ceas, pe care nu şi-l scosese de la mână, a piuit uşor. Şedea pe pervaz, cu picioarele încolăcite în jurul şalelor lui Butonov. Cum stătea drept în faţa ei, a văzut puţin mai jos de buricul fetei vârful umflat al prezenţei lui.

— Gata, a zis ea şi a mângâiat umflătura de pe pielea subţire a pântecelui.

— Nu pleca! a rugat-o el.

— Sunt ca şi plecată, a început ea să râdă.

Butonov i-a văzut caninii de sus ieşindu-i în afară ca la vampiri. El i-a atins dinţii cu vârful degetelor.

— Nu-s vampir, a continuat ea să râdă. Sunt curvă, una normală. Îţi convine?

— Mult, a recunoscut el.

Ea a sărit de pe pervaz, lăsându-l cu săgeata scoasă, şi s-a dus la duş.

Avea picioarele crăcănate şi parcă nu înfipte cum trebuie. El însă nu făcea decât să se încingă şi mai tare. A scos din cearşaful mototolit lănţişorul din aur rupt, care-i alunecase fetei noaptea de la gât.

Apa de la duş curgea cu bolboroseli, el prefira lănţişorul şi se uita pe fereastră. Era aceeaşi ceaţă sclipitoare de ieri, iar prin strălucirea ei difuză se ghicea soarele.

Plină de stropi mari de apă, ea a intrat în cameră. El i-a întins lănţişorul. Ea l-a luat, l-a desfăcut cât era de lung şi l-a aruncat pe masă.

— Mi-l dai după ce-l repari. Azi e miercuri?

Şi-a scuturat apa rămasă pe sânii mici şi şi-a îmbrăcat cu greu jeanşii pe corpul încă ud. Avea picături mari de apă pe părul negru şi elastic, coafat după moda care nu primise încă numele de *afro* şi care-i aparţinea ei şi numai ei. Avea câteva mici cicatrice, aspre doar în aparenţă, tulburătoare şi dragi lui, sub sâni, în partea stângă a pântecelui şi pe braţul drept. Nu avea deloc trăsături feminine. Dar, în comparaţie cu ea, femeile cunoscute înainte arătau ca grişul fiert sau ca varza înăbuşită…

— Ştii ce, Valeri? Ne întâlnim exact peste o săptămână la Poşta Centrală din Petersburg. Între unsprezece şi douăsprezece…

— Şi azi? a întrebat-o Butonov.

— Azi nu se poate. Te omoară Sîsoev. Poate că pe mine…, a râs ea. Nu ştiu sigur pe cine, dar de omorât omoară el pe cineva…

S-au mai întâlnit de trei ori în cursul anului. Pe urmă ea a dispărut. Nu numai din viața lui Valeri, a dispărut în general. Nici părinții, nici Sîsoev nu ştiau precis cu cine şi încotro a plecat…

De atunci Butonov n-a mai refuzat avansurile femeilor. Ştia că nu există miracole, dar mai ştia că dacă ajunge la limita posibilului, dacă atinge concentrarea maximă, atunci şi aici, în străfundul cărnii, îşi face loc fulgerul, şi totul se luminează, şi ajunge la aceeaşi senzație ca atunci când cuțitul, îndreptat spre țintă, se înfige tremurând şi încremeneşte chiar în mijlocul ei…

8

Întorşi din golf la zece seara, adulții s-au strâns în bucătăria Medeei să bea ceai după ce i-au culcat pe cei mici. Deşi erau obosiți, nu aveau chef să se despartă – plutea în aer un vag „urmează“. Chiar şi Nora, mamă atât de strictă, a acceptat să-şi culce fata într-un loc străin, ca să poată rămâne la ceai.

Numai Maşa lipsea din bucătărie. Pe drumul de întoarcere ea a simțit un fel de mâncărime neplăcută şi şi-a dat seama că o s-o apuce una dintre crizele ei rare şi inexplicabile. Soțul ei, Alik, un doctor care privea fiecare boală ca pe o problemă de sine stătătoare, socotea că Maşa are o formă rară de alergie vasculară. Odată s-a întâmplat să facă o criză chiar sub ochii lui, la țară, unde se duseseră să sărbătorească Anul Nou. Maşa se atinsese de robinetul rece al chiuvetei, care-i lăsase pe mână o urmă ca de arsură. Două ore mai târziu a făcut febră, iar spre seară s-a umplut toată de spuzeală…

De data asta i s-a întâmplat ceva asemănător, dar nu fiindcă a atins vreun metal rece, insensibil la suferința ei, ci fiindcă a atins-o Butonov în treacăt. Poate că i se trăgea de la soarele de primăvară, de la căldură… Cert e că brațul drept era stacojiu şi puțin umflat.

Cum a ajuns acasă, Maşa s-a culcat imediat învelindu-se cu toate păturile aflate la îndemână.

Scuturată de frisoane şi chinuită de sete, ea a avut unul şi acelaşi vis repetat de mai multe ori: se făcea că se scoală din pat, se duce la bucătărie şi încearcă să scoată apă din fundul găleții, şi cana zgârie metalul fără să se umple… În acelaşi timp nişte frânturi de versuri se orânduiesc singure, în ele apar plaja, soarele arzător şi o aşteptare nelămurită, amestecată cu o sete cât se poate de reală…

Gheorghi a ieşit să fumeze, s-a aşezat pe banca de lângă casă şi din întunericul de afară a privit, ca dintr-o sală de spectacole, prin dreptunghiul luminat al uşii de la bucătăria deschisă larg. Lumina era dublă şi nesigură: galbenă de la lampa cu gaz şi roşu aprins de la vatra cuptorului. Fețele arse de soarele periculos de primăvară păreau machiate zdravăn. Lângă Medeea întunecată la chip stătea Nora toată numai lumină, cu părul ridicat şi prins sus şi cu bretonul dat într-o parte. Nika a sfătuit-o să se ungă cu chefir, şi acum avea fața albă. Când şi-a ridicat în sus părul şi şi-a descoperit fruntea, s-a văzut că o are prea înaltă şi prea bombată, aşa cum o au copiii mici sau madonele germane din Evul Mediu, şi defectul ăsta o făcea şi mai drăguță.

Gheorghi a observat şi spatele lat al lui Butonov îmbrăcat într-un maiou roz, şi umbra înaripată a Nikăi – gâtul chitarei şi mâinile ei unduindu-se pe perete. La mijlocul mesei trona samovarul, obiectul lor cel mai de preț, dar care momentan era rece. Deşi Gheorghi instalase curentul electric în bucătărie, în ziua aceea, nu se ştie de ce, nu era lumină în Colonie.

Pe lângă lumină, se revărsa afară melodia cântată de vocea simplă şi puternică a Nikăi, susținută de acordurile necomplicate, ieşite dintr-o mână nepricepută la muzică.

La vremea aceea toată lumea cânta cântecele lui Okudjava, Gheorghi era însă singurul căruia nu-i plăceau deloc. Îl enervau manşetuțele şi camizolele lor de catifea, azurul şi poleiala lor de aur, laptele şi mierea din ele, toată splendoarea asta romantică, dar poate că mai mult decât orice îl iritau că erau seducătoare, te captivau şi-ți intrau în suflet fără voia ta, şi-ți sunau în minte mult timp lăsând acolo urme.

Munca lui de ani de zile avea legătură cu paleozoologia, nici că se putea ştiinţă mai moartă decât aceasta, de la care rămăsese cu o concepţie ciudată despre lume: pentru el tot ce exista era ori tare, ori moale. El zicea că *moalele* cocoloşeşte sentimentele, are miros, e plăcut sau respingător, într-un cuvânt, e legat de reacţiile emoţionale, în vreme ce *tarele* determină esenţa unui fenomen, e scheletul lui.

Era de ajuns ca Gheorghi să ia în mână valva unei stridii înfipte în coasta dealului, undeva la Fergana sau aici aproape, la Alceak, ca să determine în care dintre zecile de straturi din paleogen trăise animalul, fiinţa asta cărnoasă, dispărută demult, cu muşchi puternic şi centrii nervoşi rudimentari, asta însemnând în totului tot o bucăţică neînsemnată de carne fără os. Aşa şi cu cântecele, i se păreau carne fără os, numai şi numai carne, spre deosebire, să zicem, de liedurile lui Schubert în care el simţea un schelet muzical tare, şi unde mai pui că nu ştia germana, dar treaba asta nu-l deranja deloc…

Gheorghi a strivit chiştocul de o piatră netedă şi a intrat în bucătărie, s-a aşezat în colţul cel mai întunecos, de unde vedea bine faţa drăgălaşă şi somnoroasă a Norei.

„Fată din Nord, asta-i, nu arată prea fericită, a cântărit-o el în gând, e petersburgheză. E genul de blondă anemică, cu degete străvezii şi vine albăstrii, cu glezne subţiri şi încheietura mâinii… Cu siguranţă că are sânii roz palid…“ Şi-n clipa aceea l-a luat cu cald.

Parcă simţindu-i gândul, Nora şi-a acoperit faţa cu mâinile ei delicate.

Se dusese de mult tinereţea lui Gheorghi petrecută cu echipele de geologi, cu bucătăresele angajate în locurile unde se deplasau, cu laborantele cuminţi, gata oricând să-şi descopere coapsele, lăsându-se înţepate de ţânţari, şi cu amicele lui ocupate cu geologia.

Din cauza amestecului de încăpăţânare şi lene moştenit de la armeni, dar şi din cauza ataşamentului faţă de mitologia familiei cu care-l hrănise mama lui, în ciuda uşurătăţii cu care oamenii tratează lucrurile, în ciuda obiceiurilor din grupul de prieteni, în ciuda hazului pe care-l făceau pe seama lui, el îi arătase mereu un devotament ursuz grasei de Zoika, dar nu reuşise să-şi amintească vreodată, oricât se străduise, ce-i plăcuse la ea în urmă cu cincisprezece ani.

A ieşit din nou afară ca să scape de atmosfera răscolitoare dinăuntru, care stătea să explodeze, îl enerva şi-l excita.

„A plecat“, a constatat amărâtă Nora.

În timpul ăsta Nika se ocupa de ce-i era ei cel mai drag: să facă o cucerire, s-o ţeasă fin, cum ar ţese dantela, să nu se vadă, dar să se simtă cum se simte mirosul plăcintei ieşite din cuptorul încins, care umple într-o clipă tot spaţiul. Asta-i cerea inima, de hrana asta avea nevoie pentru sufletul ei, o hrană aproape spirituală, şi nu era moment mai înălţător pentru ea decât acela când ademenea un bărbat, când îi înfrângea preocuparea exagerată pentru viaţa personală şi pătrundea în străfunduri, trezindu-i interesul, folosind mici momeli şi capcane, întinzându-i fire sclipitoare ca apoi să şi-l apropie mult, cât mai mult, până când omul, continuând o conversaţie în celălalt colţ al camerei, începea să-i audă vocea, să-i prindă modulaţiile jucăuşe şi încă ceva nelămurit, de dragul căruia fluturele mascul înfruntă zeci de kilometri ca să ajungă la femela leneşă; şi iată că bărbatul pe care a pus ochii e atras fără voia lui în colţul unde stă cu chitară sau fără chitară roşcovana de Nika, femeie voinică şi veselă, care-l cheamă cu privirea…

Aceasta a fost fără îndoială clipa marelui ei triumf, care nu se compară cu nici un fel de plăceri fiziologice, a fost clipa când bărbatul vânat a început să se apropie împleticit, cu paharul gol în mână şi cu faţa buimacă, de sursa tulburării lui.

Aşa cum stătea nemişcat pe bancă, vizavi de Nika, Butonov s-a prins în capcana ei. Cu toată frumuseţea lui izbitoare, Butonov era un vânat uşor de prins: rareori refuza o femeie. Nu se lăsa însă prins de tot, preferând aventurile trecătoare relaţiilor de lungă durată.

Acum voia să doarmă şi se gândea dacă să n-o amâne pe roşcovana asta pentru ziua următoare. Cât despre Nika, ea nu avea de gând să lase pe mâine ce putea să facă azi.

S-a ridicat uşurel, a pus chitara pe fotoliul Medeei, retrasă deja în camera ei.

— Restul e tăcere, i s-a adresat ea lui Butonov cu un zâmbet ce promitea continuarea petrecerii.

Butonov n-a recunoscut citatul.

„S-a aprins bătrâna“, şi-a zis îngăduitor Gheorghi.

— Să mergem la copii! a zis Nika adresându-se, chipurile, Norei.

Butonov a înțeles că i se cere să aştepte. Femeile au intrat în casa cufundată în întuneric şi au aruncat o privire în camera copiilor. De văzut n-au avut ce vedea: dormeau toți după călătoria obositoare, numai Liza suspina fericită în somn, cum îi era obiceiul. Micuța Tania dormea de-a curmezişul divanului încăpător, Katia dormea la margine, culcată într-o poziție grațioasă, continuând şi în somn să-şi supravegheze ținuta. În mijlocul camerei trona oala de noapte folosită în comun.

— Dacă vrei, culcă-te aici, Nora, i-a arătat Nika divanul, sau în camera mică, acolo patul e făcut.

Nora s-a culcat alături de fetița ei. Era trecut de patru, nu-i rămânea mult timp de dormit.

Nika s-a întors în bucătărie şi cu o mişcare uşoară şi-a pus mâna pe ceafa lui Butonov.

— Te-ai ars…

— Puțin, i-a răspuns Butonov.

Pentru o clipă Nika a avut impresia că n-a repurtat nici o victorie.

— În regulă, hai să plecăm, ce mai…, i-a propus Butonov fără să se întoarcă. Vocea îi era lipsită de orice fel de intonație.

Ceva nu mergea, era încălcată regula jocului, dar Nika n-a început cu drăgălăşeniile ca să scoată de la el o intonație anume, şi-a lipit uşor pieptul de spatele lui tare, acoperit cu tricoul roz.

Tot ce s-a întâmplat pe urmă pe domeniul Adei nu merită să fie descris în amănunțime. Amândoi participanții au fost pe deplin mulțumiți. După ce a plecat Nika, Butonov s-a uşurat în cabina din scânduri de la marginea terenului, fiindcă nu reuşise s-o facă în cursul zilei atât de lungi, petrecută în compania atâtor oameni, şi a adormit buştean.

Nika s-a întors acasă în zori, n-a vrut în ruptul capului să doarmă, dimpotrivă, arăta vioaie, şi corpul ei, recunoscător parcă pentru plăcerea care i se făcuse, era pregătit pentru muncă şi vesele desfătări.

Ea s-a apucat să spele vasele cu migală, fredonând melodia cântată seara trecută, apoi a fiert fulgii de ovăz pentru masa de dimineață şi, în timp ce amesteca în cratița mare cu o lingură lungă, a intrat Medeea să-şi ia ceaşca de cafea.

— Te-am deranjat aseară? a întrebat Nika sărutând obrazul uscat al Medeei.

— Nu, puişor, a fost ca de obicei, i-a răspuns Medeea atingându-i uşor capul.

Îi plăcea capul ăsta cu părul buclat care foşnea uşor ca al lui Samuel.

— Mi s-a părut ieri că eşti obosită, i-a zis Nika pe un ton întrebător.

— Ştii, Nika, înainte nu mi se întâmpla aşa ceva. În ultimul an mă simt mereu obosită. Poate bătrânețea? i-a răspuns cu naivitate Medeea.

Nika a aprins focul la lampa de gătit.

— Nu te-ai săturat de spitalul tău? Poate îl laşi, ce zici?

— Nu ştiu zău… M-am obişnuit cu munca… Boala robului, cum îi zicea Armik Tigranova…

Medeea s-a ridicat în picioare, semn că a terminat ce avea de spus.

A intrat Maşa îmbrăcată cu scurtă peste cămaşa de noapte, cu fața aprinsă, plină de spuzeală.

— Ce-i cu tine, Maşa? a strigat Nika.

Maşa a băut însetată apă din cană şi, după ce a golit-o, a zis cu o voce ciudată:

— Uite, găleata e plină… Fac o alergie.

— Nu-i cumva pojar? s-a neliniştit Medeea.

— De unde să-l fi luat? O să treacă pe aici în seara asta, a zis Maşa zâmbind. Am avut o noapte groaznică. Febră, frisoane. Acum gata, s-a sfârşit.

Avea în buzunar o hârtiuță mototolită pe care scrisese noaptea o poezie. Îi plăceau mult versurile şi le repeta în gând: „În coşuleț copilul fără nume a eşuat pe țărm, iar fiica faraonului, înveşmântată-n alb, sare să-i schimbe soarta. Se prinde peştele-n cârlig, coada se zbăte pe mal, dar eu de toate am uitat, am uitat şi am pierdut, numele nu-mi amintesc, prefir nisip, adorm sub soarele fierbinte, mă trezesc şi iar aştept. Ce, însă, nu ştiu…“

De fapt ea ştia foarte bine. După o zi răscolitoare şi o noapte chinuitoare, lucrurile s-au limpezit: era îndrăgostită.

Şi mai era ceva, o stare de slăbiciune care apare de obicei după un puseu de febră.

9

Aleksandra, care toată viața n-a făcut decât să-şi schimbe rapid nu numai soții, ci şi profesiile, l-a cunoscut pe cel de-al treilea soț la Teatrul Malîi, unde, la mijlocul anilor cincizeci, era costumiera unei bătrâne vedete, iar el restaura pe bani frumoşi de la stat piese valoroase de muzeu, cumpărate pe nimic de elita teatrului, artişti emeriți şi artişti ai poporului, care se pricepeau bine la mobilă veche.

Nestatornică în dragoste, Aleksandrei puțin îi păsa de bogăție, dar îi plăcea tot ce avea strălucire. Căsnicia ei cu Aleksandr Kirillovici nu fusese deloc strălucită. Cei trei ani petrecuți cu el fuseseră anii cei mai plictisitori din viața ei şi se terminaseră cu un scandal: Aleksei Kirillovici o prinsese într-un moment nepotrivit cu fochistul surdomut, o mândrețe de bărbat, angajat la vilele Timiriazev.

Aleksandr Kirillovici rămăsese profund surprins şi o părăsise pentru totdeauna, lăsându-şi nevasta în brațele fochistului Gherasim. Sandrocika plânsese până seara.

Ea l-a mai văzut o singură dată de atunci, la proces, când au divorțat, dar până în 1941 primise de la el bani trimişi prin poştă. Pe băiatul lor Aleksei Kirillovici nu dorise să-l vadă.

Fochistul nu fusese, bineînțeles, decât un episod neînsemnat. Ea avusese pe urmă tot felul de legături strălucite: cu un brav pilot de încercare, cu un renumit academician evreu, om plin de haz şi mare crai, cu un actor tânăr plătind tribut unei glorii venite devreme şi alcoolismului apărut şi mai devreme.

A doua oară s-a măritat cu un militar, Evgheni Kitaev, mare amator de cântece ucrainene, cu voce puternică, i-a născut o fată, Lidia, pe urmă şi căsnicia asta s-a dus pe apa sâmbetei. Locuiau împreună, deşi erau divorțați, şi cea de a doua fată, Vera, născută înainte de război, era făcută cu un alt tată, om cu un nume atât de răsunător, încât bietul Kitaev a trebuit, până a închis ochii, să nu scoată o vorbă despre viața sa de familie. Ultima fiică a Aleksandrei, născută în 1947, la trei ani după moartea lui, i-a purtat şi ea numele ăsta caraghios.

Când Aleksandra a trecut de cincizeci de ani şi când văpăile din părul care îşi pierdea luciul nu-i mai atrăgeau pe admiratori, ea s-a potolit zicându-şi: „Ce să-i faci, e timpul…“ A scrutat locurile din preajmă cu ochiul ei ager de femeie şi s-a oprit pe neaşteptate la Ivan Isaevici Prianicikov, ebenistul teatrului.

Acesta nu era un bărbat bătrân, avea în jur de cincizeci de ani, cu un an sau doi mai tânăr decât ea, era mic de statură, dar lat în umeri, îşi purta părul mai lung decât îl purtau cei din clasa muncitoare, îi imita puțin pe actori, era întotdeauna bine ras, cămăşile de sub salopeta albastră arătau curate. Mergând în spatele lui pe culoar, ea i-a studiat mirosul amestecat şi iritant, care avea legătură cu meseria lui: mirosea a terebentină, a lac, a sacâz şi a încă ceva necunoscut, şi mirosul ăsta i s-a părut chiar atrăgător.

Avea ebenistul o calitate aparte, era om demn, nu intra în ierarhia obişnuită din teatru. Ar fi trebuit să ocupe locul modest între maşinist şi machieur, în schimb mergea pe coridoarele teatrului ca la el acasă, răspundea la saluturi printr-un semn din cap ca artiştii emeriți, şi închidea zdravăn uşa atelierului ca artiştii poporului. Odată, la sfârşitul zilei, când muncitorii de la ateliere nu plecaseră încă, iar actorii şi toți cei care asigurau desfăşurarea spectacolului veniseră deja, Aleksandra Gheorghievna bătuse la uşa lui. S-au salutat. A reieşit că el nu-i ştia numele, deşi ea lucra de trei ani în teatru. Ea i-a vorbit despre

dulapul de vase din lemn de nuc, rămas de la răposata ei soacră, s-a uitat rapid la pereții atelierului, unde se aflau înşirate pe etajere sticle cu lichid negru şi roşu şi tot felul de instrumente atârnate simetric.

Ivan Isaevici îşi ținea mâna maronie, cu negru sub unghii, pe tăblia deschisă la culoare a mesei desfăcute, mângâia cu degetul grosolan un ornament din lemn, în formă de floare, şi, când Aleksandra Gheorghievna a terminat povestea cu dulapul, a zis fără s-o privească în ochi:

— Să termin marchetăria pentru Ivan Ivanovici, pe urmă să văd ce pot face…

O săptămână mai târziu el a ajuns pe străduța Uspenski, unde locuia Aleksandra în două camere şi jumătate împreună cu Vera şi Nika. Cana cu supă, bucata de plăcintă din ajun şi terciul de hrişcă, arătând ca pregătit pe o sobă rusească, l-au impresionat profund pe Ivan Isaevici, care ducea o viață modestă şi cinstită, dar totuşi viață de burlac, fără mâncare gustoasă, bine pregătită.

I-a plăcut cum Aleksandra Gheorghievna a scos cu grijă pâinea din dulăpiorul de lemn şi a desfăcut şervetul în care era înfăşurată. L-a impresionat şi mai mult privirea ei îndreptată spre o latură a bufetului, unde atârna o icoană micuță cu Fecioara Maria din Korsun. N-a remarcat-o imediat fiindcă nu era atârnată în colț, aşa cum se cuvine, ci într-un loc ascuns. Şi i-a mai plăcut suspinul reținut al Aleksandrei „Ah, Dumnezeul meu“ învățat în copilărie de la Medeea.

El se trăgea dintr-o familie de credincioşi de rit vechi, dar plecase de acasă de tânăr, se lepădase de credință, şi deşi părăsise locul de baştină, nu ajunsese la altul şi a trăise de unul singur, în dezacord cu sine, ba înspăimântat de fuga lui din lumea părinților, ba chinuit că nu e în stare să fie cum sunt miile de concetățeni plini de energie şi înverşunare.

Pe el l-a înmuiat suspinul ca o rugăciune al Aleksandrei, dar abia mulți ani mai târziu, odată devenit soțul ei, a priceput că toată treaba stă în simplitatea uimitoare cu care Aleksandra a rezolvat problema care-l măcinase toată viața. Pentru el ideea unui Dumnezeu drept şi ideea vieții trăite în păcat nu puteau să stea împreună, în schimb pentru Sandrocika era atât de simplu şi frumos să le împace: îşi dădea cu roşu pe buze, se îmbrăca elegant, îi plăcea să se distreze şi o făcea din tot sufletul, dar avea şi momentul ei când suspina şi se închina, şi era darnică, ajutând din toată inima pe câte cineva…

Dulăpiorul cu pricina era un obiect fără valoare, placat cu furnir de nuc, cheia lui se pierduse, încuietoarea i se stricase. Ivan Isaevici şi-a aşezat în ordine instrumentele şi a deşurubat primul canat, în vreme ce Aleksandra Gheorghievna s-a pregătit să plece la teatru şi a alergat să-şi îmbrace primadona ramolită cu o pelerină de negustorească din satin gros pentru spectacolul de seară. Bătrâna aproape că nu juca decât în piese de Ostrovski.

Rămas cu fetele, Ivan Isaevici s-a pregătit de lucru şi, în timp ce curăța suprafața plăcii şi scotea furnirul distrus într-un loc, s-a gândit la văduvă: femeie de treabă, casa o ține curată, copiii sunt bine educați, şi ea, se vede că are carte, dar naiba ştie ce-o ține pe lângă cucoana bătrână ca s-o îmbrace, că e ştiut ce fire urâtă are…

Ivan Isaevici n-a aşteptat să se întoarcă stăpâna casei, ea nu l-a mai găsit fiindcă fusese reținută după spectacol mai mult ca de obicei. Bătrâna primadonă îl chemase pe regizor şi-i ceruse s-o înlocuiască pe costumiera tânără „fiindcă nu încetează cu mojiciile, cu toate că nu poți scoate o vorbă de la ea“.

Până s-au potolit pasiunile, până ce Aleksandra a domolit-o pe ilustra bătrână şi i-a schimbat hainele, s-a făcut douăsprezece şi jumătate, şi a trebuit să meargă pe jos, actrița uitând să cheme taxiul sau nevrând să-l cheme, după cum îi era obiceiul.

Ivan Isaevici se ducea la întâlnirea cu dulăpiorul din nuc după ce consulta programul teatrului şi alegea zilele când nu se jucau piesele lui Ostrovski, când Aleksandra Gheorghievna rămânea acasă. În prima seară ea a scris scrisori aşezată la măsuța mică, în a doua a cusut fusta fetei, pe urmă a ales arpacaşul

fredonând încet o melodie duioasă dintr-o operetă, care l-a dat gata. I-a propus lui Ivan Isaevici ba să bea ceai, ba să mănânce de seară.

„Tâmplarul“, cum l-a botezat ea, îi plăcea din ce în ce mai mult, îi plăcea că e rezervat, scump la vorbă, reținut în mişcări şi în felul cum se poartă în general, şi, deşi „puțintel țeapăn ca lemnul“, cum îl descria ea Kirei, prietena sa de suflet, era totuşi „foarte viril“.

În tot cazul era clar că ea îl preferă pretendentului oficial, artist emerit, proaspăt rămas văduv, cu voce puternică, mare flecar, îngâmfat şi supărăcios ca o gimnastă. Actorul a chemat-o în vizită la el în frumosul şi imensul apartament construit în stil stalinist, aproape de Sovietul din Moscova, iar a doua zi Aleksandra l-a tocat mărunt, punct cu punct, bătându-şi joc de el în fața Kirei: i-a povestit cum a îngrămădit pe masă veselă veche pentru banchete, dar pe platoul de cristal pentru brânză zăcea o feliuță sfrijită de brânză, şi în castronul asortat de jumătate de metru se afla o bucățică tot sfrijită de salam, cum i-a vorbit umplând cu vocea lui tunătoare camera uriaşă, cu tavane înalte de patru metri, de iubirea lui pentru răposata soție, cum pe urmă a chemat-o insistent în dormitor tot cu voce tunătoare, unde i-a promis să-i arate de ce-i în stare şi, în sfârşit, când Aleksandra tocmai se pregătea să plece, el a scos caseta cu bijuteriile soției şi, fără s-o deschidă, i-a comunicat că toate astea sunt pentru femeia pe care el o va alege de soție.

— Şi ce-ai făcut, Sandrocika, te-ai dat în lături, ori te-ai dus cu el în dormitor? a întrebat-o prietena care ardea să ştie tot despre viața Sandrei până la ultimul amănunt.

— Fugi de aici, Kira, ce-ți veni? a râs în hohote Aleksandra Gheorghievna. Se vedea cât de colo că de mult timp el îşi descheie pantalonii numai la closet! Am făcut o mutră bosumflată şi i-am zis: „Ah, ce păcat că nu pot merge cu dumneata în dormitor, tocmai mi-a venit azi men-stru-a-ți-a…“ Puțin a lipsit să cadă lat pe podea. Nu şi nu, lui îi trebuie o bucătăreasă, şi mie un bărbat în casă. Ăsta nu-mi convine…

Ivan Isaevici muncea încet, nu-i da zor cu treaba. De altfel nu se grăbea niciodată. Totuşi în a cincea seară şi-a isprăvit lucrul făcut cu încetineală la dulăpiorul de nuc, şi a plecat special mai devreme ca să se întoarcă ziua următoare şi să dea ultimul lustru cu şelac. Îi părea rău să lase casa Aleksandrei, să nu mai calce niciodată pe acolo, şi, plin de speranță, se uita cu coada ochiului la oglinda cu trei fețe, în stil modern de prost gust, care se vedea limpede că are stricăciuni serioase.

Îi plăcea Aleksandra Gheorghievna, şi casa ei îi plăcea, şi, la adăpostul dulăpiorului de nuc folosit ca meterez, îi urmărea viața: pe Vera, studenta încruntată care tot timpul scârțâia ceva pe hârtie ca un şoricel, pe Nika, cu pielea de un roz viu, pe Serghei, băiatul cel mare, care trecea aproape în fiecare zi să bea o ceaşcă de ceai cu mama lui. Nici urmă de frică sau respect față de părinți, cum era el obişnuit din copilărie, ci o dragoste radioasă a copiilor pentru mama lor şi o caldă prietenie între ei. Şi lucrul ăsta îl uimea şi-l încânta.

Aleksandra Gheorghievna şi-a dat acordul pentru oglindă, aşa că Ivan Isaevici venea acum de două ori pe săptămână. Câteodată prezența lui chiar o stingherea: nu putea nici să iasă, nici să-şi invite prietenii…

Deşi Aleksandra era sigură de ebenist, stătea totuşi în cumpănă: bineînțeles că arăta a fi om de ispravă, că se putea bizui pe el, dar era un mocofan… În timpul ăsta el a adus nu se ştie de unde un pat de copil:

— E pentru copii de boieri mari, tocmai bun pentru Nika.

I l-a făcut cadou.

Aleksandra şi-a luat o piatră de pe inimă: se săturase să trăiască fără bărbat. Unde mai pui că acum un an patroana ei îi făcuse un pustiu de bine şi-i dăduse o bucată de pământ în satul de vacanță al Teatrului Malîi, dar de una singură nu avea putere să ridice o casă. Şi uite aşa, toate s-au aranjat în favoarea lui

Ivan Isaevici, care era şi el cuprins de un freamăt ascuns de ochii lumii, rămas şi pentru el ascuns, şi care-i dă ghes bărbatului singur să-şi întemeieze o familie.

Cât timp a durat preludiul la căsătoria lor, tărăgănat şi greu ca mobila, el s-a convins din ce în ce mai mult că Aleksandra Gheorghievna are calități excepționale.

„Femeie cinstită, nu-i fâşneață ca altele“, îşi zicea el găsind rea purtarea Valentinei, femeia cu care trăise câțiva ani frumoşi, după care ea îl înşelase cu un căpitan din satul lui în trecere prin oraş.

E adevărat că-i trebuia mult Valentinei, cu picioarele ei groase, s-o ajungă pe Sandrocika.

Iarna era pe sfârşite, tot pe sfârşite era şi legătura veche a Sandrocikăi cu funcționarul din minister care-i înlesnise angajarea la Teatrul Malîi. Şperțar şi hoț din banii statului, generos cu femeile, el o ajutase întotdeauna pe Aleksandra. Acum însă avea o nouă legătură serioasă, se vedea rar cu Aleksandra, şi lucrurile s-au încurcat pentru ea, întrucât stătea prost cu banii.

La sfârşitul lui martie Aleksandra l-a rugat pe Ivan Isaevici să meargă la vila ei, începută în sezonul trecut, dar neterminată. Din momentul acela el a însoțit-o în călătoriile din fiecare duminică.

Se întâlneau la casa de bilete din gară, la opt dimineața, el îi lua din brațe geanta cu mâncarea pregătită, urcau în trenul gol şi, abia schimbând două vorbe, ajungeau în stație, apoi o luau pe jos doi kilometri pe şosea. Sandra se gândea la ale ei, nu-i prea dădea atenție însoțitorului, dar şi el era bucuros că tăcea adâncită în gânduri, fiindcă nu era de felul lui vorbăreț, şi apoi ce să-şi spună: nu le plăceau bârfele şi intrigile din teatru, cât despre o viață în doi, asta încă nu era înjghebată.

Cu timpul a apărut şi o temă serioasă de comunicare: grijile în legătură cu construcția şi amenajarea casei. Sfaturile lui Ivan Isaevici erau înțelepte, demne de a fi luate în considerație; meşterii apăruți din nou la sfârşitul lui aprilie ca să termine ce aveau de terminat îl luau drept stăpân al casei şi lucrau sub supravegherea lui, nu cum lucraseră înainte.

Treaba cu căsătoria bătea pasul pe loc. Sandra s-a obişnuit să nu mişte un deget fără sfatul lui şi simțea că-n prezența lui e apărată cum nu mai fusese vreodată înainte. De mulți ani răspundea singură de bunăstarea familiei, şi tensiunea asta o obosea la culme, iar ajutorul material venit din partea bărbaților, pe care ea îl primea cu inima uşoară, fără să aibă mari mustrări de conştiință, a secat, ca să zicem aşa, de la sine.

Nu înceta să descopere la Ivan Isaevici noi calități, dar dădea din cap îndoită şi descurajată când îi vedea „țoalele“ şi „taburetele“. Chiar dacă Aleksandra Gheorghievna nu avea cine ştie ce studii, câțiva ani de şcoală generală şi un curs de laborantă, Medeea o educase să vorbească corect, iar de la navigatorii din Pont primise cu siguranță o picătură de sânge regesc, legătură de rudenie onorabilă cu reginele care se arătau întotdeauna numai din profil celor care le priveau, torceau lâna, coseau tunici şi strecurau brânza pentru soții lor, regii Itacăi şi ai Micenei.

Aleksandra îşi dădea foarte bine seama că tatonarea reciprocă se eternizează, dar la vremea aceea nu scăpase încă de gândul înşelător că e mai ceva decât el în toate privințele, că el trebuie să se socotească fericit că face o asemenea alegere, şi tot tărăgăna lucrurile, amânând momentul când să-şi dea consimțământul atât de aşteptat de Ivan Isaevici. O întâmplare nefericită din vara aceea i-a apropiat şi i-a unit…

Tania, soția lui Serghei, era fată de general, dar asta nu era o însuşire banală, ci chiar un detaliu biografic. De la tatăl ei moştenea goana după onoruri, iar de la mama nasul frumos. Primise ca dotă, grație strădaniilor tatălui, o garsonieră la Ceriomuşki şi o Pobedă veche. Serghei, om delicat şi independent, nu se atingea de maşină, nu avea nici permis. Tatiana era cea care conducea maşina.

Fiica lor, Maşa, şi-a petrecut ultima vară înainte de începerea primului an de şcoală la vila bunicii-generălese, Vera Ivanovna, despre care toţi ştiau cât e de arţăgoasă şi isterică. Din când în când fetiţa se certa cu bunica şi-i suna la Moscova pe părinţi cerându-le să vină s-o ia de acolo. De data asta Maşa a sunat seara târziu din biroul bunicului, n-a plâns, dar s-a văitat că e tare amărâtă:

— Mă plictisesc, nu mă lasă nicăieri, nu lasă fetiţele să vină la mine, zice că sunt hoaţe. Da' ele nu sunt furăcioase, pe cuvântul meu…

Tania, care nu uitase încă educaţia primită de la mama ei, i-a promis că vine s-o ia peste câteva zile. Treaba asta le dădea peste cap planurile de vacanţă. Îşi făcuseră planul să meargă împreună peste două săptămâni în Crimeea, la Medeea, îşi programaseră deja concediul, se înţeleseseră cu Medeea, într-un cuvânt, nu puteau să plece mai devreme în călătorie.

— Poate că Sandrocika o ţine la ea pe Maşa măcar o săptămână, ce zici? a sondat prudentă terenul Tania.

Serghei nu prea a fost de acord să-şi ia fata de la „generali“, cum le zicea el părinţilor Taniei, a vrut să-şi cruţe mama, a cărei casă era pe terminate, nemaivorbind de faptul că vila generalului era imensă, aveau servitori, în vreme ce Sandra avea doar două camere şi o verandă.

— Mi-e milă de Maşa, a oftat Tania, şi Serghei a cedat.

Şi-au luat o zi liberă la mijlocul săptămânii şi au plecat dimineaţa devreme. N-au apucat să ajungă la vila generalului: şoferul beat al unui camion, luând-o pe sensul invers, le-a lovit maşina şi au murit amândoi pe loc.

În seara aceleiaşi zile, pe când Nika era deja obosită de atâta aşteptare – i-a aranjat păpuşile în şir nepoţelei ei dragi şi a bătut ea singură ouăle pentru o spumă de zmeură –, a venit Volga generalului, generalul mărunţel a coborât din ea şi s-a îndreptat spre casă cu paşi nesiguri.

Aleksandra l-a văzut prin perdeaua transparentă, a ieşit afară să-l întâmpine şi a rămas nemişcată pe treapta de sus, în aşteptarea veştii îngrozitoare care ajunsese deja la ea ca o presimţire rea venită prin aerul dens al serii.

— Doamne Dumnezeule, nu, aşteaptă! Nu-s pregătită…

Generalul şi-a încetinit mersul, timpul s-a oprit în loc, totul s-a oprit. Doar balansoarul pe care şedea Nika a continuat să se legene în jos şi-n sus.

Şi cât a stat timpul îngheţat, Aleksandrei i-a venit în minte bucata mare de viaţă trăită împreună cu Serghei şi cu primul ei soţ, Aleksei Kirillovici, în vara aceea, la staţia Karadag, şi Serioja abia născut, în braţele Medeei, şi plecarea lor împreună la Moscova în vagonul de lux, şi primii paşi ai lui Serioja în vila Timiriazev… şi Serioja în hăinuţă, tuns zero, plecând la şcoală, şi multe altele, ca nişte fotografii de mult uitate, asta în timp ce generalul stătea pe alee cu piciorul ridicat, aşteptând să facă pasul următor.

Ea a continuat să vadă totul până la sfârşit, până în urmă cu două zile, când a venit Serioja în străduţa Uspenski s-o roage s-o ţină pe Maşa câteva zile, până la plecarea lor în Crimeea, l-a văzut cum zâmbeşte stânjenit, cum o sărută pe părul strâns la ceafă:

— Mulţumesc, măicuţă, câte faci pentru noi…

Ea a dat din mână, adică s-o lase în pace cu amabilităţile:

— Ce prostii spui, Serioja. Nu-i vorba că-ţi fac un serviciu, e vorba că noi o adorăm pe Maşa…

Generalul Piotr Stepanovici a ajuns în sfârşit la ea, s-a oprit şi a zis cu voce moale, sugrumată:

— Copiii noştri… au fost loviţi de moarte…

— Cu Maşa? numai asta a găsit Aleksandra să zică.

— Nu, Maşa e la vilă… Ei pe drum… veneau s-o ia…, s-a smiorcăit generalul.

— Să mergem în casă, i-a zis Aleksandra, şi el s-a executat supus.

Generăleasa Vera Ivanovna era într-o stare îngrozitoare: trei zile a urlat ca o sălbatică, descărcându-şi furia până a răguşit, a dormit doar cu injecții, dar n-a lăsat-o pe biata Maşa să plece de lângă ea. Umflată de plâns, Vera Ivanovna a adus-o pe Maşa la înmormântare, iar fetița s-a repezit la Aleksandra şi a rămas lipită de ea mult timp, cât a ținut ceremonia de înmormântare.

Vera Ivanovna şi-a izbit capul de sicriul închis şi la urmă a început să jelească în frânturi de cuvinte ca bocitoarele din Vologda, tânguirea asta sacadată venindu-i din adâncul sufletului ei de țărancă, stricat sub influența generalului.

Aleksandra stătea împietrită, cu mâna nemişcată pe capul Maşei, cele două fete mai mari stăteau la stânga şi la dreapta ei, iar în spate Ivan Isaevici, cu Nika de mână, veghea durerea familiei lor.

Parastasul l-au făcut în apartamentul generalului de pe cheiul Kotelnikov. Toate cele necesare, inclusiv vesela, au fost aduse dintr-un loc special unde luau masa demnitarii cu rang înalt. Piotr Stepanovici a băut mult, înecându-şi durerea în alcool. Vera Ivanovna nu înceta s-o cheme pe Maşa lângă ea, dar fetița se ținea scai de Aleksandra. Aşa şi-au petrecut seara cele două bunici legate prin nepoata lor.

— Ia-mă la tine, Sandrocika, a şoptit fetița Aleksandrei la ureche, dar Aleksandra, care-i promisese generalului să nu le ia singurul copil rămas, a liniştit-o pe fetiță zicându-i că o s-o ia la ea când bunicii Vera o să-i fie mai bine.

— Nu poți s-o laşi singură, îți dai seama şi tu, a încercat ea s-o convingă pe Maşa.

Maşa, în schimb, nu ştia decât una şi bună, s-o ia Aleksandra la ea în cele două camere şi jumătate de pe străduța Uspenski.

Exact în seara aceea Aleksandra a observat pe fața palidă a Maşei o mulțime de pistrui, erau pistruii familiei Sinopli, mici semne ale prezenței vii a Matildei, moartă de mult timp.

— Trebuie luată Maşa de aici. Aş ajuta eu… a mormăit Ivan Isaevici în seara aceleiaşi zile pe drumul de la cheiul Kotelnikov la casa Aleksandrei…

Aşa făcea întotdeauna Ivan Isaevici, folosea o vagă formă eliptică ca să evite prea intimul *tu* şi prea solemnul *dumneavoastră* şi nu i se adresa nici cu Aleksandra Gheorghievna, nici cu Sandrocika.

— Trebuie, da’ cum? i-a răspuns la fel de vag Aleksandra.

Medeea n-a venit la înmormântarea finului ei: Nina, fiica adoptivă a răposatei Anelia, era internată la Tbilisi pentru o operație grea, şi Medeea i-a luat pe cei doi copii mici ai Ninei să-i țină la ea pe vară. Nu avea acum cu cine să-i lase…

La sfârşitul lui august Ivan Isaevici a terminat lucrul la gard, a pus gratii la ferestre şi a meşterit o încuietoare năzdrăvană:

— Hoțu’ adevărat n-o să intre aici, bandiții nici atât.

Toată perioada de doliu, începând cu ziua înmormântării, nu s-a dezlipit de Aleksandra, şi căsnicia lor a început în împrejurările astea triste.

Relațiile lor au rămas marcate pentru totdeauna de evenimentul ăsta tragic, Aleksandra însăşi nu mai era în stare să-şi trăiască viața în veselă sărbătoare, cum făcuse în tinerețe, nețināând seama că e război, pace sau potopul lumii.

Ivan Isaevici habar n-avea de toate astea. Era altfel de om, limba lui nu cunoştea vorbele pe care le cunoştea Aleksandra, alfabetul lui era sărac, şi-n mintea lui nu încăpeau visurile numai de ea ştiute. Pentru el Aleksandra era o ființă desăvârşită.

Fiindcă tot a venit vorba, când şi-a dat seama că, deşi îi purta numele, Nika, fiica cea mică a Aleksandrei, nu avea cum să fie concepută cu colonelul Kitaev, mort cu patru ani înainte ca ea să se

nască, Ivan Isaevici putea foarte bine să creadă în versiunea zămislirii fără sămânță.

Aleksandra, numai şi numai ca să-i păstreze încrederea neştirbită, a avut ideea să încropească istoria cu ea pregătită să se mărite cu un pilot de avion, care murise în ajunul nunții, lăsând-o însărcinată.

Istoria nu era sută la sută născocită – existase în viața ei un pilot de încercare, avea şi o fotografie de la el cu o dedicație amuzantă, şi, din păcate, pilotul chiar murise la un exercițiu de zbor, dar nici vorbă de căsătorie, şi nici nu era el tatăl Nikăi, de altfel el murise la cinci ani după naşterea ei, fata îşi amintea de el, fiindcă îi aducea mereu cutii lungi cu bomboane, dispărute pe urmă din magazine, pe care scria „Nuca sudului“…

Ivan Isaevici o venera într-atât pe nevasta lui, încât i-a găsit un merit până şi în această poveste îndoielnică din biografia ei – altă femeie în locul ei, într-o asemenea situație, făcea avort sau altă porcărie, dar Sandrocika a născut copilaşul, l-a crescut, s-a lipsit de toate… El încerca să-i facă mai frumoasă viața amară folosindu-şi imaginația, atâta câtă era: îi aducea ce era mai bun de la Elisseev, îi făcea cadouri, unele de un prost gust înspăimântător, îi veghea somnul de dimineață… El prețuia relațiile lor intime pentru simplul fapt că existau şi în sufletul lui de om simplu a crezut la început că dorințele lui nu fac decât s-o plictisească pe distinsa lui nevastă. A trecut însă ceva timp până să reuşească Sandrocika să-l învețe câte ceva din plăcerile conjugale minime, deloc zgomotoase. Devotamentul lui Ivan Isaevici era mai mare decât se înțelege în mod obişnuit prin cuvântul ăsta. Îşi slujea nevasta cu toată ființa lui, cu gândul şi simțirea lui, şi Sandrocika, uluită de darul neaşteptat, primit tocmai când se lăsa cortina peste viața ei de femeie, îi accepta dragostea cu recunoştință.

Generalul Gladîşev făcuse în viața lui atâtea planuri militare şi mai puțin militare, primise atâtea medalii pe pieptul lat şi scurt, încât aproape că nu mai avea frică de autorități. Nu în sensul în care nu se sperie de autorități filozoful sau artistul dintr-un stat burghez neputincios, ci în sensul că generalul îi supraviețuise lui Stalin fără să se clatine, se avusese bine cu Hruşciov fiindcă se cunoşteau din anii războiului, şi era convins că face el cumva ca să vorbească pe limba autorităților, oricare ar fi acelea.

Îi era frică doar de nevastă. Numai Vera Ivanovna, soție credincioasă şi tovarăşă de luptă, îi distrugea liniştea şi-i mânca nervii. Ea socotea că gradul înalt al soțului şi funcția lui mare sunt bunuri care-i aparțineau cumva şi ei şi ştia să obțină, după cum o ducea capul, tot ce i se cuvine. Era oricând în stare să facă scandal. Tocmai de scandalurile astea îi era frică lui Piotr Stepanovici mai mult decât de orice. Nevasta lui avea vocea răsunătoare ca de trâmbiță, acustica din camerele înalte era excelentă, şi izolația fonică lăsa de dorit. Când ea începea să țipe, el ceda imediat:

— Vecinii… nu ți-e ruşine? Ai înnebunit de tot.

După o copilărie înfometată şi o tinerețe trăită în sărăcie, Vera Ivanovna a rămas marcată pentru totdeauna de prada uriaşă de război, cât încărcătura unui vagon de mărfuri, luată din Germania vrăjmaşă şi adusă la sfârşitul lui 1945 de soțul ei, care nu era om lacom, dar nici papă-lapte, şi de atunci ea nu s-a mai putut opri, cumpăra şi tot cumpăra bunuri în neştire.

Ocărând-o pe nevastă că e nebună, că şi-a pierdut mințile, Piotr Stepanovici nu credea deloc că ea e aşa în realitate. Aşa că nici prin cap nu i-a trecut s-o ducă la casa de nebuni când într-o noapte, la câteva luni după moartea fetei lor, l-au trezit bolboroselile nevestei, stând în picioare, îmbrăcată în cămaşa de noapte rozalie ca a purceluşului de lapte, în fața sertarului deschis de la măsuța de scris – adusă de la Potsdam.

— Ea crede că acum o să primească tot de la mine… ucigaşa asta mică…

Vera Ivanovna înfăşura într-un şervet cu ciucuri un evantai chinezesc şi nişte sticluțe.

— Ce faci acolo în miezul nopții, mamă? a întrebat Piotr Stepanovici ridicându-se în cot.

— Trebuie să ascund, Petia, să ascund. Ea crede că scapă.

Pupilele i se dilataseră într-atât, încât erau aproape una cu irisul, şi ochii păreau nu cenuşii, ci negri.

Generalul s-a înfuriat tare de tot, şi în felul ăsta i-a dispărut imediat presimțirea rea, mijită în suflet. I-a aruncat în față o înjurătură lungă de mamă, aşa cum îşi arunca cizmele, şi-a luat perna şi pătura şi s-a dus să doarmă în biroul lui, târând după el şnurul lung al izmenelor de soldat.

Nebunia – şi asta o ştiu toți care au cercetat-o îndeaproape – e cu atât mai molipsitoare cu cât persoana aflată în preajma nebunului are o fire mai sensibilă. Generalul pur şi simplu n-o vedea. În schimb Motia, ruda de departe a Verei Ivanovna, trăind de tânără în casa lor, „pe spinarea lor“, a observat ceva ciudățenii în purtarea stăpânei casei, dar nu le-a luat în seamă, fiindcă ea însăşi era de multă vreme un pic nebună, după ce îndurase de două ori faimoasa foamete rusească. Ea trăia ca să mănânce. Nimeni din familie nu vedea cum şi-n ce moment o face, deşi ştiau toți că mânca noaptea.

Benchetuia în camera ei îngustă, fără ferestre, de lângă cămară, închisă cu cârligul. În primul rând mânca resturile de mâncare de la masa celor din familie, puse deoparte în ziua respectivă, pe urmă mânca ce socotea că-i revine de drept, şi, în sfârşit, mânca mâncare furată, cea mai savuroasă, pe care o extrăgea cu mâna ei din pachetele cu alimente comandate direct de la Kremlin: o bucățică de nisetru adăugată ca să completeze lipsa la cântar, o felie de salam uscat, bomboane, dacă nu veneau în cutii sigilate, ci în pungi de hârtie.

Nici pisica nu era lăsată să intre în sălaşul interzis pentru toată lumea, chiar şi generalul, pe care mistica nu-l emoționa deloc, simțea că acolo se întâmplă ceva misterios şi nesănătos. Acolo ducea ea în săculețe crupele şi făina rămasă, conservele. Cu o zi înainte de călătoria pe care o făcea în fiecare an la sora ei la țară, o ştergea pe uşă, fără s-o vadă stăpâna casei, cu două sacoşe mari, se ducea la gara Iaroslavl şi le lăsa la camera de bagaje. Dăruia toate produsele surorii sale, dar an de an se repeta aceeaşi poveste: în prima seară punea pe masă o conservă de carne fiartă înăbuşit, acoperită cu ulei de motor foarte apetisant, având intenția să dăruiască restul ceva mai târziu, dar boala rea care-i rodea sufletul o împiedica să facă fapta asta disperată, şi continua să mănânce proviziile noaptea, singură pe întuneric, iar sora ei, urmărindu-i festinurile nocturne de pe lavița unde dormea, se umplea de milă, dar nu se supăra. Ea era mai mare decât Motia, trăia din roadele grădinii de zarzavat, avea o vacă şi nu era lacomă la mâncare.

Nu e de mirare că, fiind ocupată tot timpul să vâneze mâncarea, Motia n-a observat nici crizele de tetanie ale Verei Ivanovna, nici când aceasta umbla prin apartament dintr-o cameră în alta ca animalul în cuşcă, iar dacă observa ceva, avea întotdeauna aceeaşi explicație: „Vera e dracu’ gol.“

Piotr Stepanovici nu remarca nici el nimic schimbat la Vera Ivanovna. De mulți ani se ferea de nevasta lui, se scula devreme, nu mânca acasă de dimineață, cum ajungea la cabinetul lui, secretara se grăbea să-i aducă ceaiul. Se întorcea târziu acasă, după miezul nopții, stătea şaisprezece ore fără întrerupere la birou, iar cel mai mult îi plăcea să meargă în inspecție la obiectivele militare şi pleca des din Moscova. Mai mult de două cuvinte nu-i spunea nevestei din proprie inițiativă. Venea acasă, mânca de seară, se îngropa în aşternuturile moi de mătase şi adormea iute ca omul sănătos.

Lucrurile stând în felul ăsta, Vera Ivanovna îşi vărsa toată furia nebuniei asupra Maşei. Fetița locuia la ei, în casa de pe cheiul Kotelnikov, ca să meargă la şcoală în clasa întâi. Vera Ivanovna o trezea dimineața, o însoțea până la şcoală, Motia o aducea acasă, şi de la ora prânzului Maşa îşi petrecea timpul în compania bunicii.

Maşa se aşeza să mănânce. Bunica Vera se aşeza vizavi de ea şi n-o scăpa din ochi. Nu se poate spune că o chinuia pe Maşa făcându-i tot timpul observație. Bunica se uita la nepoată cu ochii ei cenuşii fără să

clipească şi din când în când bolborosea ceva nedesluşit. Maşa învârtea lingura de argint în farfurie şi nu reuşea s-o ducă la gură. Supa se răcea imediat sub privirea glacială a Verei Ivanovna, şi Motia, urmărindu-şi interesul, o lua imediat ducând-o nu se ştie unde, şi punea în fața Maşei farfuria mare cu felul doi, care, aproape neatins, lua repede drumul supei. Pe urmă Maşa mânca o bucată de pâine albă cu compot, un fel de mâncare rămas primul în preferințele ei pentru totdeauna, şi bunica îi zicea:

— Să mergem.

Maşa se aşeza cuminte la pian, cocoțată pe trei tomuri groase dintr-o enciclopedie, şi îşi lăsa degetele pe clape. În viața ei n-a mai cunoscut un asemenea frig pătrunzător în oase ca frigul pornit din clapele negre şi albe ale pianului odios. Vera Ivanovna ştia că fetița urăşte exercițiile la pian. Se aşeza în coasta Maşei, se uita la ea fix şoptind tot timpul ceva, şi ochii fetiței se umpleau de lacrimi, îi curgeau pe obraji şi lăsau urme umede, din ce în ce mai reci.

O trimiteau pe urmă în camera din fund. Acolo trona pe masă fotografia înrămată a Taniei, şi multe alte fotografii puse într-o cutie de carton. Maşa deschidea caietul, punea între paginile lui o fotografie a mamei, de regulă pe aceea cu ea stând în golul uşii unei case de țară, unde într-o parte se vedea o bucată de gard şi o tufă cu flori, şi fetiței îi apărea un zâmbet atât de larg, încât îi invada aproape toată fața îngustă… Fotografia de amator era făcută de Serghei, se simțea bucuria din dimineața de vară, se vedeau urmele nopții petrecute împreună pentru prima dată, după ce Tania, cu de la sine putere, îl ceruse în căsătorie pe Serghei. El o iubea de mult în tăcere, dar tot amâna să-i spună, se codea intimidat de umbra generalului din spatele Taniei…

Maşa desena cârlige şi bețişoare şi din când în când rămânea o vreme nemişcată cu ochii la fotografie. Ore întregi stătea să-şi facă lecțiile. N-o lăsau să se plimbe – Vera Ivanovna avea ideile ei. Câteodată Motia o lua cu ea la cumpărături, la brutărie, la cizmărie. Aproape toate magazinele erau la parterul casei lor, plimbarea nu era cine ştie ce, rareori ajungeau până la Solianka, unde se afla casa cu cariatide, preferata Maşei, o numea casa „cu uriaşi“. O bucurie şi mai mare pentru Maşa era să observe că râul Iauza, bisericuțele şi grilajele din jurul şantierelor, văzute de ea de la fereastra apartamentului de la etajul zece, deveneau deodată imense, îşi pierdeau din farmec, dar se îmbogățeau cu mici detalii minunate.

Seara, după ce Motia o culca, începea grozăvia: nu putea să adoarmă, se răsucea în patul mare şi tot aştepta clipa când auzea că scârțâie uşa şi o vedea pe bunica Vera intrând în camera ei. Venea târziu, la o oră pe care Maşa nu avea cum s-o afle, îmbrăcată într-un halat vişiniu, cu coada lungă atârnându-i pe spate. Se aşeza lângă ea, şi Maşa se făcea ghem şi închidea ochii cât putea de tare. I-a rămas întipărită în minte una dintre seri, când clădirea era bine luminată şi decorată cu ocazia sărbătorii din noiembrie. Erau fâşii de lumină galbenă şi roşie, şi Vera Ivanovna, aşezată în fâşia de lumină roşie, şoptea rar şi desluşit:

— Ucigaşă, ucigaşă micuță… I-ai sunat, de-asta au plecat… din cauza ta e totul… Trăieşte acum, trăieşte, bucură-te.

Vera Ivanovna a plecat, şi abia atunci Maşa a putut să plângă. Şi-a vârât capul în pernă şi a adormit plângând.

Duminica venea draga de Sandrocika, pe care Maşa o aştepta toată săptămâna. Îi lăsau fetița câteva ceasuri, până la prânz. Jos, la intrare, le aştepta Ivan Isaevici, unchiul Vania, uneori singur, de cele mai multe ori însoțit de Nika, şi plecau la plimbare: la parcul zoologic, la planetarium, la menajeria lui Durov. Despărțirea era întotdeauna mai emoționantă decât revederea, dar şi plimbarea scurtă nu făcea decât să-i amintească de fericirea altor oameni, a acelora care locuiau pe străduța Uspenski.

Sandra a adus-o pe Maşa de câteva ori la ea. Îşi dădea seama că fetița nu e fericită, dar nu-i trecea prin cap că pe fetiță o chinuie cel mai mult îngrozitoarea acuzație a bătrânei nebune. Maşa nu sufla o vorbă, fiindcă se temea că draga de Sandrocika şi Nika vor afla de fapta ei şi nu vor mai veni la ea.

La sfârşitul toamnei Maşa a avut primul ei coşmar. În visul ăsta nu se întâmpla absolut nimic. Doar se deschidea uşa de la camera ei şi cineva înspăimântător urma să intre. Oroarea se apropia pe coridor şi creştea, creştea – şi Maşa s-a trezit țipând. Cine şi de ce a deschis larg uşa asta care părea întotdeauna puțin deplasată față de uşa reală… Motia alerga de obicei la țipetele Maşei. O învelea, o mângâia, îi făcea semnul crucii şi abia atunci, spre dimineață, fetița adormea cufundându-se într-un somn adânc.

Şi înainte de coşmar fetița se chinuia să adoarmă tot aşteptând să apară bunica, acum însă stătea trează mult timp şi după ce aceasta pleca, era terorizată de vis, dar cu cât frica era mai mare, cu atât visul apărea mai des. Dimineața Motia o trezea cu greu. Stătea la lecții pe jumătate adormită, tot somnoroasă ajungea acasă, se achita de obligațiile muzicale cântând la pian în prezența Verei Ivanovna şi pe urmă dormea un somn scurt care o salva de la epuizare nervoasă…

Zona unde se afla casa lor, pe malul Iauzei, avea de mult timp o reputație proastă. Puțin mai sus se ridica colina Vşivaia, şi chiar pe malul apei se înşirau cândva maghernițele cazangiilor şi olarilor. Pe malul opus se întindea piața Hitrov, în preajma ei locuiau negustorii de haine vechi, prostituatele şi vagabonzii. Urmaşii lor populau casele de raport construite acolo la începutul secolului. Tocmai oamenii aceştia, înghesuiți acum în locuințele comune dărăpănate, arătau cu degetul la clădirea imensă, mai înaltă decât toate bisericile dimprejur, o aberație arhitectonică, nu lipsită de fantezie, cu o săgeată în vârf, cu arcade şi colonade care încadrau balcoanele de înălțimi diferite, şi ziceau: „E un loc deocheat, aduce necaz…“

Mulți din locatarii clădirii mureau de moarte violentă, ferestrele înguste şi balcoanele strâmte şi ciuntite îi atrăgeau pe sinucigaşi. De câteva ori pe an venea maşina Salvării, semnalizând cu alarma dată la maximum, ca să adune resturile umane acoperite cu cearşaf de o mână miloasă. Statistica, ştiința atât de îndrăgită în Rusia, a stabilit de multă vreme că numărul sinuciderilor creşte în zilele de iarnă fără soare.

Decembrie acela a fost unul neobişnuit de întunecat, soarele n-a reuşit nici măcar o dată să răzbească printre norii denşi – vreme de vis pentru un ultim zbor planat.

Gladîşevii obişnuiau să mănânce de prânz în sufragerie şi cina s-o ia în bucătărie. Într-o seară, în timp ce Maşa termina de mâncat carofii prăjiți, pregătiți ca la țară de Motia în formă de turtițe, a intrat în bucătărie Vera Ivanovna. Motia a informat-o că în ziua aceea iar s-a auzit țignalul – s-a aruncat de la etaj fiica unui cunoscut constructor de avioane.

— Din dragoste pesemne, a adăugat Motia în chip de comentariu.

— Se țin de năzbâtii, îşi fac poftele, de asta se întâmplă aşa. Fetițele nu trebuie lăsate la plimbare, a răspuns Vera Ivanovna pe un ton sever. Şi-a turnat apă clocotită în pahar şi a ieşit.

— Ce s-a întâmplat cu ea, Motia? a întrebat-o Maşa lăsând din mână cartoful.

— Cum ce? S-a lovit de moarte. Jos e piatră, nu paie. Oh, păcatele astea, păcate…, a oftat ea.

Maşa a pus farfuria goală în chiuvetă şi a plecat la ea în cameră. Locuiau la etajul zece. Camera ei nu avea balcon. A apropiat scaunul de fereastră şi s-a suit pe pervazul lat. Între etajul zece şi unsprezece era înghesuit un rudiment de balustradă. Maşa a încercat să deschidă fereastra, dar cremona acoperită cu vopsea de ulei era înțepenită.

Maşa s-a dezbrăcat şi şi-a pus lucrurile pe scaun. A intrat Motia să-i ureze „noapte bună“. Maşa i-a zâmbit, a căscat şi a adormit într-o clipă. Pentru prima oară de când locuia în casa de pe cheiul

Kostelnikov, a dormit un somn uşor şi fericit, n-a mai auzit blestemul şoptit în miez de noapte de Vera Ivanovna, şi uşa din visul cumplit nu s-a mai deschis în noaptea aceea.

Ceva s-a schimbat la Maşa din ziua când a aflat de fata cu țignalul. Exista deci o posibilă ieşire din coşmar, de care ea nu ştiuse până atunci, şi inima îi era mai uşoară.

A doua zi a sunat Sandrocika şi a întrebat-o dacă vrea să meargă cu Nika în tabăra de pionieri organizată în iarnă de Asociația teatrelor. Maşa era gata să meargă cu Nika oriunde. Nika era singura fetiță cunoscută care-i rămăsese din viața trăită înainte. Celelalte prietene din cartierul Iugo-Zapad, unde locuise mai demult, dispăruseră fără urmă, ca şi cum muriseră în aceeaşi zi cu părinții ei.

Cele câteva zile rămase până la Anul Nou Maşa le-a trăit într-o aşteptare febrilă. Motia i-a rânduit lucrurile în geamantan, l-a îmbrăcat într-o husă de pânză şi a cusut pe el un pătrat alb pe care era scris numele fetiței. Şoferul generalului i-a adus schiurile de la locuința din Iugo-Zapad, în schimb n-a găsit bețele şi a cumpărat unele noi, roşii, de la „Lumea copiilor“. Maşa le-a mângâiat, le-a mirosit: miroseau mai bine decât mâncarea cea mai gustoasă.

Maşa trebuia dusă la piața Puşkin în data de 31 decembrie, seara. Acolo se întâlnea cu Nika, şi tot acolo venea autobuzul să le ia. Ea credea că acolo avea să-şi revadă toate vechile prietene – Olia, Nadia, Aliona.

În data de 30 decembrie seara, Maşei i-a crescut temperatura la patruzeci de grade şi mai mult. Vera Ivanovna a chemat doctorul şi a sunat-o pe Aleksandra Gheorghievna ca s-o prevină. Călătoria a fost anulată.

Maşa a zăcut două zile cu febră mare, a deschis ochii din când în când ca să întrebe:

— Cât e ceasul? E deja timpul… Nu întârziem?

— Mâine, mâine, i-a tot repetat Motia nedezlipindu-se de ea nici o clipă.

În golul din minte care se umplea câteodată, Maşa i-a văzut şi pe Motia, şi pe Sandrocika, şi pe Vera Ivanovna, chiar şi pe bunicul Piotr Stepanovici.

— Când merg în tabără? a întrebat ea senină de îndată ce boala a lăsat-o în pace.

— S-a isprăvit vacanța, Maşenka. Ce tabără ți se năzare? i-a răspuns Motia.

Durerea a fost imensă.

Pe seară a venit Sandrocika, a stat mult ca să-i aline întristarea, i-a promis că la vară o ia cu ea la vila de la Zagorianka.

Noaptea i-a apărut din nou visul. Uşa dinspre coridor s-a deschis, şi cineva înspăimântător s-a apropiat încet de ea. Ea a vrut să strige şi n-a putut. A sărit din pat, era într-o stare ciudată, de somn şi veghe deopotrivă, a tras scaunul aproape de pervazul ferestrei, s-a suit pe el şi a smucit cremona cu o putere de uriaş, luată naiba ştie de unde. Prima ramă s-a deschis. A doua a cedat foarte uşor, şi ea a alunecat în jos fără să apuce să simtă răceala de gheață a pervazului de tablă.

Poala cămăşii de noapte i s-a agățat de marginea lui ascuțită, i-a încetinit puțin căderea, şi ea a aterizat încetişor pe balustrada acoperită de zăpadă de la etajul nouă.

Un ceas mai târziu Motia, terminând de mâncat, a ieşit din cămara ei. A luat-o cu frig. Prin uşa deschisă de la camera Maşei venea un aer înghețat. A intrat, a văzut fereastra deschisă larg, a scos un strigăt şi s-a repezit s-o închidă. Pe pervaz era o moviliță inegală de zăpadă. Abia după ce a închis fereastra a văzut că Maşa nu e în pat. I s-au înmuiat picioarele. S-a aşezat pe podea. S-a uitat sub pat. S-a dus la fereastră. Ninsoarea era deasă. Nu se vedea nimic în afară de fulgii care cădeau încet.

Motia şi-a încălțat pâslarii pe piciorul gol, şi-a pus pe umeri şalul şi paltonul vechi şi a alergat la lift. A coborât din lift, a traversat în fugă vestibulul acoperit cu covor roşu, a ieşit iute, târşâindu-şi

picioarele, prin uşa grea de la intrare şi a dat ocol casei. Zăpada era netedă, afânată şi strălucea veselă.

„Poate că a acoperit-o deja“ s-a gândit ea în timp ce scormonea zăpada cu vârful pâslarilor sub ferestrele apartamentului lor. Fata nu era acolo. Atunci a urcat şi i-a trezit pe stăpânii casei.

Au cules-o pe Maşa de pe balustradă după o oră şi jumătate. Era fără cunoştinţă, dar nu avea nici o zgârietură. Piotr Ivanovici a însoţit-o până la maşină pe fetiţa acoperită cu o pătură şi s-a întors în apartament. Vera Ivanovna a petrecut ora asta şi jumătate aşezată pe marginea patului, fără să se mişte din loc şi fără să scoată un cuvânt. După ce Maşa a fost luată cu maşina, generalul a dus-o pe Vera Ivanovna în biroul lui, a aşezat-o în fotoliul de piele rece şi, luând-o de umeri, a scuturat-o cu putere:

— Vorbeşte!

Pe faţa Verei Ivanovna a apărut un mic zâmbet nelalocul lui.

— Ea a pus totul la cale… Mi-a omorât-o pe Taniecika…

— Ce? a întrebat-o din nou Piotr Stepanovici, dându-şi seama în sfârşit că nevasta lui şi-a ieşit din minţi.

— Ucigaşa micuţă… Ea a pus totul la cale… ea…

Următoarea maşină a venit s-o ia pe Vera Ivanovna. Generalul n-a aşteptat până dimineaţă, a chemat maşina imediat. A trebuit să mai coboare o dată la ambulanţă în noaptea aceea. În lift, în timp ce urca, şi-a jurat să nu mai stea nici măcar o zi cu nevasta lui sub acelaşi acoperiş.

De dimineaţă a sunat-o pe Aleksandra Gheorghievna şi i-a comunicat cele întâmplate sec, în două cuvinte, şi a rugat-o s-o ia pe Maşa la ea, când o vor externa. O zi mai târziu generalul a plecat în inspecţie în Orientul Îndepărtat.

Maşa n-a mai văzut-o pe bunica Vera Ivanovna decât o singură dată, la înmormântarea ei. Piotr Stepanovici şi-a ţinut cuvântul – Vera Ivanovna şi-a trăit ultimii şapte ani din viaţă într-un sanatoriu privilegiat, departe de mobila ei dragă, de porţelanurile şi cristalurile ei. Pe bătrâna moartă, uscată, cu părul alb şi rar, Maşa n-a recunoscut-o ca fiind bunica frumoasă, cu părul bogat, care venea noaptea în halatul vişiniu s-o blesteme, când ea avea şapte ani…

O săptămână mai târziu, după nenorocirea cu final fericit, doctorul Feldman, un evreu cu o mutră pocită, arătând a provincial, a luat-o deoparte pe Aleksandra Gheorghievna împingând-o în magazia de sub scară, ticsită cu paturi vechi, baloturi cu cearşafuri rupte şi cutii, a aşezat-o pe un taburet şubred şi s-a instalat şi el pe un scaun cu trei picioare. Halatul lui fiind descheiat, i se vedea tricoul vechi de sub cămaşa cu gulerul lăbărţat şi cu nodul strâmb la cravată. Până şi capul aproape chel arăta neîngrijit, acoperit ici şi colo cu mici tufe şi smocuri de păr mai puţine sau mai multe la un loc, ca blana care n-a năpârlit de tot. El şi-a încrucişat mâinile special făcute să vindece, trădându-i profesiunea, şi a început:

— Aleksandra Gheorghievna, dacă nu greşesc… N-ai unde să stai de vorbă aici… E singurul loc unde nu suntem deranjaţi… Am să vă spun lucruri serioase. Vreau să înţelegeţi că sănătatea psihică a copilului e în mâinile dumneavoastră. Fetiţa a suferit o traumă profundă, e greu de prevăzut ce urmări vor fi în viitor. Sunt absolut convins că mulţi colegi ai mei vor insista să fie transferată la un spital şi supusă unui tratament medicamentos sever. Poate că va fi nevoie şi de aşa ceva. Nu se ştie cum evoluează boala. Eu cred însă că există o şansă ca istoria asta să fie îngropată…

Doctorul s-a fâstâcit simţind că nu spune ce trebuie:

— Vreau să spun că psihicul are numeroase mecanisme de apărare şi ele vor fi puse în mişcare. Din fericire. Maşa nu-şi dă seama bine de toate câte i s-au întâmplat. Ea nu are formulată în minte ideea de sinucidere, şi faptul că a vrut să se sinucidă n-a fost ceva conştient. Ce i s-a întâmplat poate fi asemănat mai degrabă… cum să vă spun… Ştiţi, e ca atunci când atingi ceva fierbinte şi tragi mâna înapoi. Am stat

mult de vorbă cu Maşa. Comunică anevoie, dar dacă totuşi o face, e sinceră, vorbeşte cu inima deschisă, şi să ştiţi – doctorul şi-a îndulcit discursul cam ştiinţific – e o fiinţă încântătoare, isteaţă, luminoasă, are un fond moral bun… un copil minunat.

Chipul doctorului s-a luminat, a devenit chiar simpatic.

„Seamănă cu cineva cunoscut“, i-a trecut o clipă prin minte Sandrei.

— Suferinţa îi strică pe unii, pe alţii îi înalţă. O seră îi trebuie acum, un incubator. Eu aş lua-o de la şcoală anul ăsta, ştiţi, ca să excludem situaţiile neprevăzute: un învăţător prost, copii brutali… Mai bine o ţineţi acasă până anul viitor. Şi să fie menajată cât se poate de mult.

Doctorul s-a aprins mai tare:

— Şi nici un contact cu bunica aia! Nici unul. Ea i-a băgat în cap că e vinovată pentru moartea părinţilor, lucru pe care nu-l suportă nici măcar un om în toată firea. Toate astea însă pot fi înlăturate. Încercaţi să nu-i amintiţi prin ce a trecut, nici de părinţi să nu-i pomeniţi. Aveţi aici numărul meu de telefon, sunaţi-mă.

El a scos o hârtie pregătită dinainte.

— N-o să stau departe de ea, o s-o supraveghez. Vă rog, poftim…

Aleksandra nu s-a aşteptat să i-o dea pe Maşa acasă atât de repede. Lucrurile ei, pe care şoferul generalului le-a mutat la noua locuinţă pentru a doua oară în anul acela, nu erau despachetate, tot nedesfăcut era şi geamantanul, care nu folosise la nimic, laolaltă cu schiurile. Imediat după ce a vorbit cu doctorul, Aleksandra a plecat să-i aducă Maşei lucrurile şi în aceeaşi zi a dus-o la casa din străduţa Uspenski…

Era jumătatea lui ianuarie, bradul nu fusese strâns, masa întinsă ca de sărbătoare trona în mijlocul camerei. Aveau şi un musafir – Lidia, fiica cea mare a Aleksandrei, care era însărcinată. Mâncarea era simplă, fără pretenţii: salată, chiftele cu macaroane şi fursecuri pregătite de Nika în grabă, chiar înainte de sosirea Maşei.

În ce priveşte dragostea recomandată de doctor, lucrurile stăteau cum nu se poate mai bine: Aleksandrei îi bătea inima să se spargă de atâta recunoştinţă pioasă că Maşa a scăpat ca prin minune, că e sănătoasă şi că e la ea acasă. În clipa aceea nici unul dintre copiii ei nu-i era atât de drag cum îi era fetiţa asta cu ochii cenuşii, delicată, care nu semăna deloc cu cei din neamul lor.

Nika se ţinea scai de ea, o strângea în braţe, o distra în toate felurile. Maşa a stat un pic la masă, apoi s-a mutat în micul fotoliu împletit pe care Piotr Isaevici îl adusese cu câteva zile înainte de venirea ei, îi luase două zile ca să-i repare braţul rupt şi să-i tapiseze fundul cu o bucată de postav roşu cu franjuri.

Lidia, obosită din cauza sarcinii, s-a retras destul de repede – ocupa acum împreună cu soţul ei camera lui Piotr Isaevici.

Deşi toţi din familie au aşteptat înfriguraţi sosirea Maşei, au fost totuşi luaţi pe nepregătite, nu s-au gândit deloc unde s-o culce. Nika s-a dus să doarmă cu mama, iar pe Maşa au culcat-o în patul Nikăi, care din vară devenise prea mic pentru ea. Maşei i se închideau ochii, dar când au culcat-o, i-a pierit somnul. Stătea întinsă în pat cu ochii deschişi şi se gândea că iarna viitoare o să plece în tabără cu Nika.

După ce a spălat vasele şi le-a pus la locul lor, Aleksandra s-a dus la fetiţă şi s-a aşezat lângă ea.

— Dă-mi mâna, i-a cerut Maşa.

Aleksandra i-a luat mâna, şi fetiţa a adormit foarte repede. Când Aleksandra a încercat să-şi tragă încet mâna, Maşa a deschis ochii:

— Dă-mi mâna…

Aşa a stat Aleksandra toată noaptea lângă fetița adormită. Ivan Isaevici a încercat s-o înlocuiască, dar ea s-a mulțumit să dea din cap şi i-a făcut semn să se ducă la culcare. A fost prima noapte dintr-un şir lung de nopți. Fără mâna dătătoare de putere a bunicii sau a Nikăi fetița nu putea să adoarmă, iar după ce adormea, se trezea uneori țipând, şi atunci Sandra sau Nika o luau la ele în pat şi o linişteau. S-ar fi zis că erau două Maşa: Maşa din timpul zilei, liniştită, blândă, prietenoasă şi Maşa din timpul nopții – înspăimântată şi hăituită.

Au pus un pat pliant lângă patul Maşei. De obicei acolo se culca Nika, ştia mai bine decât mama să vegheze somnul uşor al Maşei, şi când era trezită, adormea imediat la loc. Nika îşi ajuta mai mult mama decât Vera, sora ei mai mare, care era studentă, îi plăcea învățătura şi, pe lângă orele de la institut, mergea ba la cursurile de limbă germană, ba la nu ştiu ce cursuri de estetică nebuloasă.

Nika mergea pe treisprezece ani, avea deja o statură frumoasă şi multe talente de femeie, iar puzderia de coşuri de pe frunte stătea mărturie că se apropie timpul când darurile ei naturale vor fi la mare căutare.

Maşa s-a mutat pe străduța Uspenski exact în momentul când Nika îşi pierduse interesul pentru jocul cu păpuşile, distracția preferată a fetițelor mici, şi Maşa, păpuşa vie, le-a luat imediat locul tuturor Katia şi Lialia pe care Nika îşi exersase îndelung instinctele materne nelămurite. Păpuşile şi vraful de rochițe şi hăinuțe, pe care îndemânatica Aleksandra le cususe dându-şi toată osteneala, au trecut în posesia Maşei, şi Nika a ajuns să simtă că ea e capul unei familii mari din care fac parte fiica ei Maşa şi o mulțime de nepoți şi nepoate – păpuşi.

Mulți ani mai târziu, după ce a născut-o pe Katia, Nika i-a mărturisit Aleksandrei că, probabil, îşi epuizase primele porniri materne cu nepoata ei, căci n-a simțit niciodată pentru propriii ei copii atâta dragoste pasionată şi atât ataşament sincer cât a simțit pentru Maşa în primii ani după venirea ei în casa lor. Mai ales în primul an, când i se rupea inima de mila Maşei, când o ținea de mână noaptea, când îi împletea cozile dimineața şi o ducea după şcoală la plimbare pe bulevardul Strastnoi. Pe de altă parte, Nika ocupa în viața Maşei un loc imens şi greu de definit: era prietena cea mai bună, sora mai mare, idealul ei în toate…

Anul următor, când pe Maşa au dat-o din nou la şcoală, Nika o conducea până la poarta şcolii, şi Ivan Isaevici o lua ducând-o fie acasă, fie la el, la teatru.

Aleksandra, care îşi înmormântase ilustra patroană la puțin timp după venirea Maşei în casa lor, părăsise teatrul şi conducea acum un mic atelier de modă clandestin pentru doamnele din lumea sus-pusă. Era muncă la negru, dar Aleksandra mai avea din anii trecuți câteva persoane care-i asigurau protecția.

Bucățile de crepdeşin rămase de la rochiile înfoiate ale doamnelor din înalta societate deveneau rochii de seară pentru păpuşi, dar şi Nika, şi Maşa aveau să rămână toată viața cu o aversiune pentru roz, albastru, volane şi pliseuri. Cum s-au făcut mai mari, au început să poarte cămăşi bărbăteşti şi jeanşi, când acestea au ajuns la modă.

În ciuda stilului atât de puțin feminin, după părerea Aleksandrei, Nika s-a bucurat în anii şaizeci de un succes uluitor. Telefonul suna zi şi noapte, şi Ivan Isaevici se uita întrebător la Sandrocika aşteptând ca ea să intervină în viața tumultoasă a fetei.

Părea însă că Aleksandrei îi fac plăcere succesele Nikăi. La sfârşitul clasei a noua Nika a prins drag de un tânăr poet foarte la modă şi, fără să aştepte să termine trimestrul, a şters-o cu el la Koktebel, comunicându-le isprava, după consumarea ei, printr-o telegramă trimisă din Simferopol.

Maşa, devenită la doisprezece ani confidenta Nikăi, îi asculta îngrozită spovedaniile, admirând-o pe ascuns. Nika aduna cu amândouă mâinile plăcerile mari şi mici, scuipând cu inima uşoară fructele amare

al neîmplinirilor şi înlăturând micile obstacole fără să le dea mare importanță. Nu s-a sinchisit, între altele, nici de şcoală.

Sandra nu bombănea nemulțumită, nu-i făcea scene absurde cerându-i explicații şi, amintindu-şi de tinerețea ei, a înscris-o pe Nika la liceul de arte plastice şi teatru, unde avea cunoştințe din vremea când lucrase în domeniul ăsta. Nika s-a ocupat puțin de desen, a reuşit să ia la examene note de trecere şi a renunțat cu nespusă plăcere la uniforma de şcoală. Peste încă un an era deja mai mult sau mai puțin măritată.

Maşa a rămas ultimul copil crescut de nişte părinți bătrâni, în jurul ei se învârtea acum toată viața lor. Spaimele ei nocturne încetaseră, dar de la contactul timpuriu cu abisul nebuniei a rămas cu o anume sensibilitate pentru mistică şi cu multă imaginație artistică – cu tot ce trebuie să aibă omul înclinat spre poezie. La paisprezece ani era entuziasmată de Pasternak, o admira pe Ahmatova şi scria poezii pe ascuns într-un caiet dosit bine.

10

Spre seară, deasupra munților, în locul numit Gniloe Uglo, s-au strâns norii, şi în casă plutea o atmosferă de aşteptare tăcută. Nika aştepta să apară Butonov. După întâlnirea lor din noaptea trecută, socotea că el trebuie să facă următorul pas. Asta cu atât mai mult cu cât nu-şi amintea dacă l-a anunțat că ea are de gând să plece…

Aştepta şi Maşa. Aşteptarea ei era cu atât mai încordată cu cât nu ştia prea bine pe cine aşteaptă mai mult – pe soțul ei, Alik, care trebuia să-şi ia câteva zile libere ca să vină acolo, sau pe Butonov… I se tot năzărea că-l vede alergând pe munte, sărind peste tufele pline de spini şi galopând pe grohotişuri. Poate că drăcovenia asta din mintea ei ar fi dispărut dacă ar fi stat cu el în bucătărie la palavre…

„El n-are nimic în cap“ – şi-a amintit ea cuvintele Nikăi, agățându-se ca să se salveze de o idee cât se poate de simplă: adică de ce nu poate să stârnească o dragoste mare omul care n-are nimic în cap?

Liza era însă cea mai nefericită şi cea mai chinuită de atâta aşteptare. În dimineața aceea, după ce cu o zi înainte se ciorovăise tot timpul cu Tania, care-i făcuse numai necazuri, Liza a descoperit că nu mai poate să trăiască fără ea. A aşteptat-o toată ziua smiorcăită şi bosumflată, şi spre seară, obosită de atâta aşteptare, a făcut o mică scenă de isterie când a fost vorba să se spele pe mâini. Nika nu dădea nici o atenție pretențiilor nemăsurate ale Lizei, dar de data asta a zâmbit îngăduitoare: Liza e îndrăgostită şi ea… „Are firea mea, dacă vreau ceva, trebuie să-l primesc cât ai bate din palme“, s-a gândit Nika.

În clipa aceea dorințele mamei şi fiicei erau aceleaşi: amândouă aşteptau ca dragostea lor să aibă o urmare.

— Ajunge, gata… Îmbracă-te, mergem s-o vedem pe Tania a ta, a consolat-o Nika pe fată, şi aceasta a alergat să-şi îmbrace rochița frumoasă.

Liza s-a întors în bucătărie cu nasturii descheiați la spate şi cu un braț de jucării, ca să întrebe pe care dintre ele poate să i-o dăruiască Taniei.

— De care nu-ți pare rău să te desparți, i-a răspuns zâmbind Nika.

Medeea s-a uitat la fetița plânsă şi şi-a zis în gând: „Sânge iute, un deliciu de copil…“

— Vino ’ncoa, Liza, să-ți închei nasturii, i-a cerut Medeea, şi fetița a venit ascultătoare şi s-a întors cu spatele.

Nasturii mici au intrat cu greu în butonierele şi mai mici. Părul deschis la culoare avea mirosul dulceag, atât de familiar, de copil mic.

Cincisprezece minute mai târziu erau deja la Nora, în casa ei micuță, în care erau înşirate peste tot buchete de glicine şi cătină. Căsuța de lemn, spoită în alb şi cu podeaua de pământ acoperită cu preşuri, amintea de atmosfera plăcută dintr-o casă ucraineană.

Liza ținea ascuns sub rochiță iepuraşul adus în dar, încercând să-i atragă atenția Taniei, dar Tania îşi mânca porția de caşă cu ochii în farfurie. Nora s-a plâns moale, ca de obicei, că ieri au fost foarte obosite, că le-a prins soarele, că plimbarea a fost foarte lungă… Şi toate astea în cele mai mici amănunte, altfel destul de plictisitoare… Nika stătea aşezată lângă fereastră şi nu scăpa din ochi casa proprietarilor.

— Uite că Valeri n-a ieşit deloc toată ziua, a făcut Nora un semn din cap în direcția casei proprietarilor, se uită la televizor.

Nika s-a sculat sprintenă şi din uşă a întors capul zicând:

— Mă duc un minut la tuşa Ada…

Televizorul era dat la maximum. Masa era încărcată de bucate. Pe Mihail, stăpânul casei, nu-l mulțumea sărăcia de gustări, şi cratițele Adei erau mari, aproape cât vedrele, deşi familia lor era mică. Ea lucra la cantina sanatoriului, gătea ca la popotă, şi treaba asta avea urmări benefice pentru cei doi porci ai lor hrăniți cu porții uriaşe.

Valeri şi Mihail arătau cam răvăşiți de la atâta mâncare grea, şi Ada era „la cârciumă“, cum îi zicea ea pivniței, ca să aducă nişte compot. A intrat în cameră în urma Nikăi cu două borcane de trei litri în brațe. Ada şi Nika s-au îmbrățişat cu multă căldură

— Prune, a ghicit Nika.

— Stai jos, Nika. Toarnă-i ceva, Mişa, i-a cerut Ada soțului.

Butonov stătea cu ochii pironiți în televizor.

— Am venit doar aşa, să vă dau bună ziua. Liza mea e în vizită la chiriaşii voştri, a pretextat Nika.

— Pe la noi nu treci, numai la ei te duci, a mustrat-o Ada.

— Am trecut pe la voi de câteva ori, dar tu ba erai la muncă, ba în vizită, s-a justificat Nika.

Ada şi-a încrețit fruntea şi şi-a şters nasul pierdut între obrajii graşi.

— Chiar aşa, am fost plecați la Kamenka, la cumătru.

Mihail umpluse deja un păhărel de basamac. Ştia să le facă pe toate la perfecție. Treaba asta o aflase Valeri de la vecinul Vitka. Mihail ştia să distileze basamacul, să afume carnea, să pună peştele la sărat. Oriunde trăise, la Murmansk, în Caucaz, în Kazahstan, cel mai mult se interesase cu ce se hrănesc oamenii şi băgase la cap tot ce-i păruse mai bun.

— În cinstea revederii! le-a urat Nika. În sănătatea voastră!

A întins paharul în direcția lui Butonov, care s-a desprins în sfârşit de televizor. Ea îl privea cu aşa nişte ochi, că treaba asta lui nu i-a plăcut deloc. Acum nu-i mai plăcea nici Nika: şi-a îmbrobodit bine capul cu un batic verde vechi, pletele jucăuşe nu i se vedeau, fața o avea cam lungă, şi rochia era de culoarea tincturii de iod. Nici prin gând nu i-a trecut lui Butonov că Nika s-a îmbrăcat cu hainele care-i veneau cel mai bine şi cu care îi pozase unui pictor celebru – el fusese acela care-i ceruse să-şi lege baticul mai strâns, apoi o privise vreme îndelungată, de era să-i dea lacrimile, şi rostise verdictul: „Ce chip… Doamne, ce chip… ca un portret de la Fayoum…“

Butonov habar n-avea de portretele de la Fayoum, s-a înfuriat văzând că a venit nechemată, fără ca el să-i dea dreptul s-o facă.

— Un prieten al lui Vitka al nostru, e doctor cunoscut, a zis mândră Ada.

— Am fost cu Valeri ieri la golf, îl cunosc…

— Nu ți-o ia nimeni înainte, a nțepat-o Ada, făcând aluzie la ceva ce Butonov nu ştia.

— Exact, i-a răspuns cu aplomb Nika.

În clipa aceea Liza a scos un strigăt, şi Nika, simțind vag că e ceva nelalocul lui în noul ei roman de dragoste, a şters-o pe uşă măturând pragul cu rochia lungă de culoarea tincturii de iod.

Nika şi-a petrecut seara cu Maşa – nimeni n-a venit la ele în vizită. Au avut timp şi de fumat, şi de tăcut, şi de pălăvrăgit. Maşa i-a mărturisit Nikăi că e îndrăgostită, i-a citit poezia scrisă noaptea şi încă alte două, şi pentru prima dată Nika a judecat cu asprime opera nepoatei sale dragi.

Toată ziua Nika n-a ştiut cum să găsească momentul ca să împartă cu Maşa bucuria succesului din ajun, dar acum s-a ales praful de succes, şi în plus nu voia s-o amărască pe Maşa făcându-i concurență, căci devenise rivala ei pe nepusă masă. Maşa, frământată cu ce i se întâmpla ei, n-a observat nimic:

— Ce să fac, Nika? Ce să fac?

Arăta preocupată de dragostea ei proaspătă şi se uita la Nika de sus în jos, cum făcea în copilărie, cu ochii aşteptând ceva. Nika, ascunzându-şi supărarea îndreptată împotriva lui Butonov, care găsise cu cale s-o pedepsească pentru ceva ce nu ştia nici ea, şi împotriva nepoatei proastă ca o găină care găsise de cine să se îndrăgostească, idioata, a răspuns ridicând din umeri:

— N-ai decât să-l agăți, şi te linişteşti.

— Cum să-l agăț? a întrebat-o Maşa.

Nika s-a înfuriat şi mai tare:

— Cum, cum… Ce eşti tu, copil de țâță? Îl iei de…

— E aşa de simplu? a făcut Maşa surprinsă.

— Simplu ca bună ziua, a mormăit bosumflată Nika.

„Ce neroadă, şi cu poezii pe deasupra… Vrea să intre în bucluc… să intre…“, şi-a zis Nika în sinea ei.

— Uite ce e, Nika, s-a hotărât deodată Maşa. Mă duc la poştă chiar acum. Îl sun pe Alik. Poate că vine încoace şi totul rămâne cum a fost.

— Da, da, a râs cu răutate Nika.

— Pa!

Maşa s-a ridicat brusc, şi-a luat vesta şi a ieşit în fugă afară.

Autobuzul de la ora zece, ultimul spre oraş, pleca în cinci minute…

Prima persoană pe care a văzut-o la poşta din oraş a fost Butonov. Stătea în cabina telefonică cu spatele întors. Receptorul se pierdea în mâna lui mare, şi învârtea cadranul cu degetul mic. Apoi a agățat receptorul fără să vorbească şi a ieşit. S-au salutat. Maşa era ultima la coadă, înaintea ei mai erau două persoane. Butonov s-a dat un pas într-o parte ca să lase pe una dintre ele să treacă înainte şi s-a uitat la ceas:

— De patruzeci de minute sună ocupat la mine.

Lămpile, nişte tuburi albăstrui sclipitoare, care luminau ca în plină zi, atârnau în şiruri dese, era o lumină crudă ca într-un thriller când ceva groaznic amenință să se producă, şi Maşei i s-a făcut frică la gândul că din cauza eroului ăstuia de film, atât de voinic, în cămaşă albastră din material de jeanşi, viața ei atât de chibzuită şi ordonată ar putea să se năruie. El s-a apropiat de Maşa, continuându-şi ideea:

— Femeile astea care turuie întruna… sau telefonul e defect…

I-a venit rândul Maşei. A format numărul vrând din tot sufletul să audă vocea lui Alik, care ar face ca lucrurile să revină în matca lor. N-a răspuns însă nimeni.

— Ocupat şi la tine?

— Nu e nimeni acasă, a răspuns Maşa înghițindu-şi saliva.

— Hai să dăm un tur pe chei, mai sunăm o dată pe urmă, a propus Butonov.

El i-a remarcat imediat fețişoara simpatică şi urechea rotundă ieşită în afară în mod vizibil din părul tăiat scurt. I-a pus mâna prieteneşte pe catifeaua vestei. Maşa îi venea până la piept, era subțirică, ascuțită, ca un băiat.

„Cu una ca ea se poate lucra în aer“, s-a gândit el.

— Am auzit că pe chei e o bodegă cu un vin grozav, ceva special.

— Şampania „Lumea Nouă“, i-a răspuns din mers Maşa.

Au coborât spre chei, şi deodată Maşa a văzut din afară, ca pe un ecran: păşesc repede, cu aerul că sunt deopotrivă liberi şi siguri de ei, merg de-a lungul stațiunii balneare cu ghivecele uriaşe cu oleandri roz scoase în fața intrărilor la sanatoriu, trec pe lângă coloanele din ghips, pe lângă gardurile vii de merişor veşnic verzi, cu luciri slabe, pe lângă palmierii neîngrijiți, obosiți să-şi ducă viața de plante decorative, şi în planul din fund se vede sclipind mutra botoasă a Serafimei, prostituata locului, şi câțiva mineri viguroşi se holbează la ea, şi se aude muzica, „Oh, marea la Gagrîi"… Şi în timpul ăsta picioarele ei merg vioaie în pas elastic, în ritmul paşilor lui, şi simte sărbătoarea din trup, şi chiar nişte furnicături tăcute ca şi cum şampania a fost deja băută…

Bodega unde l-a dus Maşa i-a plăcut lui Butonov. Şampania era rece şi avea gust foarte bun. Filmul început înainte a continuat. Maşa s-a văzut aşezată pe taburetul rotund, i s-a părut că stă puțin retrasă şi mai spre dreapta, l-a văzut pe Butonov întors spre ea pe jumătate, şi mai de râs era că în acelaşi moment o vedea pe barmanița cu dinții de aur, într-o bluză aurie, stând în spatele lui, şi pe băieții pe jumătate chelneri, pe jumătate cărăuşi, scoțând din pivniță nişte lăzi pe uşa din spate. Toate erau surprinse de camera de filmat, părând în acelaşi timp turtite ca la cinema.

A mai observat că arată minunat în chip de umbră, liniştită şi dreaptă, că are un profil drăguț, şi că la ceafă părul i se adună frumos în colț îngust…

Da, într-un film totul e permis, jocul, frivolitatea… pasiunea… Şampania care țâşneşte… el şi ea… bărbatul şi femeia… marea noaptea… Eşti genială, Nika, ai talent, Nika… nici tu viață grea care să-ți fie povară… nici tu efort să-ți sondezi conştiința, nici tu efort concentrat asupra propriei conştiințe, să te desăvârşeşti, să te…

— E foarte bine aici…, a zis Maşa împrumutând intonația Nikăi.

— Straşnic vinişor… Să-ți mai torn?

Maşa a dat din cap. Nu scosese un cuvânt, ea, fata deşteaptă şi cultivată, prima dintre prieteni care-i citise pe Berdiaev şi Florenski, căreia îi plăceau comentariile la Biblie, cele despre Dante şi Shakespeare, mai mult decât textele originale, care învățase de una singură engleza şi italiana – dacă nu punem la socoteală cursul de doi bani prin corespondență –, care scrisese două caiețele subțirele cu poezii, e adevărat, nepublicate încă; ea, care fusese în măsură să vorbească despre Ezra Pound cu profesorul american nimerit pe acolo şi despre Conciliul de la Niceea cu jurnalistul catolic, tocmai ea a tăcut chitic. Nu avea chef de vorbă.

— Să-ți mai torn? a întrebat-o Butonov şi s-a uitat la ceas. Hai să încercăm să mai sunăm o dată.

— Unde? a întrebat mirată Maşa.

— Acasă… a izbucnit în râs Butonov.

Părea că filmul a trecut pe planul doi, lăsând loc neliniştii dinainte. Din nou însă decorurile stațiunii balneare au defilat țepene prin fața lor, cât timp au făcut drumul invers spre poştă.

Butonov a obținut repede legătura, a pus câteva întrebări scurte, la obiect, a aflat de la soție că plecarea în Suedia a fost anulată şi a închis telefonul.

Maşa a sunat imediat după el, dorindu-şi un singur lucru: Alik să nu fie acasă. Nu era acasă. N-a încercat s-o sune pe Sandra. Ei se culcau devreme, în plus, Nika o să ajungă mâine la Moscova, şi ea îi scrisese deja o scrisoare Sandrei.

— N-ai reuşit? a întrebat cu un aer absent Butonov.

— Nu-i acasă. Probabil că soțul meu umblă teleleu pe undeva.

Cuvintele Maşei erau minciună sfruntată: nu aşa gândea ea.

Mai mult ca sigur că Alik era de gardă. Şi pe urmă nepăsarea cu care a spus-o era şi ăsta un fel de a minţi…

Dar filmul continua şi, după legile lui, totul era în ordine.

— Bun, mergem? a întrebat Butonov şi s-a uitat la Maşa neştiind ce să facă. Ce-ar fi să luăm un taxi?

— Nu-s taxiuri aici, ne întoarcem întotdeauna pe jos noaptea, sunt două ceasuri de mers…

Din strada luminată au cotit-o pe o străduţă laterală şi au mers cincizeci de metri. Nici urmă de felinare, nici oleandri, era o uliţă de ţară, în cea mai neagră beznă. Unde mai pui că drumul ba urca şerpuit, ba o lua în jos cu poticneli. Pe pământ era beznă de-ţi băgai degetele în ochi, în cer nu era chiar aşa de rău, întunericul nu era atât de compact, deasupra mării cerul era ceva mai luminat şi capătul dinspre apus mai amintea puţin de asfinţit. Până şi stelele palide abia pâlpâiau.

— Aici o luăm pe scurtătură, i-a zis Maşa şi a luat-o sprintenă pe cărarea bătătorită care cobora spre ceva care părea o podişcă sau nişte trepte.

— Să nu-mi zici că tu vezi ceva, i-a spus Butonov atingându-i din greşeală umărul.

— Sunt ca pisica, văd pe întuneric.

El nu i-a văzut zâmbetul pe întuneric şi a crezut că glumeşte.

— E din familie. De altminteri e foarte bine: vezi ce nu văd alţii…

Ăsta era semnalul plin de înţelesuri, tipic femeiesc, o chemare ademenitoare menită să reducă prăpastia dintre oameni, imensă ca hăul mării, dar care poate fi astupată cât ai bate din palme.

Nu se poate spune că Maşa avea un plan copt în minte. Mai degrabă era coaptă pentru ceva anume. Ca bila din jocul pentru copii, Maşa a nimerit într-un fel de poartă, a sărit peste ea şi s-a rostogolit la vale, neavând altă ieşire decât să cadă în plasa ţesută din sforicele subţiri din fundul pungii de biliard. Maşa însă avea să-şi bată capul cu toate lucrurile astea mai târziu, iarna, în orele lungi de insomnie.

Până una alta, l-a ţinut de mână pe Butonov ajutându-l să treacă peste o podişcă, să coboare nişte trepte, să urce pe cărare şi, scurtând distanţa cu un kilometru jumătate, l-a scos la drumul de pământ bătut, plantat de o parte şi de alta cu plopi piramidali. Era un drum hoţ în prelungirea cărării care ieşea în şosea, câştigându-se timp în felul ăsta. Odată ajunşi la şosea, şi-au desprins mâinile. Butonov mergea repede, cu paşi siguri, încât Maşa abia reuşea să se ţină după el. Butonov se gândea la treburile lui de la Moscova, la călătoria anulată, întrebându-se ce ar putea să însemne asta.

Privit din spate, aşa cum îl vedea Maşa la doi paşi de ea, Butonov arăta total străin de tot ce se întâmplă, şi erau clipe în care îi venea să se repeadă la spinarea lui, să-i sfâşie cămaşa albastră, să ţipe…

Au ajuns în Colonie, şi Maşa şi-a dat seama că în câteva minute aveau să se despartă, şi că lucrul ăsta e imposibil.

— Stop! i-a strigat ea în spate, în momentul când treceau pe lângă Buric. Pe aici!

El s-a dat supus la o parte. Acum Maşa mergea înaintea lui.

— Aici, i-a zis şi s-a lungit pe pământ.

Butonov s-a oprit lângă ea. I s-a părut deodată că-i aude bătăile inimii, şi ei i s-a părut la fel, că inima îi bate cum bate clopotul de alarmă ca să-i trezească pe toţi din locurile acelea.

— Aşază-te, i-a cerut ea.

El s-a ghemuit pe vine lângă ea. Maşa i-a cuprins capul şi i-a zis:

— Sărută-mă.

Butonov a zâmbit cu zâmbetul înduioşat al omului care se uită la animalele din ograda lui:

— Vrei aşa de mult?

Ea a dat din cap.

El nu avea pic de dorință, dar cum era un profesionist conştiincios, obişnuia să-şi facă datoria, doar era obligația lui. A strâns-o la piept, a sărutat-o şi s-a mirat că gura ei frige.

El ținea mult la reguli în orice făcea şi le-a respectat şi de data asta: mai întâi îți dezbraci partenera, apoi te dezbraci şi tu. Şi-a pus mâna pe fermoarul pantalonilor ei şi i-a întâlnit mâinile tremurânde care trăgeau de fermoarul bine închis ca să-l desfacă. Ea a scăpat repede de pantalonii aspri şi acum trăgea de nasturii de la cămaşă să şi-i descheie. El a izbucnit în râs:

— Ce-i cu tine? Acasă nu-ți dau să mănânci?

Graba ei de tot hazul l-a tulburat puțin pe Butonov, dar el nu se simțea încă pregătit şi tărăgăna lucrurile. A fost de ajuns să-l atingă cu mâinile ei arzând de dorință – „L-am agățat, Nika!“ – şi să ofteze disperată – „Butonov, Butonov!“ – că el a şi simțit că e în stare să treacă la acțiune.

A fost mai încântat de ce a găsit înăuntrul ei decât afară, nu s-a aşteptat să dea peste foc încins.

— Ai cuptor înăuntru, sau ce? a început el să râdă.

Ei nu-i venea deloc să râdă, fața îi era udă de lacrimi, şi nu făcea decât să bâiguie:

— Ah, Butonov! Butonov! Eşti…

Butonov a simțit că micuța asta îl depăşeşte cu mult în privința reuşitelor, găsind că face parte din categoria femeilor căreia îi aparținea şi Roza: gata să se descarce, dezlănțuită, şi chiar semănându-i puțin la fizic, în afară de coafura africană. I-a cuprins capul, apăsându-i dureros urechile, şi la o mişcare a lui, i-a simțit bătăile inimii de parcă se afla prins în cavitatea ei toracică. S-a speriat că a rănit-o, dar era prea târziu:

— Scuză-mă, puişor…

Când, rămas în genunchi, şi-a ridicat capul, a avut impresia că se află în lumina unui proiector: văzduhul era albăstrui, se vedea chiar şi firul de iarbă. Nu era nici un proiector, pe cer aluneca luna rotundă, uriaşă, netedă de tot şi albastră-argintie.

— Scuză-mă, reprezentația s-a terminat, i-a zis el şi i-a dat o palmă pe coapsă.

Ea s-a ridicat de jos, şi el a văzut că e bine făcută, numai picioarele sunt puțin strâmbe şi depărtate, încât nu se lipesc sus, întocmai ca ale Rozei. Lui îi plăcea spațiul ăsta micuț – oricum mai bine decât pulpele groase care se freacă una de alta şi sunt pline de pete roşii, cum le are Olga…

El era deja îmbrăcat, ea stătea goală în lumina lunii; el a interpretat greşit lentoarea ei, dar acum voia să doarmă şi, înainte de somn, să întoarcă pe toate fețele pricina anulării călătoriei…

Colonia se vedea ca-n palmă, Butonov a găsit cărarea care ducea direct la Vitia, în spatele casei unde locuia Ada. A strâns-o pe Maşa la piept, a trecut cu degetul de-a lungul şirei spinării:

— Te conduc sau te duci singură?

— Singură.

Ea însă n-a plecat, l-a reținut o clipă.

— Nu mi-ai zis că mă iubeşti…

Butonov a izbucnit în râs, era binedispus:

— Da' ce-am făcut noi împreună adineaori?

Maşa a fugit spre casă – totul era nou: mâinile, picioarele, gura…

S-a produs un fel de miracol fizic… o bucurie nebună… Nu cumva după asta aleargă neobosită Nika? Bietul Alik…

Maşa a aruncat o privire în camera copiilor: în mijlocul camerei trona rucsacul încărcat cu lucruri. Liza şi Alik dormeau pe paturile pliante, Katia era lungită pe divan. Nika nu era acolo. „Probabil că s-a

culcat în camera lui Samonia“, şi-a zis Maşa. Murea s-o scoale din somn imediat şi să-i spună totul cu lux de amănunte, dar s-a gândit totuşi să n-o deranjeze în toiul nopții. N-a deschis uşa camerei lui Samonia şi s-a dus în vârful picioarelor în camera albastră…

Aventurile lui Butonov din noaptea aceea nu se sfârşiseră încă. A găsit uşa întredeschisă la casa lui Vitia şi s-a mirat: îşi amintea că a închis-o pe dinafară cu cârligul, dar că nu i-a pus lacătul. A intrat pe uşa care a scârțâit, şi-a scos tenişii şi i-a aruncat pe covor, apoi a trecut în camera a doua unde dormea de obicei.

În patul înalt, aranjat ca la ucraineni, cu volane complicate de dantelă, cu macat şi cu un munte de perne înşirate în ordine după mărime de Ada în fiecare dimineață, pe cuvertura albă Nika dormea cu părul bogat, despletit, pe pernele în dezordine.

A trezit-o de fapt scârțâitul uşii. A deschis ochii şi a surâs radios, cam forțat:

— Surpriză! Livrare la domiciliu!

…Lui Butonov i se întâmpla adeseori ca al doilea asalt să fie mai reuşit decât primul. Nika se purta firesc, era veselă. Nu-şi strica ea ultima noapte cu reproşuri prosteşti, n-a spus nimic din ce-ar fi putut să spună o femeie ofensată.

Butonov, conformându-se aceloraşi reguli după care se conducea în relațiile lui amoroase, pe prima neputând s-o aplice din cauza grabei agitate a Maşei, a trecut direct la a doua: să nu se lanseze niciodată în discuții şi explicații cu femeile.

S-au despărțit în zorii zilei, pe deplin satisfăcuți unul de celălalt, şi Nika a plecat fără să uite să-i scrie numărul ei de telefon în agendă. Când a intrat în casă, Medeea şedea ținând în mână cana care răspândea mirosul cafelei de dimineață, iar pe chipul ei nu se vedea clar dacă a zărit-o prin fereastra de la bucătărie când se întorcea acasă. De altminteri nici nu era nevoie să ascundă ceva de Medeea: tinerii erau convinşi că ea ştie totul despre ei. Nika a sărutat-o pe obraz şi a ieşit imediat.

La drept vorbind, lucrurile erau cam exagerate în privința perspicacității Medeei, numai că în noaptea aceea ea s-a trezit chiar în mijlocul evenimentelor: pe la ora trei, după ce a aşteptat răbdătoare, dar fără rezultat, să-i vină somnul, s-a dus la bucătărie să-şi bea „decoctul pentru insomnie“, cum numea ea infuzia de mac cu miere. Luna, apărând odată cu ea, lumina coasta dealului pe care se hârjonea un cuplu de tineri, ale căror corpuri, necunoscute ei, o orbeau cu albul lor strălucitor. Puțin mai târziu, după ce şi-a băut decoctul şi s-a lungit în pat, a auzit zgomotul uşii de la camera vecină şi zdrăngănitul slab al arcurilor de la pat. „S-a întors Maşa“, şi-a zis ea şi a adormit.

Acum, când a văzut-o întorcându-se pe Nika, a stat să se gândească o clipă: de fapt nu e decât un singur bărbat tânăr în împrejurimile astea – Valeri sportivul cu muşchi de fier şi cu coadă de cal ca preoții. Aşa a înregistrat nedumerită Medeea cele întâmplate şi le-a aşezat în ordine acolo unde păstra tot felul de observații despre viața rudelor ei tinere cu istoriile lor de amor fierbinte şi cu căsniciile lor şubrede.

Tocmai atunci a intrat şi Nika, având în brațe un munte de rufe abia luate de pe sfoară:

— Le-am pregătit pentru lituanieni. Mai am să le calc înainte să plec…

La amiază, vecinul i-a dus la Simferopol pe Nika, Artiom şi Katia.

Cu o jumătate de oră înainte să plece, Nika a intrat cu rufele proaspăt călcate în camera albastră, pe care Maşa o eliberase pentru lituanieni, şi acolo, rămasă singură cu ea pentru prima oară în dimineața aceea, a auzit mărturisirea fetei, care a surprins-o peste măsură:

— E grozav, Nika! i-a zis Maşa trasă la față, dar strălucind de bucurie. Sunt atât de fericită! A fost aşa de simplu… a fost extraordinar! Dacă nu erai tu, eu nu îndrăzneam…

Nika s-a aşezat uluită pe mormanul de rufe:

— Ce să îndrăzneşti?

— L-am agăţat, cum mi-ai zis tu, a început să râdă Maşa prosteşte. Ai avut dreptate. Ca întotdeauna. A trebuit doar să întind mâna.

— Când? atât a reuşit să mai spună Nika.

Maşa a început să-i povestească amănunţit cum acolo, la poştă… Nika a oprit-o, nu avea timp să se întindă la vorbă, şi a întrebat-o doar un singur lucru foarte ciudat în aparenţă:

— Unde?

— Pe Buric! Chiar pe Buric s-a întâmplat. Ca într-un film italian. Acum se poate pune acolo o cruce în amintirea fidelităţii mele de neclintit pentru soţul meu.

Şi Maşa a zâmbit cu zâmbetul ei cuminte dintotdeauna.

Nika nu se gândise o clipă că sfatul ei dat la enervare o să fie urmat întocmai şi atât de repede. Butonov ăsta a fost la înălţime, e băiat dezgheţat…

— Bun, acum o să ai despre ce să scrii versuri, poezii de dragoste… a profeţit Nika şi nu s-a înşelat deloc.

„E nu ştiu cum… Să i-l las ei pe doctorul ăsta sportiv? s-a gândit Nika. Oricum, eu plec. Întâmplă-se ce s-o întâmpla…“

11

Cufărul mic din piele, ferecat cu cercuri de lemn, tapisat înăuntru cu stambă în dungi albe şi roz, împărțit într-o mulțime de compartimente îmbucate complicat unele într-altele, formând un rând de mici rafturi şi sertăraşe, aparținuse cândva Elenei Stepanian.

O însoțise când se întorsese de la Geneva în 1909, cu el călătorise de la Petersburg la Tbilisi, cu el sosise în Crimeea în 1911. Tot cu el venise la Feodosia în 1919 şi i-l făcuse cadou Medeei înainte să plece la Taşkent.

Trei generații de fetițe încremeniseră în fața lui moarte de curiozitate. Toate erau convinse că e plin de comori. Şi chiar aşa era, în cufăr se aflau câteva comori amărâte: o camee mare de sidef fără montura vândută în 1924 pe mâncare, trei inele de argint, o centură caucaziană cu încrustații pentru un bărbat subțire în talie. Pe lângă comorile astea de doi bani, mai erau în cufăr o mulțime de lucruri la care visa Robinson Crusoe. Se aflau acolo, păstrate într-o ordine perfectă, lumânări, chibrituri, ațe de toate culorile, ace şi nasturi de toate mărimile, bobine pentru maşini de cusut inexistente, capse pentru pantaloni şi şube, cârlige de pescuit şi andrele, timbre din vremea țarului, din Crimeea, din vremea ocupației nemțeşti, şireturi, şnururi, dantele şi mici broderii, treisprezece moțuri de păr de toate nuanțele ale copiilor familiei Sinopli, tăiate la vârsta de un an şi înfăşurate cu grijă în foiță de țigară, o mulțime de fotografii, pipa bătrânului Haralampi şi multe altele…

În cele două sertăraşe de jos se găseau scrisorile – aranjate pe ani, neapărat în plicurile lor originale, tăiate cu grijă într-o margine cu cuțitul pentru hârtie.

Tot aici erau păstrate tot felul de chitanțe şi adeverințe, unele de-a dreptul ciudate, de exemplu, o hârtie care atesta rechiziționarea bicicletei cetățeanului Sinopli pentru nevoile Armatei de voluntari. Era o adevărată arhivă de familie şi, ca orice arhivă, ascundea secrete care aşteptau să le vină rândul să fie date în vileag. Secretele nimeriseră de altfel pe mâini bune şi, cum lucrul ăsta depindea de Medeea, erau păstrate cu destulă grijă, mai ales primul dintre ele.

Secretul ăsta era ascuns într-o scrisoare adresată Matildei Țîruli şi datată februarie 1892. Scrisoarea era trimisă din Batumi, era scrisă într-o limbă rusă groaznică şi semnată cu numele Medeea în gruzină. Medeea noastră ştia bineînțeles de existența tizei ei, cumnata Matildei, adică sora bărbatului mamei ei. Din cele povestite în familie se ştia că Medeea gruzină îşi sfârşise zilele copleşită de durere la înmormântarea soțului ei, mort într-un accident nefericit. În amintirea ei primise Medeea numele ăsta atât de neobişnuit pentru o grecoaică… Iată scrisoarea cu greşelile de ortografie corectate:

„Draga mea prietenă Matilda, săptămâna trecută lumea încă mai vorbea de Teresi al tău şi de frații Karmaki că s-au înecat. Şi, ce să vezi, alaltăieri curentul l-a adus pe Teresi la mal la Kobuletî. L-au identificat martorii Vartanian şi Kursua-Şapcă. L-au înmormântat, Dumnezeu să-l ierte, altceva n-am ce să spun. După ce ai fugit tu, el s-a făcut şi mai rău, îl lovea pe unchiul Platon, se încăiera cu Nikos, bine că te-a scăpat Dumnezeu de el. Pe mine mă dor groaznic picioarele. Aproape că n-am fost în stare să merg iarna asta. Sidor îmi e de mare ajutor, o să fie răsplătit cu vârf şi îndesat. Mărită-te urgent. Îți trimit toată dragostea mea şi Dumnezeu să te aibă în pază, Medeea.“

Medeea a găsit scrisoarea la câteva săptămâni după moartea părinților ei şi a ascuns-o ca să nu dea peste ea frații şi surorile rămaşi orfani. Când Aleksandra şi-a început viața aventuroasă în adolescență, Medeea i-a povestit istoria asta cu gândul vag că o să fie ca o lecție pentru sora ei. A vrut cumva să-i îmbuneze soarta, să preîntâmpine ghinioanele şi încercările amare prin care trecuse, cum reieşea din scrisoare, mama lor Matilda. Medeea era ferm convinsă că superficialitatea aduce cu sine numai nenorociri şi nu-i trecea prin minte că nesocotința poate tot atât de bine să aducă fericire sau că, în general, nu aduce nimic. Sandra însă făcuse de mic copil numai ce poftise, iar Medeei nu-i intra deloc în cap legea asta a bunului-plac, a capriciilor, a toanelor, mofturilor şi plăcerilor de moment.

Cel de-al doilea secret privea tocmai această însuşire a Sandrei, şi nici Medeea nu ştiuse mult timp de el, fiind ascuns de ochii ei în sacul de campanie al lui Samuel Iakovlevici, dosit în raftul de jos al şifonierului cu o singură uşă.

Medeea îşi aranjase un colțişor al ei în cămăruța unde Samuel îşi petrecuse în chinuri ultimul an din viață. Mutase fotoliul soțului la fereastră, aşezase în colț cufărul şi pusese pe el cele câteva cărți pe care le citea. Schimba mereu perdelele albe cu altele şi mai albe, ştergea praful albicios de pe etajera cu cărți şi de pe şifonierul cu hainele lui Samuel, dar de lucrurile lui nu se atingea.

După moartea lui Samuel, a citit Psaltirea un an întreg, câte un psalm în fiecare seară, o termina de citit şi o lua de la capăt. Psaltirea era veche, scrisă în slavona bisericească, păstrată din vremea anilor de gimnaziu. Cealaltă Psaltire, grecească, a lui Haralampi, era scrisă în greaca nouă, nu în limba grecilor din Pont, şi din cauza asta îi venea greu s-o citească. Mai aveau în casă una cu texte paralele în rusă şi ebraică, editată la Wilno, la sfârşitul secolului al nouăsprezecelea, aşezată împreună cu alte două cărți în ebraică pe capacul cufărului.

Medeea încerca uneori să citească psalmii în rusă, şi pe unii chiar îi înțelegea, sensul lor fiind clar exprimat, dar fără să aibă frumusețea misterioasă a slavonei…

Îl ținea bine minte pe tânărul negricios la față, cu buza de sus groasă, puternic conturată, cu nasul ascuțit şi cu reverele hainei maro foarte late. Se apropiase de Samuel, care stătea pe bancă în stație la Feodosia aşteptând autobuzul de la Simferopol. Tânărul, ținând strâns trei cărți sub braț, se apropiase de Samuel şi-l întrebase direct:

— Scuzați, sunteți evreu?

Samuel, măcinat de boală, a dat doar din cap, nu voia să-i scape vreo glumă obişnuită de-a lui.

— Luați-le, vă rog. Ne-a murit bunicul, şi nici unul dintre noi nu ştie limba asta.

Tânărul încercase să-i vâre în mână cărțile jerpelite, se vedea că e tare emoționat.

— Poate că o să le citiți cândva. Haim îl chema pe bunicul meu…

Samuel o deschisese pe cea de deasupra fără să scoată o vorbă.

— Sidur[10]… Am fost un elev slab la heder[11], tinere, îi spusese Samuel gânditor.

10. Carte de rugăciuni evreieşti. (N. tr.).

11. Şcoală religioasă care pregăteşte copiii pentru barmițva. (N. tr.).

Tânărul văzuse că Samuel era nehotărât şi insistase:

— Luați-le, vă rog. Nu pot să le arunc. Nouă nu ne trebuie. Nu suntem credincioşi…

Şi tânărul în haină maro o luase la goană, lăsând cărțile pe bancă. Samuel s-a uitat la Medeea cu ochi care trădau suferința:

— Ca să vezi, Medeea…

Se poticnise în vorbă fiind încredințat că Medeea vede ce vede şi el, ba chiar ceva mai mult decât atât, şi o întorsese ca să iasă din încurcătură:

— Acum trebuie să car atâta greutate până la Simferopol şi înapoi…

Medeei i se spulberase ultima speranță – nu credea în hazard, ci în puterea lui Dumnezeu, aşa că interpretase semnul atât de clar ca pe un îndemn: pregăteşte-te de ce-i mai rău! Aşa că nu-i mai trebuia biopsia pentru care se duceau la spitalul din Simferopol.

S-au uitat unul la altul, şi Samuel a tăcut, el, care avea obiceiul să spună tot ce-i trecea prin cap.

La spital nu i-au mai făcut biopsie, l-au operat a doua zi şi i-au tăiat o parte mare din colon, i-au făcut o incizie laterală pentru anus contra naturii şi, trei săptămâni mai târziu, Medeea l-a luat să moară acasă.

Imediat după operație, Samuel s-a simțit ceva mai bine. Curios lucru, chiar s-a întremat puțin, deşi era îngrozitor de slab. Medeea l-a hrănit numai cu terciuri şi cu tot felul de ierburi culese de ea. La câteva zile după ce se întorsese de la spital, Samuel s-a apucat să citească din cărțile jerpelite, şi, în ultimul său an de viață, mulțumită necunoscutului cu numele Haim, elevul codaş de la hederul din Olşank, s-a întors la poporul lui, iar Medeei, credincioasă ortodoxă, i-a crescut inima de bucurie. Nu ştia dram de teologie şi poate că tocmai de aceea simțea că sânul lui Avraam nu-i chiar aşa departe de locurile unde trăiesc suflete de creştini.

Ultimul an din viața lui Samuel a fost pentru ea minunat. Toamna a fost luminoasă, blândă, neaşteptat de bogată. Vechile vii ale tătarilor, neîngrijite de mult timp, abandonate, au dat ultima lor recoltă. În anii următori vița-de-vie şi-a pierdut puterea definitiv şi truda de secole s-a dus pe apa sâmbetei. Crengile se rupeau sub greutatea perelor, piersicilor şi roşiilor. Erau cozi la pâine, nici pomeneală de zahăr. Gospodinele fierbeau roşiile şi le sărau, uscau fructele pe acoperiş, şi cele mai pricepute, cum era Medeea, făceau pastă tătărească de fructe fără zahăr. Porcii ucraineni se îngrăşau cu fructele căzute din pomi, şi Colonia era invadată de mirosul dulceag al fructelor putrede.

La vremea aceea Medeea conducea micul spital – abia în 1955 au trimis un medic, dar până atunci ea fusese singurul felcer din Colonie. Dimineața devreme intra în camera soțului cu un lighean cu apă caldă, îi scotea aparatul incomod şi rudimentar de pe burta bolnavă, îi spăla rana cu decoct de muşețel şi salvie.

El se strâmba nu de durere, ci de ruşine:

— Unde-i dreptatea? Eu am primit un sac plin cu aur, şi tu un sac plin cu căcat…

Medeea îl hrănea cu terci lichid, îi dădea să bea o jumătate de litru de fiertură de ierburi şi, punând un mic jgheab în apropierea burții, aştepta până când terciul îşi urma drumul lui scurt şi se scurgea prin rana deschisă. Ştia bine ce face: ierburile scoteau din el toată otrava bolii, dar mâncarea nu era asimilată. Moartea aşteptată de amândoi urma să se producă de epuizare, şi nu de intoxicare.

La începutul bolii, Samuel, exagerat de pretențios în privința curățeniei, întorcea capul, suferea văzând cum se dă de gol fiziologia scârboasă, pe urmă însă a simțit că Medeea nu făcea nici cel mai mic efort să-şi ascundă repulsia şi că plaga infectată sau o întârziere în evacuarea terciului cu culoarea puțin modificată o tulbură mai mult decât mirosul grețos.

Durerile erau violente, dar încetau şi reîncepeau la anumite intervale. Avea uneori câteva zile liniştite, după care apărea înăuntru un obstacol, şi atunci Medeea gresa colostomul cu ulei de floarea-soarelui fiert, şi totul era în ordine. Asta făcea parte din viață, şi Medeea era pregătită să ducă povara la nesfârşit…

În fiecare dimineață petrecea trei ore lângă soțul ei, pe urmă pleca la lucru la opt şi jumătate şi trăgea o fugă pentru masa de prânz. Câteodată, când făcea echipă cu Tamara Stepanovna, o soră medicală bătrână, ea îi dădea voie să nu se mai întoarcă după prânz.

Samuel ieşea în grădină, îl aşeza în fotoliu şi se aşeza şi ea alături pe banca scundă, curățind o pară cu un cuțitaş bont sau scoțând pielițele de la roşii.

La sfârşitul vieții Samuel devenise tăcut, stăteau alături liniştiți, fără să-şi vorbească, bucurându-se că sunt împreună, că trăiesc în pace fără ca vreun neajuns să le întunece iubirea. Medeea, fără să uite cât de incapabil din fire e să facă rău, amintindu-şi aici mai ales de episodul cu țăranii, pe care el îl socotea o pată ruşinoasă de neşters, iar ea drept un semn evident al blândeții lui, se bucura sincer, din tot sufletul ei bun, că soțul suporta boala ca un adevărat bărbat, întâmpinând moartea fără frică, şi că lăsa să curgă din el la propriu atâta recunoştință pentru lumea creată de Dumnezeu şi mai ales pentru ea.

El obişnuia să-şi aşeze fotoliul în aşa fel încât să vadă munții turtiți, colinele mângâiate de vălul de ceață roz-cenuşiu.

— Munții de aici seamănă cu munții din Galileea, zicea el repetând cuvintele lui Aleksandr Aramovici, pe care nu-l văzuse niciodată, cum nu văzuse nici munții din Galileea. Îi ştia numai din spusele Medeei.

Descifra cu greu fragmentele din carte pe care le citise mai prost decât toți acum o jumătate de secol la sărbătorirea majoratului după datina evreiască. Cuvintele de mult uitate urcau din fundul memoriei ca bulele de aer, dar dacă treaba asta nu mergea şi literele pătrate se încăpățânau să nu-şi dezvăluie sensul ascuns, căuta în textul rusesc de alături o interpretare aproximativă.

Şi-a dat seama repede că textul cărții nu poate fi tradus exact. Descoperea atâtea lucruri nebănuite la sfârşitul vieții: că gândurile sunt redate destul de aproximativ prin cuvinte, că există un fel de spațiu, o breşă între cuvânt şi gând, şi că ea se umple dacă mintea lucrează mereu în stare de tensiune maximă ca să completeze posibilitățile limitate ale limbii. Ca să ajungă la gândirea pe care Samuel o asemăna cu un cristal, trebuia să depăşească textul – limba acoperă cristalul prețios cu termeni îndoielnici, ale căror limite se modifică în decursul anilor, odată cu grafia literelor şi a cuvintelor cu sonorități atât de diferite.

A văzut că se produce un decalaj al sensului: cele două limbi pe care le ştia, rusă şi ivrit, exprimau ideile puțin diferit.

„Forma e națională, conținutul e dumnezeiesc…“ îşi zicea zâmbind Samuel. Glumea ca de obicei.

Putere nu prea mai avea. Făcea anevoie totul, şi Medeea urmărea cât de schimbate îi erau mişcările, cât de grav şi chiar solemn ducea ceaşca la gură, cum îşi ştergea cu degetele uscate mustățile crescute lungi în ultimele luni şi barba scurtă, căruntă. Ca să compenseze căderea fizică – şi poate că aici aveau un rol şi ierburile Medeei –, mintea îi era limpede, gândurile, chiar dacă încete, erau foarte clare. Simțea că mai are puțin timp de trăit, dar lucru uimitor, scăpase de graba veşnică şi de agitația lui caracteristică. Dormea puțin, zilele şi nopțile erau foarte lungi, dar treaba asta nu-l stingherea: mintea lui se pregătea pentru un alt fel de timp. Uitându-se în urmă, rămânea uimit că viața s-a scurs într-o clipă şi că fiecare secundă e atât de lungă când stă în fotoliul împletit, cu spatele la apus şi cu fața la răsărit, la cerul albastru-violet care se întunecă treptat, la colinele care din rozalii devin albastre şi posomorâte în răstimpul unei jumătăți de oră.

Uitându-se tot într-acolo, a mai făcut o descoperire: şi-a dat seama că, pe lângă veşnica lui grabă, a trăit într-o stare profundă de frică, pe care o ascunsese de el însuşi sau, mai exact, într-o mulțime de stări de frică, dintre care cea mai teribilă a fost frica de a ucide. Când îşi amintea îngrozitorul episod de la Vasilişcev – execuția prin împuşcare pe care el trebuia s-o conducă şi pe care n-o văzuse fiindcă se prăbuşise ruşinos, suferind criza nervoasă –, îi mulțumea lui Dumnezeu că fusese inadmisibil de slab pentru un bărbat, că fusese nevricos şi emotiv ca o muiere şi că scăpase în felul ăsta să comită o crimă.

„Laş, sunt un laş“, îşi zicea în sinea lui, dar nici în cazul ăsta n-a pierdut ocazia să spună o ironie: „Ea l-a iubit pentru laşitatea lui, şi el a iubit-o fiindcă a fost îngăduitoare…“ Şi laşitatea asta şi-a ascuns-o în fustele muierilor – aşa se judeca el acum.

Poate că un psihanalist ar fi scos din cazul lui un complex cu numele luat din mitologie, sau ar fi explicat agresivitatea sexuală neînfrânată a dentistului prin refularea inconştientă a fricii în fața vărsării de sânge şi recursul la mişcările simple înainte-înapoi în carnea moale şi disponibilă a femeilor planturoase… Căsătorindu-se cu Medeea, a găsit în curajul ei un adăpost împotriva fricii lui veşnice… Vorbele de spirit, glumele, dorința de a-i face mereu pe oameni să râdă îi veneau din intuiția care îi şoptea: râsul omoară frica. Se dovedea că o boală mortală poate şi ea să elibereze omul de frica din timpul vieții.

Cosmopolitismul a fost ultimul câine turbat, gata să înhațe de picior pe fiecare evreu. Înainte ca termenul să fie limpede înțeles şi să-i fie lipită eticheta de „ideologie burgheză reacționară“, chiar de la prima publicare a cuvântării lui Jdanov, Samuel urmărise cu atenție ziarele în care balonul ba se umfla, ba se dezumfla. Din postul său de medic dentist – neînsemnat, dar mai mult decât acceptabil din punct de vedere material –, pe care-l ocupa după fuga ruşinoasă din rândul celor care au în mâini destinele istoriei în turma observatorilor-cobai, prevăzuse fiecare nouă acțiune de deportare. La vremea aceea fuseseră deportați din Crimeea tătarii, nemții, o parte dintre greci şi karaiții, şi el avusese o idee ingenioasă: să le-o ia înainte, să semneze un contract şi să plece în Nord pentru cinci ani, să aştepte acolo ca lucrurile să se aşeze…

Înainte să se îmbolnăvească, se plimba adesea cu prietenul lui, Pavel Nikolaevici Şimes, medic fizioterapeut la sanatoriul din Sudak, prin parcul bine îngrijit care aparținuse cândva vilei familiei Stepanian, şi forfecau în şoaptă Istoria mare văzută prin prisma acțiunilor eficiente, imediate…

La sfârşitul lui octombrie 1951, într-o duminică, în zorii zilei, doctorul Şimes a venit din Sudak la Samuel cu o jumătate de litru de alcool îndoit cu apă, lucru extrem de ciudat din partea lui, care n-avea nici o aplecare pentru alcoolism, şi spre uimirea lui Samuel a rugat-o pe Medeea să-i lase singuri.

După care, cu proteza prost pusă clănțănindu-i în gură, trebuie precizat că nu era opera lui Samuel, şi bătând darabana cu degetele în masă, a anunțat că a venit sfârşitul. În ajun, avusese loc o şedință de partid pe sanatoriu, în care, cu o stângăcie tipic provincială, l-au acuzat de cosmopolitism din cauza nenorocitului de duş Charcot, pe care doctorul îl lăudase vreme de mulți ani la un loc cu alte proceduri terapeutice, toate elaborate de fiziologii germani la sfârşitul secolului trecut.

— Idiotul ăsta, şeful sanatoriului, a crezut că Charcot e ucrainean. Cineva i-a băgat în cap… Uite ce idee mi-a venit, Samuel. Să-i arăt certificatul. Îl am acasă, a zis în şoaptă Şimes.

— Care certificat? Că Charcot e ucrainean? s-a mirat Samuel.

— Că sunt botezat. Ei cred că sunt evreu, aici e buba, dar tata s-a botezat împreună cu toată familia în 1924, în ajunul pogromului… Ce mă fac? Ce mă fac?

Şimes şi-a prins capul în mâini.

Rămăsese totuşi evreu get-beget, fiindcă un creştin ortodox nu şi-ar fi permis să uite de sticla cu băutură într-un asemenea moment. Samuel s-a scărpinat în bărbuță şi i-a răspuns cu umorul lui obişnuit:

— Păstrează-ți certificatul pentru înmormântarea ta, ca popii tăi să-ți cânte kadişul lor creştin. Nu-i bună soluția. Pentru ruşi eşti evreu, orice ai face, iar pentru evrei eşti mai rău decât un goi… În ce-l priveşte pe Charcot, n-ai decât să le zici măgarilor ălora că Charcot a furat invenția de la altcineva. De la Botkin sau de la Spasokukoțki… Şi mai bine de la academicianul Pavlov. Ce te uiți aşa? N-ai decât să scrii în cabinetul tău „Duşul academicianului Pavlov“ şi să vezi cum se liniştesc. Pavlov n-o să se supere

pe tine, a murit înainte de război. (Samuel a zâmbit malițios.) Şi dacă eşti aşa de pravoslavnic, poți să aprinzi o lumânare pentru el, te-nvață Medeea mea, că ştie cum se face…

Sărmanul Şimes s-a supărat şi a plecat. Totuşi a stat, a cântărit lucrurile şi până la urmă a scris cu litere mari şi roşii pe o hârtie: „Duşul academicianului Pavlov“ şi a atârnat-o. Era însă prea târziu: l-au dat afară, deşi anunțul a stat atârnat pe uşă mai bine de doi ani… După plecarea lui Şimes, Samuel a simțit că, în loc să-i fie frică, a început încet, încet să i se facă milă, de ce e oare prostia atât de greu de pătruns?… Sau poate boala îl rodea deja pe dinăuntru?

Căldura a zăbovit neaşteptat de mult pentru locurile acelea, s-a lungit până la sfârşitul lui noiembrie. Pe urmă însă, chiar din primele zile ale lui decembrie, au început ploile reci care s-au transformat imediat în zăpadă. Deşi marea era destul de departe şi mult mai jos, furtunile ajungeau până la Colonie şi se înteţeau noaptea. Vântul aducea valuri de apă mai mult sau mai puțin vizibile, perna lichidă suspendată deasupra pământului era atât de densă, încât îți era imposibil să-ți imaginezi că sus, la numai cinci kilometri deasupra masei înghețate, străluceşte neistovit soarele imens.

Samuel n-a mai ieşit afară. Medeea a adus fotoliul împletit în bucătăria de vară pe care o închidea iarna. Gătea acum în casă, pe plită, mai încălzea şi soba mică pe care o meşterise un sobar din Feodosia în anul când veniseră, căci tătarii nu aveau sobe în casele cu pământ pe jos. Îşi puseseră podea de lemn la un an după ce se mutaseră.

Samuel a cerut să i se atârne în cameră perdele groase. Nu-i plăcea lumina incertă a amurgului, trăgea storurile de culoare albastru-închis şi aprindea lampa de pe birou. Când se întrerupea curentul – şi asta se întâmpla frecvent – punea în funcțiune lampa cu gaz care dădea o lumină albă, puternică.

Ferestrele stăteau închise, iar Medeea aprindea tot timpul feştile făcute de ea din ulei amestecat cu ierburi, aşa că în casă plutea în permanență un miros dulce, oriental.

Samuel nu mai citea ziarele, nu-l mai interesau nici măcar cosmopoliții din ştiință şi cultură pe care-i pescuiau din când în când.

A ajuns cu cititul la Levitic. Cartea, mai puțin pasionantă decât primele două din Pentateuh, adresată în special preoților, conținea aproape jumătate dintre cele şase sute treizeci de interdicții care încorsetau viața evreilor.

Lui Samuel i-a luat o groază de timp să pătrundă conținutul cărții ciudate şi n-a reuşit să priceapă de ce „din toate târâtoarele care zboară şi umblă pe patru picioare“ pot fi mâncate numai „cele ce au fluierul picioarelor dinapoi mai lung, ca să poată sări pe pământ“. Dintre ele sunt bune de mâncat numai lăcustele, anume lăcusta „hargol“ şi lăcusta „hagab“ despre care nimeni nu ştia nimic, celelalte fiind considerate spurcate.

Nici un fel de explicație logică, absolut nici una. Legea asta era făcută ca din topor, în plus era rigidă şi necruțătoare, şi multe pasaje din ea erau consacrate ritualurilor de tot felul legate de slujbele religioase ținute în templu, lucru de-a dreptul absurd, fiindcă templul nu mai exista de atâta amar de vreme şi nici nu se întrevedea posibilitatea să fie refăcut.

Pe urmă a mai observat că principiile generale ale legii ăsteia greoaie, schițate deja în Exod şi elaborate în formă finală în Talmud, analizează toate situațiile posibile şi imposibile în care se poate trezi omul, cu instrucțiuni precise cum să se comporte în astfel de ocazii, şi toate interdicțiile date de-a valma nu urmăreau decât un singur țel – sfințenia vieții poporului lui Israel şi respingerea totală a legilor din ținutul Canaanului.

Asta era calea pe care i-o propuseseră în tinerețe, şi el n-o acceptase. În plus, respinsese şi legile din ținutul Canaanului care promiteau nu sfințenia, ci o oarecare ordine bazată pe dreptate, iar în adolescență

îşi dăduse toată osteneala să le distrugă atât pe una, cât şi pe cealaltă…

Tot buchisind vechea lege evreiască, a ajuns la concluzia că oamenii din țara lui, inclusiv el, trăiesc într-o situație profund arbitrară, că, de fapt, legea care îi guvernează e absența legii, mai rea decât legea din Canaan căreia i se supuneau şi naivii, şi obraznicii, şi deştepții, şi proştii… Şi că Medeea era singurul om care trăia într-adevăr după legea ei proprie. Aşa credea el că stau lucrurile acum. Râvna tăcută cu care creştea copiii, cu care muncea, se ruga şi ținea posturile nu era ceva care venea din felul ei ciudat de a fi, ci din obligația pe care şi-o luase de bunăvoie de a urma o lege abolită de toți pretutindeni…

Samuel mai cunoştea şi pe alții ca ea: pe unchiul Efraim, ucis din întâmplare de un soldat beat care se făcuse nevăzut la colțul străzii şi nici măcar nu întorsese capul; şi pe îngrijitorul Rais, cel slab de minte, un tânăr tătar care ştia una şi bună: să zâmbească tuturor şi să măture aleile din parcul sanatoriului cu multă râvnă…

Obişnuit să-i spună Medeei tot ce-i trece prin cap, Samuel îşi păstra acum gândurile pentru el, nu din teamă că n-o să se facă înțeles, ci mai degrabă simțind că n-o să spună exact ce voia să spună. Medeea nu se pronunța decât rar în privința asta, vedea însă cât de mult s-a schimbat sufleteşte şi se bucura nespus, dar era prea îngrijorată de starea lui fizică deplorabilă, ca să-i înțeleagă în profunzime schimbarea. A început să-l doară spatele, şi ea îi făcea acum injecții ca să poată dormi.

Decembrie a trecut, furtunile s-au potolit, dar vremea era tot rece şi mohorâtă. De la jumătatea lui ianuarie au început să aştepte primăvara. Medeea, care înainte răspundea conştiincios la toate scrisorile rudelor, acum se mulțumea să trimită doar scurte cărți poştale: am primit scrisoarea, mulțumesc, la noi sunt toate ca înainte, Medeea, Samuel…

Nu avea timp de scrisori lungi. Toată iarna n-a scris decât două scrisori cumsecade: Elenei şi Sandrei.

Februarie s-a lungit la nesfârşit, şi parcă înadins a avut douăzeci şi nouă de zile. În schimb la zece martie s-a arătat soarele, şi n-a trecut bine un ceas, că totul a început să înverzească. Întorcându-se de la lucru, Medeea a cules pe coasta încălzită de soare câteva viorele şi toporaşi şi le-a pus pe o farfurioară lângă Samuel. El aproape că nu se mai scula din pat, nu-i mai venea să stea nici măcar în capul oaselor, fiindcă atunci începeau durerile mari. Mânca o dată pe zi, şi treaba asta îl obosea teribil. Continua să se schimbe la față, şi Medeea găsea că arată mai spiritualizat şi mai frumos.

Ultima duminică din martie a fost foarte călduroasă, fără pic de vânt, şi Samuel a cerut să-l ducă afară. Medeea i-a spălat fotoliul, l-a uscat la soare, l-a acoperit cu o cuvertură veche. Pe urmă l-a îmbrăcat, i s-a părut că paltonul atârnă mai greu decât corpul lui. El abia a putut face douăzeci de paşi de la pat la fotoliu, un adevărat chin.

Pe coasta din apropiere, florile de cătină îl priveau întristate, crenguțele lor plesneau de atâta violet adunat în ele. Samuel şi-a îndreptat privirea spre munții turtiți, şi ei, la rândul lor, îl priveau prieteneşte, ca de la egal la egal.

— Doamne, cât e de frumos… cât e de frumos, a repetat el, şi lacrimile dinăuntru şi dinafară, de la colțul ochilor, s-au pierdut în bărbuța ascuțită, crescută mult.

Stând pe bancă lângă el, Medeea nu şi-a dat seama că nu mai respiră, fiindcă lacrimile au continuat să-i curgă câteva minute…

L-au înmormântat în a cincea zi. Trupul lui uscat a aşteptat răbdător sosirea rudelor, nu dădea semne de descompunere. Au venit Aleksandra cu Serioja, Fiodor cu Gheorghi şi cu Nataşa, fratele Dimitri a venit din Lituania cu fiul său, Gvidas, au venit toate rudele de la Tbilisi. Bărbații l-au purtat pe brațe până la cimitirul din localitate, apoi s-au adunat toți să mănânce câte ceva şi să-l pomenească.

Medeea n-a vrut în ruptul capului să coacă plăcinte şi să pregătească masă festivă. Au mâncat colivă, pâine, brânză, verdețuri din Asia Centrală şi ouă răscoapte. Când Nataşa a întrebat-o de ce a luat o asemenea hotărâre, Medeea i-a răspuns:

— E evreu, Nataşa. Evreii nu fac parastas. Vin de la cimitir, se aşază pe podea, se roagă şi postesc… Recunosc că mi se pare bun obiceiul ăsta. Nu-mi plac parastasele noastre, se mănâncă şi se bea prea mult. E mai bine aşa…

După moartea soțului, Medeea a îmbrăcat haine de văduvă şi i-a impresionat pe toți cu frumusețea ei, cu chipul ei blajin pe care nu i-l remarcaseră până atunci. Cu înfățişarea asta a intrat într-o lungă văduvie.

În tot anul acela Medeea a citit Psaltirea şi a aşteptat un semn al soțului de pe lumea cealaltă, aşa cum aşteaptă lumea poştaşul cu scrisoarea trimisă de mult. Nu l-a primit. I s-a părut de câteva ori că i se arată visul mult dorit, că soțul ei umple spațiul cu prezența sa, dar aşteptarea asta era distrusă, în somn, de apariția surprinzătoare a unui bărbat necunoscut, plin de ură, şi, în realitate, de o rafală puternică de vânt care trântea fereastra şi-i alunga visul.

L-a visat pentru prima dată la începutul lunii martie, la mai puțin de un an de la moartea lui. Era un vis ciudat care n-a liniştit-o. Au mai trecut câteva zile până să se lămurească.

L-a visat prima oară îmbrăcat în halat alb – asta era de bine –, cu mâinile murdare de ghips sau de cretă şi cu fața foarte palidă. Stătea la biroul lui şi bătea cu ciocănelul într-un obiect metalic ascuțit, urât, în nici un caz nu era o proteză. Pe urmă s-a întors spre ea şi s-a ridicat în picioare. I s-a părut că are în mâini portretul lui Stalin, şi-l ține întors cu picioarele în sus, nu se ştie de ce. Samuel a luat ciocănelul, a bătut cu el pe marginea sticlei şi l-a scos cu grijă. Cât timp şi-a făcut de lucru cu sticla, Stalin a dispărut undeva, şi-n locul lui a apărut fotografia Sandrei când era tânără.

În ziua aceea s-a anunțat că Stalin e bolnav şi, după câteva zile, s-a anunțat că a murit. Medeea a văzut durerea vie din sufletul oamenilor, le-a văzut lacrimile neprefăcute, a văzut de asemenea cum îl mai blestemă pe muteşte cei care nu vor să le împărtăşească durerea, dar a privit cu indiferență evenimentul. Mai mult a impresionat-o partea a doua a visului: ce făcea Sandra în visul ăsta şi ce prevestea apariția ei… Medeea s-a îngrijorat şi chiar a vrut să meargă la poştă să sune la Moscova.

Au mai trecut două săptămâni. A urmat comemorarea morții lui Samuel. S-a nimerit să plouă în ziua aceea, şi Medeea, udă leoarcă, abia a reuşit să ajungă acasă de la cimitir. A doua zi şi-a luat inima în dinți şi s-a apucat să aleagă lucrurile lui Samuel şi să dea câte ceva din ele, şi, mai important, să găsească instrumentele lui de dentist şi motoraşul electric de fabricație germană pe care i-l promisese fiului prietenei ei…

A aranjat cămăşile în teanc, a oprit costumul bun pentru Fiodor – poate că-i vine. Mai erau două pulovere – păstrau încă mirosul soțului ei, le-a oprit pentru ea, n-a vrut să le dăruiască nimănui… În fundul şifonierului a dat peste sacul de campanie cu o mulțime de hârtii: diploma de absolvire a şcolii de tehnicieni dentari din subordinea Comisariatului poporului pentru sănătate, atestatul de absolvire a facultății muncitoreşti, câteva acte şi scrisori oficiale de felicitare.

„Le mut în cufăr“, s-a gândit Medeea şi a deschis buzunarul mic, greu de depistat, dintr-o latură a sacului. Acolo se afla un plic subțire, scris de mâna Sandrei. Plicul era adresat lui S.I. Mendes şi trimis post-restant la poşta din Sudak. Curios lucru.

A deschis maşinal plicul şi ochii i s-au oprit la primul rând.

„Dragă Samoşa“, era chiar scrisul Sandrei. Nimeni nu-i spunea aşa. Oamenii mai în vârstă îi spuneau Samonia, iar tinerii – Samuel Iakovlevici.

„Ai fost mai isteț decât mi-am închipuit – a citit Medeea. Lucrurile stau chiar aşa, dar din asta n-o să iasă nimic, mai bine ai uita imediat ce descoperire ai făcut. Sora mea şi cu mine suntem la poli opuşi una față de alta, ea e o sfântă, eu, târfă la pătrat. Mai bine mor decât să afle cine e tatăl copilului. Aşa că te implor: distruge scrisoarea imediat. Fetița e numai a mea, să nu te gândeşti că e copilul tău, e pur şi simplu una dintre multele nepoate ale Medeei. Fetița e minunată. Roşcovană, zâmbăreață. Pare că o să fie un copil vesel, şi sper să nu semene cu tine – adică secretul ăsta să rămână între noi doi. Mulțumesc pentru bani. Mi-au fost de folos, dar, ca să fiu sinceră, nu ştiu dacă vreau să mă ajuți. Important e că sora mea nu ştie nimic. Şi aşa am remuşcări, nu ştiu zău ce m-aş face dacă ea ar afla ceva.

Şi ce s-ar face ea? Să fii sănătos şi vesel, Samoşa. Sandra."

Medeea a citit scrisoarea stând în picioare, a parcurs-o încet, a reluat-o de două ori. Da, da. Aleksandra şi Samuel mergeau des la golf în vara aceea. Şi inelul de fată tânără şi-l pierduse tot atunci.

Medeea s-a aşezat în fotoliu. Noaptea neagră i-a năvălit în suflet. Nu mai trăise aşa ceva. A rămas în aceeaşi poziție până seara. Pe urmă s-a ridicat şi s-a pregătit de drum. N-a putut să doarmă deloc.

De dimineață era în stația de autobuz, îşi aranjase şalul cu grijă, avea cu ea un rucsac mare şi o traistă cusută de mână. Pe fundul traistei, într-o gentuță veche, căptuşită, se aflau cererea de concediu pe care voia s-o trimită de pe drum, actele, banii şi nenorocita de scrisoare. A plecat cu primul autobuz la Feodosia.

12

Şedea Medeea în stația de autobuz cu rucsacul în spate şi se simțea cel puțin în pielea lui Odiseu. Ba mai rău, fără îndoială, căci dacă el, pe țărmul Troiei, n-avea în minte cât amar de ani vor trece până să se întoarcă, măcar îşi reprezenta destul de exact distanța care-l despărțea de casă.

În vreme ce Medeea, obişnuită să măsoare distanțele în ore de mers pe jos cu pasul ei hotărât, nu putea să-şi închipuie cât de lung e drumul pe care avea de gând să-l străbată. Unde mai pui că Odiseu era aventurier şi om al mării şi nu pierdea nici o ocazie să-şi întârzie întoarcerea, prefăcându-se doar că scopul său e să ajungă la locuința primitivă din Itaca, numită şi palat regal, şi s-o îmbrățişeze pe bătrâna nevastă care-i ținea gospodăria.

Până în momentul acela Medeea trăise într-un singur loc, fără să-l schimbe, şi, dacă nu punem la socoteală călătoria la Moscova cu Sandra şi cu primul ei născut, Serghei, viața trăită în aceleaşi locuri, suferind şi ea transformări violente şi tumultuoase – revoluția, schimbarea puterii, Roşii, Albii, nemții, românii, deportarea unora şi instalarea veneticilor –, îi dăduse până la urmă Medeei vigoarea arborelui trainic, cu rădăcinile bine înfipte în solul pietros, sub soarele statornic în mişcarea lui de-a lungul zilei şi al anului, înfruntând vântul care nu dă semne că încetează vreodată şi poartă cu el mirosurile anotimpurilor, când de alge uscate pe țărm, când de fructe răscoapte la soare, când de pelin amar.

Ea mai avea ceva în plus, trăia de când se ştie la țărmul mării: bărbații din familie plecaseră pe mare de mici. În mare îşi găsise sfârşitul tatăl ei, pe mare plecaseră pentru totdeauna Aleksandr Aramovici Stepanian cu Anait şi Arseni, pe mare o adusese un vechi vapor din îndepărtatul Batumi pe mătuşa ei cu cei doi frați ai săi, şi chiar sora, Anelia, măritată cu un gruzin din muntosul Tiflis, părăsise casa de pe noul chei al Feodosiei dragi.

Şi, cu toate că nici un drum pe apă nu ducea la oraşul aflat departe, spre care se pornise după ce amânase zeci de ani călătoria decisă acum într-o singură noapte, Medeea a hotărât să călătorească pe mare, măcar de la Kerci la Taganrog…

Primele două etape al periplului său, de la Colonie la Feodosia şi de la Feodosia la Kerci, le cunoştea prea bine, era ca şi cum ar fi străbătut ograda proprie. Ajunsă spre seară la Kerci, s-a trezit la granița *oikumenei* sale, vechea Pantikapeia fiind punctul terminus oriental.

Medeea a aflat în port că sezonul curselor de pasageri începe în mai şi rarele vapoare care fac traversări între Kerci şi Taganrog transportă numai mărfuri, nu şi pasageri. S-a zăpăcit de tot, şi-a dat seama că a făcut prima greşeală: trebuia totuşi să meargă prin Djankoi şi să nu se lase ispitită de ocolul înşelător pe mare.

A întors spatele dezgustată apelor mâloase şi gălbui ale Mării Meotice şi a plecat la vechea ei prietenă, Taşa Lavinskaia, dedicată din anii tinereții „cotrobăirii mormintelor“, cum zicea în glumă soțul ei, bătrânul doctor Lavinski, un intelectual bibliofil, o curiozitate a locului la fel de celebră precum templul Dianei.

Familia Lavinski locuia în dosul muzeului, apartamentul lor fiind un fel de filială a lui – sfărâmăturile de piatră poroasă, praful antic şi hârtiile îngălbenite de vreme le umpleau casa.

Taşa n-a recunoscut-o imediat pe Medeea, nu se văzuseră de câțiva ani, de când se îmbolnăvise Samuel, când puținii prieteni încetaseră să-i viziteze în casa lor din Colonie, fie din delicatețe, fie din egoism.

Când a recunoscut-o însă, Tania s-a repezit s-o strângă în brațe, împiedicând-o să-şi scoată rucsacul din spate.

— Stai, Taşenka, lasă-mă întâi să mă dezbrac, a împins-o Medeea. Vreau să mă spăl. Samuel zicea că oraşul Kerci e polul mondial al prafului…

Primăvara era umedă, nici vorbă de praf, dar Medeea avea atâta încredere în cuvântul răposatului soț, încât se simțea înecată în praf.

După ce a eliberat un colț al mesei, îndepărtând cu o mişcare deprinsă de mult vraful de cărți ferfenițite, filele răzlețe, acoperite cu desene minuscule şi cuvinte ilizibile, Taşa a întins un ziar şi a pus mâncarea pe el, fără să încerce în vreun fel să înfrumusețeze aspectul ei mizerabil, deloc atrăgător.

Serghei Illarionovici, bătrânul soț falnic al femeii tinere şi frumoase cândva, nu observa din gentilețe bătrânețea urâtă, venită prea devreme, a soției, nu-i lua în seamă firele de păr groase crescute pe bărbie şi dinții ieşiți în afară, privind dezgustul ei profund pentru treburile gospodăriei ca pe o însuşire încântătoare. El mai avea încă manierele elegante din vechime şi a ospătat-o pe Medeea cu peşte uscat şi peşte în conservă, mâncare total nepotrivită într-un oraş pescăresc.

Vinul, în schimb, era bun, îl primiseră cadou. Cu toate că era la pensie de mult timp, el mai găsea câte ceva să lucreze şi, în afară de onorariile obişnuite, colaboratorii apropiați îi aduceau mâncare, ca în anii de foamete şterşi din memoria prea scurtă.

Aflând de necazul prin care trecuse Medeea, l-a sunat imediat pe căpitanul portului, care i-a promis s-o trimită a doua zi dimineață cu prima ocazie, fără să-i garanteze că-i va putea asigura şi confortul călătoriei.

Au stat toți trei până la miezul nopții, au băut vinul bun, apoi ceaiul prost, şi Taşa, deloc interesată de ce ține Medeea să ajungă neapărat la Taganrog, a pornit să turuie despre nu ştiu ce grătar găsit de ea în muntele Priazov, într-un strat din epoca mezoliticului. Medeea n-a priceput de ce vorbeşte cu atâta înflăcărare, până când Taşa n-a întins în fața ei, deasupra resturilor de peşte, nişte mici desene pline de pete, făcute de o mână sigură, care aduceau cu caroiajul jocului de țintar, declarând că e unul dintre cele mai vechi simboluri ale cultelor cunoscute încă din paleolitic, depistate şi în Egipt, şi în Creta, şi în America precolumbiană, şi uite că, acum, şi la Priazov…

Serghei Illarionovici picotea în fotoliu ca bătrânii, din când în când se trezea şi, politicos din fire, dădea din cap bolborosind ceva în semn de încuviințare şi ațipea din nou.

Pe Medeea n-o interesau deloc descoperirile ştiințifice ale Taşei, aştepta nerăbdătoare sfârşitul lecției, mirându-se că prietena ei nu suflă o vorbă despre fiica şi nepoata care trăiau la Leningrad.

Dădea aprobativ din cap la întorsăturile de frază ale Taşei şi se gândea cât de încăpățânat e câteodată omul, cât de pasionat, cum o ține una şi bună pe a lui, în ciuda tuturor schimbărilor, cum seamănă pasiunile astea cu caroiajele, ovalele şi punctele desenate, care, trasate cândva cine ştie unde, trăiesc pe urmă mii de ani în locurile cele mai izolate – în subsolurile muzeelor, în gropile de gunoi, scrijelite în joacă de copii pe pământul tare şi pe gardurile şubrede…

De dimineață, un bărbat înalt şi gras în uniforma marinei, dar fără epoleți, a venit şi a luat-o pe Medeea din casa soților Lavinski, care dormeau buştean, şi o oră mai târziu ea se afla în mijlocul golfului Kerci, legănată încoace şi încolo pe cargoul vechi, cu o înfățişare atât de familiară, că parcă făcea parte din bătrâna armada a bunicului Haralampi.

Micul vas, suflând din greu ca bătrânii şi târându-se neputincios, a ajuns la Taganrog abia spre seară. Între timp chiciura s-a transformat într-o ploaie măruntă, cenuşie, şi Medeea, care stătuse douăsprezece ore înțepenită pe banca de pe punte, cu spinarea dreaptă şi cu genunchii strânşi, a coborât pasarela, simțindu-se mai degrabă o bucată din banca de lemn de pe care abia se ridicase, decât un om viu.

Ajunsă pe chei, s-a uitat în jur: nu era nimeni şi nimic în afară de un felinar singuratic şi de băiatul care călătorise cu ea de la Kerci şi, cât fusese lumină, citise o carte groasă. Băiatul se afla în acea ultimă etapă a adolescenței când cuvântul „tinere“ adresat celor de vârsta lui îi face să roşească.

— Spune-mi, te rog, tinere, cum e mai uşor să ajung la Rostov-pe-Don, cu trenul sau cu autobuzul?

— Cu autobuzul, a răspuns scurt băiatul.

Avea lângă el un coş cu două mânere, acoperit cu o pânză veche imprimată, foarte plăcută la vedere. Medeea nu-şi putea lua ochii de la ea: romanițe decolorate strânse în buchețele rotunde… Băiatul i-a surprins privirea şi, lovind coşul cu piciorul, a zis ceva fără noimă:

— Dacă intră la bagaje, atunci o să aveți loc destul.

— Ce-ai zis? a întrebat mirată Medeea.

— Fratele meu vine de la Rostov să mă ia. Cu maşina. Cred că o să aveți loc…

— Ah! Minunat…

Noaptea, care-i întunecase sufletul şi n-o slăbise o clipă de când cu scrisoarea îngrozitoare, mâzgălită în grabă, n-o împiedica să se bucure: „Îți mulțumesc, Doamne, că nu mă laşi în drumurile mele, că-mi trimiți îngerii să mă însoțească, cum i-ai trimis lui Tobia…“

Tânărul, înger însoțitor fără să ştie, a împins într-o parte coşul cu pantoful tocit la vârf şi i-a explicat Medeei:

— Are maşină mare, o Pobeda, poate că transportă ceva…

Băiatul vorbea corect, intonația lui avea ceva familiar, era dintr-o familie bună. Se vedea cât de colo că-i erau de folos cărțile citite.

Cincisprezece minute mai târziu a apărut un bărbat tânăr, vânjos, l-a îmbrățişat pe băiat şi l-a bătut pe umăr:

— Bravo, Lioşa! De ce n-ai luat-o pe mătuşa cu tine?

— A promis că vine la vară. O dor picioarele.

— Săraca… Cum se descurcă singură?

Întrebarea nu era pusă degeaba, aştepta un răspuns.

— Mi s-a părut că se descurcă bine. Are închiriată o cameră. Chiriaşul e om cumsecade, din Leningrad, lucrează la stația meteorologică. I-a adus lemne. Mătuşa a trimis cadouri, a zis băiatul arătând spre coş. N-am vrut să le iau, a insistat…

Bărbatul a ridicat din umeri:

— Mereu aceeaşi poveste…

A luat coşul dând să plece, băiatul l-a oprit:

— Uite, Tolia, femeia merge tot la Rostov. Ai loc?

Tolia s-a întors spre femeie de parcă abia atunci a observat-o, deşi ea a stătuse lângă ei cât timp discutaseră.

— Am loc. Vă iau. La Rostov unde?

— La gară.

— Dați-mi rucsacul.

El a întins mâna şi şi-a trecut cureaua rucsacului pe umăr.

Medeea nu făcea decât să murmure pentru ea: „Îți mulțumesc, Doamne, pentru toate binefacerile Tale, pe toate câte mi le-ai trimis, şi fă să le duc pe toate fără să mă dau în lături…“

Era conversația ei dintotdeauna cu Dumnezeu, în care amesteca rugăciunile repetate la nesfârşit, învățate pe de rost, cu glasul inimii ei pline de recunoştință…

Abia apucând să-şi îndrepte spinarea după orele petrecute pe punte, a urcat în maşină unde era cald şi bine. Hainele umede nu i se uscaseră, dar măcar luaseră puțin din căldura corpului. Pe jumătate adormită, auzea frânturi din discuția fraților: nunta surorii, institutul pedagogic unde băiatul era înscris în anul întâi, Simferopol, vizita la mătuşa, la Starîi Krîm.

„Ar trebui să-i fac o vizită Ninei“, şi-a zis prin somn Medeea şi şi-a adus aminte de fosta ei vecină, se mutase la Starîi Krîm după incendiul care-i distrusese casa de pe vechea lor stradă. A văzut-o în somn pe Nina, pe bătrâna ei mamă care-şi pierduse mințile în noaptea aceea şi pe sora mezină cu arsura de la braț, sărise imediat s-o îngrijească folosind un leac din bătrâni, leac primitiv, dar de nădejde…

Medeea a ajuns la gară în plină noapte, într-o beznă totală. Bărbatul tânăr i-a cărat rucsacul în spate până în sala unde erau casele de bilete. Lângă ferestruica uneia dintre case se întindea o coadă lungă şi tăcută, celelalte două erau închise atât de straşnic, încât păreau că n-aveau să se deschidă vreodată.

Medeea s-a oprit la una dintre casele condamnate să stea închise şi i-a mulțumit şoferului. El şi-a scos rucsacul din spate, l-a pus pe jos şi a zis nehotărât:

— Pot să vă duc acasă la noi deocamdată, să plecați dimineață. Doar vedeți ce-i aici…

Nici n-a apucat Medeea să-i spună o vorbă de mulțumire, că s-a şi deschis ferestruica din spatele ei şi, până să se mire, a cerut un bilet pentru Taşkent.

— N-avem decât locuri rezervate, a prevenit-o casiera, şi trebuie să schimbați de două ori, la Saratov şi la Salsk…

— Bine, a zis Medeea.

Mulțimea s-a năpustit cu țipete şi urlete la ferestruica deschisă pe neaşteptate, s-a iscat o învălmăşeală turbată: unii voiau să-şi păstreze locul din rând cucerit înainte, alții, aflați acum mai aproape de casă, nu voiau să cedeze în ruptul capului.

Un minut mai târziu au răzbit cu greu prin mulțimea înfierbântată, luptând corp la corp în numele dreptății, şi Medeea, cu biletul în mână, a luat rucsacul de la Tolia. El şi-a desfăcut brațele în semn de mirare:

— S-ar zice că ați avut noroc!

Au ieşit pe peron şi n-au mai apucat să vadă că ferestruica de la care Medeea luase biletul s-a închis urgent, şi mulțimea împărțită în două s-a bulucit înfierbântată la cele două case închise, cu mâinile bătând în placajul care suna a gol.

Trenul Medeei a sosit douăsprezece minute mai târziu, avea o întârziere de cinci ore, şi abia după ce a plecat din Rostov s-a dumirit de ce pânza cu romanițe i se păruse atât de cunoscută: era o bucată din perdeaua dăruită Ninei cu treizeci de ani în urmă, după incendiu, împreună cu o seamă de alte lucruri trebuincioase… Asta însemna că mătuşa de la Starîi Krîm, despre care discutaseră băieții, era fosta vecină Nina, şi tinerii erau copiii fiicei ei, îngrijită de Medeea în noaptea incendiului… A zâmbit în sinea ei împăcată: lumea era făcută astfel încât, în ciuda numărului tot mai mare de oameni şi a zăpăcelii generale, a rămas aceeaşi, aşa cum o înțelegea ea – plină de mici miracole, oamenii continuau să se întâlnească şi să se despartă, şi toți la un loc formau o țesătură cu un desen extraordinar…

A scos din rucsac doi pesmeți şi un termos nemțesc cu capac. Ceaiul preparat la Kerci era fierbinte şi dulce…

Aproape patru zile a stat Medeea lipită de fereastra compartimentului, s-a lungit din când în când pe cuşeta de jos şi a dormit cu întreruperi, tresărind speriată în somn, cu senzația permanentă de noapte neagră care nu se mai risipeşte odată…

Trenul înainta încet, oprindu-se de nenumărate ori şi aşteptând inadmisibil de mult la nodurile de cale ferată. Orarul era dat peste cap, fiindcă trenul pornise de la bun început cu mare întârziere. O mulțime de oameni obosiți şi agitați îl aşteptau în gări şi halte. Multă murdărie, mers de melc, doar câțiva călătoreau cu el atât de departe ca Medeea.

Cei mai mulți erau încărcați cu coşuri, saci şi boccele, mergeau numai câteva stații, se înghesuiau pe culoare şi părăseau vagonul lăsând în urma lor mirosuri grele şi coji de semințe de floarea-soarelui.

Medeea trăise vremurile tulburi din Crimeea, îşi amintea de epidemia de tifos, de frigul şi foamea îndurate, dar nu asistase la deplasările masive de populație care însoțiseră istoria patriei ei, ştia doar din auzite despre vagoanele de marfă adaptate pentru transportul călătorilor, despre vagoanele de vite, despre cozile din stații pentru apă caldă.

Trecută de cincizeci de ani, ruptă pentru prima dată de viața sedentară atât de dragă, Medeea înregistra uimită hoardele uriaşe vânturându-se dintr-un loc într-altul pe pământul înțelenit, ticsit de fiare ruginite şi pietre sfărâmate. De-a lungul şinelor de cale ferată, sub iarbă plăpândă de primăvară, zăcea îngropat războiul încheiat de opt ani – cratere umplute cu apă neagră, moloz şi oase de care era plin pământul de la Rostov la Salsk, de la Salsk la Stalingrad.

I se părea că pământul păstrează mai vie amintirea războiului decât mulțimea oamenilor care îşi strigaseră într-un glas durerea pentru moartea lui Stalin. La câteva săptămâni după moartea lui, toți călătorii din tren o evocau mereu în discuțiile lor.

Auzea tot felul de fantasmagorii: un bătrân lucrător la căile ferate, abia întors de la înmormântarea mamei lui, povestea în şoaptă că a fost moarte de om la Moscova în ziua când lumea şi-a luat rămas-bun de la Stalin şi că evreii sunt răspunzători pentru uneltirile lor; un altul, încruntat, cu un picior de lemn şi cu pieptul încărcat cu decorații, povestea despre oraşul subteran, burduşit cu arme americane ultrasecrete, descoperit, zice-se, din întâmplare în centrul Moscovei; două învățătoare, plecate pentru o consfătuire la nivel local, dezbăteau preocupate, pe un ton profesoral, cine anume va conduce acum țara spre comunismul drag şi sfânt… În schimb, un țăran cherchelit, care nu-şi scosese căciula cu apărătoare de urechi între Ilovinsk şi Saratov şi ascultase tot drumul în tăcere flecăreala lor zgomotoasă, când a dat să plece, şi-a smuls-o descoperindu-şi chelia plină de pete, a tras un scuipat şi a zis cu glas puternic:

— Iaca şi voi, v-ați trezit ca musca-n lapte, neroadelor! Mai rău ca acum n-o să fie…

Medeea a zâmbit cu fața întoarsă spre fereastră. Se obişnuise de tânără să trateze schimbările politice aşa cum trata schimbarea anotimpurilor, gata să le îndure pe toate: să înghețe iarna, să asude vara… Asta nu înseamnă că nu se pregătea din vreme: cu vreascuri pentru iarnă, vara cu zahăr pentru dulceață, dacă îl găsea cine ştie pe unde. De la putere nu se aştepta la nimic bun, se ferea cât putea şi se ținea cât mai departe de oamenii apropiați puterii.

În ce-l priveşte pe Marele Conducător, cei din familie aveau socotelile lor cu el. Cu mult înainte de revoluție, pe când era la Batumi, el îl abătuse de la calea cea dreaptă pe Irakli, soțul mătuşii, atrăgându-l într-o poveste urâtă cu jefuirea unei bănci, din care familia se alesese cu un purcoi de bani…

În ziua morții Conducătorului, agățaseră steagurile în bernă şi fusese miting în Colonie: venise şeful partidului de la Sudak, nu şeful cel mare, ci unul nou. Ținuse o cuvântare, pe urmă dăduseră drumul la muzică solemnă, două localnice, Sonia, vânzătoarea de la alimentară, şi învățătoarea Valetina Ivanovna se apucaseră să plângă, pe urmă hotărâseră să trimită o telegramă de condoleanțe la Moscova, la

Kremlin… Cu hainele ei de doliu, Medeea se potrivise ca nimeni altul cu evenimentul, stătuse atât cât se cuvenea să stea, pe urmă plecase să-şi curețe via…

Toate lucrurile astea le simțea ca pe o larmă îndepărtată dintr-o viață străină. Acum călătorii din tren, toți indivizii ăştia, luați la rând, unul câte unul, erau poporul, se agitau zgomotos, erau îngrijorați pentru viitorul lor de orfani, plângeau, alții se bucurau pe tăcute de moartea tiranului, dar şi unii, şi alții trebuiau să facă față noii situații, să învețe să trăiască într-o lume schimbată peste noapte.

Ciudat e că Medeea simțea şi ea ceva asemănător, dar din cu totul alte motive. Scrisoarea pusă bine în fundul genții o silea să se uite cu alți ochi la sine însăşi, la sora ei, la răposatul ei soț şi, înainte de toate, să se împace cu faptul în sine, lucru care i se părea imposibil.

Legătura soțului, venerat în toți anii cât durase căsătoria lor şi ridicat în slăvi pentru calități în parte născocite, cu sora Aleksandra, ființa pe care o cunoştea până-n străfunduri, era imposibilă nu numai din motive banale. Fusese încălcată interdicția supremă, asta o simțea prea bine Medeea, dar judecând după scrisoarea nesăbuită a Sandrei, după tonul ei neserios, ea nici nu observase că fapta lor ascunsă şi criminală era un atentat la familie. Nu văzuse nimic altceva decât dorința Sandrei de a evita neplăcerile divulgării secretului…

O chinuia îngrozitor situația de acum, care nu-i cerea să ia o decizie şi nici să acționeze în vreun fel. Fusese prezentă la toate nenorocirile din viața ei – moartea părinților, boala soțului –, participase la ele trup şi suflet; ce se întâmplase acum nu era decât ecoul unei istorii vechi, Samonia nu mai era în viață, dar rămăsese Nika, fata lui. Cum să aibă o explicație cu el dincolo de moarte?

Soțul o înşelase, sora o trădase, soarta îşi bătuse joc de ea lipsind-o de copil şi dăruindu-i bărbatului copilul destinat ei, dar plasat în trupul neastâmpărat al surorii uşuratice…

Noaptea din sufletul ei s-a făcut şi mai neagră fiindcă, obişnuită să se mişte, era nevoită acum să stea înțepenită zile întregi la fereastra vagonului, mişcarea venind numai din afară, de la peisajele care treceau o clipă prin fața ochilor şi de la vânzoleala oamenilor din vagon care o asurzea.

Trei zile şi jumătate a durat drumul şi, cum ruta era destul de complicată, cu un ocol mare către nord ce pătrundea, în plus, adânc în miezul continentului, părea că Medeea o ia înaintea primăverii: după ce părăsise Crimeea înverzită toată, la poalele Uralilor a întâmpinat-o zăpada aşternută în râpe, pământul gol, prins în chingile nopților înghețate, apoi în stepele din Kazahstan a ajuns iar din urmă primăvara, în toată splendoarea ei colorată pestriț de mulțimea lalelelor.

Trenul a sosit la Taşkent dimineața devreme, Medeea a coborât cu rucsacul ceva mai gol şi, ştiind că rudele ei stau aproape de gară, a întrebat încotro s-o ia…

Strada se numea Doisprezece Plopi, dar plopii, chiar dacă crescuseră vreodată acolo, cu siguranță că se evaporaseră discret printre caişii în floare plantați aproape de drum, de-a lungul canalelor. Erau zorii zilei, se năştea o nouă dimineață, şi Medeea, după călătoria în condiții vitrege, într-o murdărie de nedescris, o simțea prin toți porii, îi simțea puritatea, miresmele cunoscute, la care se adăugau unele neştiute: mirosul fumului venit de la lemnele de foc şi mirosul puternic de carne gătită. Pe toate însă le acoperea parfumul tare al liliacului, cu ciorchinii albaştri şi grei ca strugurii, atârnați pe casele din chirpici şi gardurile de lemn.

În timp ce mergea pe strada fără sfârşit, Medeea savura plăcerea mersului pe jos, îşi îndrepta umerii strânşi de cureaua rucsacului pe dosul căruia îşi atârnase soldățeşte pardesiul. Ochii înregistrau pe lângă numerele caselor orice mic detaliu, orice lucru nou: de exemplu, o turturea gri-roz stând liniştită pe gard; o ştia din copilărie, dar în Crimeea pasărea era sperioasă, sălbatică, nu venea niciodată în oraş. Atmosfera apăsătoare din tren, pe care avea impresia că o poartă cu sine, s-a împrăştiat la cea mai mică

adiere a vânticelului de dimineață, venit în valuri care, cum ştia prea bine, se pornesc la răsăritul soarelui… Deodată s-au auzit departe nişte strigăte, veneau dinspre răsărit aduse tot de vânt. Vocile erau înalte, voci de copii:

— Apa! A venit apa! Suvghia!

Şi imediat câțiva copilaşi au țâşnit din cotloane şi capetele li s-au ițit deasupra gardurilor. O bătrână grasă, în pâslari, cu o cămaşă ucraineană roasă la piept, s-a îndreptat spre canal…

Medeea s-a oprit din mers. Ştia ce urmează să se întâmple şi a aşteptat momentul. Fundul canalului puțin adânc era acoperit cu o peliculă netedă, de un cafeniu deschis, semăna cu pojghița de deasupra laptelui dat în clocot, şi petalele roz abia căzute din caişi, purtate de vânt, s-au aşezat încet pe ea. În momentul acela s-a auzit gâlgâitul apei şi chiar în fața micii limbi cafenii norul roz de petale şi-a luat zborul.

Strigătele au încetat, s-a auzit apa curgând. Copiii şi bătrânii au deschis rigolele care aduceau apa în curțile lor. Începea stropitul de dimineață.

Medeea a întâlnit lângă casa Elenei un băiat blond de zece ani. Tocmai dăduse drumul apei în rigolă şi se spăla pe față cu apa cafenie, culoare cam suspectă.

— Bună ziua, Şurik, i-a zis Medeea.

Băiatul s-a tras brusc îndărăt şi a dispărut în tufăriş strigând:

— Mamunia! Ai oaspeți!

Odată intrată în curte, Medeea s-a uitat în jur: cele trei căsuțe, una cu verandă şi pridvor înalt, celelalte două mult mai simple, spoite cu var, formau un careu în mijlocul căruia se înălța un gutui sălbatic, şi dintr-o parte, din bucătăria de vară protejată de o perdea, venea agale spre ea, căruntă şi grasă, într-un şorț alb cu pieptar înalt, draga de Elenocika. În primul moment n-a recunoscut-o pe Medeea, când însă a recunoscut-o, şi-a desfăcut brațele şi a alergat s-o întâmpine cu o exclamație de bucurie uşor deplasată:

— Bucuria vieții mele! Ai venit!

Ferestrele şi uşile s-au deschis. S-a trezit în sfârşit şi câinele ciobănesc în cuşca lui şi a scos un lătrat energic simțind că trebuie să-şi facă datoria. Curtea s-a umplut de lume, prea multă, după cum i s-a părut Medeei. Dar lumea asta era a ei, erau rudele ei dragi – Nataşa, fata Elenocikăi, cu Pavlik al ei de şapte ani, Gheorghi, băiatul cel mic al Elenocikăi, crescuse în ultima iarnă, se făcuse un tânăr frumos, bătrâna mărunțică şi slabă care mergea cu o cârjă.

„Bătrâna doică Galia“, a ghicit Medeea.

În pridvor, cu capul ei semeț de frumusețe orientală, înclinat într-o parte, stătea Şuşa, fiica de treisprezece ani a Nataşei, îmbrăcată în cămaşă albă de noapte, aproape în întregime acoperită de părul lung şi strălucitor de asiatică.

Şurik, băiatul blond, stătea ascuns în spatele caisului şi privea de acolo scena.

— Ah, Doamne, Fiodor e în delegație, ieri a plecat! s-a văicărit Elena fără să-i dea drumul Medeei din îmbrățişare. De ce nu ne-ai anunțat? Venea Gheorghi să te întâmpine!

Au înconjurat-o toți pe Medeea, aşteptând să le vină rândul s-o strângă în brațe. Numai Galia, bolborosind ceva doar pentru ea, s-a dus şchiopătând la cuptorul lăsat de izbelişte, părea că acolo ceva nu e în ordine: venea fum negru de la tigaie…

— Ah, repede un ceai, un ceai! Ah, proasta de mine, o cafea, da, cafea! Ah, a venit bucuria mea! cotcodăcea Elena, repetând de două ori fiecare cuvânt şi stârnind aerul din jurul ei cu o mişcare a mâinii pe care o făcea numai ea, nimeni altcineva.

Când a văzut-o cum îşi mişcă palma micuță, îi uitase cu desăvârşire gestul, Medeea s-a umplut de bucurie.

Din 1920, de când Medeea îl condusese la gara din Feodosia pe fratele său Fiodor, care pleca la noul său post cu noua lui soție, pe care i-o încredințase în ajun după ce i-o pețise fără să-i dea răgaz să crâcnească, prietenele se văzuseră de două ori: în 1932, imediat după ce Medeea şi Samuel se mutaseră în Colonie, şi în 1940, când toată familia Sinopli din Taşkent venise s-o vadă pe Medeea.

În acea ultimă vară dinainte de război, se adunaseră toți la Medeea într-o mare reuniune de familie: Aleksandra cu Serghei şi Lidia, fratele Konstantin, mort după un an, în primele zile de război, Taşa Lavinskaia… Nu aveai loc să te întorci în casă. Viața clocotea de glasurile vesele ale copiilor, încinsă de soarele de iulie şi de vinul din Crimeea.

Fiodor primise Premiul de Stat, aştepta un post nou într-un minister, sau ceva pe aproape.

În anul acela, Medeea nu-şi putuse lua concediu, se ducea în fiecare zi la serviciu, pe urmă venea acasă şi gătea… gătea… Sora şi cumnata ar fi ajutat-o bucuroase, Medeei însă nu-i plăcea să se ocupe alții de treburile din gospodărie, să mute lucrurile din locul lor, să-i distrugă bunătate de ordine. Numai odată cu trecerea anilor, la bătrânețe, s-a împăcat cu gândul că nepoatele tinere sunt stăpâne în bucătăria de vară, unde nu mai putea găsi nimic la locul lui.

Din cauza rudelor adunate ciopor şi a forfotei permanente din bucătărie, prietenele nu reuşiseră să stea de vorbă. Medeea îşi amintea numai de noaptea dinaintea plecării, când spălaseră vasele după cina de despărțire, şi Elenocika, în timp ce ştergea mormanul de farfurii cu ditamai prosopul, i se plânsese că Fiodor ia lucrurile prea uşor şi că-şi bagă capul în gura lupului, că ea privea cu îndoială cariera lui strălucitoare care îl transformase dintr-un inginer cadastral la locul lui în mare şef peste tot sistemul de irigații din Uzbekistan.

— Cum de nu-şi dă seama, i se văicărise amărâtă Elenocika, tatăl meu a fost membru în guvernul din Crimeea, şi despre treaba asta nu se suflă un cuvânt în nici o anchetă. Cu cât eşti mai sus, cu atât eşti mai la vedere…

Acum, la Taşkent, Medeea era singurul şi cel mai drag oaspete al familiei. Dimineața, după ce-i trimitea pe copii la şcoală, Elenocika mergea împreună cu ea la piața Ciorsinsk, nu departe de casă, cumpărau carne de oaie, verdețuri abia apărute, câteodată găini. Două găini la masă – era prea puțin, trei – prea mult.

Spre mirarea Medeei, rudele de aici se obişnuiseră să mănânce mult. Vremea nu era prea generoasă la sfârşitul lui martie, nici urmă de bogăția din vară în care se lăfăie bazarul oriental. Totuşi îşi burduşeau zdravăn coşurile şi se întorceau cu tramvaiul.

Se aşezau la masă târziu, în jur de opt seara, când venea Fiodor de la muncă. Până la ora aceea copiii îmbucau ceva, o felie de pâine sau o lipie. În schimb masa dura două ore şi, în afară de mâncarea tradițională – samsas[12], lagmans[13] –, se găsea întotdeauna şi o delicatesă armenească; nici baclavale nu uitase Elenocika să facă.

12. Pateuri cu grăsime de oaie. (N. tr.).

13. Pateuri cu sos de vită şi legume. (N. tr.).

Seara târziu, când în casă se aşternea liniştea, stăteau amândouă la masa curată, cu cărțile de joc în față pentru o pasiență foarte complicată, care-i ieşea Elenei o dată în an, luau la rând amintirile din anii tinereții, pornind de la gimnaziu, râdeau în hohote, oftau, plângeau de dragul celor pe care-i iubiseră şi care dispăruseră în hățişul trecutului.

O piatră grea atârna pe sufletul Medeei, dar conversația n-o lua pe făgaşul dorit ca să-i poată vorbi

Elenei de scrisoare. Ceva o împiedica să se destăinuie şi, culmea, i se părea că tragedia proaspăt trăită e puţin nelalocul ei…

În arşiţa zilei întețită de căldura venită de la plita încinsă, de la vatra cu jăratic din curte şi de la leşia clocotită cu care se fierbea rufăria, înălbirea şi scrobirea fiind una dintre slăbiciunile Elenei, Medeea urmărea felul cum trăiesc rudele ei şi găsea încântată că unele obiceiuri erau ale vechii familii Stepanian, un amestec de generozitate față de cei din preajmă şi de oarecare zgârcenie în ce priveşte mâncarea. Elenocika număra vinetele şi nucile – banii niciodată.

De altminteri, soarta, care în tinerețe o lipsise pe Elenocika de familia ei, iar în anii războiului de fiul cel mare de nouăsprezece ani, n-o lăsase niciodată să cunoască ce înseamnă sărăcia. Părea că-i e dat să se scalde în aur şi să mănânce din argint. Lucru de-a dreptul uimitor, în primul an al vieții ei la Taşkent, o găsise, cu ajutorul Medeei, pe bătrâna Aşken, servitoarea mătuşii bogate şi fără copii de la Tiflis. Aşken venise pe jos de la Tiflis şi adusese într-o traistă murdară comorile lăsate moştenire familiei.

Elena, care pierduse tot ce rămăsese din fosta viață, şi-a pus imediat pe degete două inele, unul cu o perlă, celălalt cu un diamant bleu, şi-a atârnat la urechi nişte farfurioare cu agate negre şi o perlă în mijloc, iar restul l-a vârât în fundul coşulețului, unde pusese rufăria pentru primul ei copil care urma să vină pe lume în curând. Bătrâna Aşken a trăit în casa Elenei încă şase ani până să moară…

Casa din Taşkent, primită de soțul ei la venirea în localitate, Elena a aranjat-o conform tradiției din familie, obişnuită să trăiască confortabil, dar modest.

A botezat cea mai bună cameră *cabinet* şi i-a destinat-o soțului, a pus în camera de dormit cele două paturi scoase afară şi duse în magazie de uzbecii ocupanți ai casei fostului proprietar, adjunct al guvernatorului, care se împuşcase într-o criză de angoasă senilă la începutul anului 1917.

În aceeaşi magazie, Elena a găsit resturi de mobilă care nu fuseseră puse pe foc. A transformat în noptiere două taburete pe care le-a acoperit cu broboade în culori vii, a cumpărat de la piață o mulțime de vase şi ustensile de aramă, şi cuibuşorul lor a început să semene într-un mod greu de definit şi cu vechea casă din Tiflis, şi cu vila de la Sudak, şi cu apartamentul din Geneva – în toate îşi spunea cuvântul gustul răposatei Armik Tigranova.

Cea de-a doua casă din aceeaşi curte au cumpărat-o mai târziu pentru Nataşa, iar acum duceau tratative cu vecinii ca s-o cumpere şi pe a treia, aşezată în dreapta casei centrale: Elenocika visa să-l instaleze acolo pe Gheorghi.

Medeea ştia despre toate astea din scrisorile în care Elenocika îi anunța evenimentele cât de cât importante. Păstraseră însă, şi ăsta era lucrul cel mai important, aceeaşi formă de adresare şi aceleaşi relații de tinere fete care îşi mărturisesc cele mai ascunse secrete, acelaşi stil, acelaşi scris şi, bineînțeles, aceeaşi limbă franceză pe care o foloseau cu uşurință.

Fiecare scrisoare era un jurământ secret de fidelitate, deşi trei sferturi din scrisori se refereau la vise, la presimțiri sau la lucruri anodine, cum ar fi descrierea unui copac de pe drum, a unei persoane întâlnite din întâmplare.

Când Elenocika i-a descris Medeei nunta fiicei, a trecut în revistă cele mai mici amănunte: vijelia însoțită de ploaia de-a dreptul stranie, căzută numai într-un cartier din oraş exact în momentul când tinerii însurăței ieşeau de la primărie; rochia albă a Nataşei, intrată la apă din cauza umezelii şi dezgolindu-i genunchii plinuți. Nu pomenea însă nimic despre bărbatul Nataşei, coreeanul Viktor Kim, inginer, specialist în telecomunicații, care îşi câştigase celebritatea în oraş cu extraordinarele lui talente lingvistice. În afară de rusa obligatorie, de germana de la şcoală şi de uzbecă, limbă facultativă, el

învăţase pe ascuns, până să împlinească douăzeci şi cinci de ani, engleza şi studiase chineza, făcându-şi socoteala că pentru limba asta îi trebuie cinci ani pe puţin.

Abia după jumătate de an de la nuntă, povestindu-i Medeei într-o scrisoare despre călătoria ei la periferia oraşului Kuiliuk, despre câmpurile inundate, acoperite cu şiruri de orez cu frunze mici, Elena a amintit în treacăt de părinţii soţului Nataşei, cuplul de coreeni zbârciţi, la fel de asexuaţi, semănând la înfăţişare ca două picături de apă, încât nu puteai să ştii care-i bărbatul şi care-i femeia…

Oricum, după încă o jumătate de an, când a primit prima fotografie cu Şuşa, primul lor copil, Medeea nu s-a mirat să-i vadă mutriţa rotunjoară, cu ochii alungiţi şi n-a ghicit că se va face fetiţa frumoasă de acum.

Uneori, în timpul zilei, Elenocika o instala pe Medeea pe un şezlong din pânză de cort, sub o copertină acoperită aproape toată cu vrejuri de viţă-de-vie tânără, îi punea în mâini o cărticică franţuzească din biblioteca lor, alcătuită din cărţi cumpărate de la unicul buchinist din oraş, şi Medeea, răsfoind distrată *Les Liaisons dangereuses* sau *La Chartreuse de Parme*, savura pentru prima oară plăcerea vieţii trândave şi a relaxării totale, de parcă muşchii încordaţi, care-i ţinuseră corpul în tensiune, se destindeau şi fiecare fibră a lui se lăfăia fericită şi netulburată.

Citea câteva pagini, moţăia puţin, urmărea moleşită copiii. Şuşa se ţinea mândră, stătea retrasă, avea aerul că e cufundată în gânduri. Pavlik, fratele ei mai mic, cânta ore întregi la vioară, iar când apărea în curte, se purta puţin prea politicos. Medeea încerca să găsească la ei ceva semne ereditare şi nu le găsea: sângele asiatic îl învinsese definitiv pe cel greco-armean.

În schimb, bălăiorul şi tăcutul Şurik, copil adoptat, era după toate indiciile, oricât ar părea de ciudat, din neamul Sinopli: deşi părul lui moale şi buclat nu avea deloc nuanţa arămie a celor din familie, faţa lui suptă şi foarte albă era acoperită toată de pistrui şi, lucru important, avea degetul mic bont, abia dacă ajungea la jumătatea inelarului. Culmea e că Medeea nu observase la început, pe urmă i l-a văzut şi tare s-a mai mirat, dar n-a spus nimănui, aşa cum făcea cu toate observaţiile ei.

— Ce băiat drăguţ, a zis încet Medeea arătându-l din ochi pe Şurik, care curăţa o creangă uscată de liliac ca să înlocuiască coada arsă a ibricului.

— Îl iubesc ca pe propriul meu copil, a răspuns Elena. Ah, n-o să-i ia nimeni locul lui Aleksandr al meu. Şurik însă… Da, e băiat bun. Mama lui era o nemţoaică deportată din Povoljie. A murit de tuberculoză imediat după război. Pe băiat l-au dat mai întâi la casa de copii, a îndurat multe suferinţe acolo. S-a dus Fedia să-l vadă într-o zi. Mama lui lucrase la una din bazele lui Fedia din Kokanda. S-a dus o dată, s-a dus a doua oară… şi a venit cu el acasă. Acum face parte din familie…

Medeea asculta, tăcea, se uita. În a cincea zi, a văzut că după-masă Elenocika a dus o farfurie cu supă în camera Galiei de lângă intrare.

Văzând expresia de pe faţa Medeei, i-a explicat:

— Musia e la noi, e sora mai mică a Galiei.

— Musia? a întrebat mirată Medeea, care nu-i auzise numele pronunţat până atunci.

— Da, Musia. E paralizată, sărăcuţa, a răspuns Elena. Fata ei n-a vrut să se ocupe de ea, a luat-o Galia.

Medeea şi-a amintit imediat de doica paralizată a lui Armik Tigranova, pe care Stepanianii o luaseră peste tot cu ei, şi în Crimeea, şi în Elveţia, într-un scaun cu armătura din aramă, comandat în Germania, şi chiar Armik Tigranova o hrănise pe bătrâna uscată şi mută, fiindcă nu primea mâncarea din alte mâini…

Cum se repetă totul…

„Dumnezeu o să le dea întotdeauna bogăție, a fulgerat-o gândul pe Medeea, deşi nu poate fi numită *bogăție* bunăstarea lor de acum. Nimeni nu ştie mai bine ca Elenocika s-o folosească."

După ce a hrănit-o pe Musia, pe care Medeea n-a apucat s-o vadă, Elena s-a dus s-o bruftuiască pe Galia pentru că aruncase jumătate de borcan cu foi de viță, conservate de anul trecut, pregătite pentru sărmăluțele cu orez şi verdeață… Foi de viță proaspete, noi-nouțe, atârnau deasupra capului Medeei, şi ea a zâmbit…

După ce Fiodor şi-a terminat în sfârşit misiunea de control în aval de Amudaria şi la Marea Aral, a sunat din Nukus anunțând că revine în curând.

„Minunat, o să-l văd şi pe urmă mă întorc la casa mea. Da, de Paşte sunt acasă", şi-a zis Medeea.

Fiodor însă a sosit în sâmbăta lui Lazăr, în ajunul Duminicii Floriilor, pe la prânz. Maşina s-a oprit fornăind, Şurik a pornit în goana mare să deschidă poarta, dar Fiodor traversa deja curtea. Fața pârlită de soare îi strălucea sub şapca albă cu croială provincială. Şurik s-a repezit la el şi i s-a agățat de gât. Fiodor l-a sărutat pe părul blond din creştet şi l-a dat jos. A traversat grădina cu mâna pusă pe capul lui.

— A venit tata! a strigat Elenocika din fereastră cu voce răsunătoare, de parcă el lipsise doi ani, nu două săptămâni.

Medeea s-a ridicat din şezlong, dar n-a apucat să-şi pună piciorul în pământ, că el a şi luat-o în brațe, a ridicat-o şi a strâns-o la piept ca pe un copil:

— Surioară! Ce idee bună că ai venit!

Medeea i-a simțit mirosul părului, al corpului, şi l-a amintit, era mirosul flanelelor cu care se ducea la muncă tatăl lor, nu plăcea nimănui, dar pentru memoria Medeei, care păstra tot, mirosul ăsta era un dar neprețuit.

Toți se învârteau acum în jurul lui Fiodor, aşa cum se întâmplase şi în dimineața când sosise Medeea. Şoferul care-l adusese a deschis portbagajul şi a descărcat maşina. A scos nişte pachete şi câțiva saci. Erau cadouri bogate, şi Elena s-a apucat imediat să se ocupe de un nisetru sărat uriaş. Şurik stătea lângă ea şi atingea prudent cu degetul gura amenințătoare a peştelui. Deşi Elena se pregătise din timp pentru primirea soțului, peştele a scos-o din rosturile ei, aşa că, cerându-le Nataşei şi Galiei să pună masa, a atacat uriaşul. Înarmată cu un cuțit, a plonjat cu ochii ei miopi în burta căscată larg.

Şoferul, şi el tot Fiodor, un bărbat frumos de patruzeci de ani, cu obrajii vătămați de la praful de puşcă, a scos din portbagajul maşinii de teren o ladă plină cu sticle fără etichetă.

Fiodor a mâncat puțin la masă, a băut mult, i-a povestit Medeei cu aerul de şef sigur de sine, fără să-şi ia mâna de pe umărul ei, despre ultima lui expediție.

Au mai apărut asistentul lui Fiodor, un cuplu de prieteni în vârstă şi o tânără frumoasă, Maria, ajunsă aici din Corint după război ca emigrant politic, prima grecoaică adevărată din viața Medeei.

Şurik şi Pavlik stăteau cuminți la masă în locul destinat copiilor, iar Elena se agita când în bucătăria de vară, când la mangalul din curte. În sticlele fără etichetă era o băutură tare şi aspră, aducea cu coniacul, dar Medeea a găsit că e pe gustul ei. Fiodor bea dintr-o cupă mare de argint, şi fața lui arsă de soare a căpătat treptat culoarea purpurie apoplectică.

Pe urmă au venit doi colegi de clasă ai lui Gheorghi, i-au aşezat şi pe ei la masă. Elenocika, credincioasă principiilor ei, strângea farfuriile cu mâncarea sleită şi aducea altele purtate pe mâinile ridicate în sus.

Medeea, care făcuse nu de mult o călătorie lungă şi se hrănise tot drumul doar cu pesmeți uscați, cenuşii, s-a bucurat din toată inima de belşugul bucatelor, dar aproape că nu s-a atins de mâncare, aşa cum a făcut şi Fiodor. Era Postul Mare, obişnuia de mică să țină toate posturile, le primea cu bucurie, nu

trebuia s-o îndemne nimeni şi, culmea, prindea puteri în perioada de abstinenţă. Elenocika, dimpotrivă, suferise de tânără când fusese obligată să ţină post şi, odată ajunsă în Asia Centrală, încetase să meargă la biserică şi cu atât mai mult să ţină post.

Medeea ştia toate astea, dar mai ştia că Elena are din când în când stări proaste, că o cuprinde urâtul, aparent fără o cauză anume, şi găsea că totul i se trage de la îndepărtarea de Biserică.

Se număra şi asta printre temele corespondenţei lor. Erau amândouă femei destul de luminate ca să-şi dea seama că viaţa spirituală nu se limitează la relaţiile cu Biserica, dar Medeea considera că nu se poate trăi decât înăuntrul Bisericii, nu în afara ei.

„Cu mintea mea proastă şi cu firea mea independentă – îi scria Elenei cu mult timp înainte de război, când mica biserică greacă, unde slujea preotul Dionosie, fratele mai mic al lui Haralampi, fusese închisă, iar ea mergea la biserica rusă –, eu cred că e nevoie de disciplina Bisericii, aşa cum bolnavul cronic are nevoie de medicamente. A fost o şansă pentru mine că mama, femeie simplă şi cinstită, a stăruit să mă educe în credinţă, ea n-a ştiut ce-i îndoiala, şi nici eu nu m-am frământat în zadar cu treburi de filozofie, cărora nu oricine le poate da de capăt. Mie îmi convine cum rezolvă tradiţia creştină problemele vieţii, ale morţii, ale binelui şi răului. Să nu furi, să nu ucizi – şi nu există situaţii în care răul să se facă bun. Rătăciţi sunt peste tot, dar asta nu ne priveşte pe noi.“ Elenocika nu se înfruntase nici cu ispita de a fura, nici cu ispita de a ucide, ea nu cunoscuse decât greutăţile domestice şi povara gospodăriei, în stare să îngenuncheze o femeie slabă, dar ea avea şi putere să le înfrunte, şi drag să se lupte cu ele.

Familia se mărea, casa de asemenea, Elena le studia cu interes pe colegele de clasă ale lui Gheorghi, cântărind care dintre ele ar putea să-i devină noră.

Copiii care urmau să se nască erau deja prezenţi în viaţa ei, erau ca o promisiune de întregire a familiei, aşa cum fuseseră fiul adoptiv Şurik şi bătrâna Musia. Oamenii ăştia primiţi în familie erau religia ei, şi Medeea o înţelegea prea bine.

La miezul nopţii, oaspeţii s-au împrăştiat şi masa s-a golit, dar Fiodor continua să-şi ţină mâna pe umărul Medeei.

— Deci, surioară, a început el vorba în greacă, îţi place casa mea?

— Foarte, Fiodor, foarte, a zis ea aplecându-şi capul.

Elenocika strângea vasele. Pe Galia o trimisese de mult la culcare. Medeea a vrut s-o ajute, dar Fiodor a oprit-o.

— Şezi, le face singură. Cum îţi place cel mic, ultimul venit? Ai recunoscut sângele nostru?

Întrebarea i-o pusese în greacă, şi tocmai acest sânge al lor, amestecat în cazul băiatului cu unul străin, îi urcase Medeei în obraji, făcând-o să-şi plece şi mai mult capul:

— L-am recunoscut. Şi degetul mic…

— Toată lumea şi-a dat seama, dar ea, sfânta asta toantă, e ca tine, nu vede nimic, a zis el deodată cu răutate şi amărăciune în glas.

Medeea s-a ridicat în picioare şi, ca să întrerupă discuţia, i-a răspuns în rusă:

— E târziu, frate. Noapte bună. Noapte bună şi ţie, Elenocika.

A stat lungită mult timp fără să doarmă în aşternutul scrobit cu amidon, pe pernele umflate ca nişte cozonaci, a adunat la un loc vechile discuţii, privirile furişe, tăcerile, şi a înţeles că secretul ultimului copil al Aleksandrei nu e de fapt un secret pentru nimeni, e doar pentru ea, şi, judecând după toate, nu e un secret nici pentru Elenocika, numai că ea s-a apucat să-i spună baliverne ca s-o cruţe. Să fie oare atât de naivă? Oare ştie că l-a primit în casă pe Şurik, pe jumătate frate cu copiii ei?

„Înţeleaptă Elena, generoasă, şi-a zis Medeea, nici măcar nu vrea să ştie…“

Descoperirea neaşteptată, care putea să le apropie şi mai mult pe cele două prietene, nu-i dădea pace, s-a perpelit toată noaptea.

Se vedea prin fereastră că se luminează de ziuă, păsările s-au pus pe cântat, şi Medeea s-a pregătit, fără să facă zgomot, să meargă la biserică. Îi plăcea de când era mică să meargă la biserică în Duminica Floriilor.

A ajuns devreme pe Strada Spitalului, cu o oră înainte să înceapă slujba, uşile erau închise. În schimb, în piață era forfotă mare, şi ea a trecut de-a lungul şirurilor de tarabe, uitându-se distrată într-o parte şi-n alta.

Printre vânzători abia puteai să vezi o femeie, la tarabe erau bărbați uzbeci în halate lungi. Cumpărătorii însă erau femei, majoritatea rusoaice. Taşkentul i s-a părut Medeei un oraş rusesc, uzbeci văzuse doar la gară, în ziua sosirii, şi la piață. Locuia în cartierul rusesc, nu avusese ocazia să ajungă în oraşul vechi, care trăia după obiceiurile asiatice atât de cunoscute în vechea Crimee a tătarilor, mai ales în Bahcisarai.

„I-au căsăpit pe toți, şi-a zis. A ajuns o mare provincie rusească.“

A făcut înconjurul pieței şi a ajuns din nou la biserică. Era deschisă. Pe lângă cutia milei îşi făcea de lucru o bătrână cu basma albă, care semăna cu un iepure de casă gras, iar pe cutie era un pahar cu câteva crenguțe de salcie cenuşii ca penele de vrabie.

„Aha, cresc şi aici“, s-a bucurat Medeea.

A luat două sferturi dintr-o foaie, pe una a scris „Pentru morți“ şi a trecut numele în ordinea obişnuită: „părintele Dionisie, părintele Bartolomeu, Haralampi, Antonida, Gheorghi, Magdalina…“ Pe cealaltă i-a trecut pe cei în viață şi a scris: „Pentru vii…“ Când scria cu litere uriaşe, perfecte, numele celor dragi, trecea întotdeauna prin aceeaşi stare: i se părea că pluteşte pe apele unui râu, şi-n fața ei, formând un triunghi, erau frații şi surorile cu copiii lor mai mari sau mai mici, iar în spate, formând un evantai asemănător, dar mult mai lung şi dispărând în valurile uşoare de la suprafața apei, părinții, bunicii, într-un cuvânt, toți strămoşii ale căror nume le ştia şi cei ale căror nume se evaporaseră în negura vremii. Nu-i venea deloc greu să țină în ea toată lumea asta, moartă şi vie, şi să scrie fiecare nume cu mare atenție, să-şi aducă aminte de chipul, trăsăturile şi, dacă se poate spune aşa, de gustul unuia sau altuia dintre cei dispăruți…

Elenocika a găsit-o preocupată să scrie meticulos pomelnicele şi a atins-o pe umăr. S-au îmbrățişat. Elena s-a uitat în jur: credincioşii arătau jalnic, bătrânele erau tare pocite.

Prin mirosul dulceag de tămâie răzbătea mirosul pătrunzător de haine murdare, de trupuri bătrâne şi bolnave. Bătrâna de alături mirosea a urină de pisică…

„Nu cumva şi la Tiflis, în bisericuța armeană din Solulaki, la care ajungeam urcând pe strada în trepte, era aceeaşi sărăcie şi mizerie? s-a întrebat Elena. Ce frumos şi solemn era momentul din vremea copilăriei când bunica, dichisită cu pălăria de catifea mov, cu panglicile de mătase legate sub bărbia grăsuță, mama gătită cu rochia de culoare deschisă şi sora Anait stăteau în fața mulțimii credincioşilor, față-n față cu icoana lui Ripsime şi a lui Gaianeh, şi mirosea a ceară, a tămâie, a flori…“

S-a auzit un glas: „Binecuvântată fie Împărăția…“ Începuse slujba.

Elenocika s-a uitat la Medeea, cum se ținea dreaptă, cu ochii închişi şi capul plecat; avea talentul să stea nemişcată vreme îndelungată fără să-şi schimbe poziția, fără să se mute de pe un picior pe celălalt.

„Stă ca stânca în fața mării“, a gândit cu drag despre ea Elenocika şi brusc au podidit-o lacrimile de mila Medeei, deplângându-i soarta nenorocită, singurătatea amară, neputința blestemată de a nu putea face copii, trădarea criminală şi înşelăciunea… Medeea însă nu se gândea la nimic din toate astea. Trei

voci tremurânde de femei bătrâne cântau „Fericirile“. Şi lacrimi noi i-au curs Elenocikăi, de data asta nu de mila Medeei, ci din cauza vieții în general. A cuprins-o o emoție puternică în care se amestecau durerea pentru ruperea de patria dragă, pentru pierderea părinților, a căror prezență era încă foarte vie în memoria ei, şi pentru pierderea fiului în război. Era momentul fericit când uita de sine şi inima i se umplea nu de grijile ei, ci de lumină, de lumina venită de la Dumnezeu, şi starea asta de plenitudine îi frângea atât de tare inima, încât îşi zicea: „Ia-mă, Doamne, ca pe Safira, uite-mă!“

Dar nu s-a întâmplat nimic, n-a leşinat. Dimpotrivă, clipa fericită însoțită de palpitații a trecut, şi a văzut că slujba e abia la jumătate. Preotul bălmăjea cuvintele pe care ea le ştia pe de rost din copilărie.

A cuprins-o plictiseala, a simțit o greutate în picioare şi oboseală în suflet. Voia să plece, dar îi era ruşine de Medeea.

Preotul a ieşit cu potirul: „Apropiați-vă cu frică de Dumnezeu şi credință“, dar nimeni nu s-a apropiat, iar el a intrat în altar.

Când Medeea s-a dus să sărute crucea, Elena a ieşit din biserică. Şi-au urat fericire şi s-au îmbrățişat cam rece şi solemn, ca de sărbătoare.

Medeea n-a scos o vorbă despre rana din sufletul ei, şi până la moartea lor aveau să-şi scrie scrisori duioase despre vise, amintiri, gânduri fugare, informații despre copiii nou-născuți şi despre rețete noi de dulceață…

Medeea a plecat trei zile mai târziu. Fiodor a încercat s-o convingă să mai stea, dar văzându-i în privire neînduplecarea tăcută, i-a cumpărat bilet de avion şi în Miercurea Cenuşii a condus-o la avion.

Era prima oară în viață când zbura cu avionul, dar evenimentul a lăsat-o indiferentă. Dorința ei era să ajungă cât mai repede acasă. Elenocika i-a simțit nerăbdarea şi s-a supărat puțin. Scrisoarea care zăcea în fundul genții a încetat s-o mai neliniştească. Avionul a făcut escală la Moscova, Medeea a stat opt ore pe aeroportul Vnukovo aşteptând cursa pentru Simferopol. N-a sunat-o pe Aleksandra. N-a mai sunat-o niciodată.

13

La cinci mai, în casa Medeei a avut loc o permutare parțială: de dimineață au plecat Nika cu Katia şi Artiom, iar după-amiază au sosit lituanienii, Gvidas, fiul lui Dimitri, fratele Medeei mort cu trei ani înainte de o boală cardiacă tratată prost, cu soția Aldona şi cu Vitalis, băiatul lor infirm.

Băiatul paralizat era scuturat tot timpul de spasme dureroase, mergea strâmb şi abia îngăima câte cuvinte.

Gvidas şi Aldona, zdrobiți de boala fiului, rămăseseră pentru totdeauna încremeniți în durerea lor, întrebându-se: de ce? Întrebare chinuitoare, fără răspuns.

Veneau la Medeea în fiecare an primăvara devreme, stăteau la ea două săptămâni până la începutul sezonului de băi, pe urmă Gvidas îi ducea la Sudak, închiria un apartament confortabil la mare, în fosta colonie nemțească, la mătuşa Polia, prietena Medeei, şi pleca. Apărea la mijlocul lui iulie ca să-i ducă departe de arşița verii, la răcoarea din țările baltice.

Vitalis iubea mult marea şi se simțea fericit numai în apă. Îi iubea de asemenea pe Liza şi pe Alik, erau singurii copii cu care comunica. E greu de spus dacă-şi aducea aminte de ei în timpul iernii, dar când îi reîntâlnea, după lunga despărțire, era pentru el o adevărată sărbătoare.

Adulții i-au pregătit pe copii pentru întâmpinarea lui Vitalis, şi micuții dădeau pe din afară de bune intenții. Liza a ales să-i dăruiască cel mai frumos animal din parcul ei zoologic cu câini şi urşi. Alik a construit din nisip un castel pe care urma să-l distrugă Vitalis – era unul dintre jocurile lor: Alik construia, Vitalis dărâma, şi amândoi erau în culmea fericirii.

Maşa s-a mutat în camera lui Samonia, a eliberat camera albastră care era mai mare.

Încă de dimineață s-a simțit cuprinsă de o inspirație haotică: era asaltată de cuvinte, de versuri şi abia reuşea să şi le fixeze în minte. Treptat au prins contur: „Primeşte tot ce-i fără de măsură, ca fericirea ce sufletul ne-aprinde, ploaia, zăpada, a tainei crezului arsură, ca tot ce nu putem cuprinde…“ Şi gata.

În acelaşi timp, şi independent de frământările ei, Maşa a consolat-o pe Liza – care s-a ținut ce s-a ținut şi a izbucnit în lacrimi când i-a plecat mama –, apoi le-a dat copiilor să mănânce, i-a culcat şi, lăsând vasele murdare, s-a dus în camera cu perdelele trase a lui Samonia, s-a aşezat în pat cu picioarele strânse colac şi a înşirat în gând tot ce se petrecuse în ajun, cu tot cu bluza aurită a chelnăriței şi cu mişcarea mâinii lui Butonov când întorcea discul telefonului.

Şi-a amintit de asemenea ce simțise când el o atinsese întâmplător atunci, în excursie, când brațul îi luase foc şi avusese frisoane.

„E mâna destinului, din nou mâna destinului, şi-a zis. Prima oară la şapte ani, când părinții au plecat pe şoseaua Mojaisk; a doua oară la şaisprezece ani, când Alik s-a apropiat de mine, şi acum la douăzeci şi cinci de ani. O schimbare în viață. O întorsătură a soartei. O aşteptam de mult, o simțeam. Dragul de Alik! E singurul care mă poate înțelege. Sărmanul de el! Înțelege soarta ca nimeni altul, o simte… Nu-i nimic de făcut. E fără întoarcere. N-am cum să ajut…“

Nici pe ea n-o putea ajuta nimeni: simțea cum e cu soarta, dar n-avea experiența adulterului.

„…Iubirea e când oaspe, când stăpân, când cal, când călăreț, e când răcoare-n miez de zi, când foc în miez de noapte…“ Şi a adormit.

Seara s-au adunat toți, ca de obicei. În locul Nikăi cu chitara s-au aşezat solemni Gvidas-Banditul cu mustățile roşcovane şi nevasta lui, Aldona, cu fața de bărbat şi părul coafat cu bucle.

Alături de Gheorghi stătea Nora, conversația nu se lega, vorbeau cu pauze lungi. Lipsea Nika, prezența ei apropia oamenii, îi făcea să se poarte firesc. Medeea era mulțumită: Gvidas adusese ca de obicei cadouri din Lituania şi, în plus, îi dăduse nişte bani să-şi repare casa.

Acum el discuta cu Gheorghi cum să instaleze apă curentă. În Colonia de Jos era apă curentă, în vreme ce în Colonia de Sus n-o trăseseră, deşi promiseseră ani la rând. Acolo erau puține case, oamenii foloseau apa cărată şi păstrată fie în puțuri vechi, fie în cisterne. Gheorghi n-avea încredere în stația de pompare, nu era sigur că apa va urca până sus.

Aldona ieşea mereu din bucătărie să asculte la uşa camerei albastre dacă Vitalis doarme. De obicei se trezea urlând noaptea, dar acum dormea liniştit după oboseala drumului.

Maşa nu lua parte la discuții. Era trecut de unsprezece, mai spera să apară Butonov. S-a bucurat când a văzut că Nora s-a ridicat în picioare:

— Te conduc.

Gheorghi, luat prin surprindere, s-a oprit la mijlocul cuvântului, pe urmă şi-a dat brusc seama:

— O conduc eu, Maşa.

— Oricum, vreau să fac câțiva paşi, a zis Maşa ridicându-se.

Au mers până la casa familiei Kravciuk în şir indian, fără să scoată o vorbă, şi s-au oprit la poarta din spate. În căsuța Norei era linişte şi pace, Tania dormea. Norei i-a părut rău că a plecat prea devreme. Gheorghi se pregătea să-i spună ceva, nu ştia exact ce, dar îl încurca Maşa.

Maşa a examinat gospodăria pricopsită a familiei Kravciuk, cu hambarele, dependințele şi terasele ei, dar a zărit lumină numai la ferestrele stăpânilor.

— Mă duc la tuşa Ada…

Apoi a bătut la uşă şi a intrat. Ada, cu sânii rozalii revărsați, se uita la televizor stând lungită pe o parte, în poziția doamnei de Récamier.

— Ia te uită, Maşa, tu? Intră, că nu te văd. Nika a trecut pe la noi, da’ tu… Te ții mândră… Cât eşti de slabă! a făcut remarca Ada pe un ton reprobator.

— Aşa mă ştiu dintotdeauna, cu patruzeci şi opt de kilograme.

— …de oase, a mormăit Ada.

Maşa s-a înțeles cu ea în privința camerei de închiriat pentru prietena din Moscova, de la întâi iunie, şi a întrebat-o dacă Mihail Stepanovici poate s-o ia de la Simferopol.

— De unde să ştiu? Are şi el un program. Întreabă-l. E în hambar cu chiriaşul, aranjează nişte treburi… E ora de somn, şi ei…

Ada se culca odată cu găinile, ca toți localnicii. Maşa s-a apropiat de hambar. Uşa era întredeschisă, o lampă cu firul lung agățată într-un cui în perete desena un oval luminos, în care se vedeau două capete stând aplecate: al lui Mihail Stepanovici şi al lui Butonov.

— Ce mai vrei? a întrebat Mihail fără să se întoarcă.

— Am venit să te întreb de maşină…

— Ah, tu eşti! s-a mirat el. Am crezut că-i Ada…

Butonov s-a uitat la ea, dar cum el era în lumină şi ea în întuneric, Maşa nu şi-a dat seama dacă a recunoscut-o. A înaintat spre lumină şi i-a zâmbit.

Butonov îşi ținea buzele strânse, două fire de gumă de mestecat îi atârnau din gură, le-a îndepărtat cu mâna neagră, mânjită de ulei de maşină. Ochii nu spuneau nimic.

Maşei i s-a făcut frică. Era el? Nu cumva fusese un vis cu luna arzătoare?

Apoi a uitat de ce venise. Adică ştia – venise să-l vadă, să-l atingă şi să primească dovada a ceva ce nu putea fi nici dovedit, nici dezmințit – dovada faptului împlinit.

— Maşină? Pentru ce? a întrebat Mihail Stepanovici.

Maşa şi-a revenit:

— S-o iei de la Simferopol pe prietena mea.

— Când?

— Pe întâi iunie. O să locuiască la dumneata într-una din camere.

— Ohoo! a făcut Mihail Stepanovici. Mai e până atunci. Vino când o fi aproape.

Maşa trăgea de timp, aştepta ca Butonov să-i zică o vorbă sau măcar să se uite în direcția ei. El însă se uita încruntat la metal, îşi mişca muşchii sub maieul bine mulat pe corp, nu-şi înălța capul, dar îşi zicea râzând în sinea lui: are foc la cur pisica!

— S-a făcut, a zis cu glas mic Maşa şi, ieşind, s-a sprijinit de peretele hambarului.

— Motorul merge la fix, Stepanîci, a auzit ea glasul lui Butonov.

— Ce ți-am zis? Cred că electrica e de vină.

„Nu m-a recunoscut? Sau n-a vrut să mă recunoască?“ se chinuia Maşa, neputând să accepte nici unul dintre răspunsuri. Un al treilea nu-i trecea prin minte. Era noapte neagră, luna nebună din ziua trecută lumina alte coline şi alte dealuri, alți amanți se zbenguiau în razele îndreptate spre ei ca la teatru, cu lumina încremenită pentru o clipă ca o fulgerare de blitz.

Abia stăpânindu-şi plânsul, n-a luat-o spre casă pe scurtătură, ci s-a îndreptat spre Buric, ca să se convingă măcar că locul există în realitate, locul unde cu o zi înainte se întâmplase… Şi totuşi ce a fost? E posibil ca pentru un om asta să însemne că soarta a luat altă întorsătură, că s-a căscat o prăpastie, că s-au deschis porțile cerului, iar altul să nu bage de seamă că s-a întâmplat ceva?

S-a aşezat turceşte chiar pe Buric, în mijloc. S-a sprijinit pe pământ cu mâna stângă, iar cu dreapta pe batista ei în carouri, rămasă acolo mototolită de douăzeci şi patru de ore, probă incontestabilă că evenimentul se produsese cu o zi înainte. A început în sfârşit să plângă, a plâns ce-a plâns, şi cum avea de ani de zile obiceiul să-şi transforme gândurile şi emoțiile în versuri scurte, mai mult sau mai puțin ritmate, a murmurat: „Înlătur tot ce poate fi înlăturat, eu, tu, nepăsare şi zbucium, beția de-al iubirii chin, lehamitea de viață în stare de trezie.“

N-a ieşit cum trebuie, cam şchioapătă… „Înlătur tot ce poate fi înlăturat, zăpăceala, uitarea şi ținerea de minte…“

De lămurit n-a lămurit nimic, dar s-a simțit mai bine. Şi-a vârât batista în buzunar şi a plecat acasă. Toată lumea dormea de mult. A intrat în camera copiilor, străbătută de fâşii tremurânde de lumină şi umbră din cauza perdelelor în dungi. Copiii dormeau. Alik a întrebat desluşit în somn:

— Maşa? a bolborosit el ceva neclar.

S-a culcat în camera lui Samonia fără să se spele pe picioare şi fără să aprindă lumina. Nu putea să doarmă, versurile nu se închegau. Îi părea rău că Nika plecase şi n-are cui să-i împărtăşească noile ei frământări. A aprins lampa şi a luat din vraful de cărți pe cea mai ferfenițită: era Dickens, un adevărat calmant.

La puțin timp după aceea a auzit un ciocănit uşor în geam. A tras storul aproape negru: Butonov, încadrat de fereastră ca o umbră.

— Deschizi uşa sau fereastra?

— N-ai cum să intri pe fereastră, i-a răspuns Maşa.

— Capul intră, restul o să încapă cumva, a răspuns Butonov cam nemulțumit.

Maşa a răsucit cremona:

— Aşteaptă, aduc masa.

Butonov s-a cățărat şi a intrat. Era ursuz, n-a scos nici o vorbă, şi Maşa a gemut slab când el a luat-o în brațe.

A pipăit-o, semăna perfect cu Roza. Din nou s-au deschis porțile cerului, dar a reieşit că ele nu erau acolo unde le căutase sârguincioasă şi conştiincioasă, răsfoindu-l ba pe Pascal, ba pe Berdiaev, ba întorcând paginile de înțelepciune orientală cu aromă de scorțişoară.

Maşa a căzut uşor de sus, fără nici un efort, din locul unde timpul nu există, unde e doar înaltul cerului, a coborât din înălțimile strălucitoare cu o mişcare eliberată de toate constrângerile legilor fizicii, a zburat, a plutit şi a uitat ce a lăsat dincolo de granițele singurei realități, aceea a trupului pierit de plăcere şi pe dinăuntru, şi pe dinafară.

Ea a alunecat domol de pe ultimul pisc şi, trezindu-se cu dinții înfipți în brațul lui Butonov, a auzit întrebarea cea mai banală din lume:

— E ceva de fumat pe-aici?

— Este, a răspuns ea coborând din pat cu picioarele subțirele pe podeaua de scânduri.

A căutat cu talpa pachetul de țigări. A dat de el, a întins mâna să-l ia, a aprins țigara şi i-a dat-o.

— În general nu fumez, i-a comunicat Butonov, de parcă îi mărturisea un secret din viața personală.

— N-am crezut c-o să vii, a răspuns ea. Nici măcar nu te-ai uitat la mine, a zis ea aprinzând a doua țigară.

— Eram înfuriat c-ai venit să mă cauți, asta nu suport, i-a explicat el simplu. Mi-e somn. Am plecat.

S-a ridicat în picioare, s-a îmbrăcat, iar Maşa a ridicat storul. Se lumina de ziuă.

— Pe uşă sau pe fereastră? a întrebat el.

— Pe fereastră, a zis Maşa râzând. E mai aproape.

…Vitalis se distra ca un copil de un an: arunca pe jos tot ce-i cădea în mână. Aldona avea pentru el vase din email, nu de sticlă. Băiatul distrugea păpuşi, rupea cărți şi gâgâia vesel. Câteodată era agresiv, îşi agita pumnişorii strânşi şi țipa înfuriat.

Băiatul adusese multă discordie în familie. Gvidas era certat la cuțite cu mama Auşra, supărată foc că fiul ei se însurase cu o femeie mult mai în vârstă decât el, şi unde mai pui că Aldona venise şi cu copilul din prima căsătorie. La insistențele mamei, el amânase mult timp căsătoria, dar se însurase cu Aldona imediat ce ea ieşise din maternitate cu copilul bolnav de o boală incurabilă, depistată la naştere. Auşra nici măcar nu văzuse copilul.

Donatas, fiul cel mare al Aldonei, suportase doi ani privilegiile îndoielnice pe care le are un copil sănătos față de unul bolnav, trecuse treptat de la gelozia secretă la duşmănia pe față, nu-l scotea pe fratele lui din „crab blestemat“, şi se mutase la tatăl lui bun. La puțin după aceea, neobişnuindu-se cu atmosfera din noua familie a tatălui, s-a mutat la Kaunas, la bunica pe linie paternă.

Sărmana Aldona a trebuit s-o suporte şi pe asta. O dată pe săptămână, duminica devreme, pregătea gențile cu alimente şi jucării, se ducea cu primul tren la Kaunas şi se întorcea cu ultimul. Fosta soacră, bătută şi ea de soartă – necazurile cu ferma, deportarea, văduvia –, primea proviziile fără să scoată o vorbă. Donatas, băiat frumos şi zdravăn, lua din mâinile mamei jucăriile scumpe, ascunzându-şi bucuria sau lăcomia din privire, îi arăta caietele îngrijite, pline cu note de patru şi trei, făceau împreună temele la

matematică şi lituaniană, pe urmă băiatul o conducea până la barieră – bunica nu-l lăsa să meargă mai departe.

Aldona pleca cu inima grea din Vilnius, lăsându-l pe micuț cu Gvidas, şi tot cu inima grea se întorcea de la Kaunas, dar cel mai mult suferea că nu e decât un simplu instrument pentru familie: toți voiau să fie îngrijiți de ea, voiau să-şi dea toată osteneala pentru ei, nimeni n-avea nevoie de dragostea ei, de persoana ei. Pentru cel mic continua să rămână un pântece care-l hrănea şi-l încălzea, cel mare o suporta doar fiindcă îi aducea cadouri.

Gvidas, care o luase de nevastă după o mare iubire eşuată chiar acolo, pe pământul Crimeei, se purta cu ea calm şi aşezat, fără să simtă ceva special.

— Eşti prea lituanian, îi zicea ea în rarele momente când era enervată.

— Cum să fiu altfel, Aldona? Altfel n-am putea trăi. Numai aşa se poate, după modelul lituanian, o asigura el.

Aldona, lituaniană get-beget, cu o picătură de sânge teuton, simțea deodată că o trece un fior, era o senzație cu totul neobişnuită: „De-aş fi gruzină, sau armeancă, sau măcar evreică!“

Dar nu-i era dat să plângă în hohote ca să-şi uşureze sufletul, nici să-şi frângă mâinile, nici să se roage ca să se salveze, îi era sortit să rabde cu răbdarea de neurnit a țăranului. Aldona era inginer agronom, se ocupase de culturile din sere până la naşterea lui Vitalis. În primul lui an de viață, se chinuise îngrozitor, îi lipsise dragostea reconfortantă pentru plante, se străduise să fie mama unui invalid pe viață, nu-l scăpase o clipă din ochi pe micuțul cu uitătura strâmbă, care scotea sunete neomeneşti, ca un chițăit, când îl aşeza în pat…

În anul următor, la începutul primăverii, meşterise vaze din carton, pusese răsaduri şi făcuse o mică grădină de zarzavat în fața ferestrei. Îşi înfunda mâna în pământ, îl scormonea, şi răbdarea, aşteptarea tensionată, peste puterile ei, se scurseseră în răzoarele negre amestecate cu nisip, astupate de săgețile cepelor şi de frunzele în formă de rozetă ale ridichilor. Legumelor amare le mergea bine în straturile puse de ea.

La vremea aceea se mutaseră într-o casă aflată în construcție de la marginea Vilniusului. Gvidas pusese un gard înalt înainte să înceapă construcția casei: privirile vecinilor ațintite asupra micului invalid erau insuportabile.

Gvidas muncise cu râvnă ca să-şi vadă casa construită, reuşise s-o facă frumoasă, le venise mai uşor să trăiască în ea. Acolo începuse Vitalis să meargă, mai bine zis să se ridice din poziția şezând.

S-a văzut mai clar cât progresase după vacanțele la mare. După terminarea casei, Gvidas şi Aldona continuaseră an de an pelerinajul în Crimeea, deşi le era greu să se rupă de casă pentru nişte vacanțe prosteşti.

Zeci de copii mici trecuseră prin mâinile Medeei, inclusiv Dimitri, bunicul răposat al micului monstru. Brațele ei simțiseră cum greutatea li se modifica mereu, de la cele trei kilograme ale nou-născutului, când grămada de scutece, plăpumioare şi pături întrece greutatea pruncului gol, până la copilaşul rotofei de un an, neînvățat încă să meargă, care ajunge într-o bună zi să atârne cât un sac greu. Pe urmă dolofanul creşte, învață să meargă şi să alerge, iar la trei ani, cu câteva kilograme nesemnificative în plus, se atârnă de gât, uşor ca un fulg.

La zece ani copilul se îmbolnăveşte şi zace cuprins de febră, fără cunoştință şi plin de pete, şi e o adevărată povară când trebuie mutat în alt pat…

Medeea a mai făcut o mică descoperire la copiii altora îngrijiți de ea: până la patru ani toți erau interesanți, isteți, foarte inventivi, dar de la patru ani încolo se petrecea ceva cu ei, ceva important, abia

perceptibil; în ultima vară înainte să meargă la şcoală, când părinţii îi aduceau pe copii la Medeea, ca şi cum ea ar fi trebuit să-şi dea avizul, unii aveau inteligenţa întipărită pe chip, alţii însă arătau iremediabil proşti.

Dintre copiii Aleksandrei, Medeea îi considera inteligenţi pe Serioja şi pe Nika, pentru Maşa chestiunea rămânea în suspensie, iar dintre copiii Elenei, Aleksandr, băiatul mort pe front, era cel mai deştept şi plin de farmec. După părerea Medeei, nici Gheorghi, nici Nataşa, nu erau înzestraţi cu inteligenţă. De altfel, ea preţuia tot atât de mult bunătatea şi generozitatea. Avea o vorbă Medeea, pe care Nika o zicea mereu: „Inteligenţa ascunde toate defectele…“

În sezonul acela Medeea era preocupată în special de Vitalis, cel mai mic din familia Sinopli; deocamdată nu-l punea la socoteală pe copilul lui Şurik, băiatul adoptat, care urma să se nască peste două săptămâni cu numele de Atanasie Sinopli.

Seara, îl ţinea în braţe pe Vitalis, lipindu-se de spinarea lui, mângâindu-i capul şi pieptul moale. Băiatului îi plăcea să fie mângâiat, cu siguranţă că mângâierile înlocuiau schimbul de cuvinte.

„O să-i trimit la Ialta sâmbătă şi duminică, a hotărât Medeea. Să se plimbe puţin Aldona în grădina botanică şi să înnopteze la Kastello.“

Kastello era un vechi prieten al ei care de mai bine de douăzeci de ani conducea un mic şantier în grădina botanică Nikitsk. Lucrările nu se sfârşiseră încă. Mai voia Medeea ca Aldona să scape puţin de veşnica robie de mamă, să stea seara târziu cu ea, să bea din rachiul de scoruşe sau de mere din rezerva ei şi să ofteze: „Ah, sunt obosită moartă…“ Şi să se plângă şi, poate, să-i curgă lacrimile, şi atunci Medeea, după ce avea să bea în tăcere de câteva ori din ceaşca ei groasă, s-o facă să înţeleagă că suferinţele şi necazurile sunt date doar pentru ca întrebarea „Din ce cauză?“ să devină „În ce scop?“, şi atunci iau sfârşit căutările deşarte de a găsi un vinovat, de a găsi justificări pentru ea, de a găsi dovada nevinovăţiei sale, şi în felul ăsta va vedea spulberată legea născocită de oamenii fără inimă şi milă care măsoară păcatul cu greutatea pedepsei, fiindcă Dumnezeu nu dă niciodată astfel de pedepse care să se abată asupra copiilor nevinovaţi.

Şi Medeea i-ar povesti cu vorba ei simplă şi calmă despre tot felul de evenimente care se produc nu din cauza nedreptăţilor, ci fiindcă aşa e viaţa, şi i-ar aminti de moartea pe front a celui mai reuşit dintre copiii Elenocikăi, Aleksandr, de Pavlik care se înecase, de fetiţa abia născută, moartă odată cu mama ei, şi poate că, pe măsură ce trec anii, lucrurile s-ar aranja de la sine pentru Aldona, pur şi simplu fiindcă timpul se scurge în direcţia cea bună şi intervine obişnuinţa vârtoasă ca bătătura…

Medeea însă nu era prima care să intre în vorbă, îi trebuia invitaţie, trebuia îmboldită într-un fel şi, bineînţeles, avea nevoie de urechi care s-o asculte cu atenţie.

…Câteva zile mai târziu, după somnul de după-masă care împărţea ziua copiilor în două jumătăţi inegale, o echipă formată din trei mame – Maşa, Nora şi Aldona – şi patru copii au ajuns la spital după mici modificări ale itinerarului. Pe Vitalis îl duceau de obicei în cărucior, cu spatele la drum şi cu faţa la mama lui. De data asta Liza împreună cu Alik împingeau căruciorul. Văzându-i prin fereastra ghişeului, Medeea le-a ieşit în întâmpinare.

Liza, stând pe vine în faţa lui Vitalis, îi îndoia degetele zicând:

— Primul îl vede, al doilea îl ocheşte, al treilea îl găteşte, al patrulea îl mănâncă…

Şi, trăgându-l uşor de degetul mic, piuia:

— Iar al cincilea zice: „Dă şi mie o bucăţică de codiţă!“

Vitalis a scos un urlet strident, nu se înţelegea dacă plânge sau râde.

— Se bucură, a explicat Aldona cu zâmbetul ei veşnic jenat.

Medeea s-a uitat atentă la copii, şi-a potrivit şalul pe cap, s-a mai uitat o dată la Liza şi i-a zis Aldonei:

— Faceți bine că-l aduceți pe Vitalis, Aldona. Liza noastră e capricioasă şi alintată, dar ştie să se joace cu el. Las-o să stea mai mult cu el, o să fie bine pentru toți.

Apoi a oftat şi a zis plină de amărăciunea care o încerca de ani de zile sau, poate, de milă:

— Necazul e că toată lumea vrea să-i iubească pe cei frumoşi şi puternici… Haideți, întoarceți-vă acasă, fetelor, vin şi eu în curând…

S-au îndreptat spre casă. Maşa a rupt un fir gros de iarbă verde cu tija dulce şi l-a mestecat. Ce voia să zică Medeea cu cei frumoşi şi puternici? Nu cumva a făcut aluzie la musafirul ei de noapte?… Nu, Medeea nu-i aşa, ea nu umblă cu aluzii. Ori vorbeşte, ori tace…

Butonov venea la Maşa în fiecare noapte, ciocănea la fereastră, îşi vâra cu forța umerii de atlet, pe rând câte unul, prin deschizătura îngustă, umplea tot spațiul micii camere, astupa corpul Maşei cu tot cu sufletul ei şi pleca în zorii zilei, lăsând-o de fiecare dată pradă senzației intense că întreaga ei ființă i se reînnoieşte, că trăieşte o nouă viață… Dormea un somn adânc şi scurt, în care persista prezența lui, se trezea peste două ore cu senzația iluzorie că e puternică şi slabă în aceeaşi măsură. Scula copiii, pregătea de mâncare, făcea curățenie, totul mergea de la sine, se rezolva uşor, numai paharele de sticlă se spărgeau mai des decât de obicei, dar şi lingurile argintii cădeau fără zgomot pe pământul din bucătărie.

Versurile încă neînchegate apăreau în aerul scăpărând scântei, se răsuceau şi dispăreau agitându-şi cozile ciudate…

Butonov deschidea gura doar ca să-i zică: „Vino încoa'… mişcă-te… aşteaptă… dă-mi o țigară…“

Nu spunea niciodată că vine a doua zi. Într-una din seri, a intrat la Medeea în bucătărie. A băut ceai, a pălăvrăgit cu Gheorghi, care îşi amâna plecarea de pe o zi pe alta, dar până la urmă se hotărâse să-şi facă bagajele. Maşa căuta privirea lui Butonov din colțul întunecat al bucătăriei, dar în jurul chipului drag aerul rămânea nemişcat, nici un semn de tandrețe din partea lui. Era disperată: e tot el cel care vine în fiecare noapte? I-a trecut prin cap că noaptea vine sosia lui…

Butonov şi-a luat rămas-bun de la Gheorghi şi, fără să-i adreseze un cuvânt Maşei, chiar unul neînsemnat, a plecat, dar a revenit noaptea pe ascuns, şi totul a fost ca înainte; în momentul când se odihneau obosiți de pasiunea care se înmuia, el i-a zis:

— Semeni cu prima mea iubită… Era călăreață…

Maşa l-a rugat să-i vorbească despre călăreață. El a zâmbit.

— Ce să-ți povestesc? Era bună călăreața. Slabă, cu picioare crăcănate. Înainte s-o cunosc, mă gândeam: ce plictiseală să faci copii! S-a făcut nevăzută. Cred că bărbatu-su a omorât-o.

— Era frumoasă? a întrebat aproape cu venerație Maşa.

— Frumoasă, cum să nu.

El şi-a pus palma pe fața ei, i-a pipăit pomeții, bărbia ascuțită.

— Pentru mine, Maşa, toate femeile sunt frumoase. În afară de nevastă-mea.

După ce a plecat Butonov, Maşa şi-a frământat mintea gândindu-se ba la călăreață, ba la soția lui, ba la ea în chip de călăreață…

Au trecut trei zile ca fantomele şi trei nopți pline cât trei vieți la un loc, în a patra zi Butonov a venit la o oră nepotrivită, când Aldona spăla în bucătărie vasele de la prânz şi Maşa întindea rufele copiilor lângă fântână. A coborât panta şi s-a aşezat tăcut pe piatra netedă.

— Ce-i cu tine? s-a speriat Maşa şi a aruncat în lighean pijamaua stoarsă.

— Plec, Maşa. Am venit să-mi iau rămas-bun, a zis el calm.

Maşa s-a îngrozit de-a binelea.
— Pentru totdeauna?
El a început să râdă.
— N-o să mai vii niciodată la mine?
— Poate c-o să treci tu pe la mine, ce zici? La Rastorguevo, bine?
S-a ridicat fără grabă, şi-a scuturat pantalonii albi şi a sărutat-o pe gura strânsă.
— Ce, eşti necăjită?
Maşa tăcea. Butonov s-a uitat la ceas şi a zis:
— Bun, haide! Am un sfert de oră.
Au intrat pentru prima dată în camera lui Samonia în plină zi, reuşind s-o evite pe Aldona care ştergea concentrată farfuriile, şi el a plecat peste exact cincisprezece minute.
„Cum pleacă zeii… Ca şi cum n-a fost, şi-a zis Maşa strângând în brațe preşul în dungi pe care-l târâse după ea prin toată camera. De-ar veni mai repede Alik…“
Acum, când totul s-a terminat tot atât de brusc pe cât începuse şi când nu i-a rămas decât un teanc subțire de hârtii grosolane, de culoare cenuşie, mâzgălite cu pixul din care curgea pasta, voia neapărat să-i citească lui Alik versurile noi şi să-i povestească tot ce se întâmplase, năpasta care se abătuse asupra ei.
În timpul ăsta, Alik se apropia de Sudak, iar Butonov mergea în sens invers, la Simferopol, cu Moskviciul vechi al lui Mihail Stepanovici, ca să ia seara avionul spre Moscova, acelaşi cu care zburase Alik.
Venind de la serviciu, Medeea l-a văzut prima pe Alik mergând voiniceşte cu cozorocul albastru ca să se protejeze de soare şi cu ochelarii negri contrastând cu fața albă de orăşean. O clipă mai târziu l-a zărit şi Maşa, care se plimba cu copiii printre tufişurile de pe Buric.
Au coborât în fugă strigând: „Alka! Alka! A venit tata!“ El s-a oprit, şi-a dat jos micul rucsac burduşit bine şi şi-a desfăcut brațele ca să-i îmbrățişeze pe toți. Maşa a ajuns prima şi a sărit de gâtul lui bucuroasă. Liza şi Alik țopăiau şi țipau în culmea fericirii.
Când li s-a alăturat Medeea, rucsacul era pe jumătate devastat. Maşa deschidea una dintre scrisorile adresate ei, Liza strângea la piept pachetul cu caramele şi păpuşa blondă cât un şoricel, dăruită de Nika, iar Alik încerca să deschidă cutia cu jocul cel nou. Alik-cel-mare se chinuia să îndese în rucsac restul lucrurilor scoase.
După ce a îmbrățişat-o de mai multe ori pe Medeea, i-a dat o cutie de carton, ploconul obişnuit din partea celor de aceeaşi profesie cu ea:
— Primiți din partea Crucii noastre Roşii pentru Crucea dumneavoastră Roşie.
Erau acolo medicamentele de care ducea lipsă, câteva rulouri cu plasture şi mănuşile de cauciuc, de negăsit la Sudak cu un an înainte.
— Mulțumesc, Alik, mă bucur că ai venit.
— V-am adus o carte, Medeea Gheorghievna, şi ce carte! a întrerupt-o el. E surpriză! Ce bine arătați!
Şi-a pus mâna pe creştetul băiatului:
— Ai crescut cu un cap, Alka…, a zis tatăl împreunându-şi degetul mare, arătătorul şi mijlociul. Un cap de țânțar…
Maşa, nerăbdătoare, se muta de pe un picior pe altul:
— Hai mai repede, Alik. În sfârşit ai venit!

Medeea a luat-o înainte. „E de necrezut. Maşa chiar se bucură, nu-i e ruşine, n-are un aer vinovat. N-o fi însemnând nimic pentru ei devotamentul în căsnicie? Se poartă de parcă sportivul ăla n-a fost la ea în fiecare noapte… Şi eu, bătrână proastă… a zâmbit Medeea în sinea ei. Ce mă priveşte pe mine? Pur şi simplu îmi place Alik. Seamănă cu Samonia – nu la trăsăturile feței, ci la ochi, îi are negri şi vioi, şi e glumeț, dar fără răutate… Se vede treaba că am o simpatie pentru evrei, e ca un fel de predispoziție, aşa cum unii sunt predispuşi la guturai sau la constipație. Mai ales pentru lăcusta asta slabă, care nu stă locului… Totuşi e interesant cum o să iasă Maşa din încurcătură.“

Medeea nu ştia că Butonov a plecat, şi se gândea mâhnită că iar o să asiste la drame nocturne, întâlniri, trădări…

„Ce bine că am fost complet oarbă la stihia asta când mi s-a întâmplat mie. Uite că au trecut, slavă Domnului, treizeci de ani de la vara aia… În «Fericiri» au uitat totuşi să zică: fericiți idioții…“

Medeea s-a uitat în urmă: Alik o ducea pe Liza în cârcă, ținea rucsacul în mână şi zâmbea descoperindu-şi dinții albi. N-avea aerul că e idiot.

14

Lui Alik-soțul i se spunea Alik-cel-mare ca să-l deosebească de Alik-fiul. Deşi îl numeau aşa, el nu era deloc mare. Soțul şi soția aveau aceeaşi statură, dar dacă luăm în considerare că Maşa era cea mai mică şi mai subțirică din familia ei, statura lui Alik nu era una dintre calitățile lui.

Îşi cumpăra hainele de la „Lumea copiilor“, la treizeci de ani îi era imposibil să găsească o pereche de pantofi cumsecade, să i se potrivească, fiindcă la magazin aveau pentru măsura lui numai nişte ghete butucănoase cu botul turtit.

Cu toată talia sa miniaturală, era bine legat şi frumos la chip. Aparținea acelui gen de băieți evrei cu demaraj precoce, care învață literele din aer şi îşi uimesc părinții citind cursiv, în momentul când aceştia se întreabă dacă n-a venit timpul să-i învețe alfabetul.

La şapte ani citea tomurile cât cărămizile de grele din seria „Istoria universală“, la zece ani era pasionat de astronomie, apoi de matematică. Ținta lui erau ştiințele exacte, se ducea la cercul de matematică al Facultății de Matematică şi creierul i se învârtea cu repeziciune în sfere atât de abstracte, încât conducătorul cercului nu făcea decât să dea din cap mâhnit, prevăzând că o să-i fie greu tânărului geniu să treacă de norma de intrare impusă pentru evrei la Universitatea de Stat.

În doar câteva zile, moartea neaşteptată a tatălui adorat, survenită în urma unui lanț de peripeții medicale absurde, îl făcuse pe Alik să pornească pe un alt drum. Tatăl, supraviețuitor al războiului, rănit de trei ori, murise în urma unei operații de apendicită prost făcute. În timp ce el, chinuit de peritonită, îşi trăia ultimele zile, Alik învăța din mers câte ceva din ce înseamnă suferința şi mila – lucruri care nu intrau în programa copiilor-minune.

După înmormântarea în grabă, pe o ploaie nesănătoasă de decembrie, cu orchestră şi cu vaietele mamei înnebunite de durere, foştii camarazi de regiment şi colegii de serviciu părăsiseră mocirla din cimitirul Vostriakovo ca să se adune în camera mare din strada Miasnițkaia, să bea o ladă de vodcă şi apoi să se împrăştie care încotro. În aceeaşi seară, Alik, tânăr sensibil, îşi schimbase credința renunțând la proiectele ambițioase şi la biografia inventată de el – un hibrid născut din doi eroi preferați, Evariste Galois şi René Descartes – în favoarea medicinei.

Din ziua aceea, mintea lui trează începuse să înghită disciplinele pentru examen: fizica i se păruse eclectică şi fără rigoare după ce fusese injectat cu matematică, iar biologia îl descurajase teribil, fiindcă îi lipsea baza teoretică solidă, avea prea multe stadii şi procese de dezvoltare a organismelor vii şi-i mai lipsea limbajul comun.

Spre norocul lui, cumpărase la anticariat cartea lui Thomas Morgan, apărută în anii treizeci, cu noțiuni practice de genetică, şi îşi dăduse seama că ştiința asta, blestemată şi pusă la zid la vremea aceea cu tot cu adepții ei, e singurul domeniu din biologie în care la o întrebare clară poți primi un răspuns răspicat.

Medalia obținută de el nefiind de aur, ci de argint, admiterea la institut părea să fie o luptă cu balaurul cu cinci capete. Singura notă de cinci o obținuse fără luptă la lucrarea scrisă cu tema „Lirismul în primele opere ale lui Puşkin“, pe care Alik o considerase un dar venit din ceruri. Aleksandr Sergheevici îi întinsese o mână prietenească.

Celelalte examene le susținuse în fața unei comisii. Ştia bine că nu poate obține mai puțin de cinci, în vreme ce profesorii ştiau la fel de bine cui le e interzis să dea note de cinci.

A protestat la prima notă de patru primită la matematică. Profesorii din comisie erau detaşați, fiindcă la Facultatea de Medicină nu exista catedră de matematică. Şi cum nu erau proşti deloc, şi-au dat seama imediat că băiatul e bine pregătit. În plus, a manifestat o rezistență de fier, răspunzând la întrebări timp de patru ore, şi când, în sfârşit, i s-a pus o întrebare încuietoare, a început să râdă şi s-a adresat comisiei formate din cinci persoane:

— Întrebarea n-a fost corect formulată, dar vă rog să observați că nici una dintre întrebările pe care mi le-ați pus nu intră în programa şcolară.

Alik a înțeles că n-avea ce pierde şi, cum se zice, a mizat totul pe o carte:

— Simt că următoarea întrebare va fi despre teorema lui Fermat.

Profesorii au schimbat priviri între ei, şi unul a întrebat:

— Puteți s-o formulați?

Alik a scris ecuația simplă şi a zis oftând:

— Pentru *n* mai mare ca doi nu există soluție în mulțimea numerelor întregi pozitive, dar nu mă apuc acum să demonstrez…[14]

14. Aluzie la faptul că în 1637 Fermat şi-a enunțat teorema (socotită multă vreme nedemonstrabilă şi demonstrată abia în 1995!) în marginea textului *Aritmeticii* lui Diofant, adăugând că nu are destul loc pentru a o demonstra. (N. tr.).

Preşedintele comisiei i-a trecut nota cinci dezgustat profund de băiat, de el însuşi, de întreaga situație în care se găseau toți.

Rezultatele finale la chimie şi biologie au fost aceleaşi ca la matematică, dar fără demonstrația aceea extrem de convingătoare.

Istoria cu admiterea lui a făcut vâlvă şi a intrat în folclorul institutului, semănând cu povestea Cenuşăresei. La engleză a luat patru, dar cum era ultimul examen şi era clar că a întrunit punctajul necesar, n-a mai făcut contestație. Era obosit. Starea fizică precară îi otrăvise anii de şcoală: era cel mai mic din clasă şi ca înălțime, şi ca vârstă. Calitățile intelectuale, chiar dacă erau evidente, nu-l scuteau de umilințele îndurate la sport. Povara umilințelor o simțise din copilărie: bona îl ducea la şcoală cu căciulă de fată, legându-i-o sub bărbie; îi era frică pe drumul de întoarcere după ce obținuse să nu mai fie însoțit la şcoală; era belea mare când venea recreația, căci nu putea să se ducă la closet. Când îl treceau nevoile, se ducea la infirmerie, se văita de dureri de cap şi era scutit de ore, şi, dându-i dragei profesoare hârtia pe care scria „scutit“, se ducea acasă să urineze…

Suferea cumplit că e ostracizat, credea, fără să-şi dea seama prea bine, că treaba asta are mai degrabă legătură cu meritele lui, decât cu defectele. Tatălui său, redactor la editura militară, îi fusese ruşine toată viața că, evreu fiind, e inferior celorlalți şi nu-şi putuse ajuta fiul în nici un fel, atâta doar că-i dăduse sfaturi minunate în privința lecturilor. Isaak Aronovici fusese un filolog foarte cultivat, dar viața îl înghesuise în aşa hal, încât nu mai făcea nimic altceva decât să redacteze sârguincios şi îndatoritor amintirile mareşalilor semianalfabeți despre campaniile lor militare.

Oricât de ciudat ar părea, introducerea sistemului mixt în şcoli i-a uşurat lui Alik viața. Şi-a făcut primii prieteni printre fete şi, ajuns bărbat în toată firea, n-a încetat să afirme că femeile sunt partea cea mai bună a omenirii.

La Facultatea de Medicină partea cea mai bună a omenirii era şi cea mai numeroasă. Încă din primele luni, Alik s-a pomenit într-o atmosferă de admirație respectuoasă. Jumătate dintre colegele de an veneau din provincie, aveau un stagiu de doi ani la medicină şi experiențe de viață dintre cele mai diverse, în

plus, se înghesuiau care mai de care să apuce un loc în camera din strada Miasnițkaia. La sfârşitul anului, mama lui Alik a obținut un apartament cu două camere în cartierul Novîe Ceriomuşki. S-a întâmplat că, tocmai în apartamentul ăsta încă neamenajat şi ticsit cu pachete de cărți nedesfăcute, două colege, Vera Voronova din Sormov şi Olia Anikina din Kriukov, felcerițe dezghețate şi foarte simpatice, cu patalama de la Komsomol, l-au scăpat de iluziile romantice şi l-au eliberat totodată din chingile virginității împovărătoare.

Din anul trei, odată cu stagiul de practică medicală şi cu gărzile, împreunările în grabă, fără multe explicații, din sala cu lenjerie, din secții şi din sala de consultații erau lucruri la fel de fireşti ca petrecerile nocturne şi purtau marca simplității medicale. Mare importanță nu acorda Alik acuplărilor pe lenjeria spitalului de stat, îl preocupa într-o măsură mult mai mare ştiința – ştiințele naturii şi filozofia.

Drumul de la Ceriomuşki la Institutul Pirogov a devenit pentru el un adevărat Göttingen. Operele tovarăşului Lenin, bibliografie obligatorie pentru cursul de istorie a P.C.U.S. au fost punctul de plecare. Pe urmă s-a înfipt în Marx, s-a strecurat pe lângă Hegel şi Kant şi a urcat la izvoare, îndrăgostindu-se de Platon.

Citea repede, într-un mod foarte special, în spirală – câteva rânduri luate împreună constituiau pentru el un singur rând pe care-l citea cap-coadă. Mulți ani mai târziu Alik i-a explicat Maşei că toată şmecheria stă în viteza cu care acționează structurile de asimilare şi chiar i-a desenat o schemă.

Dând frâu liber minții sale sprintene, a construit o imagine care-l lega direct pe om de cosmos şi, pe lângă cursurile de la medicină, a început să frecventeze la Universitate pe cele speciale de biochimie ale lui Belozerski şi pe cele de biofizică ale lui Tarusov. Îl interesa în special problema îmbătrânirii biologice. Nu era nici nebun şi nici nu alerga după nemurire, dar socotea că, în funcție de anumiți parametri biologici, vârsta de o sută cincizeci de ani e limita naturală a vieții omului. În anul patru i-a apărut primul articol ştiințific în colaborare cu un savant serios, în vârstă, şi cu un alt copil-minune.

Peste încă un an a ajuns la concluzia că nu-i destul să studiezi doar celula şi că pentru studiul moleculei n-are suficiente cunoştințe. A găsit ce-i trebuia în periodicele ştiințifice străine.

Mulți ani mai târziu, când avea să ocupe un loc de frunte în ştiința americană, Alik va declara că în anii de studenție a lucrat la intensitate maximă şi că o să se hrănească toată viața cu ideile lui din ultimul an de studii.

Tot în anul acela a cunoscut-o pe Maşa. Fosta lui colegă de clasă, Liuda Linder, amatoare de poezie neoficială, îl căra uneori cu ea prin case particulare şi cluburi literare unde înflorea samizdatul, şi chiar Brodski în persoană, în trecere prin Moscova, catadicsea să citească din poeziile lui, devenite ulterior poezii de premiul Nobel.

Într-o zi, Liuda l-a dus la o serată literară unde şi-au citit poeziile câțiva tineri autori, dintre care unul foarte promițător, şi, înainte să devină o modă, îşi injecta stupefiante, treabă pentru care a plătit cu viața.

Maşa a citit prima, ea fiind cea mai tânără. Era lume puțină sau, cum se zice în asemenea ocazii, noi, ai noştri şi turnătorul de serviciu, administrator în restul timpului – cumul de funcții adică.

Erau vremuri de tranziție, ceva intermediar, mai groaznic decât orice, era anul 1967: pâinea nu costa nimic, în schimb cuvintele spuse sau imprimate atârnau nemaipomenit de greu. Samizdatul săpa pe ascuns la temelie, Siniavski şi Daniel erau deja condamnați, „fizicienii“ se despărțeau de „lirici“ şi numai grădina zoologică nu era zonă interzisă.

Alik nu se amesteca în procesul de tranziție: prefera să se ocupe de problemele teoretice şi nu de cele practice, de filozofie şi nu de politică.

Maşa, fata cu ochii albaştri şi mâinile fine, mişcându-se în voia lor şi un pic prosteşte prin aer, în jurul capului cu părul tuns scurt, citea versurile cu un patetism reținut.

Alik nu şi-a luat ochii de la poetă în toate cele treizeci de minute atribuite ei, şi după ce a terminat de citit, a ieşit pe coridor şi i-a şoptit la ureche Liudei:

— Mă întorc imediat…

Nu s-a mai întors. A oprit-o pe Maşa la mijlocul drumului spre closet.

— Nu mă recunoaşteți?

Maşa l-a măsurat cu atenție, dar nu l-a recunoscut.

— Nu-i de mirare. Nu ne cunoaştem. Mă numesc Alik Schwartz. Vreau să vă propun ceva.

Maşa s-a uitat la el cu un aer întrebător.

— Mâna şi inima, i-a explicat el foarte serios.

Maşa a pufnit în râs fericită. Începea ceva ce ştia de mult de la Nika. O poveste de dragoste. Era cum nu se poate mai pregătită.

— Maria Miller-Schwartz, nu sună prea bine. Să mai vedem, a răspuns ea pe un ton dezinvolt, grozav de satisfăcută de uşurința cu care se legase conversația.

Era triumful ei personal – o să fie la egalitate cu Nika şi o să-i spună: „M-a agățat un bărbat, Nika, e simpatic, are cap frumos, nu prea e ras, e inteligent, se vede din prima…“

— Vă previn că n-am deloc timp să vă fac curte, a zis el. Sunt însă liber în seara asta. Să plecăm de aici.

Maşa voia să se întoarcă să-l asculte pe ochelaristul care-şi foia hârtiile aşteptându-şi rândul, dar s-a răzgândit cât ai bate din palme.

— Bine, aşteptați-mă.

A intrat la closet, el a aşteptat-o în fața uşii.

Maşa s-a îmbrăcat în viteză, simțea că nu trebuie să piardă vremea; fără să-şi dea seama, Alik îi transmitea graba din sufletul lui. I-a ținut paltonul subțirel şi elegant, opera Aleksandrei.

Afară era întuneric şi pustiu, iarna îşi arăta fața hâdă, era un ger cumplit, fără zăpadă. Maşa era încălțată cu pantofi uşori şi fără căciulă, după moda anilor în care nu se purtau cizme. Alik a luat-o de mână, degetele erau reci ca gheața:

— O să ne lipsească mereu timpul, şi sunt multe lucruri de spus. Ca să terminăm cu ce-i mai neinteresant: pe o vreme ca asta nu-i rău să vă luați pâslari şi o broboadă a bunicii, vă sfătuiesc în calitate de medic. În ce priveşte versurile tale – a început el s-o tutuiască pe neobservate –, o parte dintre ele trebuie să le arunci la coş, dar câteva sunt minunate.

— Pe care să le arunc? a sărit Maşa ca arsă.

— Mai bine îți spun pe care să le păstrezi – şi i-a recitat poezia pe care o ascultase cu atenție şi o învățase pe de rost. „Trăim ca în exil, fără acoperiş, în infernul mirific de pe pământul părăsit, ziua de toamnă e plină de lumină şi inundată de-un ger pătrunzător. Deasupra cimitirului atârnă, ca un nor, un strop de linişte, vestind cântări care plutesc înşelător de-aproape şi pregătesc năvala apelor de mâine. Frunze ascuțite de arțar trosnesc în flacără plăpândă. Morminte ard cu vâlvătăi de rug, dar timpul n-a fost încă abolit.“ Găsesc că e o poezie foarte frumoasă.

— E în memoria părinților mei. Au murit într-un accident acum zece ani, a zis Maşa, mirându-se cât de uşor îi vine să-i spună ce nu spunea de obicei nimănui.

— Trăiau fericiți şi au murit în aceeaşi zi? a întrebat-o Alik privind-o grav.

— Acum nu mai e nimic de făcut – doar gândurile…

Sunt căsnicii care se consolidează în pat, altele înfloresc în bucătărie în hârşâitul cuţitelor şi zgomotul telului de bătut albuşurile, sunt soţi-constructori care se apucă de treabă şi cumpără la reducere pentru casa de vacanţă cherestea, cuie, ulei de in şi vată de sticlă; alţii ies întăriţi din ciorovăieli şi scandaluri.

Căsnicia Maşei şi a lui Alik se cimentase în discuţii. De nouă ani erau împreună, se întâlneau în fiecare zi numai seara, după ce se întorceau de la lucru, li se răcea supa în farfurie şi li se ardea carnea de toate câte şi le spuneau, lucruri importante întâmplate peste zi.

Fiecare dintre ei îşi trăia viaţa de două ori: o dată în chip nemijlocit şi o dată povestită pe alese. Naraţiunea încurca puţin evenimentele, mutându-le din locul lor, eliminându-le pe cele neînsemnate şi adăugând întâmplărilor o notă personală, dar lucrul ăsta îl ştiau amândoi şi, venind unul în întâmpinarea dorinţei celuilalt, îşi povesteau înadins lucruri care să le stârnească interesul.

— Uite, am ţinut-o pentru tine toată ziua, ca să nu uit… zicea Alik amestecând în farfurie supa fierbinte.

Urma descrierea unei certe stupide în metrou, sau a unui copac dintr-o curte, sau a unei conversaţii cu vreo colaboratoare. Maşa, la rândul ei, aducea în bucătărie un volum vechi, făcut ferfeniţă, plin cu semne de carte, sau o broşură samizdat şi le deschidea la pagina dorită:

— Am notat ceva special pentru tine…

În ultimii ani îşi schimbaseră puţin rolurile: înainte el citea mult, problemele culturale îl absorbeau cu totul, acum lucrările ştiinţifice nu-i mai lăsau timp pentru plăceri intelectuale, cu atât mai mult cu cât nu putea renunţa la asistenţa medicală de urgenţă care, pe lângă faptul că era interesantă pentru profesia lui, îi lăsa şi timp pentru experienţele din laborator.

Maşa stătea acasă cu fiul lor, un copil unic în felul lui, capabil să se ocupe de dimineaţa până seara cu activităţi pline de substanţă; scria articolaşe pentru o revistă de recenzii, citea cărţi cu o poftă nebună şi scria ba poezii, ba ceva proză care părea luată din alţi autori. N-avea încă o voce proprie, aţa o trăgea când spre Rozanov, când spre Harms.

Poeziile, scrise şi ele pe mai multe voci, fuseseră publicate de două ori în rubricile unor reviste, dar arătau ca o anexă la ceva, păreau a fi ale altcuiva, erau prost alcătuite, mai aveau şi greşeli de tipar. Alik însă era grozav de mândru, cumpărase un teanc întreg de reviste şi le făcuse cadou cunoscuţilor, iar Maşa era ferm hotărâtă să nu mai publice fleacuri, ci să treacă direct la o culegere.

Erau foarte apropiaţi, se potriveau foarte bine, caz rar întâlnit, aveau gusturi comune, semănau şi în felul de a vorbi, şi în felul de a glumi. Cu anii, începuseră să semene până şi la mimică, şi promiteau să ajungă la bătrâneţe un fel de soţi-papagali. Câteodată, ghicind din priviri o idee încă neexprimată, îl citau în cor pe dragul lor Brodski: „Noi am trăit atâta împreună, încât doi martie a căzut iarăşi într-o marţi…“

Ca să numească într-un fel afinitatea lor specială, Maşa găsise un cuvânt la fel de special într-un manual de lingvistică – *Geschwister*. Un asemenea cuvânt nu exista în nici una dintre limbile cunoscute, el însemna „frate şi soră“, dar în germană, combinaţia conţinea o nuanţă în plus.

Nu-şi făceau jurăminte de credinţă. Dimpotrivă, în ajunul căsătoriei conveniseră că legătura lor e o uniune a doi oameni liberi, că n-o să se coboare atât de jos încât să fie geloşi şi să mintă, fiindcă îşi păstrează fiecare dreptul la independenţă. În primul an de căsnicie, puţin neliniştită că Alik e singurul bărbat pe care-l cunoscuse, Maşa a avut câteva experienţe sexuale – cu un fost coleg de facultate, cu un funcţionar de la o revistă literară pentru tineret, unde fusese publicată cândva, şi cu un bărbat complet necunoscut – ca să se convingă că n-a pierdut nici o ocazie prielnică.

N-a discutat cu Alik despre experienţele ei, dar i-a citit o poezie scrisă în anul acela:

Statornicia-i lucru de nimic:
miroase-a datorie
şi-a dulci trădări visate.
Iubirea singură nu ştie ce-i schimbarea,
nu te înlănțuie cu jurăminți şi vorbe goale,
şi nu-ți cere nimic în schimb.

Alik a ghicit cum stau lucrurile, a tăcut – şi bine a făcut, căci a avut de câştigat: Maşa s-a potolit de tot. Unde mai pui că s-a încurcat şi el în câteva aventuri ocazionale. Nu le-a căutat cu lumânarea, dar nici nu le-a refuzat.

Cu timpul s-au ataşat şi mai mult unul de altul, descoperind multe lucruri bune în viața de familie.

Când îi vedea pe colegi şi pe prieteni că se căsătoresc, divorțează şi se aruncă arzând de neastâmpăr în viața desfrânată de burlac, Alik îşi zicea în sinea lui ca fariseul care nu ştie nimic: „La noi nu-i aşa, noi trăim cum trebuie, suntem oameni onorabili, de aceea suntem fericiți…“

Cu activitatea ştiințifică treaba mergea cum nu se poate mai bine, atât de bine, încât puțini dintre colegi puteau să-i aprecieze lucrările la justa lor valoare. Natura sa de ales al sorții, atât de împovărătoare în copilărie, resimțită şi mai acut din pricina evreității sâcâitoare picate pur şi simplu din cer, care-l făcea să se ruşineze, şi-a schimbat culoarea odată cu trecerea timpului, dar educația bună şi purtarea binevoitoare atât de firească îl făceau să nu-şi dea în vileag sentimentul tot mai puternic de superioritate față de mințile atât de greoaie ale colegilor.

Când i-a apărut primul articol într-o revistă ştiințifică americană de prestigiu, s-a uitat la colectivul de redacție de pe copertă şi i-a zis Maşei:

— Sunt aici patru laureați ai premiului Nobel…

Maşa, văzându-i fața negricioasă, mai degrabă de indian decât de evreu, şi-a dat seama că e cât pe ce să-şi atribuie cele mai înalte merite ştiințifice. Ghicindu-i gândurile, a apelat la Nika, pasionată într-o vreme de ceramică şi care mai păstra cuptorul de ars argila, rugând-o să-i scrie pe o ceaşcă de porțelan o poezie. Şi în anul acela, Alik a primit de ziua lui de naştere o ceaşcă albă, mare, pe care era scris cu litere groase, albastre: „Va fi aşa: tu în frac, eu cu paiete, regele ți-ascultă vorba şi-apoi să te ții banchete.“

Musafirii au admirat ceaşca, dar în afară de Alik nimeni n-a înțeles aluzia.

Erau amândoi grozav de mulțumiți că lumea nu-i încurcă în complicitatea lor tacită: era de ajuns să se uite unul la altul ca să-şi schimbe ideile între ei…

Nu se văzuseră de două săptămâni, şi Alik îi aducea acum nevestei lui o veste uluitoare. La Academia de ştiințe venise un renumit savant american, specialist în biologie moleculară, ca să citească un referat la un colocviu şi să țină o conferință. Fusese la Teatrul Bolşoi şi la Galeria Tretiakov, aşa cum era prevăzut în program, şi o rugase pe translatoarea lui să-i aranjeze o întâlnire cu „mister“ Schwartz.

Translatoarea se grăbise să facă un raport şi fusese instruită să comunice oaspetelui că „mister“ Schwartz e în concediu.

Mister Schwartz însă nu era în concediu, venise la conferință ca să-i pună americanului întrebările care-l frământau. Discutaseră cinci minute. Americanul, isteț – nu degeaba avea un bunic originar din Odessa –, se orientase rapid, notase numărul de telefon al lui Alik şi seara târziu venise la el acasă, plătind taximetristului, şi el isteț în felul lui, o sumă egală cu salariul lui Alik pe o lună…

Toate astea se întâmplaseră în lipsa Maşei. Deborah Lvovna, mama lui Alik, se odihnea într-un sanatoriu. Munții de vase nespălate şi vrafurile de cărți deschise îl convinseseră pe american că are de-a face cu un geniu şi-i propusese să vină să lucreze cu el la Boston, la M.I.T. Rămânea de rezolvat o singură problemă tehnică, nu mai puțin importantă: problema emigrării. Cu noutatea asta venea Alik să-şi întâlnească soția. Amândoi ardeau de nerăbdare să-şi povestească…

În anii aceia problema emigrării era o temă de discuții aprinse în mediul intelectual: a fi sau a nu fi, a pleca sau a nu pleca, da, dar dacă… nu, dar totuşi… Se destrămau familii, se rupeau prietenii. Din motive politice, economice, ideologice, morale… Însăşi pregătirea pentru plecare era un proces complicat şi chinuitor, dura uneori ani de zile, era nevoie de fermitate, curaj şi înverşunare. Breşa oficială în Cortina de Fier era făcută numai pentru evrei, deşi se foloseau de ea şi neevreii. Din nou se deschideau apele mării ca să treacă poporul ales, dacă nu spre Pământul Făgăduinței, măcar departe de un alt Egipt.

— Se spune în Exod…, exclamase Liova Gotlib.

Era prietenul apropiat al lui Alik, „cel mai important evreu din Uniunea Sovietică“, cum îl numea el.

— Se spune în Exod că Moise a scos afară din Egipt şase sute de mii de evrei care au mers pe jos. Nu se spune însă nicăieri câți au rămas în Egipt. Cei rămaşi au încetat pur şi simplu să existe. Unde sunt cei care n-au plecat din Germania în 1933?

Pe Alik însă nu-l interesa deloc viața lui personală privită prin prisma naționalității, lucrul cel mai prețios pentru el era opera ştiințifică. E adevărat că era la curent cu discuțiile astea, uneori lua parte la ele, introducea chiar şi o nuanță teoretică, răcoritoare, dar în realitate obsesia lui rămânea îmbătrânirea celulei.

Propunerea americanului însemna o muncă mult mai eficientă.

— Mai mare cu trei sute la sută, cred eu, calcula el în timp ce-i povestea Maşei toată istoria. Tehnologia cea mai bună din lume, nici un fel de probleme cu reactivii, cu laboranții şi, în general, nici un fel de probleme materiale pentru noi. Alik o să învețe la Harvard, ce zici? Eu sunt gata oricând. Depinde de tine, Maşa. Mai e şi mama, o s-o lămuresc eu…

— Când? a întrebat Maşa, deloc pregătită pentru o asemenea răsturnare de situație.

— Peste o jumătate de an, în cel mai bun caz. Dacă facem imediat cerere de emigrare. Treaba poate dura destul. De asta mă şi tem, că trebuie să-mi las postul, ca să nu-i creez neplăceri şefului meu.

Alik îşi făcea deja toate calculele.

„Dacă propunerea venea acum două săptămâni, o întâmpinam cu entuziasm, şi-a zis Maşa. Acum însă nu mă pot gândi la aşa ceva.“

Alik spera în adâncul sufletului că o asemenea perspectivă o s-o bucure pe Maşa şi l-a surprins ezitarea ei. Nu ştia că universul lor familial, întemeiat pe înțelegere şi bun-simț, a trosnit din toate încheieturile şi a crăpat de sus până la temelie, de la înălțimile senine până în străfundurile cele mai demne de dispreț. Nici Maşa nu era prea conştientă de ce se întâmplase.

Pe urmă i-a citit din poeziile noi. El a lăudat-o, a remarcat câteva din calitățile lor. A primit spovedania ei exaltată despre descoperirea pe care o făcuse în noua legătură de amor, despre o anumită culme a perfecțiunii pe care o găsise la bărbatul străin, despre noua ei experiență de viață: ca şi cum fusese smuls vălul care ascundea lumea, peisajele, chipurile, rutina sentimentelor…

— Nu ştiu ce să mă fac, i s-a plâns Maşa. Poate că din punctul de vedere al celorlalți e cumplit tot ce-ți spun. Dar am cea mai mare încredere în tine, îmi eşti cel mai aproape, eşti singurul cu care are sens să vorbesc despre asta. Suntem doi în unul, atât cât se poate. Totuşi, cum să trăim mai departe? Tu zici să plecăm. Poate…

Pe Maşa a luat-o cu frig, obrajii îi ardeau, avea pupilele dilatate.

„Rău mai pică toate astea“, şi-a zis Alik şi a adus din bucătărie o sticlă plină pe jumătate cu coniac. A turnat în pahare şi a conchis îmbunat:

— Ce să zic, îți trebuia o experiență ca asta. Eşti poetă şi, la urma urmelor, nu din materialul ăsta e construită poezia? Acum ştii că sunt şi forme mai înalte de fidelitate decât fidelitatea sexuală. Eu ştiam şi înainte de a se întâmpla. Suntem amândoi cercetători, Maşenka. Numai că în domenii diferite. Acum tu faci o descoperire care e a ta personală, pot să înțeleg. N-o să-ți stau în cale.

Alik a turnat din nou în pahare. Coniacul era exact medicamentul necesar. Maşa n-a întârziat să-şi culce capul pe umărul lui şi să murmure:

— Eşti cel mai bun de pe pământ, Alik… cel mai bun… eşti fortăreața mea… Mergem unde vrei tu…

Şi îmbrățişările i-au consolat. S-au mângâiat cu convingerea fermă că fac parte dintre cei aleşi, s-au întărit în credința că sunt mai ceva decât alte cupluri cunoscute, cu micile lor neînțelegeri, cu împreunările în fugă în sala de baie încuiată, cu minciunile neînsemnate şi cu josnicia lor. În schimb, ei, Maşa şi Alik, sunt sinceritatea întruchipată, adevărul pur.

Alik a plecat după trei zile şi a lăsat-o pe Maşa cu copiii, curățenia şi poeziile. Ea urma să mai stea o lună şi jumătate în Crimeea, avea bani de la Alik pentru toată perioada.

La două zile după plecarea lui Alik, Maşa i-a scris prima scrisoare lui Butonov. Apoi a doua şi a treia. În răgazul dintre scrisori scria poezii scurte şi disperate care o încântau.

În răstimpul ăsta, Butonov găsea cu regularitate scrisorile în cutia poştală – îi lăsase Maşei adresa, fiindcă în timp ce soția şi fiica lui îşi petreceau vacanța la vila unei prietene a Oliei, el şi-o petrecea pe a lui la Rastorguevo, în loc să rămână în apartamentul soției de la Hamovniki. Gândul că se ascunde de familie nu-l îngrijora deloc. Olia nu era curioasă şi nu deschidea scrisorile care nu-i erau adresate.

Scrisorile Maşei l-au mirat mult pe Butonov. Erau scrise mărunt, cu literele înclinate invers, cu desene pe margini, cu poveşti din copilăria ei care n-aveau nici o legătură cu el, cu trimiteri la nume necunoscute de scriitori, şi conțineau multe aluzii neclare. În plicuri mai erau nişte foițe de hârtie gri şi aspră la pipăit, pline cu poezii. Din câte a înțeles Butonov, poeziile erau ale ei. Pe una i-a arătat-o lui Ivanov, care le ştia pe toate. Ivanov a citit-o cu glas tare şi cu o expresie ciudată pe față:

— „Iubirea e a duhului lucrare, dar trupul e şi el părtaş. A-ți prinde mâna-n altă mână – ce neasemuită fericire! Şi tot în grade se măsoară şi ale spiritului flăcări şi ale trupului văpăi…“ De la cine e, Valeri? a întrebat el uimit.

— A scris-o o fată, a ridicat din umeri nedumerit Butonov. E bună?

— E bună. A luat-o bineînțeles de undeva. Mă întreb de unde, a zis Ivanov atotştiutor.

— Exclus, l-a contrazis ferm convins Butonov. Nu-i genul ei să copieze pe alții. Sunt sigur că ea a scris-o.

Uitase de aventura banală din Crimeea, iar fătuca asta simpatică îi dădea prea mare atenție. Până atunci Butonov nu primise nici o scrisoare de la nimeni, nici el nu scria nimănui, şi nici de data asta nu s-a gândit să răspundă. Scrisorile veneau una după alta.

Maşa se ducea la poşta din Sudak şi tare se mai amăra că nu primeşte răspuns. Până la urmă n-a mai răbdat, a sunat-o pe Nika la Moscova şi a rugat-o să se ducă la Rastorguevo să afle ce s-a întâmplat cu Butonov. De ce nu-i răspunde? Nika a refuzat iritată: era ocupată până peste cap.

Maşa s-a supărat:

— Ce-i cu tine, Nika, ai înnebunit? E prima oară că te rog! Tu ai o aventură o dată la trei luni, iar eu n-am trăit aşa ceva niciodată!

— Lua-te-ar naiba să te ia! Mă duc mâine, a acceptat Nika.

— Te implor, Nika! Du-te azi! În seara asta! a rugat-o cu cerul şi pământul Maşa.

A doua zi dimineață, Maşa s-a dus cu copiii la Sudak. S-au plimbat, au intrat într-o cafenea, au mâncat înghețată. N-a reuşit să dea de Nika, nu era acasă.

Seara s-a îmbolnăvit Alik, a făcut febră şi a început să tuşească – era bronşita lui astmatică din pricina căreia rămânea două luni cu el în Crimeea.

A stat o săptămână întreagă să-l îngrijească şi numai în a opta zi a reuşit să ajungă la Sudak. Scrisori de răspuns n-a primit. Adică avea una de la Alik. A sunat-o imediat pe Nika. Nika i-a răspuns sec:

— Am fost la Rastorguevo, am dat de Butonov, a primit scrisorile tale, n-a răspuns la ele.

— O să răspundă? a întrebat prosteşte Maşa.

— De unde vrei să ştiu? s-a rățoit la ea Nika.

Între timp Nika fusese de mai multe ori la Rastorguevo. Când a văzut-o prima oară, Butonov a fost surprins. Întâlnirea lor a fost veselă, s-au reacomodat uşor. Nika a avut intenția să îndeplinească rugămintea Maşei, dar s-a întâmplat să rămână peste noapte în casa lui mare, pe jumătate renovată.

Butonov începuse s-o renoveze cu doi ani în urmă, după moartea mamei, dar treaba se oprise la un moment dat, şi jumătatea renovată contrasta izbitor cu cealaltă parte aproape în ruină, plină de cufere de lemn îngrămădite, de cârpe vechi, cusute de mână, de mobilă țărănească grosolan lucrată, moştenită de la străbunicul lui. Acolo, în partea distrusă a casei, Nika a aranjat cuibuşorul lor. Când a plecat de dimineață, l-a întrebat pe Butonov:

— De ce nu răspunzi la scrisori? Fata e tare amărâtă din pricina ta.

Lui Butonov nu-i păsa că a fost demascat, dar nu-i plăcea când i se făcea observație:

— Sunt doctor, nu scriitor.

— Fă măcar un efort! l-a sfătuit Nika.

Situația i s-a părut Nikăi de-a dreptul hazlie: Maşa, fata superinteligentă, se îndrăgosteşte de necioplitul ăsta primitiv. Pentru Nika el pica la țanc: era în divorț, soțul ei se purta groaznic, îi cerea tot felul de lucruri, de exemplu, să împartă apartamentul, amantul de tranziție terminase cursurile de regie şi plecase din Moscova, iar cel permanent, Kostia, o enerva că insistă la modul serios, după ce a aflat de divorţ, să înceapă imediat o viață nouă de oameni căsătoriți.

— Dacă ții neapărat, n-ai decât să-i scrii tu, a bombănit Butonov.

Nika a izbucnit în râs: propunerea i s-a părut caraghioasă. Ah, ce-o să mai râdă împreună cu Maşa de istoria asta, când i s-o potoli pasiunea!

15

Medeea a ieşit la pensie în toamnă, la sărbătorile din noiembrie. Primul lucru pe care l-a făcut ca să-şi umple timpul a fost să dreagă cuverturile de molton care se rupeau una-două în timpul sezonului de vară.

A pregătit din vreme bucata nouă de satin şi bobinele cu fir gros din cutia de lucru, dar chiar în prima seară, după ce a întins pe masă cuvertura scămoşată, a văzut că florile încep să dispară de pe fondul mov şi în locul lor apar altele în relief, care tremură uşor.

„Am febră mare“, a găsit ea explicația şi a închis ochii ca să le oprească mişcarea. Din fericire se afla la ea Ninocika de la Tbilisi, venită în ajun.

Era aceeaşi boală de care suferise Medeea în ajunul căsătoriei, când Samuel o îngrijise cu inima strânsă, cu atâta duioşie şi iubire înfrigurată, încât avusese dreptate să spună pe urmă: „Unii au parte de luna de miere, noi am avut parte de o boală de miere.“

În pauzele dintre momentele când o apucau frisoanele cumplite şi momentele de letargie, Medeea era cuprinsă de o pace binefăcătoare: i se părea că Samuel e în camera de alături şi vine la ea ținând neîndemânatic paharul cu amândouă mâinile şi strângând puțin din ochi, fiindcă paharul frigea mai tare decât credea el.

În locul lui Samuel însă a apărut din penumbră Ninocika, în efluvii de sunătoare şi miere topită, ținând paharul şlefuit în fațete cu mâinile ei slabe fără zbârcituri, cu ochii de un negru mat, adânciți în orbite, ca ai lui Samuel, şi Medeei i-a venit în minte ideea pe care o cocea de multă vreme, o bănuială a cărei confirmare o aştepta, şi iată că acum a binevoit să-i pice din cer ca o revelație: Ninocika e fiica lor, a lui Samuel şi a ei, e fetița lor, despre care ea ştia dintotdeauna, dar pe care, nu se ştie de ce, o uitase vreme îndelungată, iar acum şi-a amintit-o, ce fericire… Ninocika i-a ridicat pernele, i-a dat să bea băutura aromată, i-a zis ceva, dar sensul cuvintelor nu l-a desluşit, părea că e vorbă străină. „Da, da, e în gruzină“, şi-a amintit Medeea.

Intonația însă era atât de bogată, atât de clară, încât înțelegea totul numai din mişcările feței, ale mâinilor şi chiar din gustul băuturii. O mira cum de Ninocika îi ghiceşte dorințele, chiar şi storurile le ridică sau le lasă până să apuce s-o roage…

Familia Medeei de la Tbilisi se trăgea din cele două surori ale ei, Anelia, mai în vârstă, şi Anastasia, mai tânără, pe care Anelia o luase s-o crească după moartea părinților. De la Anastasia rămăsese un băiat, Robert, neînsurat, puțin smintit pare-se. Medeea nu avea nici o relație cu el.

Anelia n-a avut copii. Nina şi Timur erau copii adoptați, aşa că familia de la Tbilisi era o ramură altoită. Copiii erau nepoții lui Lado, soțul Aneliei. Grigol, fratele lui Lado, şi soția lui, Suzana, nu se potriveau deloc, în plus, avuseseră multe de îndurat: el, susținător înflăcărat al cauzei micilor meşteşugari, ea, orăşeancă nebună, obsedată de ideile partidului…

Lado Aleksandrovici, muzician, profesor de violoncel la Conservatorul din Tbilisi, n-avea nimic comun cu fratele lui, nu-şi mai vorbiseră de la mijlocul anilor douăzeci.

Lado şi Anelia îşi văzuseră prima dată nepoții într-o dimineață de mai a anului 1937, îi adusese o rudă îndepărtată după ce le arestaseră părinții noaptea.

Faimoasa lege a perechilor, care nu e decât un caz particular al legii generale a repetiției unuia şi aceluiaşi eveniment, funcționase în viața Aneliei cu o precizie matematică, fie ca să cizeleze caracterele, fie ca să împlinească un destin. Trecuseră exact zece ani de când Anastasia se măritase şi plecase de acasă, şi iată că acum soarta le aducea în casă doi orfani.

Anelia avea patruzeci de ani, Lado era mai în vârstă decât ea cu zece ani. Avuseseră timp să se vestejească şi să se usuce, se pregăteau pentru o bătrânețe liniştită, şi nu pentru o viață de părinți tineri. Nu era deloc bătrânețea la care visau. Copiii părăsiți n-au apucat bine să-şi revină, că a început războiul. Lado n-a supraviețuit vremurilor grele, a murit de aprindere la plămâni în 1944.

Anelia a crescut copiii cu ce mai rămăsese din casa bogată cândva. A murit în 1957, la puțin după ce Suzana s-a întors din lagăr complet nebună. Nina, femeie tânără la vremea aceea, a primit-o, în schimbul mamei vitrege la care ținea foarte mult, pe mama naturală, o scorpie fără un ochi, o răutate de femeie, o paranoică devotată Marelui Conducător. Se împlineau douăzeci de ani de când Nina îi purta de grijă.

Cele trei-patru zile pe care Nina avea de gând să şi le petreacă la Medeea s-au făcut opt şi, cum a pus-o pe picioare, a plecat urgent la Tbilisi.

Medeei nu i-a trecut boala de tot, i-a cuprins articulațiile, aşa că a început să se trateze cu mijloace băbeşti. Nu mai era sprintenă ca altădată, mergea prin casă de bine, de rău, cu genunchierele groase din lână veche, sub care îndesa foi de varză, sau ceară de albine, sau bulbi de ceapă mari, opăriți, dar mai mult şedea şi repara cuverturile.

Se gândea la Nina, la mama ei nebună, la Nika aflată cu teatrul la Tbilisi şi care, din ce povestea prudentă Nina, îşi aranjase un turneu de mai mare dragul toată luna septembrie…

„Gânduri în van“, şi-a zis Medeea şi a făcut ce a învățat-o bătrânul Dionisie în tinerețe: dacă te apucă gândurile lumeşti şi nu-ți dau pace, nu te lupta cu ele, transformă-le în rugăciuni şi îndreaptă-le către Domnul…

„Biata Suzana, iartă-i, Doamne, cumplitele fapte prosteşti, înmoaie-i inima, fă-o să vadă cum se chinuieşte Nina din cauza ei… Ajut-o şi pe Ninocika, dă-i putere, Doamne… Fereşte-o pe Nika de orice rău, merge pe drum primejdios fata asta aşa de bună, aşa de luminoasă, dă-i minte, Doamne…“

Şi din nou şi-a amintit Medeea că Nina îi povestise cum a băgat în sperieți Nika familia unui cunoscut actor din Tbilisi, cum s-a încurcat cu el în văzul lumii, scânteind, strălucind, hohotind, iar biata nevastă a actorului, toată în negru, arzând de gelozie, a bătut pe la uşile prietenilor lui, a încercat să intre cu forța în nădejdea să-l găsească pe infidel la locul faptei – şi l-a găsit până la urmă. S-a lăsat cu farfurii sparte, cu sărit pe fereastră, cu țipete, patimi, şi totală lipsă de cuviință…

Lucrul cel mai uimitor era că încă din octombrie Medeea primise o scrisoare scurtă de la Nika în care-i povestea despre călătorie, despre imensul succes al teatrului şi chiar i se lăuda că a apărut un articol special despre costumele ei.

„De mult nu m-am distrat şi nu m-am bucurat atât de mult, scria ea la sfârşit. La Moscova e o vreme groaznică, divorțul se târâie, şi aş da oricât să trăiesc într-un alt loc cu mai mult soare.“

Nika avea dreptate în ce priveşte vremea: vara a luat sfârşit în august. Copacii n-au apucat să îngălbenească aşa cum trebuie, şi frunzele, smulse de furtuna violentă însoțită de ploi reci, au căzut pe pământ încă verzi. După veselul septembrie de la Tbilisi, a venit insuportabilul octombrie de la Moscova. Vremea nu s-a îndreptat în noiembrie, dar Nika s-a simțit mai bine sufleteşte: avea mult de lucru.

Pregătea un nou spectacol, dispărea prin ateliere, fiindcă fără ea croitoresele le făceau pe toate cam aproximativ, şi în acelaşi timp avea un ciubuc la Teatrul Romen.

O atrăgea tot ce avea legătură cu țiganii, dar a reieşit că e foarte complicat să lucreze la teatrul lor: libertatea lor era minunată în piețele publice, în trenuri, pe scenele teatrelor, dar când venea vorba de muncă, totul se transforma în haos: întâlnirea cu regizorul era amânată de cinci ori, actrițele făceau scandal, cereau lucruri imposibile.

Într-o zi, o actriță nu prea tânără, cu o voce foarte puternică, i-a azvârlit în față rochia bordo – ea voia să fie albă, cu dantelă – şi Nika i-a azvârlit-o iute înapoi, adăugându-i înjurături artistice de mamă la fel de grele ca plumbii pe care femeile gruzine şi-i coseau în tivul rochiilor. Exact în ziua aceea s-a întâmplat povestea neplăcută la care Nika se aştepta de mult şi pe care încerca s-o evite prin toate mijloacele.

Maşa a venit la ea la douăsprezece noaptea. Abia a apucat Nika să-i deschidă uşa, că imediat şi-a dat seama de nenorocire. Maşa s-a aruncat la pieptul ei:

— Zi-mi că nu-i adevărat, Nika! Nu-i adevărat, nu-i aşa?

Nika i-a mângâiat părul alunecos de la ploaie. Tăcea.

— Ştiu că nu-i adevărat…, a repetat Maşa frământând în mâini baticul din crepdeşin cu carouri oblice mov, gri şi negre. Dar ce căuta ăsta acolo?

— Ssst, mai încet, pereții au urechi.

Nika a arătat cu mâna înspre camera copiilor.

Se aştepta de multă vreme, încă din iulie, ştia că n-o să aibă cum să evite furtuna, aşa că acum se simțea chiar uşurată. Încurcătura stupidă ținuse toată vara. În mai, când plecase din Colonie, era sincer hotărâtă să-i facă în secret un cadou Maşei, să i-l lase ei pe Butonov. Nu se întâmplase aşa. În timp ce Maşa plimba copiii în Crimeea, Nika se ducea mereu la Butonov, zicându-şi c-o să vadă ea mai departe cum o să descurce lucrurile. Relația lor devenise foarte plăcută. Pe Butonov îl ungea pe suflet când Nika îi vorbea despre orice cu o simplitate aiuritoare, nu era deloc femeia-crampon care să pună stăpânire pe el; când se întâmplase odată să zică în prostia lui ceva, Nika îl oprise:

— Căpşorul ăsta mic nu e punctul tău forte, dragul meu Butoncik. Ştiu ce vrei să zici. Ai dreptate. Treaba e că am psihologie de bărbat. Sunt la fel ca tine, mi-e frică să mă încurc într-o relație lungă, să am obligații, căsătoria e-o pacoste, s-o ia dracu’. Aşa că fii atent, eu sunt prima care las bărbații.

Nu era chiar aşa, dar suna plauzibil.

— E-n regulă, cu preaviz de două săptămâni, glumise Butonov.

— Dacă o să-ncepi să ai haz, Valeri, o să mă-ndrăgostesc la nebunie de tine, şi e pericol mare.

Nika izbucnise în hohote de râs, cu capul dat pe spate, tot părul i se scutura şi-i tresăltau sânii.

O apuca mereu râsul, în tramvai, la masă, la bazin, unde fuseseră amândoi într-o zi, şi Butonov, mereu încruntat, se lăsa cucerit de râsul ei, râdea cu lacrimi până-l apuca burta şi îşi pierdea glasul. Şi în pat râdeau până nu mai puteau.

— Eşti un amant extraordinar, îi zicea încântată Nika, de obicei râsul împiedică erecția.

— Nu ştiu, poate că nu m-ai făcut să râd destul…

…Maşa a venit la începutul lui iulie, a lăsat grăbită copiii la Aleksandra şi a plecat în viteză la Rastorguevo. A avut noroc de două ori: l-a găsit pe Butonov şi n-a găsit-o pe Nika. Plecase în ajun.

A picat în toiul lucrărilor de renovare a casei întrerupte cu doi ani în urmă. În ajun, Butonov a făcut curățenie în jumătatea de casă în care trăise bunica lui şi care nu mai fusese locuită de douăzeci de ani. A angajat şi doi muncitori să-l ajute. Nika l-a convins să nu căptuşească pereții cu lambriuri, cum voia să facă, ci să-i cojească până dă de lemn, să-l curețe, să-l călăfătuiască şi să dea o față mobilei țărăneşti, rămasă în casă cine ştie de când.

— Crede-mă când îți zic, Butonov, tu vrei să pui mobilele pe foc, dar peste douăzeci de ani ele o să ajungă piese de muzeu.

Butonov a făcut ochii mari, dar a acceptat, şi acum dezlipea, ajutat de muncitori, tapetul pus în nenumărate straturi.

— Butonov! s-a auzit un strigăt din stradă. Valeri!

El a ieşit într-un nor de praf, cu o bonetă veche de doctor pe cap. Maşa stătea la poartă. N-a recunoscut-o imediat. Era bronzată de la soarele Crimeei, foarte atrăgătoare, era toată numai zâmbet, altceva nu se vedea pe fața îngustă.

Şi-a vârât mâna în fanta dintre uluci, a dat la o parte cârligul de la poartă şi, în timp ce el a început treptat să-şi aducă aminte, ea s-a şi avântat pe cărarea strâmbă şi i s-a aruncat la piept cu capul înfundat în umăr ca un cățeluş:

— Groaznic! Ce spaimă! N-am crezut c-o să te mai văd!

Părul îi mirosea a mare. Şi din nou a simțit Butonov cât de tare îi bate inima, ca atunci, în Crimeea.

— Ce dracu! Se aude ca-n stetoscop!

De la ea venea căldură şi lumină ca de la spirala incandescentă a becului. Şi Butonov şi-a amintit tot ce uitase: furia şi disperarea cu care ea se luptase în camera mică a Medeei; şi a uitat tot ce ținea minte: scrisorile lungi cu versuri şi reflecții despre nişte lucruri nu neapărat de neînțeles, dar complet inutile…

Ea şi-a lipit buzele de halatul lui plin de praf şi a scos un oftat fierbinte. Şi-a ridicat fața – nici urmă de zâmbet, era atât de albă de la praf, încât i se vedeau pistruii ca două semiluni închise la culoare pornind de la pomeții obrajilor spre nas.

— Am venit…

Dacă în partea casei bunicii era un haos de neînchpuit din cauza lucrărilor de renovare, în podul unde au urcat era o adevărată groapă de gunoi. Nici bunica, nici mama nu aruncau nimic. Erau acolo de toate: albii găurite, hârdaie, calabalâc adunat de o sută de ani. Casa fusese construită de străbunic la sfârşitul secolului al nouăsprezecelea, când Rastorguevo era încă un sat de târgoveți, praful era vechi de mai bine de un secol. N-aveau unde să se aşeze.

Butonov a pus-o pe Maşa pe o etajeră şubredă, ea arăta chiar ca o puşculiță din argilă în formă de pisică, numai că era subțire şi nu avea gaura în creştetul capului.

Totul s-a întâmplat într-un timp foarte scurt şi cu atâta intensitate, încât le-a fost imposibil să reziste, şi atunci Butonov a mutat-o pe un fotoliu desfundat, simțind din nou cum îl arde strâmtoarea lui şi strâmtoarea de două ori mai mare a corpului ei de copil. Lacrimile îi curgeau Maşei pe față, el i le lingea, aveau gustul apei de mare. Ah, Doamne…

Maşa a plecat imediat, şi Butonov s-a dus să dezlipească în continuare tapetul împreună cu muncitorii, care păreau că nu-i observaseră lipsa. Se simțea golit pe dinăuntru, ca un coş de sobă, sau mai degrabă ca o nucă putredă, fiindcă golul era închis şi rotund şi nu trecea nimic prin el… I s-a părut că a dat mai mult decât voia…

„Ah, surorile astea…“ Nu era el omul care să pătrundă în amănuntele subtile ale legăturilor de rudenie. „Sunt exact invers. Una râde, alta plânge. Se completează una pe alta.“

…Trei zile la rând Maşa n-a putut să dea de Nika, deşi a sunat-o tot timpul. Ştia de la Aleksandra că e în oraş. Până la urmă a găsit-o la telefon:

— Pe unde ai umblat, Nika?

Maşei nu i-a trecut prin cap că Nika o evită: nu era pregătită s-o întâlnească.

— Ghiceşte! Ai trei încercări, a zis cu jumătate de gură Nika.

— O nouă iubire? a zis la iuţeală Maşa, înghiţind repede momeala.

— Nota cinci plus! a apreciat Nika agerimea Maşei.

— Cine vine la cine? Mai bine vin eu la tine! Acum! a zis Maşa arzând de nerăbdare.

— Mai bine ne întâlnim în casa din Uspenski, a propus Nika. Cu siguranţă că mama e disperată din cauza copiilor.

Copiii odată lăsaţi la Aleksandra, nimeni n-a mai avut grija lor. Aleksandra şi Ivan Isaevici au sărbătorit bucuroşi prilejul de a le arăta nepoţilor toată dragostea, aşa că prezenţa lor nu i-a deranjat deloc. Numai că pe Ivan Isaevici îl trăgea aţa la casa de vacanţă – de ce să mucezească copiii la oraş…

— Nu, mai bine vin eu la tine, acolo nu putem să pălăvrăgim! a rugat-o Maşa.

Nika a cedat: n-avea cum să scape. Ştia de mult că trebuie să-i asculte spovedania. Doar îşi luase rolul de confidentă. Situaţia ei era mai mult decât ambiguă, dar era prea târziu să-i spună acum Maşei că e amestecată şi ea în istoria asta. În febra iubirii, Maşa ardea de nerăbdare să-i povestească surorii despre fiecare întâlnire, lucru foarte important pentru ea.

Maşa se obişnuise de mulţi ani să împartă cu soţul ei toate emoţiile prin care trecea, dar în cazul ăsta Alik nu putea fi confidentul ei, aşa că o bombarda cu de toate pe Nika, şi cu poeziile pe care le scria fără întrerupere. „Toamna la Rastorguevo“, zicea în glumă Nika.

Obişnuită în trecut cu nesomnul, Maşa dormea şi acum iepureşte, pe bucăţi, somnul îi era tulburat de zgomote, versuri, imagini neliniştitoare.

Îi apăreau în vis animale fantastice, cu mai multe picioare, cu mai mulţi ochi, pe jumătate păsări, pe jumătate pisici, cu aluzii pline de simboluri.

Unul dintre animale, care i se părea foarte cunoscut şi care se alinta frecându-se de ea, avea şi un nume cunoscut, compus din cifre şi litere. Şi l-a amintit când s-a trezit, era un nume ciudat – J4836. A început să râdă. Era numărul scris cu litere negre, groase, de pe bentiţa cusută de ea pe lenjeria de pat dată la spălătorie.

Toate fleacurile astea erau importante, aveau o semnificaţie. Odată a visat o poezie întreagă, pe care a scris-o pe jumătate adormită. De dimineaţă a rămas uimită când a citit-o. „Nu-i a mea, nu-i a mea, nu puteam s-o scriu eu…“

De la „dumneata“ la „tu“,
şi mai departe, în zborul
de pronume care nu există,
vorbele mele îţi vor umple gura,
strădaniilor tale eu le voi fi ţintă,
şi în adâncul întunecat al trupului,
în bubuit şi fulger arzător,
totul se prăbuşeşte ca podul luat de ape –
graniţa dintre noi doi dispare…

— Am scris, pur şi simplu, după dictare, uite, nu-i nici o ştersătură, a zis Maşa arătându-i Nikăi versurile notate noaptea.

Poezia n-a umplut-o de bucurie pe Nika, mai degrabă a speriat-o. În schimb, informată de Maşa despre tot ce scotea pe gură Butonov, despre fiecare gest al lui, ea găsea că e foarte amuzant să ştie minut cu minut cum şi-a petrecut el ziua.

— N-au mai rămas cartofi prăjiți? l-a întrebat ea cu un aer nevinovat.

Ştia de la Maşa că în ajun a curățat cartofi pentru Butonov şi s-a tăiat la deget.

Butonov nu vorbea cu Nika despre Maşa, nici ea nu pomenea de rivala ei, şi el avea impresia că ştiu amândouă cum stau lucrurile şi că-şi împart între ele zilele săptămânii: Maşa venea în weekend, Nika în timpul săptămânii.

Nici pomeneală de vreo înțelegere între ele, pur şi simplu Nika pleca la sfârşitul săptămânii să-şi vadă copiii: pe Liza la casa de vacanță a Aleksandrei, pe Katia la cealaltă bunică. Alik-cel-mic era şi el la Aleksandra.

Alik-cel-mare îşi aranja gărzile la Salvare la sfârşitul săptămânii ca să-i rămână timp pentru laborator, iar Maşa, ca să nu mintă şi să treacă totul sub tăcere, păstrându-şi demnitatea, pleca de acasă în lipsa lui. De altfel stătea foarte puțin pe-acasă.

Alik avea o fire echilibrată, mergea pe drum drept, neted ca-n palmă, nu punea întrebări de prisos, discuțiile cu Maşa se învârteau în jurul plecării lor. Primiseră deja invitația din Israel, şi cu toate că Maşa era teoretic de acord, în fapt plecarea i se părea imposibilă.

În septembrie, când Nika era deja la Tbilisi, Maşa simțise că se sfârşeşte fără ea, încercase s-o sune la Tbilisi, dar nu fusese chip să dea de ea la hotel. Încercase s-o găsească prin Nina, dar nu reuşise.

Butonov terminase de renovat casa în septembrie, se mutase la soția lui, la Hamovniki, dar casa de la Rastorguevo îl atrăgea din ce în ce mai mult, aşa că de două-trei ori pe săptămână înnopta acolo.

Uneori trecea s-o ia pe Maşa cu maşina. Într-o zi s-au dus să culeagă ciuperci la Rastorguevo, n-au găsit nimic, s-au udat până la piele, şi-au uscat hainele la sobă, şi o şosetă a Maşei s-a pârlit. Şi ăsta a fost un mic eveniment în viața lor, ca rana de la deget, ca julitura şi vânătaia Maşei apărute în chinurile dragostei.

Ori îi purta ghinion casa lui, ori ea îl provoca la brutalitate sexuală, cert e că micile răni erau foarte numeroase, şi chiar se mândrea puțin cu dovezile de neuitat ale pasiunii lor.

Când Nika s-a întors în sfârşit de la Tbilisi, Maşa i-a povestit în amănunt despre toate fleacurile astea, şi când a terminat, i-a vorbit în treacăt şi despre invitația primită din Israel.

Nika s-a mirat cât de tare şi-a pierdut capul Maşa: evenimentul important era primirea invitației.

Plecarea însemna despărțirea de familie, ori Maşa n-a găsit altceva mai bun decât să-i arate vânătăile sau să-i citească versuri.

De data asta avea şi Nika ceva de povestit. Era prinsă serios în noua aventură amoroasă şi şi-a zis că e momentul potrivit să pună capăt relației cu Butonov.

A aşteptat o săptămână întreagă, întocmai ca Penelopa, să vină Vahtang de la Tbilisi, urma să dea nişte probe la Mosfilm, dar sosirea lui s-a tot amânat, iar Nika, având de gând să rămână în formă, a trecut să-l vadă pe Butonov. Cum Maşa îi raporta constant toate mişcările lui, nu i-a fost greu să găsească momentul potrivit.

Butonov s-a bucurat când a văzut-o. A vrut să-i arate casa renovată – cum-necum, Nika era designerul lui. Ideea cu lemnul la vedere i-a plăcut mult, dar Nika s-a îngrozit când a văzut lemnul dat cu lac. L-a suduit îndelung, bătându-şi joc de el, a cerut să fie dat jos lacul cu dizolvant. A mutat mobilele, i-a arătat ce trebuie reparat şi ce nu trebuie atins. Trăise totuşi atâția ani sub acelaşi acoperiş cu ebenistul şi, fiind talentată, s-a apucat imediat de treabă. A promis să-i aducă sticlă colorată ca s-o pună la bufet în locul celei sparte, să-i coasă nişte perdele la atelierul teatrului…

Baticul i-a alunecat la un moment dat, s-a ascuns ca şarpele între cearşaf şi saltea, şi, cu toate că l-a căutat mult de dimineață, nu l-a mai găsit. Îl făcuse cu mâna ei, pe el învățase să picteze când era la

şcoală…

Când Maşa, frământând în mână baticul, i-a strigat din prag: „Nu-i adevărat, nu-i aşa?“, Nika i-a tăiat sec vorba:

— Ce zice Butonov?

— Că sunteți împreună de mult, încă din Crimeea… Nu se poate, nu se poate… I-am zis că nu se poate…

— Şi el? a insistat Nika.

— El zice: „Ia-o ca pe-un fapt împlinit.“

Maşa continua să frământe baticul în mână, proba materială a faptei. Nika i l-a luat din mână şi l-a aruncat pe măsuța de la oglindă.

— Ia-o cum a zis el!

— Nu pot, nu pot! a scâncit Maşa.

— Maşa mea mică… s-a îmbunat deodată Nika. Aşa s-a întâmplat, ce să-i faci. Vrei acum să te spânzuri? Să nu facem o tragedie din asta, ca în… la naiba… ca în *Legături primejdioase*, ceva pe acolo!…

— Nika, soarele meu, scumpa mea! Ce să fac? Trebuie să mă obişnuiesc, nu-i aşa? Nici eu nu pricep de ce mă doare atât. Am crezut că mor când am găsit baticul.

Pe Maşa au trecut-o din nou fiorii:

— Nu, nu, nu se poate.

— De ce să nu se poată? De ce?

— Nu pot să-ți explic. Ca şi cum oricine poate merge cu oricine, nimic nu e obligatoriu, alegerea e aproximativă, şi toți se pot înlocui reciproc. Dar aici, eu ştiu asta, e vorba de ceva unic, şi în afara lui nimic nu mai contează. Ceva unic…

— Îngerul meu, a oprit-o Nika. Ce-i cu ideile astea? De fiecare dată e ceva unic, crede-mă pe cuvânt. Butonov e un amant straşnic, şi asta se măsoară în centimetri, minute, ore, în număr de hormoni în sânge. Sunt simpli parametri! E bine înzestrat, asta-i tot! Alik al tău e un om remarcabil, deştept, talentat, Butonov nu face nici cât degetul lui cel mic, în schimb Alik nu-ți…

— Taci! a strigat Maşa. Taci! Ia-ți-l pe Butonov al tău cu toți centimetrii lui!

Apoi s-a năpustit afară luând baticul de la oglindă, nu se ştie de ce.

Nika n-a oprit-o. O să-i treacă… Dacă omul are iluzii de-astea idioate, trebuie să scape de ele odată şi odată… Până la urmă a avut dreptate Butonov: „Ia-o ca pe un fapt…“ În clipa aceea Nika şi-a amintit iritată versurile Maşei: „Ia tot ce-i cu asupra de măsură, ia fericirea, ia harul credinței…“ Chiar aşa. Ia-o ca pe-un fapt…

„Dragă Butonov! Ştiu că scrisorile nu sunt genul tău, că dintre toate formele de comunicare între oameni cea mai importantă pentru tine e cea tactilă. Chiar şi profesia ta e de felul ăsta – o ai în degete, în atingeri, în mişcările delicate. Dacă rămânem la dimensiunea asta banală şi superficială, la propriu şi la figurat, tot ce s-a întâmplat e perfect normal. Contactul sexual n-are nici față, nici ochi, numai receptorii lucrează. Şi Nika a încercat să-mi explice: totul se măsoară în centimetri, minute, număr de hormoni.

Problema e în ce crezi. În practică, a reieşit că eu cred în altceva, că pentru mine e importantă expresia feței, elanul care vine dinăuntru, ordinea în care sunt rostite cuvintele, ritmul bătăilor inimii. Dacă astea nu contează, atunci suntem unul pentru altul nişte obiecte de care ne folosim. Ca să-ți spun drept, ăsta-i lucrul care mă face să mă zbucium: nu există nimic altceva în afară de contactul fizic? Nu ne leagă nimic

altceva decât îmbrăţişările care ne fac să nu mai ştim de noi, de lumea asta? Oare acolo unde nu mai percepem limitele corpului, nu există ceva care trece dincolo de plăcerile carnale?

Nika, amanta ta, sora mea şi mai mult decât atât, îmi zice: există numai centimetri, minute, hormoni… Spune-mi că nu-i aşa! Spune-mi că nu! Oare nu s-a întâmplat nimic între noi care să nu se măsoare în parametri? Dacă nu s-a întâmplat nimic altceva, înseamnă că nu existăm nici tu, nici eu, că nu e nimeni şi nimic, că suntem toţi nişte păpuşi mecanice, şi nu copiii Domnului… Uite o poezioară pentru tine, şi te rog: spune-mi că nu-i aşa! Spune-mi!

Saltă, centaur, saltă,
himeră a două neamuri,
arzi, flacără, pe linia ce desparte
sufletul omului nemuritor
şi trupul calului fără căpăstru.
Destinul moştenit e arta trecerii.
Două ţărmuri ce nu se ştiu legate
şi tu iarăşi sorbit de apele fără de amintire,
acolo unde lumii şi ţie deopotrivă eu nu vă sunt nimica.

Maşa Miller“

Butonov a citit scrisoarea şi a ţâţâit din buze. O ştia pe Maşa, se aştepta s-o frământe serios descoperirea unei rivale. Dar nu se aştepta din partea ei la atâta gelozie exprimată complicat şi întortocheat. E clar că suferă fetiţa…

Zece zile mai târziu, după ce a lăsat să se calmeze lucrurile, a sunat-o pe Maşa şi a întrebat-o dacă nu vrea să vină la Rastorguevo. După câteva momente de tăcere, după ce a zis când da, când nu – deşi era la celălalt capăt al firului, Butonov a simţit că numai la asta se gândeşte –, Maşa a acceptat.

La Rastorguevo totul era nou, căzuse zăpadă adevărată, dintr-odată şi multă, drumul era complet acoperit de la barieră până în pridvorul casei, şi ca să se apropie cu maşina, Butonov a trebuit să strângă zăpada cu lopata de lemn într-un morman.

În casă era frig, li s-a părut chiar că e mai frig înăuntru decât afară. S-au iubit şi s-au încins aprig amândoi. Ea gemea printre lacrimi şi nu înceta să-i ceară:

— Spune-mi că nu!

— Care nu, când da, da, da tot timpul… a râs Butonov.

Pe urmă a încălzit soba şi a deschis una dintre numeroasele cutii de conserve – scrumbie în sos tomat –, pe care a mâncat-o singur. Maşa nu s-a atins. Altceva de mâncare nu era în casă.

Au hotărât să nu se întoarcă la Moscova, au plecat pe jos la gară. Maşa a sunat la Moscova şi a anunţat-o pe Deborah Lvovna că nu doarme acasă, fiindcă a trecut pe la vila unor prieteni şi nu vrea să se întoarcă noaptea. Soacra s-a răţoit furioasă:

— Bineînţeles! Nu-ţi pasă de soţ şi de copil! Dacă vrei să ştii cum se cheamă asta…

Maşa a pus receptorul în furcă.

— E-n regulă. Am anunţat.

Au pornit spre casă pe drumul alb. Butonov i-a arătat ferestrele casei unde locuia Vitia Kravciuk.

— Vrei să intrăm?

— Doamne fereşte! a zis râzând Maşa.

Casa lui Butonov nu ţinea căldura, era friguroasă.

„Am să fac soba anul viitor“, şi-a propus Butonov.

S-au instalat în bucătărie, acolo era ceva mai cald. Au adunat saltelele din toată casa. Abia au apucat să se încălzească puţin, că pe Butonov l-a apucat durerea de burtă, s-a dus la closetul din curte. S-a întors, s-a culcat. Maşa, plimbându-şi degetul pe faţa lui, a început să-i vorbească despre dimensiunea spirituală a contactului sexual, despre personalitatea care îşi spune cuvântul…

Scrumbiile din conservă l-au hărţuit toată noaptea, a trebuit să iasă afară de nenumărate ori; Maşa, care n-avea somn, a ciripit tot timpul când duios, când întrebător şi sfâşietor.

Spre cinstea lui, Butonov s-a purtat civilizat, nu i-a cerut să tacă, doar că uneori adormea când îl lăsa durerea. Dimineaţă, în drum spre oraş, Butonov i-a zis Maşei:

— Trebuie să-ţi mulţumesc pentru un singur lucru, că nu mi-ai recitat versuri cât timp m-a durut burta…

Maşa s-a uitat la el mirată:

— Ba ţi-am recitat, Valeri… ţi-am recitat „Poem fără erou“, de la început până la sfârşit[15].

15. Poezie lungă a Annei Ahmatova. (N. tr.).

Relaţiile Maşei cu soţul ei nu s-au înrăutăţit, numai că în ultima vreme nu-şi mai vorbeau atât de mult. Nu depuseseră încă actele pentru plecare, fiindcă Alik voia mai întâi să-şi dea demisia, dar înainte de asta avea de terminat o serie de experienţe.

Dispărea în laborator până seara târziu, renunţase la gărzile de la Salvare. Din când în când ducea câte un rucsac burduşit cu cărţi la anticari – urma oricum să se despartă de biblioteca tatălui. Vedea că Maşa e agitată, că nu-şi mai stăpâneşte nervii, şi se purta blând cu ea, aşa cum se purta cu bolnavii.

În decembrie, Butonov a plecat în Elveţia – pentru două săptămâni, zicea el, deşi ştia foarte bine ziua în care avea să se întoarcă. Îi plăcea libertatea. Nika aproape că nu i-a observat absenţa. Spectacolul pentru copii urma să aibă loc înainte de vacanţa lor, în plus, şi-a făcut apariţia în sfârşit Vahtang, şi îşi petrecea timpul liber în compania lui şi a prietenilor gruzini din Moscova. Colindau restaurantele, când la Casa filmului, când la Societatea rusă de teatru.

Maşa tânjea de dor, a încercat de mai multe ori să dea de Nika, să-i vorbească despre Butonov. Nika era de negăsit. Să vorbească despre el cu celelalte prietene era neinteresant, şi chiar imposibil.

Insomnia, care până atunci îşi arătase doar colţii, a dat-o gata în decembrie. Alik i-a adus somnifere, dar somnul provocat artificial era mai rău decât nesomnul; visele obsedante porneau de oriunde, dar se opreau mereu în acelaşi punct: ea îl căuta pe Butonov, reuşea să-l găsească, şi el îi scăpa scurgându-se ca apa, se prefăcea, ca în basme, în diverse obiecte, şi dispărea ca fumul…

Maşa s-a dus de două ori la Rastorguevo numai ca să facă drumul ăsta pornind de la gara Paveleţki, să meargă cu trenul până la staţia cunoscută, s-o ia pe jos până la barieră, să stea puţin acolo să-i vadă casa înzăpezită, ferestrele întunecate, şi să se întoarcă acasă. Îi lua cu totul trei ore şi jumătate, îi plăcea grozav să bată drumul până acolo.

Au trecut două săptămâni, dar el tot nu s-a arătat. Maşa l-a sunat la Hamovniki. O voce obosită de femeie bătrână i-a răspuns că Butonov o să fie acasă la ora zece. Dar n-a fost acolo nici la zece, nici la unsprezece, şi a doua zi dimineaţă a răspuns aceeaşi voce:

— Sunaţi vineri.

— S-a întors? a întrebat timid Maşa.

— V-am zis să telefonaţi vineri, i-a răspuns nervoasă femeia.

Era abia luni.

„S-a întors şi nu m-a sunat“, şi-a zis amărâtă Maşa. A sunat-o pe Nika, a întrebat-o dacă ştie ceva de Butonov. Nika nu ştia nimic.

Apoi a plecat din nou la Rastorguevo, mai spre seară de data asta. Zăpada din fața porților era curățată, poarta principală era închisă şi zăvorâtă. Maşa a rămas în curte. În partea unde locuise bunica ardea o luminiță. A tras de bariera înțepenită. Cărarea către casă era acoperită de zăpadă, îi venea aproape până la genunchi. A sunat mult la uşă, nu i-a deschis nimeni.

A vrut să se trezească, într-atât semănau cele întâmplate cu un vis. Tot atât de grăitoare, tot atât de dureroase, îi simțea prezența, avea nişte indicii – maşina bej era acolo, cu capota acoperită de zăpadă. Butonov îi scăpa printre degete.

Maşa a mai aşteptat patruzeci de minute şi a plecat.

„E Nika acolo“, şi-a zis ea.

În tren nu s-a gândit la Butonov, ci la Nika. Încă din copilărie Nika fusese părtaşă la soarta ei. În plus, se simțeau atrase fizic una de alta. De când era copilă, Maşei îi plăceau buzele ei cărnoase, brăzdate de linii transversale, provizia de zâmbete, cutele din colțul gurii de la râsul cuibărit acolo, aşa cum Nika se dădea în vânt după talia minusculă a Maşei, după picioarele mici, după vioiciunea şi delicatețea ei.

În ce-o priveşte, Maşa dorea din tot sufletul să devină Nika. Nika însă nu-şi făcea atâtea probleme, fiindcă avea de toate, nu-i lipsea nimic…

Şi iată că Butonov le-a unit într-un mod foarte ciudat… La fel ca Iacob, căsătorit cu două surori… Putea să le numească *coneveste*, aşa cum se spune *confrați*. Iacob a intrat în cort, a luat surorile şi pe slujitoarele lor şi au format o singură familie… Gelozia nu-i decât o formă de lăcomie… Nu se poate să pui stăpânire pe alt om… Dacă toți ar fi frați şi surori, soți şi soții… Gândul ăsta a făcut-o să zâmbească: marele bordel al lui Cernîşevski, un fel de vis al Verei Pavlovna[16].

16. În cartea lui N.G. Cernînşevski *Ce-i de făcut?*, Vera Pavlovna are visuri utopice care fac parte din mitologia revoluționară. (N. tr.).

Nimic unic şi irepetabil, nimic personal. Plictiseală şi mediocritate. Suntem liberi sau nu? De unde vine sentimentul ăsta al ruşinii şi necuviinței? În tren, până să ajungă la Moscova, a scris o poezie pentru Nika:

Iată, între copac şi umbră,
între sete şi sorbitura ce-o alină,
deasupra prăpastiei atârnă poezia,
pe podu-i suspendat să mergem împreună.
Cu-o lampă drept trofeu arunc lumină
în noaptea somnului şi-n coridoarele copilăriei,
căci de mărturisire nu putem scăpa:
nu omorâm, nu furăm lingurițe,
nu pleoscăim cu cizme prin băltoace,
cântece interzise nu cântăm,
dar, copleşite de spaima superstiției,
înfăptuim mari grozăvii noi două…

A ajuns acasă aproape de ora douăsprezece – Alik o aştepta în bucătărie cu o sticlă de vin gruzin. Terminase experiențele de laborator şi putea să depună chiar a doua zi cererea de plecare. Maşa şi-a dat seama abia acum că avea să plece pentru totdeauna.

„Minunat, minunat, o să ia sfârşit încurcătura asta mizerabilă“, s-a gândit ea. Au petrecut împreună o noapte lungă, până la patru dimineața. Au pălăvrăgit, şi-au făcut planuri, pe urmă Maşa a dormit fără vise, ținându-l pe Alik de mână.

S-a trezit târziu. Deborah Lvovna nu era acasă, în ultimul timp rămânea din ce în ce mai des şi mai mult la sora ei bolnavă. Cei doi Alik, tatăl şi fiul, jucau şah. Tabloul era dintre cele mai paşnice, chiar şi cu o pisică pe perna de la divan.

„Ce bine mă simt! Am impresia că încep să mă vindec“, s-a gândit Maşa în timp ce măcina cafeaua în râşniță.

Pe urmă au luat sania şi au plecat toți trei să se dea pe derdeluş. S-au tăvălit în zăpadă, erau transpirați, erau fericiți.

— La Boston e zăpadă?

— Nu ca aici. O să mergem în statul Utah să schiem, o să fie la fel de bine, a promis Alik. Tot ce promitea ducea la îndeplinire.

Butonov a sunat în aceeaşi zi seara:

— Nu ți-e dor de mine?

În ajun o văzuse pe Maşa tropăind de frig la barieră, dar nu-i deschisese fiindcă era cu o damă, micuța translatoare rotofeie care călătorise împreună cu el. Două săptămâni la rând îşi aruncaseră ocheade pline de înțeles, dar prilejul nu se ivise. Femeia molatică, leneşă în mişcări, semănând mult cu nevasta lui, Olga – Butonov şi-a dat seama de asta mai târziu –, se răsucise în brațele lui ca pisica, în clinchetul de clopoței al Maşei, şi pe Butonov îl apucase furia împotriva translatoarei, împotriva Maşei şi împotriva lui însuşi. Avea nevoie de Maşa, de Maşa subțirica, de Maşa care se aprinde iute, care plânge şi geme, şi nu de grăsana asta.

A sunat-o de dimineață, dar telefonul era închis, pe urmă a răspuns Alik de două ori şi Butonov a închis, aşa că a dat de ea abia pe seară.

— Te rog să nu mai suni, l-a rugat Maşa.

— Când vii? Să nu tragi de timp, a zis Butonov neauzindu-i rugămintea.

— Nu vin. Să nu mai suni, Valeri, i-a răspuns Maşa cu voce moale, plângăcioasă. Nu mai pot.

— Mi-e dor de tine, Maşa! Ce ai? Te-au strâns cu uşa? Te-ai supărat? E o neînțelegere, Maşa. Peste douăzeci şi cinci de minute sunt la tine. Să ieşi.

Butonov a închis telefonul.

Maşa era întoarsă pe dos. Era ferm hotărâtă să nu-l mai vadă, simțea, dacă nu o eliberare, măcar o uşurare, şi ziua fusese atât de frumoasă, cu derdeluş, cu soare… „Nu mă duc“, a hotărât Maşa.

După treizeci şi cinci de minute şi-a îmbrăcat scurta şi i-a strigat lui Alik: „Vin în zece minute!“, luând-o valvârtej pe scări fără să mai cheme liftul.

Maşina lui Butonov era parcată în fața intrării. Maşa a tras de mânerul portierei, s-a aşezat lângă el.

— Trebuie să-ți spun…

Butonov a strâns-o lângă el, şi-a vârât mâinile sub scurta ei:

— Discutăm, puişor, neapărat.

A pornit maşina.

— Nu, nu, nu merg nicăieri. Am venit să-ți spun că nu merg nicăieri.

— Am pornit deja, a râs Butonov.

…De data asta Alik s-a supărat:

— Asta-i curată neruşinare! Chiar nu-ți dai seama? i-a făcut el morală când Maşa s-a întors seara târziu. Pleacă omul pentru zece minute şi vine peste cinci ore! Ce să cred eu? Că te-a lovit vreo maşină? Că te-au omorât?

— Iartă-mă, te rog, ai dreptate, sunt o neruşinată.

Se simțea profund vinovată. Şi profund fericită…

Butonov s-a făcut nevăzut o lună de zile, şi Maşa s-a străduit din răsputeri să ia dispariția lui „ca pe-un fapt“, deşi o rodea la ficați faptul ăsta. Nu mânca mai nimic, bea ceai dulce şi tot timpul vorbea în gând cu Butonov. Insomnia i s-a agravat.

Alik a intrat în panică: boala de nervi era cât se poate de evidentă. A încercat să-i dea Maşei tranchilizante, i-a mărit doza de somnifer. Maşa a refuzat psihotropele:

— Nu-s nebună, sunt o idioată, Alik, şi asta nu se tratează…

Alik n-a mai insistat. S-a gândit că ăsta e încă un motiv ca să grăbească plecarea.

Nika a trecut de două ori pe la ei. Maşa i-a vorbit numai despre Butonov. Nika l-a făcut albie de porci, şi-a pus cenuşă în cap şi s-a jurat că l-a văzut ultima oară în decembrie, înainte de plecarea lui în Elveția. I-a mai zis că e un individ neserios şi că toată istoria asta are un singur merit, acela că ea a scris atâtea poezii minunate. Maşa i-a recitat supusă nişte versuri, întrebându-se dacă nu cumva Nika o minte, dacă nu cumva era la Butonov când ea a sunat la uşă.

Alik îşi mânca timpul cu alergătura pe la tot felul de instituții. A strâns un teanc mare de acte. Se grăbea nu numai din cauza Maşei, era dornic să-şi înceapă munca la Boston, fără de care simțea că o lua razna şi el. Emigrarea nu era un lucru atât de simplu: mai întâi la Viena, şi de acolo, prin intermediul unei asociații evreieşti, în America. Nu era exclus ca între Viena şi America să apară Roma, dar asta depindea de viteza cu care erau îndeplinite formalitățile de către funcționarii din străinătate.

Lucrurile s-au complicat şi mai mult din cauza răzmeriței provocate de Deborah Lvovna: „Nu plec nicăieri, sora mea e bolnavă, e singura din familie care mi-e apropiată, n-o las nici în ruptul capului…“

A urmat veşnicul refren al mamei evreice: „Mi-am dat viața pentru tine, şi tu n-ai pic de recunoştință… Israelul ăsta blestemat, de la el ne vin toate necazurile… America asta blestemată, de s-ar prăbuşi odată!“

În fața unor asemenea argumente, Alik a amuțit, apoi a luat-o de umeri şi i-a zis:

— Măicuța mea! Ştii să joci tenis? Să te dai cu patinele pe gheață? Există ceva pe lumea asta la care nu te pricepi? Un lucru numai, oricât de mic? Taci, te rog! Nimeni nu te abandonează, mergem împreună, pe Fira ta o s-o ajutăm noi din America. O să câştig bani mulți acolo…

Deborah Lvovna a tăcut o clipă, apoi s-a pornit şi mai furioasă:

— Nu-mi trebuie banii tăi! N-am nevoie de banii tăi! Nici mie, nici lui taică-tu nu ne-a păsat de bani! O să-i faceți numai rău băiatului cu banii voştri!

Alik s-a luat cu mâinile de cap şi a ieşit din cameră.

Când actele au fost gata, Deborah Lvovna a refuzat categoric să plece, dar şi-a dat aprobarea ca ei să poată pleca. Au depus toate actele, şi-n momentul acela a reapărut Butonov. S-a întâmplat într-o dimineață. Maşa l-a îmbrăcat pe Alik-cel-mic, l-a dus la Aleksandra şi a plecat la Rastorguevo să-şi ia rămas-bun de la el.

A reuşit. Maşa i-a spus lui Butonov că a venit pentru ultima oară, că în curând pleacă pentru totdeauna şi că vrea să ducă totul cu ea până la cel mai mic amănunt. Butonov a fost foarte emoționat:

— Pentru totdeauna? Ca să zic aşa, bravo, Maşa, bravo, viața noastră e de rahat pe lângă aia din Occident, mi-am dat seama. Dar pentru totdeauna…

Maşa s-a plimbat prin toată casa întipărindu-şi-o în minte, voia s-o ia cu ea ca amintire. Pe urmă au urcat în pod. Era la fel de mult praf şi erau la fel de multe mobile îngrămădite. Butonov s-a împiedicat de fundul rupt al unui scaun vienez, l-a ridicat de jos:

— Uite!

În mijloc avea o mulțime de găuri făcute de cuțit, iar în jurul lor erau urme uşoare de lovituri ratate. L-a agățat într-un cui.

— Cu asta m-am ocupat în copilărie.

A scos cuțitul, s-a dus în celălalt capăt al podului şi l-a aruncat. Lama cuțitului s-a înfipt în perete chiar în mijlocul urmei lăsate de o gaură veche…

Maşa a scos cuțitul din perete şi s-a apropiat de Butonov. El a crezut că vrea şi ea să tragă la țintă, dar Maşa n-a făcut decât să-l cântărească în mână şi să i-l dea:

— Acum ştiu totul despre tine…

După vizita asta, Maşa s-a apucat să se pregătească în linişte de plecare. A scos toate hârtiile din sertarele biroului, le-a triat, ce era de păstrat, ce era de aruncat.

La vamă nu te lăsau să treci cu manuscrise, dar Alik avea pe cineva la ambasadă care i-a promis să trimită hârtiile Maşei pe cale diplomatică. Ea stătea pe podea înconjurată de un morman de foi, o citea şi o recitea pe fiecare, uneori rămânea dusă pe gânduri, întristată. Brusc şi-a dat seama că tot ce scrisese era doar o ciornă pentru ce voia să scrie chiar acum sau cândva…

— O să fac o culegere, o s-o numesc *Insomnie*.

Versurile se năpusteau ca jivinele din pădure, gata de atac, dar mereu aveau câte un mic defect, le şchiopăta piciorul din spate, în ultima strofă. „Visez aievea noaptea când bezna nimicul îmi ascunde, din dungile perdelei se vede doar cea albă. Povara mea de noapte ar vrea acum să piară, şi griji, şi-alte mărunte fleacuri, deasupra zilei fără har răsare geniul nopții. Iubit-am depărtările din nopți fără de somn şi limpezimea lor la orizont. Iar în adânc, dâra de sare rămasă şi somnul cu neputință de atins…“

Maşa slăbise mult, se împuținase şi mai mult, se făcuse mică şi lumea din timpul zilei care, spre deosebire de fantasmele din timpul nopții, i se părea banală.

Un înger şi-a făcut apariția. La început nu-l vedea aievea, dar uneori îi simțea prezența şi se întorcea repede crezând că-l va surprinde cu privirea.

Pe urmă, când i-a apărut în vis, trăsăturile lui au devenit mai clare, şi partea din vis în care el îşi făcea apariția era ca o secvență în culori dintr-un film alb-negru.

Mereu arăta puțin altfel, ştia să-şi ia înfățişare omenească, o dată i-a apărut în chip de profesor, îmbrăcat în costum alb, asemănător celui de scrimer, şi s-a apucat s-o învețe să zboare. Stăteau în picioare pe coasta unui munte viu, i-a auzit şi respirația uşoară, lua şi el parte vag la lecție.

Profesorul i-a arătat o zonă din şira spinării, mai jos de umeri şi mai în adânc, unde stătea ascuns un mic organ sau muşchi, iar Maşa a simțit că o să zboare chiar în clipa când o să învețe mişcarea uşoară şi precisă care face să funcționeze organul acela. S-a concentrat, i s-a părut că apasă pe un buton – corpul începe să se desprindă încet de munte şi muntele chiar o ajută puțin. Şi Maşa zboară – anevoie, lent, dar ştie foarte bine cum să-şi regleze viteza şi direcția de zbor – oriunde şi la nesfârşit…

Îşi înalță capul – deasupra ei zboară oameni pe jumătate transparenți, au multă libertate şi multă vigoare în mişcări, îşi dă seama că poate şi ea să zboare ca ei. Şi atunci coboară încet, fără să fie fericită pe deplin.

Zborul ei n-avea nimic din zborul păsărilor: nici fâlfâiri de aripi, nici fiori, nimic aerodinamic – doar un efort al minţii…

Altădată, îngerul a învăţat-o o formă specială de luptă cu ideile şi cuvintele. Părea că el are cuvântul în mână, că e o armă şi că i-l dă să-l ţină, că e neted şi i se potriveşte bine în palmă, apoi îi răsuceşte încheietura mâinii şi sensul scapără ca o lumină vie. Şi imediat apar doi adversari: unul din dreapta, de mai sus, altul din stânga, de mai jos. Amândoi sunt periculoşi şi experimentaţi, foarte pricepuţi în arta luptei. Unul îi trimite o scânteie şi ea răspunde. Celălalt îi aplică o lovitură rapidă de la mică distanţă şi ea, printr-un miracol, reuşeşte s-o respingă.

E un dialog plin de vervă în atacurile astea, intraductibil, dar cu un sens foarte clar. Amândoi îşi bat joc de ea, îi arată cât e de incapabilă şi de nepotrivită cu arta lor de maeştri.

Din ce în ce mai uimită, ea parează loviturile şi îşi dă seama că arma din mâna ei devine, cu fiecare nouă mişcare, mai inteligentă şi mai precisă şi că lupta îi aminteşte tot mai mult de lupta scrimerilor. Adversarul din dreapta e mai rău şi mai ironic, dar cedează. Celălalt cedează şi el… Dispar amândoi. Asta înseamnă că e învingătoare.

Şi în clipa aceea o îneacă lacrimile, şi în hohote de plâns se aruncă la pieptul profesorului, care-i zice: „Să nu-ţi fie frică. Vezi, nimeni nu ne poate face rău…“

Şi Maşa continuă să plângă şi mai tare, ştiindu-se îngrozitor de neputincioasă, fiindcă puterea minţii cu care a repurtat victoria nu e a ei, ci e împrumutată de la profesor…

Noua experienţă, dimensiunile şi spaţiile pe care i le-a arătat îngerul au făcut-o să simtă libertatea neomenească şi fericirea nepământeană, dar cu toată noutatea şi irealitatea celor întâmplate, ea a ghicit că fericirea fără margini trăită alături de Butonov are aceleaşi rădăcini, face parte din aceeaşi specie.

Voia să-l întrebe pe înger, s-o lămurească, dar el nu-i lăsa timp de întrebări: cum apărea, ea se supunea voinţei lui încântată şi plină de zel.

Când îngerul dispărea, se simţea foarte rău câteva zile, ca şi cum pentru fericirea trăită în prezenţa lui trebuia să plătească neapărat cu golul din suflet şi cu monologurile triste adresate unui Butonov aproape inexistent – „Abia dacă îndurăm lumina muntelui Tabor, dar cu cât mai cumplit e hău’-ntunecat al zilelor ce vin…“

Maşa stătea în cumpănă dacă să-i povestească sau nu lui Alik tot ce simţea. Se temea că el, om raţional, o să-i judece starea mistică numai cu argumente medicale. Or, în cazul ei, între mistică şi medicină se întindea câmpul vast al poeziei unde se simţea la ea acasă.

Cu asta a şi început. Târziu, într-o seară, când toţi ai casei dormeau, i-a citit una dintre ultimele poezii:

Înger al meu păzitor, eu am văzut
cum te uitai în urma mea.
Pe-o caldă aşchie de granit
mi-am lăsat moale capul,
când din adâncul lumilor lui Freud,
din noaptea şi hăţişul visului,
ca un gunoi cărat la mal de ape,
năvala lor acasă m-a purtat,
şi ca un gol rotund de aer
în dala de beton şi-n placa de metal,
într-un ungher, prelungă şi ovală,

rotirea aripii s-a cuibărit.
Mi s-a părut că îngerul meu plânge,
cu mâna astupându-şi ochii,
asupra semnului de apropiere convenit,
asupra mea şi-asupra ta.

— Cred că sunt versuri foarte bune, Maşa.

Alik s-a arătat sincer încântat, spre deosebire de alte dăţi când se simţise doar obligat, ca soţ, s-o încurajeze.

— E adevărul, Alik. Adică versurile… da, aici nu-i vorba de metaforă, de imaginaţie. Aici e vorba de o prezenţă reală…

— Bineînţeles, Maşa, altfel nu poate fi vorba de creaţie. E un spaţiu metafizic…, a început el, dar Maşa l-a întrerupt:

— Nu! El vine la mine, cum vii tu… M-a învăţat să zbor şi multe altele greu de povestit, imposibil de exprimat în cuvinte. Uite, ascultă:

Ce anevoie zboară pescăruşul,
cu aripile-i nedesăvârşite,
cât de-ncordat i-e gâtul,
cât de umilitor efortul
să nu-i scufunde valul,
în spuma-i, fărâma de mâncare…
Dar cum să crezi că orice cerşetor
primi-va ochi, şi frunte, şi aripă cu pene,
schimbându-le pe zdrenţe şi pe mărunţiş,
şi-n aerul de munte, pur şi simplu,
fără vreo repetiţie, dănţui-va…

E o poezie foarte simplă, pare că din ea nu rezultă că eu am zburat, că eu chiar am fost acolo unde zborul e ceva firesc… cum e totul…

— Vrei să zici că sunt halucinaţii, s-a alarmat Alik.

— Nu, nici vorbă de halucinaţii! E cum eşti tu, cum e masa asta… e ceva real… Numai că puţin altfel. Nu mă apuc acum să-ţi explic. Sunt ca Pusik, a zis ea şi a mângâiat pisica. Ştiu tot, înţeleg tot, dar nu pot să spun. Numai că ea nu suferă, în timp ce eu sufăr.

— Trebuie să-ţi zic, Maşa, că ţi-a ieşit excelent. Îţi iese excelent totul…

Alik vorbea cu blândeţe, împăciuitor, dar în sinea lui era complet derutat: „Schizofrenie? Psihoză maniaco-depresivă? Îl sun mâine pe Volobuev, s-o lămuri el.“

Volobuev, medicul psihiatru, era unul dintre colegii lui de facultate, şi pe vremea aceea spiritul de întrajutorare frăţească, moştenit din vremuri şi tradiţii mai bune, nu pierise încă.

În timpul ăsta, Maşa continua să-i citească, nu se putea opri:

Când în sfârşit mă va traduce
tălmăcitorul meu cu şase aripi,
când vorbele-mi rostite la-ntâmplare

vor prinde forța lor deplină,
voi spune: „Lasă-mă să plec
acum, în floarea semeției mele,
de curcubeul păcatelor înveşmântată,
în casa cea din ceruri, de tată apărată.“

…Butonov n-a lăsat-o din mână pe Maşa. De trei ori s-a dus la el la Rastorguevo. Nota pe care au atins-o era atât de înaltă, încât părea că e imposibil să urce mai sus, că dacă s-ar întâmpla aşa ceva, totul s-ar frânge… Abia acum, când fiecare întâlnire putea să fie ultima, Butonov şi-a dat seama că Maşa a eclipsat modelul original, pe Roza, aproape uitată între timp; nici măcar nu-şi mai amintea cum arăta chipul călăreței dispărute şi i se părea că nu Maşa e copia Rozei, ci dimpotrivă, că iubirea efemeră de atunci fusese o promisiune pentru iubirea de acum, iar plecarea iminentă îi sporea pasiunea.

Le-a părăsit pe cele două-trei femei prezente simultan şi accidental în viața lui. Una dintre ele, chiar utilă cumva în activitatea lui, secretară la Comitetul pentru sport, i-a dat să înțeleagă că a rănit-o fiindcă a tratat-o cu dispreț şi a neglijat-o; a doua – o clientă, balerină tânără, pentru care el a făcut o excepție, considerând că masa de masaj e o suprafață pe care se munceşte, şi nu un loc al plăcerilor – a rupt chiar ea relația şi s-a mutat la Riga. Pe Nika n-o mai văzuse din decembrie, vorbiseră de câteva ori la telefon, îşi exprimaseră politicos dorința de a se întâlni, dar nici unul n-a făcut pasul următor.

La vremea aceea Butonov traversa una dintre numeroasele lui crize profesionale. Era sătul până-n gât de medicina sportivă, de traumatismele mereu aceleaşi cu care avea de-a face zi de zi, de intrigile crunte care apăreau când se ivea prilejul plecării în străinătate. Oferta ispititoare pica la țanc: urma să se creeze pe lângă Direcția IV un centru de reabilitare, şi Butonov era unul dintre pretendenții la postul de director. Oferta era atractivă, lăsa loc multor posibilități interesante. Olia, soția lui, care la treizeci şi cinci de ani atinsese plafonul profesional, aşa cum se întâmplă cu matematicienii, îl împingea de la spate: era o activitate nouă, echipamente moderne, nu putea să pipăie toată viața cu degetele corpurile altora mereu în aceleaşi locuri…

Ivanov, secat de vlagă şi palid, semănând odată cu trecerea anilor tot mai mult cu un călugăr budist, l-a pus în gardă: „Nu-i pentru mintea ta, şi nici pentru firea ta…“

Observația lui suna şi a recunoştință respectuoasă, şi a dispreț strecurat uşor printre cuvinte.

Butonov, prețuind-o pe Nika în special pentru implicarea ei în renovarea casei, a hotărât să-i ceară sfatul. S-a întâlnit cu ea lângă teatru, s-au dus la un mic restaurant mizerabil din piața Taganka, pe care le-a fost uşor să-l aleagă, fiindcă se afla la răscrucea drumurilor fiecăruia.

Nika arăta minunat, deşi tot ce avea pe ea era prea din cale afară: şubă lungă de blană, fustă scurtă, inele groase şi părul prins într-o coadă stufoasă. Au vorbit veseli vrute şi nevrute, Butonov i-a povestit despre problema lui, ea şi-a luat brusc un aer serios, s-a încruntat şi a declarat sec:

— Să ştii, Valeri, că în familia noastră există o foarte bună tradiție: să stăm cât mai departe de putere. Am avut o rudă foarte apropiată, un dentist evreu care avea o vorbă minunată: „Iubesc puterea sovietică din tot sufletul, dar, ce să vezi, corpul meu n-o digeră.“ În munca despre care-mi vorbeşti o să-ți pierzi vremea strângând puterea în brațe şi călcând pe trupuri…

Nika a adăugat la cele spuse câteva înjurături bine simțite şi măiestrit alcătuite.

Butonov a răsuflat uşurat: cu înjurăturile ei vesele, Nika a rezolvat problema. El a renunțat la Direcția IV şi, plin de recunoştință, i-a comunicat imediat decizia.

Binedispuşi, s-au încins serios amândoi şi, după ce şi-au terminat frigăruile, au urcat în Moskviciul bej, iar Butonov, fără să pună întrebări de prisos, a întors pe Taganka şi a pornit în direcția Rastorguevo.

…Pentru Maşa insomnia a devenit de nesuportat; după ce a înghițit toate somniferele şi i-au adormit mâinile, picioarele şi spinarea, i-a rămas un locşor în cap care-i trimitea tot timpul unul şi acelaşi semnal: „Nu pot să dorm… nu pot să dorm…“

A coborât uşurel din pat, unde Alik-cel-mare dormea cu genunchii la gură, arăta atât de mic în poziția asta de copil. S-a dus la bucătărie, a fumat o țigară, şi-a pus mâinile sub apă rece, s-a spălat şi s-a lungit pe canapea. A închis ochii şi a auzit din nou: „Nu pot să dorm… nu pot să dorm…“

El stătea în golul uşii, era îngerul dintotdeauna, îmbrăcat în ceva roşu-închis, o culoare sumbră, nu i se distingea fața, doar ochii i se zăreau albaştri-vineții ca printr-o mască de teatru. Maşa a observat că golul uşii nu era la locul lui, uşa adevărată se afla mai în dreapta. El a întins mâinile spre ea, şi-a pus palmele pe urechile ei şi chiar le-a apăsat puțin.

„O să mă învețe să văd clar“, şi-a zis ea şi a înțeles că trebuie să-şi dezbrace halatul. A rămas în cămaşa de noapte lungă.

El stătea acum în spatele ei şi-i astupa urechile şi ochii, trecându-şi degetele mijlocii pe fruntea ei în jos, până la rădăcina nasului. Valuri uşoare, colorate veneau şi plecau, curcubeie lungi îşi etalau mulțimea de nuanțe. El a aşteptat ca ea să-l oprească.

— Ajunge, a zis ea.

Degetele lui au încremenit. În fâşia de lumină galben-palidă, cu o nuanță neplăcută de verde, Maşa a văzut două persoane, un bărbat şi o femeie. Erau foarte tineri şi bine făcuți. S-au apropiat ca prin binoclu, până când i-a recunoscut – erau părinții ei. Se țineau de mână, erau în lumea lor, mama avea rochia albastră cu dungi bleu, i-o ştia prea bine. Şi era mai tânără decât Maşa. Păcat că n-au văzut-o.

„Asta nu se poate!“ a priceput Maşa. El a început iar să-i mângâie fruntea şi i-a apăsat-o într-un punct.

„Ştiința lui Butonov, masajul chinezesc“, s-a gândit Maşa. A oprit fâşia de lumină galbenă – a văzut casa de la Rastorguevo, bariera lăsată, s-a văzut şi pe ea lângă barieră. Şi maşina în spatele porții, şi luminița din jumătatea de casă a bunicii. A trecut de barieră, n-a ridicat-o, s-a apropiat de fereastra luminată, sau, mai bine zis, fereastra s-a apropiat de ea şi, ridicându-se uşor în aer, Maşa a intrat plonjând înăuntru.

N-au văzut-o, deşi era în dreptul lor. A putut să atingă cu mâna gâtul lung cu capul dat pe spate al Nikăi. Nika a zâmbit, chiar a râs, dar fără să se audă. Maşa a trecut cu degetul pe pieptul lucios al lui Butonov, dar el n-a simțit. I-a tremurat doar buza, i s-a ridicat în sus, şi dinții din față, din care unul era puțin strâmb, i s-au îndepărtat…

— Întoarce, te rog, i-a zis încet Nika lui Butonov, recunoscând prin fereastră şoseaua Riazan.

— Vrei tu aşa? Bine, i-a zis Butonov puțin mirat, dar n-a stat la discuții, s-a întors schimbând direcția.

S-a oprit pe strada Usaciova. S-au despărțit călduros, cu un sărut frumos, tandru, şi Butonov nu s-a supărat câtuşi de puțin. Nu, nici vorbă! În treburile astea nimeni nu-i e dator nimănui. Abia se însera, ningea slab. Katia şi Liza îşi aşteptau mama, nu se culcaseră.

„Rastorguevo? Lasă-l în plata Domnului“, s-a gândit Nika şi a urcat uşoară scările la etajul al doilea…

Maşa stătea în picioare pe coridorul dintre bucătărie şi cameră, în curentul de aer înghețat, şi brusc s-a luminat, şi-a amintit că mai stătuse cândva exact aşa, în cămaşă de noapte, în aerul înghețat… Uşa din spatele ei o să se deschidă dintr-un moment într-altul şi ceva înspăimântător o să se întâmple… Şi-a pipăit fruntea cu degetele până la rădăcina nasului, şi-a frecat-o: aşteaptă, opreşte-te…

Grozăvia din dreptul uşii tot creştea, ea s-a forțat să se uite – uşa falsă s-a deschis fără zgomot…

Maşa a alergat în cameră. A deschis uşa de la balcon – uşa a cedat fără să scârțâie. Frigul venit de afară era jucăuş şi proaspăt, şi celălalt, din spatele ei, era înghețat şi sufocant.

Maşa a ieşit pe balcon – zăpada moale avea în ea muzica a mii de voci, părea că fiecare fulg are sunetul lui propriu, până şi clipa asta îi era cunoscută. A fost odată. S-a întors – la uşa camerei ceva înspăimântător se tot apropia.

— Ştiu, ştiu…

S-a urcat pe cutia televizorului, de acolo pe jardiniera fixată de marginea balconului şi a făcut mişcarea, venită dinăuntrul ei, care a ridicat-o în aer…

Alik, soțul ei, dormea cu picioarele făcute covrig; în cealaltă cameră dormea fiul ei în aceeaşi poziție. Se apropia echinocțiul de primăvară, sărbătoarea plină de lumină a cerului.

16

Medeea a primit telegrama o zi mai târziu. Poştăriţa Klava i-a adus-o de dimineaţă. Îi trimiteau telegrame cu trei prilejuri: când era o aniversare a ei, când urma să vină cineva din familie şi când murea cineva.

Cu telegrama în mână, Medeea s-a dus în cameră şi s-a aşezat în fotoliul aflat acum în locul unde altădată stătea în picioare şi se ruga în faţa icoanelor.

A rămas acolo timp îndelungat, mişcând din buze, pe urmă s-a ridicat, şi-a spălat ceaşca şi s-a pregătit de drum. Rămăsese de la boala din toamnă cu o durere surdă în genunchiul stâng, dar se obişnuise cu ea, se mişca ceva mai greu.

Pe urmă a închis uşa casei şi a dus cheia la familia Kravciuk. Staţia de autobuz era chiar acolo. Drumul – acelaşi pe care-l făceau de obicei oaspeţii ei: de la Colonie la Sudak, de la Sudak la autogara din Simferopol şi de acolo la aeroport.

A prins ultimul zbor şi seara târziu a sunat la uşa Aleksandrei, pe străduţa Uspenski, unde nu fusese niciodată.

I-a deschis sora ei. Nu se văzuseră din 1952, de douăzeci şi cinci de ani. S-au îmbrăţişat, au vărsat lacrimi. Lida şi Vera tocmai plecau. Nika, umflată de plâns, a apărut în vestibul, s-a agăţat de gâtul Medeei.

Ivan Isaevici s-a dus să pună ceainicul – bănuia că e vorba de sora mai mare a nevestei lui, venită din Crimeea. Şi-a amintit vag de o ceartă a lor veche. Medeea şi-a scos broboada de angora înnodată ţărăneşte, sub care avea o năframă neagră, şi Ivan Isaevici a rămas cu gura căscată la vederea chipului ei de icoană. A găsit că surorile seamănă grozav.

Medeea s-a aşezat la masă, a cuprins cu privirea camera necunoscută şi s-a arătat mulţumită: era bine aici.

Moartea Maşei, durerea asta imensă, i-a adus Aleksandrei Gheorghievna şi o mare bucurie, şi s-a întrebat o clipă nedumerită cum de pot să încapă în om lucruri atât de diferite.

Aşezată în stânga ei, Medeea nu putea pricepe cum de a rezistat un sfert de veac să nu-şi vadă sora, fiinţa care-i era cea mai dragă, şi s-a îngrozit. I s-a părut că nu existau nici motive, nici explicaţii.

— Era bolnavă, Medeea, bolnavă grav, şi nimeni nu şi-a dat seama. Prietenul lui Alik, psihiatrul, o examinase cu o săptămână înainte. Le spusese că trebuie internată urgent: psihoză maniaco-depresivă în formă acută. Îi prescrisese medicamente… Închipuie-ţi că aşteptau să le vină aprobarea de plecare de pe o zi pe alta… Asta e. Am văzut-o, ceva nu era în ordine cu ea. N-am ţinut-o de mână ca atunci… N-o să mi-o iert niciodată…, s-a învinuit Aleksandra.

— Încetează, mamă, pentru numele lui Dumnezeu! Vina n-o porţi tu! Eu sunt de vină… Medeea, Medeea! Cum o să trăiesc cu asta? Nu-mi vine să cred…, a zis Nika printre hohote de plâns, dar buzele făcute să râdă păreau că zâmbesc…

Înmormântarea a avut loc nu în a treia zi, cum era obiceiul, ci în a cincea. A trebuit făcută expertiza medico-legală. Alik s-a dus la morgă însoţit de doi prieteni şi de Gheorghi.

Nika era deja acolo. I-a acoperit Maşei capul cu părul tuns scurt şi gâtul, pe care se vedea incizia grosolan făcută, cu o bucată de crepdeşin alb, pe care a înnodat-o strâns la tâmplă, cum făcea Medeea. Fața Maşei era intactă, palidă ca ceara, şi la fel de frumoasă ca altădată.

Preotul din piața Preobrajenskaia, la care Maşa fusese de câteva ori în ultimii ani, s-a arătat foarte întristat, dar a refuzat să țină slujba de înmormântare. Era vorba de o sinucigaşă.

Medeea a cerut s-o însoțească cineva până la biserica greacă. Cea mai grecească biserică dintre bisericile din Moscova depindea de patriarhia din Antiohia. Acolo, în biserica cu hramul sfântului Teodor Stratilat, Medeea a cerut să-l vadă pe preot, dar femeia de serviciu a supus-o unui adevărat interogatoriu şi, în vreme ce-i dădea explicații amănunțite cu buzele strânse şi ochii plecați, că e grecoaică de la Pont şi că n-a fost de mulți ani într-o biserică grecească, a apărut un ieromonah bătrân care i s-a adresat în greacă:

— Grecoaică, te-am văzut de departe… Cum te numeşti?

— Medeea Sinopli.

— Sinopli… Fratele tău e călugăr? a întrebat-o el înviorat.

— Un frate al meu a plecat la mânăstire în anii douăzeci, în Bulgaria, nu mai ştiu nimic de el.

— Agaton?

— Atanasie…

— Mare e Dumnezeu! a exclamat ieromonahul. E călugăr la Athos.

— Slavă Ție, Doamne! a zis Medeea înclinându-se.

S-au înțeles, dar cu mare greutate. Bătrânul nu era grec, ci sirian. Greaca lui şi cea a Medeei erau foarte diferite. Au vorbit mai mult de o oră, stând pe banca de lângă cutia cu lumânări. Ieromonahul i-a zis s-o aducă pe fată şi i-a promis că ține el slujba…

Când autobuzul cu sicriul a ajuns în fața bisericii, lumea era deja adunată. Toate ramurile familiei Sinopli aveau reprezentanți: de la Taşkent, de la Tbilisi, de la Vilnius, din Siberia… La aurul sclipitor al icoanelor, sfeşnicelor şi odăjdiilor se adăuga arama de toate nuanțele ale capetelor celor din familia Sinopli.

Între Medeea şi Aleksandra stătea Ivan Isaevici, lat în umeri, cu fața rozalie, de consistența aluatului, şi cu o zbârcitură asimetrică de-a curmezişul frunții. Surorile bătrâne stăteau în fața sicriului împodobit cu zambile albe şi mov şi se gândeau la acelaşi lucru: „Eu ar trebui să stau întinsă acolo, printre florile aranjate de Nika, şi nu biata Maşa…“

Se obişnuiseră cu moartea în lunga lor viață, o socoteau de-a casei: se învățaseră s-o întâmpine în căminul lor, acoperind oglinzile, şezând două zile în tăcere austeră lângă mort, bolborosind psalmi la lumina tremurândă a lumânărilor… Ştiau bine ce înseamnă sfârşitul liniştit, fără suferință şi fără prihană, ştiau şi ce înseamnă triumful morții nelegiuite, când tinerii se prăpădesc înaintea părinților…

Dar moartea prin sinucidere era de nesuportat. Le era imposibil să se împace cu gândul că într-o singură clipă fata atât de plină de viață a vrut să-şi ia zborul în vârtejul mut şi leneş al fulgilor de zăpadă – să plece din viață.

Ieromonahul s-a apropiat de sicriu. S-au auzit cuvintele cântate, cele mai frumoase dintre toate, făcute pentru ceasul despărțirii de lumea pământeană, al desprinderii…

Slujba era ținută în greacă, Medeea înțelegea doar cuvinte disparate. Dar toți simțeau că în cântarea tristă şi nedesluşită se ascunde un sens mai adânc decât acela care poate fi în mintea celui mai înțelept om.

Cei care plângeau plângeau în tăcere. Aldona îşi ştergea ochii cu o batistă bărbătească în carouri. Gvidas-Banditul îşi trecea nervos mănuşa de piele pe sub ochi. Deborah Lvovna, soacra, a încercat să scoată un geamăt, dar Alik le-a făcut semn prietenilor medici care au scos-o din biserică.

Au înmormântat-o pe Maşa în cimitirul german, în cavoul părinților, au plecat pe urmă acasă la Aleksandra Gheorghievna, pe străduța Uspenski. Ea insistase să facă parastasul acolo. Era multă lume, la masă s-au aşezat doar bătrânii şi rudele venite din altă parte. Tinerii stăteau toți în picioare, cu paharele şi sticlele.

Alik-cel-mic a găsit momentul prielnic să-şi întrebe tatăl:

— Ce crezi, tăticule, ea a murit pentru totdeauna?

— Lucrurile o să se schimbe şi totul o să se aranjeze, a sunat răspunsul tatălui ca o lecție.

Alik-cel-mic l-a privit lung şi rece:

— Eu nu cred în Dumnezeu…

Primiseră viza de plecare în dimineața acelei zile. Aveau douăzeci de zile să se pregătească, era chiar mult. Prietenii au rămas cu amintirea sărbătoririi plecării lor şi a parastasului din aceeaşi zi, deşi Alik a organizat seara de adio la Ceriomuşki.

Deborah Lvovna a rămas cu sora ei, şi Alik a plecat cu fiul său şi cu geamantanul bulgăresc din pânză cadrilată.

Vameşii i-au confiscat o foaie de hârtie – era ultima poezie a Maşei, scrisă cu puțin înainte de a se sinucide. Bineînțeles, o ştia pe de rost:

Atoateştiutorului curiozitatea îi dă ghes
să se cufunde în dulcele adânc
al ştiinței mult slăvite a hulubilor
sau în registrul cu vinuri de la crâşmă.

Dar experiența, ca o rafinată strună,
care-l învață nuanțe nevăzute,
îl face porumbel sau strop de vin
şi orice inima-i pofteşte.

Iar noi, în propriile gânduri absorbiți,
noi, uşuraticii trăind în turmă,
smeriți ne înclina-vom capul
în fața celui în veşnicie cufundat…

Epilog

Ultima oară am fost cu soțul meu în Colonie în vara anului 1995. Medeea nu mai era de mult printre cei vii. În casa ei locuia o familie de tătari, n-am îndrăznit să intrăm. Ne-am dus la Gheorghi. El îşi construise casa mai sus de casa Medeei şi săpase o fântână arteziană. Soția lui, Nora, a rămas cu aceeaşi față de copil, dar când te apropii, vezi că-n jurul ochilor i-au apărut riduri fine – aşa îmbătrânesc blondele delicate.

I-a născut lui Gheorghi două fete.

Era multă lume în casa lor. Am recunoscut cu greu în tinerii de acolo pe copiii din anii şaptezeci. O fetiță de cinci ani cu bucle roşcate, care semăna mult cu Liza, a făcut mofturi în legătură cu nu ştiu ce fleac.

Gheorghi s-a bucurat că l-a întâlnit pe soțul meu, nu se mai văzuseră de multă vreme. Soțul meu e şi el un Sinopli, dar nu din ramura lui Haralampi, ci din aceea a surorii sale mai mici, Polixenia. Le-a luat mult să stabilească gradul de rudenie: sunt veri de gradul patru.

Gheorghi ne-a dus la cimitir. Crucea Medeei stă alături de obeliscul lui Samonia şi-l depăşeşte umilă în înălțime. Pe drumul de întoarcere, Gheorghi ne-a povestit cât de uimiți şi nemulțumiți au fost nepoții Medeei când, după moartea ei, au găsit testamentul conform căruia casa revenea unui anume Ravil Iusupov, total necunoscut.

Nimeni nu s-a apucat să-l caute pe Iusupov, şi Gheorghi s-a mutat în casa Medeei cu Nora, cu Tania şi cu fetițele lor mici. A găsit de lucru la centrul de biologie.

După câțiva ani, a apărut Ravil, exact aşa cum apăruse şi pe vremea Medeei – seara târziu, într-o zi de primăvară timpurie, şi atunci Gheorghi a scos din cufăr testamentul şi i l-a arătat. Au mai trecut câțiva ani până să obțină Ravil casa. Doi ani a durat procesul mizerabil ca s-o poată trece pe numele lui, şi acesta s-a sfârşit cu bine datorită perseverenței lui Gheorghi, care a ajuns până la instanța supremă ca să obțină validitatea actului de moştenire. După izbândă, oamenii din partea locului l-au socotit nebun.

Acum are şaizeci de ani, e la fel de solid şi viguros. Ravil împreună cu fratele lui l-au ajutat să-şi ridice casă nouă. Când a fost gata, oamenii şi-au schimbat părerea şi acum spun despre el că-i mare hoț: şi-a construit ditamai palatul în locul casei dărăpănate a Medeei.

Am petrecut seara în casa cea nouă. Bucătăria de vară seamănă mult cu bucătăria Medeei, sunt acolo urcioare de aramă, chiar şi vesela seamănă. Nora a învățat să adune tot felul de ierburi şi, ca în vremurile vechi, pe pereți stau atârnate buchete de ierburi uscate.

Multe lucruri s-au schimbat de atunci, familia tot mai numeroasă s-a împrăştiat în întreaga lume. Nika trăieşte de mult în Italia, s-a măritat cu un barosan plin de bani, inteligent şi plin de farmec, arată ca o matroană şi e încântată când rudele din Rusia vin s-o viziteze în casa bogată din Ravenna.

Liza trăieşte tot în Italia, în schimb Katia nu s-a acomodat. Cum se întâmplă uneori cu cei care au sânge amestecat, a devenit extrem de rusofilă. S-a întors la Moscova, locuieşte pe strada Usaciova, şi fetița roşcovană, mofturoasă, e fiica ei.

Alik-cel-mare a devenit academician american şi Doamne fereşte să fericească lumea cu vreun medicament împotriva bătrâneții, iar Alik-cel-mic, după ce şi-a terminat studiile la Universitatea Harvard, s-a lăsat ispitit de iudaism, a învățat ivrit, şi-a pus *kippa*, şi-a lăsat perciuni şi acum a luat-o de la început cu învățătura la Bnei Brak, Academia evreiască din Tel Aviv.

La câțiva ani după ce a emigrat în America, Alik a publicat o culegere de poezii ale Maşei.

Gheorghi ne-a adus cărticica asta, pe prima pagină e portretul ei făcut după o fotografie de amator realizată în ultima vară petrecută în Crimeea. Maşa se întoarce şi priveşte în obiectiv cu o uimire radioasă. Nu vreau să-i judec versurile – fac parte din viața mea, fiindcă în vara aceea mi-am petrecut vacanța împreună cu copiii mei în Colonie, în casa Medeei.

Butonov a prins rădăcini în casa din Rastorguevo, le-a adus acolo, după lungi discuții, pe soția şi pe fiica lui, şi i s-a născut un băiat pe care-l iubeşte la nebunie. Nu se mai ocupă de mult cu medicina sportivă, a schimbat domeniul, acum îngrijeşte spinările bolnavilor trimişi mereu când din Afganistan, când din Cecenia.

Generația bătrânilor s-a dus, în afară de Aleksandra Gheorghievna. E o longevivă, are deja nouăzeci de ani. După moartea Maşei, a venit în fiecare vară în Crimeea şi a petrecut aici ultimul an din viața Medeei împreună cu Ivan Isaevici, fiind alături de sora ei până în ultima clipă.

În ultimii doi ani n-a mai venit în Crimeea: călătoria a devenit prea dificilă pentru ea.

Ivan Isaevici le consideră femei neprihănite pe cele două surori, dar Aleksandra zâmbeşte cu zâmbetul pe care bătrânețea nu i l-a veştejit şi îşi corectează soțul:

— Neprihănită a fost doar una…

Mă bucur mult că, prin soțul meu, fac parte din familia Sinopli, copiii mei au şi ei o picătură de sânge grecesc, din sângele Medeei. Descendenții ei continuă să vină în Colonie – ruşi, lituanieni, gruzini, coreeni. Soțul meu speră ca anul viitor, dacă vor fi bani, s-o aducem aici pe nepoțica noastră, a cărei mamă, soția fiului nostru cel mare, e o negresă americană născută în Haiti.

E grozav de plăcut să faci parte din familia Medeei – o familie atât de numeroasă, încât nu poți să le ştii tuturor chipurile, fiindcă se pierd în tot ce a fost, în ce n-a fost şi-n ce va fi.